

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Uluslararası Terörizmle Mücadelede
Birleşmiş Milletler'in Rolü ve Etkisi

Mustafa BAKİ

2501060638

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Zeynep K. FORSMAN

İstanbul 2009

ÖZ

ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER’İN ROLÜ VE ETKİSİ

Mustafa BAKİ

Bu tezin amacı günümüz dünyasının en ciddi ve tehlikeli problemlerinden biri olan uluslararası terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğinin önemini ortaya koymak ve böylesi bir işbirliğinin en önemli platformu olan Birleşmiş Milletler’in (BM) bu alandaki çalışmalarını incelemektir. BM’nin ana organlarından Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi tarafından uluslararası terörizmle ilgili alınan kararların öncelikli olarak incelendiği bu çalışmada ayrıca BM’nin bir diğer ana organı olan Uluslararası Adalet Divanı’nın konuya ilişkin kararlarına da yeri geldikçe değinilmiştir. Uluslararası hukukta terörizme ilişkin mevcut birtakım kavramsal güçlüklerin de irdelendiği bu tezde, uluslararası hukukun temel araçlarından olan uluslararası sözleşmelerin terörizm ile ilgili olanları incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bunların yanı sıra uluslararası terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasının gerekliliğine ilişkin doktrindeki görüşlere yer verilmiş ve bu konuda BM’nin bakış açısı ve yapmış olduğu çalışmalar ele alınmıştır.

ABSTRACT

THE ROLE AND EFFICIENCY OF UNITED NATIONS IN COMBATTING INTERNATIONAL TERRORISM

Mustafa BAKİ

The aim of this thesis is to put forward the importance of international cooperation against international terrorism which is one of the most grave and threatening problems of the contemporary world and to study the work of United Nations (UN) in this area, the most important platform of such a cooperation. This study which primarily examines the work of two of the main bodies of the UN, General Assembly and Security Council resolutions related to international terrorism; also refers, where relevant, to the decisions of the other main body of the UN, the International Court of Justice (ICJ) in relation with the topic. In this thesis where it is analyzed some present terminological difficulties about terrorism in international law, international conventions which constitute one of the basic instruments of international law are also examined and evaluated as far as terrorism is concerned. Besides these, some opinions about the necessity of the protection of human rights while combatting terrorism are mentioned and the view of point and the work of the UN is studied about this matter.

ÖNSÖZ

Terörizm günümüzde insanlığın karşılaştığı en önemli sorunlardan biridir. Terörizmin ulusal sınırları aşmasıyla birlikte ortaya çıkan uluslararası terörizm probleminin çözülmesi de artık uluslararası işbirliğini gerektirmektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir terör eyleminden çoğu zaman birçok ülke etkilenmektedir. Bu ülkeler eylemin neticelerine göre değişik tavırlar takınabilmekte ve kimi zaman da politika değişikliğine gidebilmektedirler. Aynı zamanda, globalleşme süreciyle birlikte terör örgütleri de bu sürecin meydana getirdiği siyasi değişikliklerden ve teknolojik yeniliklerden azami ölçüde yararlanmaya çalışmaktadırlar. Böylesi karmaşıklaşan bir problemin çözümü de hiç şüphesiz devletlerin işbirliği ve koordinasyonuna bağlıdır.

Ancak terörizmle ilgili uluslararası hukuktaki kavramsal birliktelikten yoksun olma hali devletlerin çoğu zaman ortak bir tavır almalarını engellemektedir. Popüler deyimleriyle; kiminin terörist dediğine kimi özgürlük savaşçısı diyebilmektedir. İşte böyle bir durumu ortadan kaldırmak, kaldırmak mümkün değilse de en aza indirebilmek için devletleri ortak bir tavır almaya yönlendirebilecek bir platforma ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir ihtiyacın giderilmesinin yolları en geniş şekilde Birleşmiş Milletler örgütünün çatısı altında aranmaktadır. Uzun yıllardan bu yana terörizmle ilgili çalışmaları bulunan Birleşmiş Milletler, özellikle bir dönüm noktası olarak kabul edilen 11 Eylül'den sonra çalışmalarını artırmış ve ciddi bir tehdit haline gelen uluslararası terörizme karşı devletlerin mücadele kapasitelerinin artırılması sürecini hızlandırmıştır. Terörizmle ilgili çalışmalara başlamasından bu yana BM'nin ana organlarından Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin bu alanda almış oldukları kararların incelenmesi bu tezin ana yöntemini oluşturmaktadır.

Uluslararası terörizme karşı devletlerin mücadele kapasitelerinin artırılması sürecinin önemli parçalarını oluşturan kurumlar da BM bünyesinde oluşturulan komitelerdir. Bu komitelerin çalışmaları bu tezde ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılacaktır. Devletlerin terörizmle mücadele kapasitelerinin artırılması için

kurumsallaşma çabalarının yanı sıra uluslararası hukukun geliştirilmesi de BM'nin öncelikleri arasındadır. Bu anlamda bünyesinde önemli sözleşmeler hazırlanan BM'de halen kapsamlı bir terörizmle mücadele sözleşmesi hazırlanma çalışmaları devam etmektedir.

Terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasının gerekliliğine inanan Birleşmiş Milletler'in bu alandaki kararlarının incelendiği tezin son bölümünde, kimi devletlerin bu konuda ne tür uygulamalarda bulunduğu örnekler verilerek açıklanmaya ve böylece BM'deki çabalara karşın devletlerin hangi düzeyde bu hassasiyete sahip olduğu incelenmeye çalışılacaktır. Daha sonra ise BM'deki karar alma mekanizmalarının demokratikleşmesine ilişkin görüşlere yer verilecek ve BM'nin terörizmle mücadelede geleceğe yönelik nasıl bir perspektife sahip olduğundan bahsedilerek tez sonlandırılacaktır.

Tezin hazırlanması sürecinde çok değerli katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen ve tezin daha iyi olması için büyük bir özveriyle öneri ve düzeltmelerini benimle paylaşan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Zeynep K. FORSMAN'a en içten teşekkürlerimi burada belirtmeyi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM: ULUSLARARASI TERÖRİZME KARŞI ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ PLATFORMU OLARAK BİRLEŞMİŞ MİLLETLER.....	13
A. ULUSLARARASI TERÖRİZM.....	13
B. ULUSLARARASI TERÖRİZME KARŞI İŞBİRLİĞİNİN GEREKLİLİĞİ.....	17
C. ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLERE DUYULAN İHTİYAÇ	21
1. Uluslararası İşbirliği Alanları.....	22
a. Askeri alanda işbirliği.....	23
b. Mali alanda işbirliği.....	24
c. Adli makamlar arası işbirliği	25
d. İstihbarat paylaşımı.....	26
e. Yeniden inşa alanında işbirliği	28
2. Uluslararası İşbirliği Alanlarının Değerlendirilmesi.....	29
II. BÖLÜM: BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE STRATEJİLERİ.....	31
A. GENEL KURUL.....	33
1. Terörizmin ortak problem olarak tanımlanması ve işbirliğinin geliştirilmesi.....	34
a. 1972–1991 arası dönem	36
b. 1991–2001 arası dönem	40
c. 2001 sonrası dönem	42
2. Uluslararası Sözleşmelerin oluşturulması	43
B. GÜVENLİK KONSEYİ	47
1. Uluslararası Terörizmin Kınanması.....	47
2. Uluslararası Terörizme Karşı Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi.....	48
a. Devletlere Uluslararası Terörizmle Mücadeleye İlişkin Yükümlülükler Getirilmesi.....	48
(1) 1373(2000) sayılı Güvenlik Konseyi Kararı ve Getirdiği Yükümlülükler	48
(2) Kitle İmha Silahları ile ilgili Yükümlülükler: 1540(2004) sayılı Güvenlik Konseyi Kararı.....	51
b. Devletlerin Terörizmle Mücadele Kapasitelerinin Artırılması.....	58
(1) Kapasite Artırma Aracı Olarak Terörizmle Mücadele Komitesi	58
i. Terörizmle Mücadele Komitesi’nin Amacı ve Yapısı	58
ii. Terörizmle Mücadele Komitesi’nin Karşılaştığı Güçlükler.....	62
iii. TMK’nin Etkinliği ve Yöneltilen Eleştiriler.....	65

(2) Terörizmle Mücadele Komitesi'nin Etkisini Artırmaya Yönelik Kurulan Bir Yapı: Terörizmle Mücadele Komitesi İcra Direktörlüğü.....	68
3. Uluslararası Terörizmi Önlemeye Yönelik Yaptırımlar Uygulanması.....	70
a. Devletlere Yönelik Yaptırımların Genel Çerçevesi.....	70
b. Yaptırımların Belirli Bir Oluşuma Yönelik Olarak Sınırlandırılması: Taliban-El Kaide Komitesi	73
(1) Taliban-El Kaide Komitesi'nin Geliştirilmesine Yönelik Alınan Konsey Kararları.....	76
i. 1333(2000) sayılı Karar	76
ii. 1363(2001) sayılı Karar	78
iii. 1390(2002) sayılı Karar	80
(2) Taliban ve El Kaide ile İlişkili Kişi ve Oluşumlara Yönelik Hazırlanan Liste.....	81
i. Liste ile İlgili Ortaya Çıkan Sorunlar	83
4. Yaptırımların Değişik Oluşumlara Uygulanmasına Yönelik Çabalar: 1566 Çalışma Grubu	85

III. BÖLÜM: BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ULUSLARARASI HUKUKUN GÜÇLENDİRİLMESİNE YÖNELİK STRATEJİSİ..... 88

A. ULUSLARARASI HUKUKTA KAVRAMSAL GÜÇLÜKLER	88
1. Self-determinasyon Hakkı.....	88
a. Self-determinasyon hakkının uluslararası hukuktaki yeri	88
b. Uluslararası Adalet Divanı kararlarında self-determinasyon	95
c. Self-determinasyon ve terörizm ilişkisi	96
2. Meşru Müdafaa	100
B. ULUSLARARASI HUKUKU GELİŞTİREN ARAÇLAR: ULUSLARARASI ANLAŞMALAR.....	106
1. Mevcut Sözleşme ve Protokoller	107
a. Uluslararası Sivil Havacılığa Yönelik Terör Eylemlerini Önlemeye Yönelik Sözleşmeler.....	107
b. Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi(1973)	110
c. Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası Sözleşme(1979).....	111
d. Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme(1980).....	112
e. Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi(1988)..	112
f. Plastik Patlayıcıların Tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme(1991)	113
g. Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi(1998).....	113
h. Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi(1999)	118
i. Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme(2005).....	121
2. Mevcut Antlaşmaların Açmazları.....	124
a. Kapsam Darlığı.....	124
b. Suçların yargılanması ve iadesi konusunda uygulamadaki yetersizlikler.....	126
3. Terörizmle İlgili Hukuksal Kapsamın Artırılma Çabası: Uluslararası Terörizm Kapsamlı Sözleşmesi Taslağı	127

IV. BÖLÜM: ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE İNSAN HAKLARINA SAYGI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE GELECEĞE YÖNELİK PERSPEKTİFİ	132
A. ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE İNSAN HAKLARININ KORUNMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR	132
1. Genel olarak insan hakları ve terörizm ilişkisi	132
2. Kimi ülkelerin terörizmle mücadele uygulamaları ve insan hakları ilişkisi	137
3. Birleşmiş Milletler’de terörizmle mücadele-insan hakları dengesi	140
B. BM’İN KARAR ALMA MEKANİZMALARININ DEMOKRATİKLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK REFORM ARAYIŞLARI	148
C. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE GELECEĞE YÖNELİK STRATEJİ	153
SONUÇ	158
BİBLİYOGRAFYA / KAYNAKÇA	163

GİRİŞ

Terörizm iletişimin ve mobilitenin önemli ölçüde arttığı günümüz dünyasında sadece lokal şiddet faaliyetleri olmakla kalmayan, artık ulusal sınırları aşan ve karmaşık ilişkiler ağına dönüşen bir fenomen haline gelmiştir. Terörizmin ulusal sınırları aşması, bu sorunun doğasını ve niteliğini değiştirirken, terörün uluslararasılaşması hem kavramsal hem de çözümsel düzeylerde uluslararası toplum ve uluslararası hukuk açısından önemli güçlükler doğurmuştur. Terörizmin tanımlanmasında zaten var olan kavramsal ve hukuki zorluklar, terörist faaliyetlerin artık uluslararası bir niteliğe dönüşmesi ile birlikte daha da artmış ve karmaşıklaşmıştır.

Günümüzün en büyük ve tehlikeli sorunlarından olan terörizmle mücadele eden devletlerin uğradıkları zararlar (can ve mal kaybı, sosyo-ekonomik istikrarsızlık vb.) ortak olmakla birlikte mücadele yöntemleri çoğu zaman birbirinden farklı olabilmektedir. Kimi devletler sadece terör örgütlerine yönelik müdahalelerde bulunurken kimi devletler de terör örgütlerine yardım ve yataklık yaptıklarını öne sürdükleri devletlere doğrudan müdahale yolunu seçmektedir. Kimi devletler çıkarlarına aykırı bir şekilde silahlı mücadele veren grupları ‘terörist örgüt’ olarak etiketlerken kimi devletler bu mücadeleyi bir ‘özgürlük savaşı’ olarak görmektedir. Bu konuda dünya kamuoyundaki bölünmüşlük uzun yıllardır var olmakla birlikte halen devam ettiğini söylemek mümkündür.

Dünya kamuoyundaki bölünmüşlüğün en önemli sebeplerinin başında terörizm kavramının herkes için net olarak aynı anlamı ifade etmemesi gelmektedir. Terörizm kavramının esas olarak olumsuz çağrışımlar içerdiği konusunda yaygın bir kanı olmakla birlikte, kavramın kendisiyle ilgili genel kabul görmüş ortak bir tanım bulunmamaktadır.¹ Terörizme ilişkin kavramsal tartışmalar, terörizmin tanımlanmasının terörle mücadele için kritik bir öneme

¹ Noëlle Quénivet, “The World after September 11: Has It Really Changed?,” **The European Journal of International Law**, Vol.XVI, No:3, 2005, s. 562.

sahip olduğunu savunmaktan, bu türden çabaların yalnızca zaman kaybı olduğunu ileri sürmeye kadar çeşitlilik ve farklılıklar göstermektedir.² Tanımlama çabalarını gereksiz görenlerden Uluslararası Adalet Divanı yargıçlarından Baxter şöyle demektedir: *Terim, kesin değildir, müphemdir ve hepsinden ötesi bu işlevsel bir hukuksal amaca hizmet etmemektedir.*³

Terörizm kavramının tanımlanmasındaki zorluğun başlıca sebebi siyasi tercihlerdir. Hemen hemen hiçbir örgütün kendisini “terörist örgüt” olarak tanımlamayacağı düşünülürse, kimin terörist olup olmadığına karar vermek uluslararası arenada esas olarak devletlere ve devletlerarası örgütlere düşmektedir.⁴ Devletler ise ulusal çıkarlarını ön planda tutmaları ve/veya ideolojik tercihleri nedenleriyle, kimi zaman terörü sistemli bir yöntem olarak kullanan yapıları terör örgütü olarak nitelendirmemekte; kimi zaman ise, Fransız işgalindeki Cezayir, günümüzde Filistin ve/veya Irak örneklerinde olduğu üzere, “ulusal bağımsızlık mücadelesi” olarak da tanımlanabilecek eylemleri terörist faaliyet olarak kabul etmektedir.

Terörizm kavramı ile ilgili olarak doktrinde ve hukuki metinlerde çeşitli tanımlar yapılmaya çalışılmıştır. Doktrindeki tanımlama çabaları terörizmin ne olduğu ve hangi unsurları kapsadığından bahsederken hukuki metinlerde çoğu zaman doğrudan “terörizm” ifadesi kullanılmak yerine terörizmin unsurlarından olan suç eylemlerinin neler olduğunun ele alındığı görülmektedir. İlerleyen bölümlerde uluslararası hukukta terörizm kavramının nasıl ele alındığı daha ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

² Fatma Taşdemir, **Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi**, USAK Yay., Ankara, 2006, s.11.

³ Richard R. Baxter, “A Skeptical Look at the Concept of Terrorism,” **Akron Law Review**, Vol.XII, 1973, s.380.

⁴ Laqueur, Brezilya’da Carlos Marighella liderliğindeki grubun “terörist” etiketini açık açık kabul ettiğini belirterek bu genellemenin bir istisnasına dikkat çekmektedir. Walter Laqueur, “Terörizmin Yorumlanması,” **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Hazırlayan: Cemal Güzel, Ankara, Ayraç Yay., 2002

Terörizmin uluslararası bir probleme dönüşmesinden bu yana devletler gerek kendi iç hukuklarında gerekse uluslararası arenada birtakım hukuki düzenlemelerle bu problemle mücadele etme çabasına girişmişlerdir. Ancak bu çabalara rağmen uluslararası platformda kabul gören bir terörizm tanımına ulaşamamış ve devletler çoğu zaman kendi çıkarları doğrultusunda terörizme ve terör örgütlerine değişik yaklaşımlar sergilemiştir. Terörizmle mücadelede ortak bir terörizm tanımının gerekli olup olmadığı da tartışma konusu olmuştur. Kimi uzman terörizm hakkında genel kabul gören bir tanıma ulaşamamış olmasının uluslararası toplumun terörizmle mücadelesindeki en büyük engellerinden birini oluşturduğunu, dolayısıyla terörizme karşı verilecek mücadele yöntemini belirlemek ve bu mücadeleyi uygulayabilmek için terörizmin tanımının yapılmasının kesinlikle gerekli olduğunu ileri sürmektedir.⁵

Bu görüşlere göre; ortak bir terörizm tanımına ulaşamaması ve çoğu devletin bu tanım üzerinden hem teorik hem de pratik düzenlemelerde bulunmaması ortak tavrın oluşmasını engellemektedir. Tanım problematiğinin çözülmesi gerekliliğini, terörizmle mücadelenin vazgeçilemez bir parçası olarak gören kimi uzman, buradan hareketle terörizmi tanımlamaya çalışmışlardır. Örneğin Atran, terörizmi planlı, politik amaçlı ve toplumu etkilemek için sivillere yönelik olarak yasadışı örgütlerce kullanılan şiddet olarak tanımlamaktadır.⁶ Reich'in tanımlamasına göre ise terörizm, hedef kitle üzerinde korku ve panik yaratmak üzere ulusal hükümetler dışında kalan örgütlü gruplar tarafından şiddet kullanımıdır.⁷ Ganor'a göre ise terörizm politik amaçlar elde etmek üzere sivillere veya sivil hedeflere yönelik şiddet kullanımı veya şiddet kullanma tehdididir.⁸ Cooper ise terörizmi diğer insanlar üzerinde korku yaratmak veya üzerlerindeki kontrolü devam ettirebilmek için, insanlar tarafından kasti olarak

⁵ Ahmet Hamdi Topal, "Uluslararası Hukukta Terörizmin Tanımlanması Sorunu," **E-Akademi**, Ekim 2004, No:32

⁶ Scott Atran, "Mishandling Suicide Terrorism," **The Washington Quarterly**, Vol.XXVII, 2004, s. 68.

⁷ Walter Reich, **Origins of Terrorism**, New York, Cambridge University Press, 1990

⁸ Boaz Ganor, "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist another Man's Freedom Fighter?," **Police Practice and Research**, Vol.III, No:4, 2002 , s. 287-304.

oluşturulmuş yüksek korku şeklinde tanımlamaktadır.⁹ Jenkins’e göre ise mesele sadece bir tanım yapmak ise terörizm basitçe; korku ve panik ortamı oluşturarak politik veya sosyal bir değişim meydana getirmeye yönelik şiddet veya şiddet kullanma tehdididir.¹⁰ Erickson da terörizmi; hükümetleri, toplumları veya bireyleri politik, sosyal veya ideolojik tercihlerinde değişiklik yapmaya zorlamak amacıyla gayri meşru şiddet kullanma veya kullanma tehdidinde bulunmak suretiyle korku ortamı oluşturmak şeklinde tanımlamıştır.¹¹

‘Terör’ ile ‘terörizm’ kavramları her ne kadar çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılsalar da arada bir nüansın olduğunu belirtmek gerekir. Terör daha çok korku ve panik yaratmak adına yapılan şiddet eylemlerini içerirken, terörizm kavramı bu şiddet eylemlerinin siyasi bir amaçla ve sistemli olarak kullanılmasını ifade etmektedir.¹² Diğer bir deyişle terörizm, terörden sonra devreye girmektedir ve şiddetin psikolojik etkilerinin yayılması için propaganda yolunu kullanmaktadır. Bal’a göre terör ‘stratejik eylem’, terörizm ise ‘stratejik söylem’ şeklinde de ifade edilebilir.¹³ Teröristler şiddet eylemleri neticesinde oluşturdukları korku ortamını iyi kullanarak politik hedeflerinin propagandasını yapmaya çalışırlar. Bu da terörün söylem boyutunu ifade eden terörizm anlamına gelmektedir.¹⁴ Caşın’ın da belirttiği gibi terörizm sadece şiddet eylemlerinden oluşmamakta, bu eylemlerin neticesinde ortaya çıkan ve propaganda yoluyla etkisi daha da artırılmaya çalışılan panik, korku ve baskı ortamını da içermektedir.¹⁵ Jenkins’in belirttiğine göre konuya farklı bir açıdan yaklaşan bazı akademisyenler ‘terörizm’ kavramını hükümet dışı bağımsız örgütler için

⁹ H. H. A. Cooper, “Terrorism: The Problem of Definition Revisited,” **American Behavioral Scientist**, No:44, 2001, s. 883.

¹⁰ Brian Michael Jenkins, **International Terrorism: The Other World War**, Rand Corporation, R-3302-AF, 1985

¹¹ Richard J. Erickson, **Legitimate Use of Military Force Against State-Sponsored International Terrorism**, Washington DC., Air University Press, 1989, s. 23.

¹² Mesut Hakkı Caşın, **Uluslararası Terörizm**, Ankara, Nobel Yay. Dağıtım, 2008, s. 35.

¹³ İhsan Bal, **Terörizm**, Ankara, USAK Yay., 2006, s. 8.

¹⁴ İhsan Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri**, Ankara, USAK Yay., 2006, s.5.

¹⁵ Caşın, **a.g.e.**, s. 39.

kullanırken, ‘terör’ü de devletlerin uyguladığı şiddet ve baskıcı faaliyetleri adlandırırken kullanmaktadır.¹⁶

Terörizm tanımları yapılırken genel olarak hedefin siviller olması üzerinde durulmaktadır. Ancak burada da terörün sadece sivillere yönelik bir şiddet hareketi olup olmadığı sorusu ortaya çıkmaktadır. Sadece sivil insanlara karşı uygulanan planlı şiddet terör olarak tanımlanırken askeri hedeflere karşı gerçekleştirilen eylemlerin terör olarak kabul edilmemesi gibi bir durum ortaya çıkabilmektedir. Çitlioğlu bu problematiğe şöyle bir örnek vererek dikkat çekmektedir: Bir terör örgütünün elemanları iki gruba ayrılırlar ve birinci grup bir köyü basıp sivil halkı öldürse bu eylemleri terör olarak kabul edilirken, ikinci grubun köye gelen güvenlik güçlerine pusu kurup onları öldürmesi terör olarak değerlendirilemeyecek midir?¹⁷ Diğer bir ifadeyle, aynı örgütün eş zamanlı bir eylemle sivillere saldırısı terör eylemi olarak kabul edilirken, güvenlik güçlerine karşı aynı saldırıda yapılan eylemin terör olarak değerlendirilmeyecek olması, terör eylemlerini sivillere yapılan saldırılarla sınırlayan yaklaşımın isabetliliğini tartışılır kılmaktadır.

Terörizmin her ne kadar ortak ve genel kabul görmüş bir tanımına ulaşılmış olmasa da terörizmin genel birkaç özelliği ve hedefi vardır. Alex P. Schmid ‘Siyasi Terörizm’ adlı eserinde 1936 ile 1981 yılları arasında yapılmış 140 terörizm tanımından bahsetmekle birlikte terörizmin 22 genel özelliği ile 20 amacını tespit etmiştir. Bunlardan en sık tekrar eden 5 özelliği; şiddet, siyasi hedef, korku, tehdit, üçüncü kişilerden beklenen psikolojik tepkiler olarak sıralamıştır. Schmid’in tespit ettiği 5 amaç da şu şekildedir: topluma korku salmak, hükümetlerin baskı ortamı oluşturmalarını sağlamak, hükümetlerin güvenlik güçlerini etkisiz hale getirmek, kamuoyunu pozitif veya negatif yönde etkilemek, siyasi güç kazanmak veya rejimleri yıkmak.¹⁸ Jenkins de spesifik bir

¹⁶ Brian Michael Jenkins, **The Study of Terrorism: Definitional Problems**, Santa Monica, California, Rand Corporation, R-6563, Kasım 1980, s. 3.

¹⁷ Ercan Çitlioğlu, **Gri Tehdit Terörizm**, Ankara, Destek Yay., 2008, s. 60.

¹⁸ Erickson, **a.g.e.**, s. 20.

tanımdan bağımsız olarak terörist faaliyetlerin cinayet, adam kaçırma gibi suç özelliği taşıdığını ve bu şiddetin veya şiddet tehdidinin politik saiklerle örgütlü bir yapı tarafından yapıldığını ve eylemlerin kamuoyunda fiziksel zarardan öte bir etki meydana getirme amacıyla olduğunu belirtmektedir.¹⁹ Sonuç olarak terörizmin; belirli bir ideolojisi olan bir örgüt tarafından siyasi amaçlar uğruna uygulanan şiddetin var olduğu ancak bu şiddetin her zaman kanlı olmadığı bir ‘psikolojik savaş’ olduğu söylenebilir.²⁰

Ortak bir terörizm tanımına ulaşmanın terörizmle mücadelede gerek olmadığını ve bunun zaten mümkün de olmadığını savunan görüşler de mevcuttur. Örneğin Konstantinov, uluslararası terörizm hakkında genel kabul görmüş bir tanımın yapılmasının gerekli bir şart olmadığını belirtmektedir.²¹ Benzer şekilde uluslararası terörizmi tanımlamak için çaba göstermenin gereksiz bir zaman kaybı olduğunu söyleyen Zaid, çözümün tanım üzerinde yoğunlaşmaktan çok suç üzerinde yoğunlaşmakla mümkün olduğunu vurgulamaktadır.²² Her ne kadar terörizmi tanımlama çabaları olsa da, terörizmin tatmin edici bir tanımının yapılamayacağını Laqueur şu şekilde belirtmektedir: “Terörizmin detaylı ve kapsayıcı tanımını yapmak için sürdürülen tartışmalar uzun bir süre boyunca devam edecek, uzlaşmayla sonuçlanamayacak ve terörizmin daha iyi anlaşılmasına hiçbir hissedilebilir katkı sağlamayacaktır.”²³

Terörün kapsayıcı bir tanımının yapılamaması bu kavrama bilimsel değil de ideolojik perspektiften bakılmasından kaynaklanmaktadır. İdeolojiler, değişik dünya görüşleri ve çıkarlar terörizmin tanımlanması konusunun bilimsel bir zeminde tartışılmasını engellemekte ve bu problemi kaygan bir zemine mahkûm etmektedir. Terörizmin ne olduğu hakkında ortak bir çerçeve oluşturulamamış,

¹⁹ Jenkins, **The Study of Terrorism: Definitional Problems**, s. 3.

²⁰ Çitlioğlu, **a.g.e.**, s. 63.

²¹ Emil Konstantinov, “International Terrorism and International Law,” **G.Y.I.L.**, Vol.XXXI, 1988, s. 297.

²² Mark S. Zaid, “Combating International Terrorism in the 21st Century,” **ILSA J. Int’l & Comp. L.**, Vol.II, 1996, s. 665.

²³ İbrahim Üney, “Yeni Terörizm ve ABD’nin Terörle Mücadele Politikası,” **Polis Dergisi**, No:36, Temmuz-Ağustos-Eylül 2003, s. 539.

uzmanların dünya görüşü, bu kavrama yönelik tutumların farklılaşmasına yol açmıştır. “Zalim”e uygulanıyorsa terör “iyidir” değilse “kötüdür” anlayışı ortaya çıkmıştır.²⁴ Ancak yukarıda da belirtildiği gibi birinin “zalim”i diğerinin “kurtarıcı”sı veya tam tersi durumu ortaya çıkabilmektedir. Terörizm hakkında çözümleme yapan uzmanlar, aynı örnek olayları kullanmakla birlikte yaptıkları çözümlemeler bambaşka olabilmektedir. Dolayısıyla, terörizm konusu hakkında üretilen söylem de terörizmin kendisi kadar sorunlu bir hal almıştır.²⁵

Terörizm sıradan ve basit bir olgu değil aksine son derece karmaşık ve çok değişik dalları olan bir olgudur. Bu da terörizmin incelenmesi sırasında izlenecek yolu da bulanık hale getirmektedir. Bu konudaki zorluğa Walter Laqueur şu şekilde dikkat çekmektedir: *“Terörizmi genel olarak şiddet mi, yoksa şiddetin özel bir biçimi mi olduğu, vurgulamanın onun siyasal karakterine ve savaş yöntemlerine mi, yoksa sahip olduğu stratejinin normal dışı karakterine mi yapılması gerektiği, belli bir amaca yönelik sistematik karakterinin mi, yoksa tahmin edilemezliği ile simgesel yöntemlerinin mi, ya da belki de kurbanlarının pek çoğunun masum insanlar olması gerçeğinin mi seçilip ayrılması gerektiği üzerinde bir anlaşma yoktur.”*²⁶

Terör örgütlerinin ideolojik hedefleri bazı devletleri bir şeyler yapmaya zorlamak veya bu devletleri bazı faaliyetlerinden vazgeçirmek olduğundan bunun neticesinde doğrudan veya dolaylı olarak faydalanacak devletler mutlaka bulunmaktadır. Terörist faaliyetlerden zarar gören bir devletin güç durumda kalması elbette ki uluslararası arenada diğer bazı devletlerin çıkarına olacaktır. Bu her zaman o devletlerin terör örgütlerine doğrudan destek verdikleri anlamına gelmese bile tepki de göstermeyerek bir anlamda üstü kapalı bir destek anlamına gelmektedir. Devletlerin terörist faaliyetlerden etkilenme düzeyleri farklı olmakla birlikte çeşitli şekillerde bu faaliyetlerin içinde de olabilmektedirler. Çalışmanın

²⁴ Cemal Güzel, “Korkunun Korkusu: Terörizm,” **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Hazırlayan: Cemal Güzel, Ankara, Ayraç Yayınevi, 2002, s. 12.

²⁵ **A.e.**, s. 13.

²⁶ Laqueur, **a.g.e.**, s. 95.

üçüncü bölümünde de görüleceği üzere Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi'nin kimi kararlarında da devletlerin terör örgütlerine destek vermekten vazgeçmeye çağırılması, devletlerin kimi zaman terör örgütleriyle ilişki kurduklarını göstermektedir. Bu açıdan devletlerin terörizmle ilişki düzeylerini kısaca ele almakta fayda vardır.

Sivil halkın yanı sıra güvenlik güçlerinin de terör eylemlerine maruz kalabildiği görülmekle beraber, burada güvenlik güçlerinin, bir başka ifadeyle devletin sivil halka zaman zaman veya sistematik olarak uyguladığı şiddet ve baskının da terör faaliyetleri olarak tanımlanabilirliği sorunsalı ortaya çıkmaktadır. “Devlet terörü” kavramının hukuki bir tanımı olmadığından her ne kadar uluslararası hukukta yaygın biçimde kullanılmasa da Kohen devlet terörünün dört şeklinin olduğunu belirtmektedir:²⁷ (i) silahlı çatışmalar döneminde gerçekleştirilen terörist faaliyetler, (ii) devlet birimleri tarafından silahlı çatışmalar çerçevesi dışında genellikle yabancı topraklar üzerinde gerçekleştirilen terörist faaliyetler, (iii) terör örgütlerinin faaliyetlerine devletin müdahil olması ve (iv) devlet içi terörizm. Daha siyasi bir ayrım benimseyen Hirschmann ise devlet terörünü, bir devlet tarafından desteklenen terörizm ve bir devlet tarafından tolere edilen terörizm şeklinde iki şekilde incelemektedir.²⁸ Hirschmann ayrıca, “devlet sponsorlu terörizm” olarak da bilinen birinci kategorinin azalma gösterirken, devletlerin terörizmi tolere etmesinin, bir başka ifadeyle terörizme “zimmi bir rıza”²⁹ göstermesinin korkutucu bir hızla arttığını belirtmektedir.³⁰ Cassese ise devletin terörizmle olan ilişkisini altı düzeyde ele almıştır: fiili devlet görevlilerinin terörist faaliyetleri gerçekleştirmesi, devletin terörist faaliyetler için kendi kurumlarını değil ancak devlet tarafından örgütlendirilen, silahlandırılan gayri resmi birimleri kullanması, terör örgütlerine silah ve para yardımıyla bulunulması, devletin lojistik destek vermesi, devletin

²⁷ Marcelo Kohen, “Les controverses sur la question du ‘terrorisme d’Etat’”, Aktaran Quénivet, **a.g.e.**, s. 565.

²⁸ Kai Hirschmann, **Terrorismus [Terrorism]**, Hamburg, Europäische Verlagsanstalt, 2003, s. 51, Aktaran Quénivet, **a.g.e.**, s. 565

²⁹ Taşdemir, **a.g.e.**, s. 57.

³⁰ Hirschmann, **a.g.e.**, s. 51-55.

kendi topraklarında terör örgütünün barınmasını kabul etmesi, son olarak ise devletin aktif veya pasif olarak bir terör örgütüne destek vermemesi.³¹ Ganor’a göre ise devletler terör örgütlerine çeşitli seviyelerdeki yardımdan operasyonel yardıma, örgütün eylemlerini doğrudan başlatma ve yönlendirmeye ve hatta bu eylemlerin resmi organları tarafından gerçekleştirilmesine kadar çeşitli seviyelerde terörizmin içinde yer alabilirler.³²

Devletlerin terörizmle bir şekilde ilişki kurmaları terörizmle mücadelede devletler arasında etkili bir koordinasyon oluşturmanın zorluğunu da göstermektedir. Terörizmle bir şekilde bağlantısı olan devletlerin bu ilişkileri farklı seviyelerde olmaktadır. Kimi devletler kendi topraklarında bulunan terör örgütünün faaliyetlerine göz yummasa bile bu örgütü engellemeye yetecek askeri veya polis gücünden yoksun olabilir. Bu durumda devletin terörizme karşı aciz kaldığından bahsedilebilir. Devletler kimi zaman da kendi topraklarında herhangi bir terör örgütünün bulunduğunu bilmesine rağmen bu örgütün faaliyetlerini engellemek için müdahalede bulunmayabilir. Kendisine yönelik olmadığı müddetçe terör örgütünün kendi topraklarında barınmasına, üyelerine eğitim vermesine göz yumması durumunda bu devletin terörizmi tolere ettiğinden bahsetmek mümkündür.³³ Bunların yanı sıra devletleri doğrudan terör örgütlerini kullanmaktan veya bunu açıkça belli etmekten kaçındıkları zaman terör örgütlerini desteklemeleri mümkündür. Bu destek silah, mühimmat sağlama, sığınma, barınma ve eğitim kampları sağlama, istihbarat paylaşma gibi maddi şekilde olabileceği gibi; ideolojik destek verme, moral destek sağlama, uluslararası alanda terör örgütüne yönelik alınabilecek kararlara katılmama

³¹ Antonio Cassese, “The International Community’s Legal Response to Terrorism,” **International and Comparative Law Quarterly**, Vol.:XXXVIII, No:3, 1989, s. 598.

³² Boaz Ganor, “Countering State-Sponsored Terrorism,” **Herzlia: ICT Papers**, The International Policy Institute for Counter-Terrorism, The Interdisciplinary Center, 1997

³³ Erickson, **a.g.e.**, s.26. Örnek vermek gerekirse; 22 Ekim 1975 günü Avusturya’da Türkiye’nin Viyana Büyükelçisi Daniş Tunalıgil’in Ermeni terör örgütü ASALA (Armenian Secret Army for Liberation of Armenia) tarafından öldürülmesi ile başlayan ve 10 yıl boyunca devam eden suikastlar süresince Fransa bu örgütle mücadele etmeye yönelik ciddi bir adım atmazken; 15 Temmuz 1983 yılında Orly Havaalanı’nda Türk Hava Yolları bürosu önünde aynı örgüt tarafından gerçekleştirilen ve aralarında Fransız vatandaşlarının da bulunduğu 8 kişinin ölümü, 60 kişinin de yaralanmasına yol açan bombalı eylemden sonra Fransız hükümeti eylemin faillerinin yakalanmasına yönelik ciddi çalışmalar başlatmıştır.

şeklinde de olabilir.³⁴ Örneğin; Sovyet Anayasası'nda yer alan 'özgürlük hareketlerinin desteklenmesi' hükmüne binaen Rusların Filistin'de İsrail'e karşı gösterilen 'direniş' hareketine verilen lojistik destek, eğitim ve istihbarat ABD ve İsrail'e göre devlet destekli terörizmdir.³⁵ Bir devletin terörizme en çok bulaşması hali "devlet sponsorlu terörizm" olarak adlandırılır. Devlet sponsorlu terörizm, devletin herhangi bir terör örgütünü kendi çıkarları doğrultusunda kullandığı ve doğrudan yönettiği durumlarda söz konusudur. Kimi devletler bu yola konvansiyonel bir savaşa girmenin riskli ve yüksek maliyetli olacağına karar verdiklerinde başvurumaktadırlar. Diğer bir deyişle, düşman devlet ile savaşa girmek yerine daha maliyetsiz ve düşük yoğunlukta bir mücadele bir terör örgütü eliyle yürütölmektedir. Konvansiyonel savaşa girmeye gücünün yetmeyeceğini düşünen devletler terörizmi 'güç dengeleyici' bir unsur olarak görmektedirler.³⁶

Bir terör faaliyetinin artık sadece bir devleti ilgilendirdiğini söylemek günümüz dünyasında oldukça zordur. Bir terörist örgütün hem eğitim yaptığı hem yardım aldığı hem saklandığı hem de eylemlerini yaptığı devletin aynı olması durumu artık görölmemektedir. Diğer bir deyişle en basit bir terör örgütünün dahi eğitim, teçhizat, sığınma gibi ihtiyaçlarından en azından birinin uluslararası bir bağlantısının olması oldukça sıradanlaşmıştır. Dolayısıyla modern dünya birçok olay ve olguyu global bir hale getirdiğı gibi terörizmin de global bir hal almasına neden olmuştur.

Uluslararası bir şekle bürünen terörizmle mücadelenin de etkin bir şekilde yürütölebilmesi için uluslararası yardımlaşma ve işbirliğinin önemi artmaktadır. Devletler tek başlarına uluslararası terörizmle mücadelede yetersiz kaldıkları durumlarda bölgesel veya uluslararası işbirliğine gitmektedirler. Uluslararası işbirliğinin en geniş katılımı ile gerçekleştirilebileceğı uluslararası organ da Birleşmiş Milletlerdir. Uluslararası arenada bir devletin yapacağı herhangi bir müdahale birçok devletin çıkarını etkileme durumunda olması nedeniyle

³⁴ Erickson, **a.g.e.**, s. 26.

³⁵ Çitlioğlu, **a.g.e.**, s. 44.

³⁶ Jenkins, **International Terrorism: The Other World Order**, s. 19.

devletler çoğu zaman terörizmle mücadelede kamuoyu desteği almaya çalışmaktadırlar.

Uluslararası terörizmle mücadelede kimi bölgesel yapılanmalar olmasına rağmen bunların terörizmin uluslararası arenada bastırılması ve ortadan kaldırılması için yeterli olmaması, Birleşmiş Milletler gibi dünya genelinde kapsama alanı olan bir örgüte olan ihtiyacı doğurmaktadır. Birleşmiş Milletlerin uluslararası terörizmle mücadeledeki rolü, temel organları vasıtasıyla izlediği stratejiler ve bu alandaki etkinliğinin ne olduğu sorularına yanıt arandığı bu tez dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde uluslararası terörizm kavramı ele alınarak, terörizmle bu boyutta mücadele edilebilmesi için uluslararası işbirliğinin gerekliliğinden bahsedilecektir. Uluslararası işbirliğinin en geniş anlamda oluşturulabileceği bir platform olan Birleşmiş Milletler’de ne tür işbirliklerinin gerçekleştirilebileceği de ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Birleşmiş Milletlerin uluslararası hukukun güçlendirilmesine yaptığı vurgu ve bu alanda yaptığı faaliyetlerden bahsedilecektir. Öncelikle uluslararası terörizmle mücadelede uluslararası hukukun karşılaştığı kavramsal güçlüklerden olan self-determinasyon hakkı ve meşru müdafaa kavramları tartışılacaktır. Daha sonra ise uluslararası hukukun en önemli kaynağı olan uluslararası anlaşmalardan terörizmle ilgili olanlar ele alınacaktır. Bu alanda yapılmış mevcut sözleşme ve protokollerden bahsedilerek bunların bir kısım açmazları ve bu açmazlardan biri olan kapsam darlığını gidermek için hazırlanan bir sözleşme taslağından bahsedilecektir..

Çalışmanın önemli bir kısmını oluşturan üçüncü bölümde ise uluslararası alandaki işbirliğinin en somut şekliyle ortaya konmaya çalışıldığı Birleşmiş Milletler’in çatısı altında uluslararası terörizmle mücadele alanında ne tür faaliyetler yapıldığından ve bunların ne kadar yeterli ve etkili olabildiğinden bahsedilecektir. Birleşmiş Milletler’in uluslararası terörizmle mücadelede izlediği

stratejiler Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin izlediği temel stratejiler olarak iki alt başlık şeklinde ele alınacaktır.

Çalışmanın son bölümünde ise öncelikle uluslararası terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasına yönelik olarak Birleşmiş Milletler bünyesinde ne gibi kararlar alındığı ele alınacaktır. Daha sonra ise Birleşmiş Milletler'in işleyişinde karşılaşılan birtakım zorlukların aşılabilmesi için önerilen reform çalışmalarından bahsedilerek, bu örgütün terörizmle mücadelede geleceğe yönelik nasıl bir strateji ve perspektif izleyeceği ele alınarak çalışma sonlandırılacaktır.

I. BÖLÜM: ULUSLARARASI TERÖRİZME KARŞI ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ PLATFORMU OLARAK BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

A. Uluslararası Terörizm

Terörizmin adına ‘küreselleşme’ denilen süreç ile birlikte ulusal sınırları aştığı ve sadece bir devletin değil çoğu zaman birden fazla devletin ortak meselesi haline geldiği hususu genel bir kabul görmektedir. Devletlerin özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra sıcak savaş riskini göze alamamaları nedeniyle, zaman zaman terör örgütlerine doğrudan ya da dolaylı bir şekilde destek verip politik çıkarlarına uygun olarak kullandıkları görülmüştür.¹ Bu bağlamda terör, uluslararası politikada çıkarların korunması amacıyla uluslararası ilişkilerde bir araç olarak işlevsel bir özellik taşımıştır. Artık bir terör örgütünün sadece bir devletin sorunu olması hali nadiren görülmektedir.

Badey uluslararası terörizmi; birden çok devleti etkileyen, tehdit ve baskı amacı güden siyasi motifli şiddetin devlet dışı aktörler tarafından devamlı bir şekilde kullanılması şeklinde tanımlamaktadır.² Doğu Ergil’e göre, birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm, uluslararası terörizm olarak adlandırılabilir. Uluslararası terörizmin özelliği, terör örgütlerinin ya da terörizme devlet desteği veren ülkelerin, ülke sınırlarını aşan bir siyasi gayesinin bulunmasıdır. Uluslararası siyasi birtakım amaçlara ulaşmak, birtakım siyasi

¹ Örneğin Sovyetler Birliği’nin 1979’da Afganistan’ı işgalinin ABD’nin politik çıkarlarına zarar vermesi nedeniyle, ABD Sovyetler’e karşı; El Kaide’nin temelini oluşturan ve 11 Eylül’den sonra ABD tarafından “1 numaralı terörist” ilan edilen Usame bin Ladin’in de üyesi olduğu Mekteb’el Hidamat’a CIA ve Pakistan kanalıyla milyarlarca dolar para ve silah yardımıyla bulunmuştu. Bkz: Rohan Gunaratna, **Inside Al Qaeda: Global Network of Terror**, London, Hurst & Company, 2002, s.18-20.; Kenneth Katzman, “Al Qaeda: Profile and Threat Assessment,” **Congressional Research Service Report for Congress**, 2005, (Çevrimiçi) <http://www.fas.org/srgp/crs/terror/RL33038.pdf>, 22 Ocak 2009

² Thomas J. Badey, “Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach,” **Terrorism and Political Violence**, Vol.X, No:1, Spring 1998, s. 92.

değişiklikler yaratmak amacı güdülmektedir. Bir devletin ülke hudutları dâhilinde meydana gelen ve diğer devletlerin veya diğer devletlere mensup fertlerin haklarını ihlal eden, birbiriyle bağlantılı yürütülen şiddet hareketleri şeklinde de görülebilir. Teröristlerin kendi ülkelerinde kendi yurttaşlarına veya hükümetlerin kendi uyruklarına karşı şiddet kullanımı, uluslararası terörizm kapsamına girmez. Uluslararası terörizm, benimsenmiş uluslararası diplomasi ve savaş kurallarını dışlayan eylemler bütünüdür.³ Buna göre uluslararası terörizm;

- Yabancı veya yabancılara ait hedeflere yönelilirse,
- Hükümetler veya bir devletten fazla devletin beslediği, desteklediği unsurlarca yapılırsa,
- Bir yabancı hükümetin veya milletlerarası örgütlerin siyasetlerini etkilemek için yapılırsa, gerçekleşmiş olur.⁴

Cassese'ye göre uluslararası terörizmin içeriği objektif ve subjektif öğeler taşımaktadır.⁵ Uluslararası terörizmin objektif yönü, yapılan eylemin (adam öldürme, toplu katliam, adam kaçırma, bombalama vb.) herhangi bir ulusal ceza hukukuna göre verili durumda suç sayılması ve bu suçun sınır-aşan niteliğinin bulunmasıdır. Uluslararası terörizmin subjektif yönü ise eylemin amacıyla ilgilidir. Buna göre teröristin amacı toplum içine korku ve panik yayılması veya bir hükümeti veya uluslararası bir organizasyonu bir şeyi yapmaya veya yapmamaya zorlamaktır. Diğer bir amaç olarak da bir ülkenin bütünlüğünü bozma veya tahrip etme sayılabilir. Motivasyon unsuru da terörizmin diğer ayırıcı bir özelliğidir. Terörist kişisel kaygılarla değil siyasi, ideolojik veya dini saiklerle hareket eder. Bu motivasyon unsurlarıyla hareket edilmesi gerçekleştirilen eylemlerin adi suçlardan ayrılmasını sağlamaktadır. Tüm bu unsurların sınır-aşan terörist faaliyetlerde bulunması terörizmin uluslararasılaştığının işaretidir.

³ Doğu Ergil, "Uluslararası Terörizm," **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: XLVII, No:3-4, 1992, s. 140.

⁴ Ergil, **a.g.e.**, s. 140.

⁵ Antonio Cassese, "The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law," **Journal of International Criminal Justice**, Vol.IX, No:5, 2006, s. 6-9.

Terörizmin uluslararasılaşmasına neden olan diğer birtakım faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür:⁶

1) Terörizm belirli bir bölge ya da bir devletle sınırlı olmayıp; belirli bir alanın ötesinde etki ve sonuçlar doğurmaktadır. Buradaki önemli husus, en basit şekliyle yerel nitelikte olan bir terörizm hareketinin bile uluslararası boyut ve niteliklerinin olabileceğidir.

2) Teröristlerin ulusal sınırları aşan hareketliliği, çeşitli ülkelerde kaynaklar sağlamaları ve internet gibi gelişmiş iletişim olanaklarından yararlanmaları “global” bir çerçeve oluşturmaktadır. Teröristlerin artan hareketliliği, tek taraflı terörizm politikalarını büyük oranda etkisiz hale getirmekte ve çok taraflı başka bir deyişle uluslararası politikaların önemini ortaya koymaktadır.

3) Terörist saldırıların mağdurları, her zaman için tek bir ülkenin vatandaşı olmayabilir. Örneğin; uluslararası sefer yapmakta olan bir yolcu uçağının teröristlerin hedefi olması halinde yolcular potansiyel olarak birkaç ülkenin vatandaşı olabilmekte, bu da sorunun birden fazla devletin gündemine girmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda ticari uçaklar bile terörist faaliyetlere araç olarak kullanılabilir. Bu bağlamda; Taşdemir’in aktardığına göre, 2 Haziran 1968’de Filistin Kurtuluş Halk Cephesi’ne dahil üç silahlı Filistinli teröristin, bir İsrail El-Al ticari uçağını Roma’dan Tel Aviv’e gidiş rotasında kaçırması terörizmin uluslararasılaşmasının ilk habercisi olmuştur.⁷

Uluslararası terörizm ‘klasik’ terörizmden, gerek eylemlerini çapı, karmaşıklığı ve gerekse eylemlerin yarattığı korku ve panik ortamının büyüklüğü açısından ayrılmaktadır. Klasik terörizm anlayışını yansıtan “terörist çok sayıda insanın ölmesinden çok onların izlemesini ister”⁸ savı günümüzdeki terör

⁶ Ertan Beşe, **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Ankara, Seçkin Yay., 2002, s. 31-32.

⁷ Taşdemir, **a.g.e.**, s. 40.

eylemlerinin tahrip gücü ve eylemlerde ölen insanların sayıları dikkate alındığında geçerliliğini yitirmiş gibi görünmektedir. Zira 1990'larda uluslararası terör olayları ve terörist grupları sayı itibarıyla azalmış ancak paradoksal olarak terörist saldırılarda ölenlerin sayısı artmıştır.⁹

Kısacası uluslararası terörizmin; sadece bir devleti değil birden çok devleti ilgilendirmesi, çoğu zaman planlama aşamasından eylemin gerçekleştirilmesine kadar uzanan sürecin birden çok devletin topraklarını kapsaması ve hem terörist eylemleri gerçekleştirenlerin hem de eylem mağdurlarının farklı devlet vatandaşları olması ile terörizmin yeni bir boyutu olduğu söylenebilir.

Uluslararası terörizmi; devlet desteği, sponsorluğu veya kontrolü altında, bireyler veya gruplar tarafından gerçekleştirilen terörist eylemler şeklinde ifade eden görüşler de mevcuttur.¹⁰ Badey'e göre, her ne kadar devletlerin aktif olarak terörist faaliyetlerinin içinde yer alması durumu nadir olsa da¹¹ kimi devletlerin zaman zaman çıkarlarına uygun davranan örgütleri destekledikleri de yadsınamaz bir olgudur.¹²

⁸ Brian Michael Jenkins, "International Terrorism: A Balance Sheet," **Survival**, Vol.XVII, No:4, Temmuz-Ağustos 1975, s. 158.

⁹ Taşdemir, **a.g.e.**, s. 42.

¹⁰ Louise Richardson, "Global Rebels: Terrorist Organization as Trans-national Actors," **Harvard International Review**, Vol.XX, No:4, 1998, s. 52. Aktaran Taşdemir **a.g.e.**, s. 36.

¹¹ ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 1993-1996 yılları arasında meydana gelen önemli terör olaylarının faillerinin kim olduğunu belirlemeye çalıştığı bir rapora göre bu olayların yaklaşık %90'ı devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilmiştir. US Department of State, **Patterns of Global Terrorism: 1995**, Washington D.C., Department of State Publications, 1996

¹² Badey, **a.g.e.**, s. 101.

B. Uluslararası Terörizme Karşı İşbirliğinin Gerekliliği

Terörizmin artık ulusal sınırları aşmış uluslararası bir nitelik kazanması ve hatta uluslararası bir problem olmanın da ötesinde “global bir fenomen”e¹³ dönüşmesi devletleri sürekli olarak terörizme karşı üstünlük sağlayacak düzenlemeler yapmaya ve bu amaçla egemenlik haklarından belirli oranlarda fedakarlık yapmak zorunda kalacakları uluslararası antlaşmalara girmeye zorlamaktadır.¹⁴ Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonraki dönemde bu çabaların arttığı gözlemlenmektedir. Terörizmin önemli ölçülerde artan tehdidi ile mücadelede global bir tepkiye duyulan ihtiyacın artması uluslararası örgütler vasıtasıyla bu alanda bir hareketlilik oluşmasını sağlamıştır.¹⁵

Terör örgütlerinin eylemlerinin planlama ve uygulama aşamalarında teknolojiye ve iletişim olanaklarından yaygın ve etkili biçimde yararlandıkları bilinmektedir. Aynı zamanda medya ve internet üzerinden örgüt propagandası yapılmakta ve örgüt elemanlarına yönelik bazı eğitim materyalleri de sunulmaktadır.¹⁶ Ayrıca örgütlerin finansmanına yönelik para transferleri internet üzerinden kısa sürelerde gerçekleştirilmektedir. Devletlerin sadece kendi egemenlik alanlarında terör örgütlerinin bu hız ve hareket kabiliyetlerine yetişmeleri ve engel olmaları tam olarak mümkün olmamaktadır. Uluslararası toplum istihbarat toplayarak muhtemel terör eylemlerini önleme, terör örgütlerini eylemlerini gerçekleştirmeleri için gerekli vasıtalarla yoksun bırakmak ve aynı zamanda hazırlanan saldırı planlarını tahmin etme gibi zor bir görevle karşı karşıyadır. Bu hedeflerden hiç birine uluslararası işbirliği olmadan ulaşmak

¹³ Jost Delbrück, “Globalization of Law, Politics and Markets: Implications for Domestic Law, A European Perspective,” **Global Legal Studies Journal**, No:9, 1993, s. 10-11., Aktaran Beşe, **a.g.e.**, s. 33.

¹⁴ Beşe, **a.g.e.**, s. 33.

¹⁵ Thierry Tardy, “The Inherent Difficulties of Interinstitutional Cooperation in Fighting Terrorism,” **Terrorism and the UN**, Ed.by. Jane Boulden, Thomas G. Weiss, Indiana University Press, 2004, s. 120.

¹⁶ Terör örgütlerinin interneti propaganda ve eğitim amacıyla kullandığına dair ayrıntılı bilgi için bkz: Necati Alkan, “Terör Örgütlerinin İnternet Ortamında Yürüttüğü Faaliyetler” (Çevrimiçi) <http://www.cagipolisi.com.tr/20/41-43.htm>, 9 Ocak 2008 ; El Kaide örgütünün elemanlarına yönelik hazırladığı el kitabı için bkz: (Çevrimiçi) www.usdoj.gov/ag/manualpart1_1.pdf, 10 Ocak 2008; Ayrıca bkz: (Çevrimiçi) <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2526204,00.html>, 9 Ocak 2008

mümkün değildir. Bu nedenle tüm bu alanları kapsayacak şekilde uluslararası koordinasyon ve işbirliği gerekmektedir.

Terörizmle mücadelede devletlerarası işbirliğinin gerekliliği bir kısım devletlerin bölgesel olarak da örgütlenmelerine yol açmıştır. Bu bölgesellik Bağımsız Devletler Topluluğu gibi bir devletin coğrafi mirası üzerinde ortaya çıkan bağımsız devletleri veya Afrika Birliği Örgütü gibi kıta devletlerini içerebildiği gibi İslam Konferansı Örgütü gibi coğrafi olarak değil de dini bir inanç ortaklığındaki örgütlenmeleri de içermektedir. Bu tip bölgesel örgütlenmeler birbirlerine coğrafi olarak veya düşünce olarak yakın devletleri terörle mücadele ortak çabasında bir araya getirme çabasıdır.

Terörizmle mücadelede bir kısım çalışmalarda bulunan bölgesel örgütlere; İslam Konferansı Örgütü, Afrika Birliği Örgütü, Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrupa Konseyi, Amerikan Devletleri Örgütü örnek olarak verilebilir. Bu örgütler terörizmin önlenmesi alanında bir takım çalışmalar yapmışlardır. 1963 yılında Afrikalılar arasında dayanışmayı ve birliği güçlendirmek, işbirliğini geliştirmek, ülkelerin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve egemenliklerini savunmak amacıyla kurulan Afrika Birliği Örgütü terörizmin başta insan hayatı ve güvenliği olmak üzere insan haklarına, devletlerin sosyo-ekonomik gelişmelerine ciddi bir tehdit oluşturduğunu belirterek 1999 yılında Terörü Önleme ve Mücadele Sözleşmesi'ni kabul etmiştir.¹⁷ Self-determinasyon kavramına yapılan vurgunun ön plana çıktığı sözleşmeye göre yabancı güçler tarafından gerçekleştirilen sömürgecilğe, işgale, saldırganlığa karşı silahlı mücadele de dâhil olmak üzere self-determinasyon hakkı ve özgürlüklerini kazanmak için uluslararası hukukun prensiplerine uygun mücadeleler terörist eylem olarak kabul edilmemektedir. Bir terör eylemi de siyasi, felsefi, ideolojik, dini, etnik ve benzeri nedenlerle haklı kılınmaz.¹⁸ Self-determinasyon hakkının kullanılması için verilen silahlı mücadelenin uluslararası hukuk kurallarına tam

¹⁷ OAU Convention on the Prevention and Combating of Terrorism (İmza tarihi: 14 Temmuz 1999)

¹⁸ A.e., Madde 3(1)(2)

olarak bağı kalmadığı zaman terörizme kayabileceği düşünıldığında bu sözleşmenin uluslararası ihtiyaçları karşılamaktan uzak olduğu söylenebilir.

1948 yılında kurulan Amerikan Devletleri Örgütü'nün 1998 yılında Mar Del Plata'da toplanan İkinci Terör Uzmanlık Konferansı'nda üye devletlerin yetkili ulusal birimlerinden oluşan bir Amerikan Devletleri Arası Terörizmle Mücadele Komitesi (Inter-American Committee Against Terrorism) oluşturulmasını tavsiye etmiş ve bu Komite örgütün Genel Kurulu kararıyla 1999 yılında kurulmuştur.¹⁹ Komitenin amacı terörist eylem ve faaliyetlerin önlenmesi ve bunlarla mücadelede üye devletler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesidir. Bu Komite'nin terörizmle ilgili hukuki bir metin oluşturma çabaları sonucu ortaya çıkan sözleşme üye devletler tarafından 2002 yılında imzalanmıştır.²⁰

1946 yılında kurulan ve insan haklarını, parlamenter demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü savunmak ve üye devletlerin hukuku uygulamalarını benzer standartlarda sağlayacak anlaşmalar oluşturmak amacıyla faaliyet gösteren Avrupa Konseyi'nin terörizmle mücadele alanında uluslararası hukuku ilgilendiren en önemli çalışması 4 Ağustos 1978'de yürürlüğe giren Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi²¹ ve bu sözleşmeye birtakım yeni düzenlemeler getiren 2003 Protokolü'dür.²²

Uluslararası terörizmle mücadelede çeşitli faaliyetler gösteren bir diğer örgüt de İslam Konferansı Örgütü'dür. 1969 yılında tüm Müslümanların onur, bağımsızlık ve ulusal haklarını koruma mücadelesinin güçlendirilmesi amacıyla kurulan Örgüt'ün terörizm alanındaki en önemli çalışması Uluslararası Terörizmle Mücadele Sözleşmesi'dir. Bu Sözleşmeye göre Örgüt terörizmin her

¹⁹ Kaya, **a.g.e.**, s. 55.

²⁰ Inter-American Convention Against Terrorism (AG/RES. 1840 (XXXII-O/02) İmza tarihi: 3 Haziran 2002)

²¹ European Convention on the Suppression of Terrorism (CETS No.: 090, İmza tarihi: 27 Ocak 1977)

²² Protocol amending the European Convention on Terrorism (CETS No.: 190, İmza tarihi: 15 Mayıs 2003)

türünü kınamış, terörün hiçbir şekilde meşrulaştırılamayacağını ifade etmiştir. Bunun yanında halkların yabancı işgali, saldırganlık, sömürge ve hegemonyaya karşı uluslararası hukuk ilkeleri uyarınca özgürlük ve self-determinasyonu hedefleyen mücadelesinin silahlı mücadele de dahil olmak üzere bir terör suçu olarak değerlendirilemeyeceği görüşündedir.²³ Ayrıca bu Sözleşmede Örgüt'ün terörizmi geniş kapsamlı olarak tanımlama çabası görülmektedir. Buna göre terörizm; *“saik ve kasdına bakılmaksızın halkı terörize etmek veya ona zarar verme tehdidinde bulunmak veya halkın yaşamları, onurları, özgürlükleri, güvenlikleri veya haklarını tehlikeye atmak veya çevreyi, bir kamu hizmetini veya kamu veya özel mülkü zarara maruz bırakma veya onları işgal etme veya onlara el koyma, veya bir ulusal kaynağı veya uluslararası hizmetleri tehlikeye atma, ya da bağımsız devletlerin istikrar, ülke bütünlüğü, siyasal birliği veya egemenliklerini tehdit etme amacıyla bir bireysel veya toplu suç planını gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemi ile bu tür eylem tehdidinde bulunmadır.”*²⁴

Terörizmle mücadelede bölgesel örgütlerde bulunan devletlerin birbirlerini tanımaları ve bölgeyi ilgilendiren terör faaliyetleri konusunda yakın bilgi sahibi olmaları, terör örgütlerinin yapılarını ve kullandıkları coğrafyayı bilmeleri bu tür işbirliklerinin avantajlarıdır. Ancak bu tip örgütlenmeler her ne kadar belirli bir alanda işbirliği oluştursa da bunun bir kısım dezavantajları da bulunmaktadır. Kimi bölgesel örgütlenmeler örgütteki en güçlü devletin güdümüne girebilmektedir. Örneğin Bağımsız Devletler Topluluğu'ndaki terörle mücadele yöntemlerini daha çok Rusya'nın belirlediğini söylemek mümkündür. Ayrıca terör örgütleri artık belli bir coğrafi alanı aşan daha geniş kapsamlı faaliyetler yürütmektedirler. Dolayısıyla bu faaliyetlere karşı uluslararası platformda işbirliği gereklidir.²⁵

²³ Convention of the Organization of the Islamic Conference on Combating International Terrorism (Annex to Resolution No: 59/26-P, İmza tarihi: 1 Temmuz 1999), Madde 2(a)

²⁴ A.e., Madde 1(2)

²⁵ Kamer Kasım, “Terörle Mücadelede Bölgesel İşbirliği,” (Çevrimiçi)

<http://www.usakgundem.com/yazar/839/terorle-mucadelede-bölgesel-isbirligi.html>, 21 Haziran 2009

C. Uluslararası İşbirliğinde Birleşmiş Milletlere Duyulan İhtiyaç

Terörizmin günümüzdeki karmaşıklaşan yapısı, devletlerarası ilişkilerde kimi zaman bir araç olarak kullanılması ve terörizmin dünya geneline yayılması devletleri daha çok işbirliği yapmaya yöneltmektedir. Bölgesel örgütlenmeler her ne kadar bu işbirliğinin bir parçası olsa da terörizmin global hale bürünmesi daha geniş çapta uluslararası işbirliğini gerekli kılmaktadır. Mevcut bölgesel örgütlenmelerin hiçbiri uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında yeterli otorite ve kaynağa sahip değildir. Bu nedenle Birleşmiş Milletler uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için gerekli ihtiyaçların belirlenmesi ve bu ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir sorumluluğa sahiptir. BM Güvenlik Konseyi uluslararası platformdaki otoriteye olan ihtiyacı karşılamak üzere oluşturulmuştur. BM Şartı'nı kabul eden 192 devlet Güvenlik Konseyi kararlarına uyacağı taahhüdünde bulunarak bu otoriteyi kabul ettiklerini beyan etmişlerdir. Bu açıdan uluslararası işbirliğinin gerçekleştirilmesi ve gereklerinin yerine getirilmesinde en üst çatı Birleşmiş Milletler olarak kabul edilmelidir.²⁶ 2002 yılında BM Uyşturucu Denetimi ve Suç Önleme Ofisi tarafından düzenlenen "Uluslararası Terörizmle Mücadele: Birleşmiş Milletlerin Katkısı"²⁷ konulu sempozyumun açılış konuşmasını yapan Ofis İcra Direktörü Antonio Maria Costa; Birleşmiş Milletlerin uluslararası barış ve güvenliğin korunması göreviyle uyumlu olarak, terörizmle mücadelede bölgesel ve uluslararası işbirliğinin gerçekleştirilmesinde eşsiz bir yeri olduğunu ifade etmiştir. Costa ayrıca; terörizmle mücadelede birçok girişimin bulunduğunu (örneğin yukarıdaki kısımda bahsedilen bölgesel örgütlenmeler) ancak asıl yapılması gerekenin bunları koordine etmek olduğunu belirterek bunun BM çatısı altında gerçekleşebileceğini savunmuştur.

²⁶ Peter J. Fromuth, "The making of a security community: the United Nations after the Cold War," *Journal of International Affairs*, Vol.XLVI, No:2., 1993, s. 342.

²⁷ Symposium: "Combating International Terrorism: the Contribution of the United Nations", SYMP/TERR/1, 2002

Uluslararası terörizm uluslararası barış ve güvenliğe ve devletlerin sosyal ve ekonomik yapılarına ciddi tehditler içerdiğinden bununla mücadele Birleşmiş Milletlerin asli görevlerindendir. Birleşmiş Milletler Şartı'nın 1. maddesinde de belirtildiği gibi; Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak Birleşmiş Milletlerin amaçlarındandır.

Terörist tehdidinin global ve kompleks yapısı hukuki, mali, siyasi ve askeri alanları da içine alan ve dünya genelindeki hemen her ülkenin işbirliğine ihtiyaç duyulan bir stratejiyi gerektirmektedir. Birçok devlet için uluslararası siyasi meşruiyet ve hukuki otorite rolüne sahip olan Birleşmiş Milletler bu stratejinin geliştirilmesi için önemli ve uygun bir ortam sağlamaktadır. Her ne kadar Birleşmiş Milletler kaynak ve operasyonel kapasite açısından bir kısım eksiklikleri olsa da terörizm tehlikesi ile mücadeleye yönelik uluslararası işbirliği için siyasi konsensüsün geliştirilmesinde vazgeçilmez bir rol üstlenmektedir.²⁸

1. Uluslararası İşbirliği Alanları

Uluslararası terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğinin değişik yönleri bulunmaktadır. Tardy'e göre bu tür bir işbirliği kısa ve uzun vadede taktik ve stratejik seviyelerde olabilir. Aynı zamanda bu işbirliği yasal düzenlemeler yanında kamuoyu oluşturma, karşılıklı teknik yardım, polis ve istihbarat örgütleri arasında bilgi paylaşımı ve bu amaçlara yönelik örgütlenmeler gibi eyleme dönük konuları da içerebilir.²⁹ Bensahel'e göre devletler arasında tesis edilebilecek işbirliği askeri, mali, istihbari alanlarda olabileceği gibi adli makamların çalışma alanları ve zayıf veya istikrarsız devletlerin yeniden inşa edilmesi konusunda da gerçekleştirilebilir. Her alanda yapılacak işbirliğinin farklı amaç ve yöntemleri

²⁸ David Cortright, George A. Lopez, **Uniting Against Terror: Cooperative Nonmilitary Responses to the Global Terrorist Threat**, MIT Press, 2007, s. 2.

²⁹ Tardy, **a.g.e.**, s. 121.

olmakla beraber birlikte değerlendirildiğinde önemli bir işbirliği ağı oluşmaktadır. Bensahel'in kategorizasyonu takip edilecek olursa 5 temel alanda uluslararası işbirliği şu şekilde sıralanabilir.³⁰

a. Askeri alanda işbirliği

Askeri alanda işbirliği muharip güç sağlama, operasyonel destek verme şeklinde olabileceği gibi hava üssü imkânı verme, savaş uçaklarının hava sahasından geçişlerine izin verme veya askeri güçlerin topraklarında belli bir süreliğine konuşlanmalarına izin verme şeklinde de olabilir. Uluslararası terörizmle mücadele kimi zaman askeri operasyonlar gerektirebilir. Büyük askeri birliklerle düzenlenen operasyonlar terör örgütlerinin geniş alanlara yayılmasını engellemesine rağmen teröristlerin ve özellikle elebaşlarının yakalanması hususunda pek etkili olamamaktadır. Terör örgütlerine yönelik düzenlenecek askeri bir operasyonun riskli ve masraflı olması kaçınılmazdır. Devletler bu risk ve masrafları azaltmak ve düzenleyeceği bir sınır ötesi operasyonun uluslararası kamuoyunda meşruiyet kazanmasını sağlamak için daha çok devletin ve uluslararası kuruluşun desteğini almak istemektedirler. Örneğin 11 Eylül saldırılarından sonra uluslararası kamuoyunda ABD'nin Afganistan'a yönelik düzenlediği operasyonun terörizmle mücadele adına olduğuna duyulan inanç kimi devletleri ABD ile askeri işbirliği yapmaya sevk etmiştir. Afganistan'a düzenlenen operasyona Avustralya, Kanada, Danimarka, Fransa, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Türkiye ve İngiltere katılmış; bu devletlerin bir kısmı muharip güç olarak destek verirken bir kısmı da değişik görevler üstlenmişlerdir.³¹

Her ne kadar başta ABD olmak üzere kimi devletler terörizmle mücadelede askeri müdahalelerin gerekli ve kaçınılmaz olduğunu öne sürseler de böyle bir yöntemin başarılı olamayacağına dair de görüşler mevcuttur. Örneğin Tardy, terörizme karşı güç kullanma konusunda uluslararası örgütler arasındaki

³⁰ Nora Bensahel, "A Coalition of Coalitions: International Cooperation Against Terrorism," **Studies in Conflict & Terrorism**, Vol.XXVIII, No:1, 2006, s. 36-46.

³¹ Bensahel, **a.g.e.**, s. 36.

işbirliğinin zayıf, yapısal düzenden yoksun olduğu ve orta vadede önemli bir gelişme sağlayamayacağı görüşündedir. Ona göre uluslararası toplum böyle bir işbirliğini sağlayacak ve kolaylaştıracak merkezi bir mekanizmadan yoksundur.³²

b. Mali alanda işbirliği

Terörizmin finansmanının takip edilmesi ve önlenmesi kolay bir mesele değildir. Terör eylemleri her zaman büyük meblağlar harcanarak finanse edilmemektedir. 11 Eylül’de gerçekleştirilen saldırılar için harcanan paranın 300-500 bin dolar arasında olduğu tahmin edilmektedir. Uluslararası finans piyasalarındaki trilyonlarca dolarlık günlük hareketlilik hacmi göz önüne alındığında bir terör örgütünün finans kaynaklarının takip edilmesindeki zorluk da anlaşılabilir. Ayrıca bu kaynakların çoğu zaman finans piyasalarında dolaşmadığı da söylenebilir. Örgütler çoğu zaman bağış adı altında paralara toplamakta ve bu paraları elden teslim etmektedirler.³³

Özellikle 11 Eylül’den sonra bu alanda ABD’de kabul edilen Patriot Yasası ile yeni önlemler alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler bünyesinde de Güvenlik Konseyi tarafından başta 1373(2001) sayılı Karar olmak üzere terör örgütlerinin mali kaynaklarının dondurulması ile ilgili birçok karar alınmıştır. Yine 1999 yılında Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi devletlerin imzalarına açılmıştır. 2004 yılı itibariyle ABD Hazine Bakanlığı’nın tahminlerine göre dünya genelinde terör örgütlerine ait dondurulan mal varlıklarının miktarı 200 milyon doları bulmaktadır.³⁴ Dünya genelindeki terör örgütlerinin sayısı ve militanların temel ihtiyaçları ve silah ve mühimmat temini için gereken miktar düşünülecek olursa bu rakamın ciddi bir seviyede olmadığı anlaşılabilir.

³² Tardy, **a.g.e.**, s. 121.

³³ Bensahel, **a.g.e.**, s. 37.

³⁴ Jonathan Winer, “Fighting Terrorist Financing,” **Survival**, Vol.XXXXIV, 2002, s. 87-103.

Terörün finansmanı ile mücadelenin etkili bir şekilde yürütülememesinin birtakım nedenleri vardır. Bunlardan ilki birçok devletin bu mücadeleyi yürütmek amacıyla gereken altyapı yatırımları ve idari düzenlemeler için yeterli mali kaynağının olmamasıdır. Ekonomik sıkıntılar, istikrarsız siyasi ortam nedeniyle birçok devlet kaynaklarının daha çok ihtiyaç duydukları alanlara aktarmaktadırlar. İkinci bir neden de terör örgütlerinin tüm devletlerce terör örgütü olarak kabul edilmesi hususundaki anlaşmazlıktır. Bir devletin terör örgütü olarak kabul etmediği bir yapılanmanın finans kaynaklarını dondurmasını beklemek zordur. Örneğin Avrupa Birliği ABD'nin terör listesinde bulunan 28 gruptan 2'sinin mal varlıklarına el koymuştur. Diğer bir neden de örgütlerin para akışını resmi olmayan yollardan sağlamasıdır. Bu şekilde aktarılan mali kaynakların takip edilmesi de pek mümkün değildir. Örneğin mali kontrollerin artırılmasına yönelik çalışmalardan sonra El Kaide örgütünün nakit kaynaklarını altın ve diğer değerli taşlara çevirerek muhafaza ettiği iddia edilmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı terörizmin finansmanı ile mücadele alanında işbirliğinin diğer alanlardakinden daha zayıf ve etkisiz olabileceği söylenebilir.³⁵

c. Adli makamlar arası işbirliği

Terörizmle etkili bir şekilde mücadele edebilmek için gerekli olan diğer bir işbirliği alanı da adli makamlar arasındaki işbirliğidir. Terör örgütleri kimi ülkelerde barınmakta, eğitim kampları düzenlemekte ve bu ülkelerde veya diğer ülkelerde eylemlerini gerçekleştirmektedirler. Bu örgütlerin bulundukları yerlerin tespit edilmesi, faaliyetlerinin önlenmesi ülke sınırlarında illegal geçişlerin kontrol altında tutulması öncelikli olarak bu ülkelerin kolluk kuvvetlerinin görevidir. Sınır aşan terörist faaliyetlerin önlenmesinde ise uluslararası işbirliği ve koordinasyon kaçınılmazdır.³⁶ Bu alanda yapılacak olan çalışmalar ve elde edilen bilgilerin ilgili ülkelerle paylaşılması sınır aşan terör örgütü mensuplarının gittikleri ülkelerde de takip edilmesini ve yakalanmasını kolaylaştıracaktır.

³⁵ Bensahel, **a.g.e.**, s. 37.

³⁶ Ron Smith, "International Terrorism: Responses and Justifications Ron Smith Discusses the Problem of Combating Terrorism and Suggests the Need for International Cooperation and Coordination," **New Zealand International Review**, Vol.XXVII, No:4, 2002

Terörizmle mücadelenin netice verebilmesi için yakalanan terör şüphelilerinin adil bir şekilde yargılanması gerekmektedir. Terör şüphelisinin bulunduğu ülkede herhangi bir nedenle yargılanamaması veya bu ülkenin yargılamaya yanaşmaması şüphelinin iadesini gerektirmektedir. Ülkeler arasındaki iade prosedürlerinin uyuşması bu konuda elde edilecek başarıları artıracaktır. Ancak ülkeler arasında bu tür suçların soruşturulması ve kovuşturulması evrelerindeki yöntem farklılıkları kimi zaman problemlere neden olabilmektedir. Kimi ülkeler bu alanlardaki prosedür farklılıklarına sahip ülkelerle işbirliği yapmakta gönülsüz davranabilmektedir. Örneğin Avrupa ülkeleri herhangi bir soruşturma neticesinde yakalanan bir şüpheliyi ölüm cezasının bulunduğu ülkelere iade etmekten çekinebilmektedir.³⁷ Bunun yanında ABD'nin El Kaide üyesi oldukları iddiasıyla Guantanamo'da tuttuğu kişiler nedeniyle uluslararası hukuka aykırı hareket ettiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla özellikle karşılıklı tam anlayış sağlanmasının çok zor olduğu terör suçlarının yargılanması konusunda devletlerin kendi anlayış ve çıkarlarıyla hareket ettikleri gözlemlenmektedir.

Terör suçlarının iadesi konusu terörizmle ilgili mevcut uluslararası anlaşmaların bir kısmında işlenmiştir. Ancak iade konusunda anlaşmalarda ortak bir dil olmadığından uluslararası hukukta bu sorunun devam ettiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla devletlerin adli makamları arasında ikili uzlaşmalar daha etkili neticeler verebilecektir.

d. İstihbarat paylaşımı

Uluslararası terörizmin önlenmesinde en önemli basamaklardan birisi de devletlerin istihbarat paylaşımıdır. Terörist organizasyonların girift bir hale büründüğü günümüzde devletlerarası istihbarat paylaşımı uluslararası terörle mücadelenin başarıya ulaşmasında ciddi bir önem arz etmektedir. 'Soğuk Savaş' döneminde Soğuk Savaş'ın tarafları açısından 'düşman', yani hedef belliydi ve

³⁷ Protocol amending the European Convention on Terrorism (2003), Madde 4(2)

hedefin elindeki güç hakkında elde edilen istihbarat neticesinde bir strateji belirlemek mümkündür. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde böyle bir ‘netlik’ söz konusu değildir. Hedefin nerede, ne zaman eylem gerçekleştireceği, sahip olduğu bağlantılar, finansman kaynakları, insan kaynakları vb. gibi birçok konuda belirsizlik mevcuttur. Bu nedenle klasik istihbarat metotlarıyla böylesi bir tehditle mücadele etmek pek mümkün gözükmemektedir. 11 Eylül’de istihbarat teşkilatlarının hedefin boyutlarını kavrayamaması neticesinde yanlış hedefe odaklanılmış ve devasa saldırılar karşısında istihbarat zafiyeti olduğu konusunda yaygın bir kanı oluşmuştur.³⁸ Böyle yanlışlıklara yeniden düşmemek ve varsa bu tip yanlışlıkları düzeltmek için ülkelerin ilgili birimleri arasında istihbarat alanında bilgi alış veriş ve ortak çalışmalar büyük taşımaktadır.

Terör örgütleri de eylemlerini gerçekleştirmeden önce planlama aşamasında tıpkı bir istihbarat örgütü gibi hedef belirler, belirlediği hedefe ulaşabilmek için gerekli bilgileri toplar, bunları değerlendirir ve eyleminde kullanılacak hale getirir.³⁹ Ayrıca terör örgütlerinin bir diğer önemli özelliği de karar mekanizmalarındaki hız ve birbirleri arasındaki koordinasyon sağlamadaki verimliliklerdir. Örgütün üst kademesinde kararlar olabildiğince seri şekilde verilmekte ve değişen şartlara göre stratejiler yeniden belirlenebilmektedir. Bu da terör örgütlerinin güvenlik güçlerine oranla hareket kabiliyetlerini artırmaktadır.⁴⁰ Terör örgütlerinin bir eylem hazırlığında olduğu güvenlik güçlerince tahmin edilse bile eylemin ne zaman ve tam olarak nerede gerçekleştirileceği ve boyutunun ne olacağı eylemcilerin inisiyatifinde olması güvenlik güçlerinin işini daha da zorlaştırmaktadır. Diğer bir deyişle terör örgütleri ‘sürpriz’ yapabilme avantajına sahiptir.⁴¹ Bu nedenle bu tür örgütlere karşı daha etkili ve verimli mücadele vermek için ülkelerin güvenlik birimleri

³⁸ 11 Eylül’e dair değişik görüşler için Bkz: (Çevrimiçi) <http://www.911truth.org/> , 15 Ağustos 2008

³⁹ Ercan Çitlioğlu, “Küresel Terör ve Türkiye’nin Güvenlik Boyutuna Etkileri,” **Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye’nin Güvenliği**, Editör: Gamze Güngörmüş Kona, IQ Yay., İstanbul 2005, s. 130.

⁴⁰ İhsan Bal, “Devlet, Demokrasi ve Terör: Çözüm Önerileri,” **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Editörler: Hasan Hüseyin Çevik, Turkut Göksu, Ankara, Seçkin Yay,2002, s. 144.

⁴¹ Jenkins, **International Terrorism: The Other World War**

arasında koordinasyon ve eşgüdüm elzemdir. Ayrıca bu güvenlik birimlerinin de uzmanlaşmış ve yeterli yetkilerle donatılmış olması gerekmektedir.

Her ne kadar geleneksel istihbarat yöntemlerinin yerini teknoloji destekli istihbarat alsa da teknolojiyi ellerinden geldiğince az kullanarak takip edilmekten kaçınan örgütlere karşı da yine klasik istihbarat yöntemlerine başvurulması gerekmektedir. Teknolojiden kaçmanın adeta imkânsızlaştığı dünyamızda teknolojiyi minimum seviyede kullanan örgütlere karşı “ortodoks” istihbarat yöntemleri kullanılmalıdır.⁴² Haberleşmelerini telefon veya internet yoluyla değil de kurye yoluyla sağlayan, patlayıcıları amonyak, cıva, gübre gibi maddelerden üreten örgütlere karşı teknolojinin çok fazla bir şey yapması mümkün değildir. Ancak yine de örgütlerin büyük kısmının finans kaynağı olarak organize suç örgütü gibi faaliyet göstermesi neticesinde bu örgütlerin işlediği suçlar takip edilerek istihbarat elde edilebilmektedir. Kriminal istihbarat da denilen bu istihbarat yöntemi ile örgütün planladığı eylemi gerçekleştirmeden önceki hazırlık aşamalarında işlediği suçlardan yola çıkarak örgütün nerede, ne zaman ve kiminle eylemi gerçekleştireceğini tahmin etmek mümkün olabilmektedir.⁴³ Örneğin banka hesaplarındaki değişikliklerin veya maddi kaynak elde etmek için yapılan kaçakçılığın takip edilmesi neticesinde örgütle ilgili istihbarata ulaşılabilmektedir. Burada da önemli olan yine güvenlik birimleri arasındaki bilgi alış veriş ve koordinasyondur.

e. Yeniden inşa alanında işbirliği

Terör örgütleri genel olarak yönetim mekanizmalarının olmadığı veya büyük ölçüde istikrarsızlık ortamı bulunan zayıf devletleri yerleşim alanı olarak seçerler. Terör örgütleri bu tip yerlerde bir otoritenin tehdidini hissetmeden barınma, eğitim yapma, saldırılarını planlama imkânına sahiptirler. Teröristlere oldukça rahat yaşama şansı tanıyan bu tür bölgelerin yeniden bir otoriteye kavuşturulması için ciddi çabalar gerekmektedir. Zayıf veya istikrarsız

⁴² Çitlioğlu, a.g.e., s. 139.

⁴³ Bal, *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri*, s. 72-74.

devletlerin topraklarının tümünde kontrolü sağlayabilecek seviyeye gelmesi uzun bir süre ve yüksek miktarda mali olanaklar gerektirmektedir. Uluslararası toplumun her bir devleti bu düzeye çıkarması bugün için ihtimal dâhilinde gözükmemektedir. Kaldı ki gelişmiş ve istikrarlı ekonomik ve sosyal yapıları olan ülkeler de bile terör eylemleri düzenlenebilmekte ve terör örgütleri bu tür ülkelerde saklanabilmektedir. Bu nedenle terör örgütleriyle mücadele etme imkânından yoksun devletlerin yeniden inşa edilmesi konusunda işbirliğinin istenen seviyeye gelmesi oldukça zordur.⁴⁴

2. Uluslararası İşbirliği Alanlarının Değerlendirilmesi

Mali alanda ve adli makamlar arasındaki işbirliğinin global düzeyde sağlanması bu alanlarda etkili önlemler alınmasını sağlayacaktır. Aksi taktirde mali kaynakların kontrolünün zayıf olduğu ve güvenlik güçlerinin yerel faaliyetleri izlemede yetersiz kaldığı ülkeler terör örgütleri için güvenli yerler olacaktır. Terör eylemine katılma veya terör örgütü üyesi olma şüphesiyle yakalanan kişilerin adil ve etkili bir şekilde yargılanabilmesi için kimi zaman ilgili ülkeye iade edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla devletlerarasında adli makamlar alanında işbirliğinin zayıf olması yargılama sürecinin ve adaletin yerini bulmasının gecikmesine neden olabilir. Askeri ve istihbari alandaki işbirliğinin geniş ölçekte olması halinde daha etkili olmasına karşın bu alanlarda her zaman bu düzeyde koordinasyon sağlanması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla bu alanlardaki ilişkiler küçük gruplar halinde ve ikili şekilde daha verimli olmaktadır. Zira bir devlet bir terör örgütü ile ilgili sahip olduğu bilgileri bu örgütle mücadele eden ilgili ülkelerle paylaşacaktır. Ayrıca kimin terörist olup olmadığı veya hangi fiillerin terörizm kapsamında olup olmadığı konusunda devletler arasındaki görüş ayrılıkları da terörizmle mücadele adına düzenlenecek bir askeri operasyona aktif şekilde çok geniş bir katılım pek mümkün

⁴⁴ Bensahel, a.g.e., s. 40-41.

kılmamaktadır. Bu nedenle devletler bu alanlardaki işbirliğini daha dar kapsamda gerçekleştirmektedir.⁴⁵

Askeri ve istihbari alanda kalıcı işbirliğini sağlamak kolay değildir. Askeri operasyonlarda devletlerin çıkarları riske girdiğinde ve personel kaybı arttığında işbirliğini devam ettirmesi kolay olmamaktadır. Aynı şekilde istihbarat alanında işbirliğinin devam edebilmesi için devletlerin kullanılabilir ve değerlendirilebilir bilgi akışını devam ettirmeleri gerekmektedir. Mali ve adli alanda işbirliğini oluşturmak da ilk etapta zor olsa da temel prensipler ve standartlar anlamında karşılıklı koordinasyon sağlandıktan sonra düzenli güncellemelerle işbirliğinin devamı kolaylaşacaktır. Yeniden inşa alanındaki işbirliğini sağlamak başlangıçta güç olmasa da devamını sağlamak uzun bir süreç gerektirmektedir. Örneğin Balkanlar'daki Barış Gücü uzun yıllardan beri görevine devam etmektedir ve tam anlamıyla istikrar sağlanıncaya kadar da devam edeceğe benzemektedir.⁴⁶

⁴⁵ Bensahel, **a.g.e.**, s. 42.

⁴⁶ Bensahel, **a.g.e.**, s. 43.

II. BÖLÜM: BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE STRATEJİLERİ

Birleşmiş Milletler öncelikli olarak gelecek nesilleri yeni bir dünya savaşının tehlikesinden korumak gibi tarihi bir görevi üstlenmek, uluslararası barışı ve güvenliği sağlamak ve devletlerarasında dostça ilişkileri geliştirmek ve işbirliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Birleşmiş Milletler ilk aşamada uluslararası terörizmle mücadele etmek amacıyla kurulmamıştı fakat selefi Milletler Cemiyeti uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bir terörist faaliyet tecrübesini yaşamıştı.¹ 10 Aralık 1934'te Yugoslavya Kralı I. Alexander ve Fransa Dışişleri Bakanı Louis Barthou'nun Marsilya'da bir terörist örgüt tarafından öldürülmesi aynı zamanda Avrupa'daki barış ve güvenliği de tehlikeye atmıştır. Uluslararası terörizmin önlenmesinde uluslararası işbirliğinin önemi Cemiyet tarafından görülerek konunun hukuki altyapısını oluşturmaya yönelik ilk girişim II. Dünya Savaşı öncesi dönemde gerçekleştirilmiştir. "Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme" 16 Kasım 1937 tarihinde imzaya açılmış ve yirmi devlet tarafından imzalanmıştır. Ancak sözleşme yalnızca bir devlet tarafından (Hindistan) onaylanmış ve uygulamaya konulamamıştır.² Ancak bu sözleşme daha sonra Birleşmiş Milletler ve diğer bölgesel devletlerarası organizasyonların terörizmle ilgili çalışmalarında bir referans noktası teşkil etmiştir.³

II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan gerek Birleşmiş Milletler gerekse NATO (North Atlantic Treaty Organization) gibi uluslararası kuruluşların barış ve istikrarın sağlanması adına yaptıkları çalışmalar terörizm olgusunun uluslararası

¹ Valentin A. Romanov, "The United Nations and the Problem of Combatting International Terrorism," **Terrorism and Political Violence**, Vol.II, No:3, Autumn 1990 , s. 290.

² Taşdemir, **a.g.e.**, s. 22-23.

³ Javier Ruperez, "The United Nations In The Fight Against Terrorism," (Çevrimiçi) http://huwu.org/sc/ctc/documents/tokyo_lecture.pdf , s.2, 12 Mart 2009

hukuk çerçevesinde ele alınmasını sağlamıştır.⁴ Birleşmiş Milletler ise yeni bir uluslararası teşkilat olarak terörizme karşı verilen mücadeleyi siyasi ve hukuki olarak daha geniş ve etkili bir şekilde ele almak ihtiyacını hissetmiştir.⁵ Gerek BM Genel Kurulu gerekse Güvenlik Konseyi'nin birçok kararında uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden en önemli unsurun terörizm olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla terörizmle mücadele, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması adına büyük önem arz etmektedir.

Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin terörizmle ilgili aldığı kararlarda öne çıkan birkaç husus mevcuttur. Bu kararların geneline bakıldığında terörizmin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği belirtilerek terörizmin her tür ve yöntemi kınanmış, devletler devamlı olarak terörizmle ilgili mevcut uluslararası sözleşme ve protokollere taraf olmaya çağırılmış, devletlerin iç mevzuatlarını taraf oldukları uluslararası hukuki düzenlemelere uygun hale getirmeleri ve ayrıca terörizmle mücadelede insan haklarına özen gösterilmesi istenmiştir. Bunun yanında devletlere terörizmle mücadele alanında terör örgütlerine mali, askeri ve benzer şekillerde yardımdan kaçınmaları, terör örgütü üyelerinin yakalanmasının ve yargılanmasının sağlanması gibi birtakım yükümlülükler yüklenmiştir. Bu yükümlülükleri yerine getirmeyen kimi devletlere de bir kısım yaptırımlar uygulanması öngörülmüştür. Bu yaptırımların büyük bölümü BM Şartı 41. maddede öngörülen silahlı kuvvet kullanımını içermeyen bir takım ekonomik, diplomatik ve benzeri önlemlerden oluşmaktadır.

Görüldüğü gibi Birleşmiş Milletlerin uluslararası terörizmle mücadelede izlediği stratejide yaptırımlar son çare olarak uygulanmaktadır. Önlemler terörizmin kınanması ve eğer varsa terör örgütlerine yardım eden devletleri bu faaliyetlerden vazgeçmeye çağırılması şeklinde başlamaktadır. Bu çağrılara cevap verilmemesi durumunda Güvenlik Konseyi marifetiyle yükümlülükler içeren kararlar alınmaktadır. BM Şartı 25. Madde uyarınca devletler Güvenlik

⁴ Caşın, **a.g.e.**, s. 757.

⁵ Romanov, **a.g.e.**, s. 291.

Konseyi'nin kararlarını kabul etme ve uygulama konusunda görüş birliğine varmışlardır. Dolayısıyla BM üyesi devletler Güvenlik Konseyi kararlarında belirtilen yükümlülükleri yerine getirecekleri taahhüdünde bulunmuşlardır. Ancak bunun uygulamada her zaman bu şekilde olmadığı görülmektedir. Öngörülen yükümlülüklerle uyulmaması durumunda da bir sonraki aşama olan yaptırımların uygulanması gelmektedir. Dolayısıyla denilebilir ki, Birleşmiş Milletler uluslararası terörizmle mücadelede seviyesi artan bir strateji izlemektedir.

Bu bölümün birinci kısmında Genel Kurulun terörizmi gündemine aldığından bu yana izlediği yöntem ve yaklaşım tarzı incelenecektir. İkinci kısım ise Güvenlik Konseyi'nin benimsediği strateji üzerinde yoğunlaşacaktır. Birleşmiş Milletlerin mevcut uluslararası anlaşmalara taraf olma yoluyla devletlerin uluslararası hukukun gelişimine katkıda bulunmaya çağırılması bir önceki bölümde incelenmişti. Terörizmle mücadelede insan haklarına özen gösterilmesine yönelik yapılan vurgu ise bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

A. Genel Kurul

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu uzun yıllar süren tartışmalara rağmen bir terörizm tanımı üzerinde anlaşma sağlayamamıştır. Genel Kurul'un terörizmi ortak bir problem olarak ele alıp değişik dönemlerde konuya yaklaşımı farklılıklar gösterse de değişmeyen özelliği üye devletlerin terörizm ve uluslararası terörizm kavramlarını tanımlamakta sonuca ulaşamamalarıdır. Ancak bu terörizmle mücadele alanında uluslararası toplumun gelişme göstermediği anlamına gelmemektedir.⁶ Aksine Genel Kurul terörizmi gündemine aldığından bu yana doğrudan veya dolaylı olarak terörizmin önlenmesine ilişkin birçok karara varmıştır.⁷

⁶ Ruperez, **a.g.e.**, s. 3.

Genel Kurul kararlarının birçoğunda devletlerin sürekli olarak mevcut uluslararası sözleşmelere taraf olmaya çağrıldığı görülmektedir. Buradaki amaç mevcut sözleşmelere daha fazla devletin katılımını sağlamak suretiyle ortak bir hukuki çatı altında terörizmle ve terörizmin her tür ve metoduyla mücadelenin etkinleştirilmesi amaçlanmaktadır. Terörizmin uluslararası boyutta barış ve güvenliği tehdit eder hale gelmesi uluslararası işbirliğini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle birçok Genel Kurul kararında devletler hem uluslararası sözleşmelere taraf olmaya davet edilmekte hem de ulusal kanunlarını bu sözleşmelerle uyumlu hale getirmeleri istenmektedir.

Bu kısımda uluslararası terörizmin önlenmesiyle ilgili olan Genel Kurul kararlarının bir bölümü incelenecektir. Birçok kararda birbirinin benzeri, hatta kimi zaman aynı maddeler yer aldığından tekrara düşmemek için bir konunun ilk defa ele alındığı kararlar veya önceki kararlardan farklı olarak yeni konuların ele alındığı veya farklı bir yaklaşıma sahip olan kararlar tartışılacaktır.

Genel Kurul'un terörizme yaklaşımını iki şekilde ele almak mümkündür. İlk olarak Genel Kurul terörizmi ortak bir problem olarak tanımlayan normatif bir çerçeve geliştirmeyi amaçlamıştır. Genel Kurul'un ikinci yaklaşımı ise devletlerin terörizmle mücadele çabalarını destekleyerek bu konuya ilişkin ulusal ve uluslararası hukuk kuralları geliştirmek şeklinde olmuştur.⁸

1. Terörizmin ortak problem olarak tanımlanması ve işbirliğinin geliştirilmesi

Genel Kurul'un terörizme yaklaşımını kurumsal yapısının belirlediği söylemek mümkündür. Çünkü Genel Kurul Güvenlik Konseyi gibi bir yaptırım

⁷ Örnek kararlar: 3034(XXVII), 31/102, 32/147, 34/145, 36/109, 39/159, 40/61, 42/159, 44/29, 46/51, 48/122, 49/60, 49/185, 50/53, 50/186, 51/210, 52/133, 52/165, 53/108, 54/109, 54/110, 54/164, 55/158, 56/1, 56/88, 56/160, 57/27, 57/83, 57/219, 57/220, 58/48, 58/81, 58/174, 58/187

⁸ M.J. Peterson, "Using the General Assembly," **Terrorism and the UN**, Ed.by. Jane Boulden, Thomas G. Weiss, Indiana University Press, 2004, s. 173.

gücüne sahip değildir. Devletler üzerinde bir az ya da çok bir otorite tesis etme ve terörizme karşı verilen mücadeleyi yönetme rolüne sahip değildir. Ayrıca Genel Kurul aldığı kararların uygulanmasını sağlamak için yeterli yönetsel yapıya sahip değildir. Dolayısıyla Genel Kurul'un yapısı itibarıyla terörizmle mücadelede yapabileceği en önemli çalışmalardan birisi terörizmle ilgili normatif tartışmaların geliştirilmesi ve dünyadaki hemen her devletin temsilcisinin bulunması nedeniyle geniş perspektifli siyasi konuların tartışıldığı tek uluslararası örgüt unvanına sahip olması nedeniyle uluslararası işbirliğinin sağlanmasıdır.⁹

Genel Kurul'un aldığı kararların çoğu tavsiye kararlardır ve bağlayıcılığı yoktur. Kararı kabul eden devletler kendi iradeleriyle kararlarda belirtilen hususları yerine getirirler. Kararlara onay vermeyen devletler için bu kararların herhangi bir hukuki yükümlülüğü veya uyulmaması halinde herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak Genel Kurul kararlarının en önemli özelliği devletlerin herhangi bir konudaki irade beyanlarının ortaya konması ve bu şekilde bir konuda genel bir görüşün oluşturulmasıdır. Devletler alınan bir kararda destekleyenlerin oranı arttıkça kararın siyasi ve etik değerinin artacağı inancındadırlar. Bu da çoğu zaman devletleri uzlaşmaya ve işbirliğine yönlendirmektedir. Bu şekilde Genel Kurul'un yapısında bulunan kararların uygulanmasını sağlama veya yaptırımlar uygulama kapasitesindeki eksiklik giderilmeye çalışılmaktadır. Genel Kurul bu yapısı nedeniyle belirli terör olaylarına yoğunlaşmak yerine terörizmi genel bir problem olarak ele almıştır. Genel Kurul her ne kadar spesifik terör eylemlerini kınayan kararlar alsada da Kurul uluslararası terörizm bağlamında daha çok sistematik ve uzun dönemli bir yaklaşım sergilemiştir.¹⁰

Genel Kurulun terörizme yaklaşımını üç dönemde incelemek mümkündür. “Terörizmin önlenmesi için önlemler” başlıklı kararların yoğunlukta olduğu

⁹ Peterson, **a.g.e.**, s. 173.

¹⁰ Peterson, **a.g.e.**, s. 174.

1972–1991 arası ilk dönemde devletlerarasında terörizme neden olan asıl faktörlerle mi yoksa terörün görünür kılındığı faaliyetlerle mi mücadele edilerek önlem alınması gerektiği konusunda görüş ayrılıkları mevcuttu. 2001’e kadar olan ikinci dönemde alınan kararlarda ise genel olarak terörizm her türüyle kınanmış, her ne sebep olursa olsun terörün halklı gösterilemeyeceği beyan edilmiştir. Bu dönemde ana konuları terörizmin ortadan kaldırılması ve terörizmle insan hakları arasındaki ilişki oluşturmaktadır. Bunun yanında Genel Kurul devamlı olarak devletleri terörizmin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için beraber hareket etmeye ve işbirliğine davet etmektedir. 11 Eylül saldırılarının gerçekleştiği 2001 yılından sonraki dönemde ise terörizmin ortadan kaldırılmasına yönelik önlemler daha fazla ön plana çıkmıştır.

a. 1972–1991 arası dönem

Genel Kurul’un terörizmi uluslararası güvenliğe tehdit olarak kabul ettiği 1972 yılından bu yana konuya yaklaşımı değişik dönemlerde farklılaşmıştır. Özellikle 1990’lı yıllarda Genel Kurul’un terörizmi ele alış şeklinin değiştiği söylenebilir. 1972’den 1991 yılına kadar olan dönemde terörizm öncelikle Altıncı Komite’ye “uluslararası terörizmin önlenmesine yönelik önlemler” başlığı altında tevdi edilmiştir ve bu başlık bu dönemin Genel Kurul kararlarında da kullanılmıştır. Bu dönemde alınan kararlarda self-determinasyon çabalarının silahlı mücadele şekli de dâhil, terörizmden ayırt edilmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir. Devletler arasında self-determinasyon ve sömürge yönetimlerine karşı verilen silahlı özgürlük mücadelelerinin terörist faaliyet olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı veya bu hareketlerin hangi noktada terörizmden ayrıldığı konularında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle, devletler terörizmin, terörist faaliyetlere karşı işbirliği yoluyla mı yoksa terörizme neden olan sebeplerin ortadan kaldırılması ile mi önlenebileceği konusunda farklı fikirleri savunmuşlardır.¹¹

¹¹ Peterson, **a.g.e.**, s. 175-176.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu terörizmi genel bir problem ve önemli bir tehdit olarak ele almasına rağmen bir terörizm tanımı üzerinde anlaşma sağlayamamıştır. Ancak bu terörizmle mücadele alanında uluslararası toplumun gelişme göstermediği anlamına gelmemektedir.¹² Genel Kurul uluslararası terörizmi ortak bir problem olarak ilk defa 1972 yılında tanımlamıştır. Genel Kurulu dönemin Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in girişimiyle, 1972 yılında Münih'te düzenlenen Olimpiyat Oyunları esnasında 11 İsrailli atletin kaçırılıp öldürülmesiyle sonuçlanan terörist eylemlerden sonra terörizm konusunu gündemine almıştır.¹³ Genel Kurul'un terörizmle ilgili yaptığı ilk çalışmalar 18 Aralık 1972 yılında kabul edilen 3034(XXVII) sayılı kararın alınmasını sağlamıştır. Terörizm tanımı ile ilgili olarak ortaya çıkan ve bugüne kadar süregelen sorunlar ve anlaşmazlıklar Genel Kurul'un terörizmin önlenmesi ile ilgili bu ilk çalışmasından itibaren kendini göstermeye başlamıştır. Kararda herhangi bir terörizm tanımı yapılmamıştır ve karar *“masum insanların hayatlarını tehdit eden veya hayatlarına son veren veya temel özgürlükleri zedeleyen uluslararası terörizmin önlenmesine yönelik önlemler”* ifadeleriyle başlayan uzun bir başlık altında ele alınabilmektedir.¹⁴

Kararda ulusal özgürlük hareketlerinin terörizmle ayrı tutulma çabası açıkça görülmektedir. Kararda BM Genel Kurulu'nun 24.10.1970 tarihli ve 2625 (XXV) sayılı “BM Antlaşması'na Uygun Olarak Devletler Arasında İşbirliğine ve Dostça İlişkilere İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirisi”ne atıfta bulunularak 3. maddede sömürgeci ve ırkçı rejimler veya herhangi bir tür yabancı işgali altında bulunan halkların self-determinasyon mücadelelerinin, özellikle de ulusal özgürlük hareketlerinin meşruiyeti vurgulanmaktadır.¹⁵ Yine benzer bir şekilde kararda, halkların meşru olan self-determinasyon haklarını ve

¹² Ruperez, **a.g.e.**, s. 3.

¹³ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 786.

¹⁴ Başlığın tam metni: “Measures to prevent international terrorism which endangers or takes innocent human lives or jeopardizes fundamental freedoms, and study of the underlying causes of those forms of terrorism and acts of violence which lie in misery, frustration, grievance and despair and which cause some people to sacrifice human lives, including their own, in an attempt to effect radical changes” A/RES/3034(XXVII) (1972)

¹⁵ A/RES/3034(XXVII) (1972), para. 3

özgürlüklerini ve diğer insan hakları ve temel özgürlüklerini yok sayan sömürgeci, ırkçı ve yabancı rejimler tarafından uygulanan baskıcı ve terörist uygulamalar kınanmıştır.¹⁶ Burada açıkça bazı “rejim”lerin, diğer bir tabirle ülkelerin egemenlikleri altındaki halklara terörist uygulamalarda bulunduklarından bahsedilerek “devlet terörü” olarak ifade edilebilecek bir durum ele alınmıştır.

Romanov’a göre Genel Kurul’un terörizmle ilgili ilk kararı olan 3034(XXVII) sayılı kararın ilginç bir özelliği terörist faaliyetlerin hedeflerine bağlı olarak ayırt edilmesidir. Diğer bir deyişle Genel Kurul, halkların meşru olan self-determinasyon haklarını ve özgürlüklerini ve diğer insan hakları ve temel özgürlüklerini yok sayan sömürgeci, ırkçı ve yabancı rejimler tarafından uygulanan baskıcı ve terörist uygulamaları “kınarken”; masum insanların hayatlarını tehdit eden veya hayatlarına son veren veya temel özgürlükleri zedeleyen “şiddet hareketleri”nin artışından “endişe” duymaktadır.¹⁷

17 Aralık 1979 tarihli 34/145 sayılı kararda yine self-determinasyon hakkının ve ulusal özgürlük hareketlerinin meşruiyeti belirtilmekle beraber masum insanların hayatlarını tehdit eden veya hayatlarına son veren veya temel özgürlükleri zedeleyen uluslararası terörizmin bütün türleri kesinlikle kınanmıştır.¹⁸ Ayrıca bu kararda tüm devletlerin diğer bir devletteki sivil çatışmaları veya terörist hareketleri organize etmekten, başlatmaktan, bu hareketlere yardımcı olmaktan veya katılmaktan veya bu tür hareketlerin kendi topraklarında organize edilmesine göz yummaktan uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülükleri doğrultusunda kaçınmaları istenmektedir.¹⁹

Genel Kurul 34/145 sayılı kararında sömürgeciliği, ırkçılığı ve yabancı işgalini uluslararası terörizme sebebiyet verebilecek ve uluslararası barış ve

¹⁶ A.e., para. 4

¹⁷ Romanov, a.g.e., s. 296.

¹⁸ A/RES/34/145 (1976), para. 3

¹⁹ A.e., para. 7

güvenliği tehdit edebilecek durumlar olarak görmektedir. Bu nedenle uluslararası terörizmin nedenlerinin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak için hem Genel Kurul hem de Güvenlik Konseyi'nin BM Şartı'nın VII. Bölümü de dahil olmak üzere gerekli uygulamalara özel önem vermeleri gerektiğini ifade etmiştir.²⁰

1972 tarih ve 3034(XXVII) sayılı Genel Kurul kararında bazı rejimlerin egemenlikleri altındaki topraklarda yaşayan insanlara terörist uygulamalarda bulundukları bahsedilirken 17 Aralık 1984 tarih ve 39/159 sayılı kararda açıkça “devlet terörü”nden bahsedilmektedir. Kararda devletlerarası ilişkilerde devlet terörünün sıklıkla kullanılmaya başlamasından kaynaklanan derin endişe ifade edilmektedir. Yine bu tür faaliyetlerin devletlerin egemenliklerine, siyasi bağımsızlıklarına ve halkların self-determinasyon hakkına karşı tehdit olduğu belirtilmektedir. Bu karar devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde sıcak savaştan kaçınarak daha etkili ancak daha az riskli ve maliyetli olan terörist faaliyetlerde bulunmalarının BM Şartı madde 2(4)'ün ihlali olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır. Bu maddeye göre; *“Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar.”* Bu kararın çıkmasında Soğuk Savaş döneminin “vekil savaşları”na sıkça başvurulmuş bir dönem olması oldukça etkili olmuştur.

1985 tarihli 40/61 sayılı kararda self-determinasyon hakkı yine kabul edilmekle beraber, kim tarafından ve nerde işlenir işlensin her türlü terörizm yöntemi ve faaliyeti, devletler arasındaki dostça ilişkileri ve devletlerin güvenliklerini tehdit edenler de dahil olmak üzere, istisnasız kınanmıştır.²¹ Bu açıdan önceki Genel Kurul kararlarıyla karşılaştırıldığında bu kararın BM'deki terörizmle mücadele çalışmalarına önemli bir aşama kazandırdığı söylenebilir.

²⁰ A.e., para. 13

²¹ A/RES/40/61 (1985), para. 1

7 Aralık 1987 tarih ve 42/159 sayılı karar terörizmle mücadelenin etkinliğinin artırılmasında uluslararası terörizmin genel olarak kabul edilmiş bir tanımının yapılmasının önemini belirtmektedir. Böylece uluslararası terörizmin tanımlanmasının gerekliliği ilk kez bir Genel Kurul kararıyla ifade edilmiştir. Yine kararda devletlerin doğrudan veya dolaylı olarak terörist faaliyetlere katıldığı belirtilmiş ve bunun normal olarak işleyen uluslararası ilişkilere zarar vermesinden duyulan üzüntü dile getirilmiştir. Devletlerin terörizme karışma düzeylerini belirlemek ve ulusal özgürlük mücadelelerinin terörizmden ayrıldığı noktaları tespit edebilmek adına terörizmin tanımının yapılmasının gerekliliği kararda yer almaktadır. Bu gereklilik 3 Mart 1987 tarihinde dönemin Genel Sekreteri Pérez de Cuellar’ın bir basın açıklamasında; Filistin Kurtuluş Örgütü ve Batı Afrika Halk Örgütü’ne atıfta bulunarak, kimi zaman terörizmin nerede bittiğini ve self-determinasyon için mücadelenin başladığını söylemenin güç olduğunu belirtmesiyle en yetkili ağızdan ifade edilmişti.²²

b. 1991–2001 arası dönem

Soğuk Savaş döneminin siyasi ortamında yoğun bir şekilde tartışılmakta olan self-determinasyon kavramının etkisini yitirmesiyle, bu yeni dönemde alınan kararlarda terörizme neden olan faktörlerden çok terörizmin kendisinin ortadan kaldırılmasına yönelik çabaların ön plana çıktığı görülmektedir. 1991 yılında kabul edilen 46/51 sayılı Karar’da önceki kararlardan farklı olarak karar başlığında kullanılan uzun ifadeden vazgeçilerek sadece “Uluslararası terörizmin ortadan kaldırılması için önlemler” şeklinde kısa ve sade bir başlık kullanılmaya başlanmıştır. Bu tarihten itibaren Genel Kurul’un terörizmi ele alış şeklinin önceki döneme göre farklılaştığı söylenebilir. “Uluslararası terörizmin ortadan kaldırılması için önlemler” şeklindeki başlığın kullanıldığı 1991 sonrası döneme ait kararlar terörizme neden olan faktörlerin terör eylemlerini

²² Romanov, **a.g.e.**, s. 295.

meşrulaştıramayacağı konusunda daha geniş çaplı bir anlayışı yansıtmaktadır.²³ 46/51 sayılı Karar'ın önceki kararlardan diğer bir farkı da uluslararası terörizmle mücadelede Birleşmiş Milletler'in rolünün geliştirilmesine duyulan ihtiyacın farkındalığının belirtilmesidir.

Genel Kurul'un terörizmle mücadele alanındaki etkin çalışmaları "Uluslararası Terörizmin Ortadan Kaldırılması İçin Önlemler" başlıklı ve 1994 tarihli 49/60 sayılı karar ve bu karara ekli Deklarasyon ile başlamaktadır.²⁴ Bu kararla birlikte Genel Kurul halkların self-determinasyon haklarına atıfta bulunmaktan vazgeçmiştir. Bu dönemde devletlerin toprak bütünlüğünün korunarak uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına daha çok önem verilmiştir. Örneğin dönemin BM Genel Sekreteri Boutros Ghali bu anlayışı şu şekilde dile getirmektedir: *"...her etnik ya da dini grup devlet olma talebinde bulunsaydı, parçalanma sınır tanımazdı ve barış, güvenlik ve ekonomik refaha ulaşmak herkes bakımından daha da zorlaşırdı. (...) Yerleşik uluslararası sistem içinde devletlerin egemenliği, ülke bütünlüğü ve bağımsızlığı ile halkların kendi kaderini tayin ilkelerinin her biri büyük değer ve önem taşımakta olup, önümüzdeki dönemde bunların birbirlerine karşı işlemelerine izin verilmemelidir."*²⁵ Bu karara ekli Deklarasyon'da devletlerin uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, kara para aklama, nükleer ve diğer ölümcül maddelerin kaçakçılığı da dahil olmak üzere terörizmle ilişkili her türlü suçla mücadele adına işbirliği ve koordinasyonu artırma çabalarına önem vermeleri istenmektedir.

Deklarasyonda devletlerin terörizmin her tür ve yöntemini kim tarafından ve nerede işlenirse işlensin suç olarak ve siyasi, felsefi, ideolojik, ırki, etnik veya dini hangi düşünceyle hareket edilmiş olursa olsun mazur görülemez olarak açıkça kınadığı bir kez daha ifade edilmiştir.²⁶ Yine devletlerin diğer bir devletin

²³ Peterson, **a.g.e.**, s. 176.

²⁴ İbrahim Kaya, **Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk**, USAK Yay., Ankara 2005, s. 91.

²⁵ Boutros Ghali, "An Agenda for Peace," **UN Documents**, New York, 1995, s. 44-45.

topraklarındaki terörist faaliyetleri organize etmekten, başlatmaktan, bu faaliyetlere yardımcı olmaktan ve katılmaktan veya bu tür faaliyetlerin kendi topraklarında organize edilmesine izin vermekten veya göz yummaktan Birleşmiş Milletler Şartı'nın ve diğer ilgili uluslararası hukuk kurallarının amaç ve prensipleri doğrultusunda kaçınmaları ve gerekli önlemleri almaları gerektiği ifade edilmektedir.²⁷ Ayrıca iltica talep edenlerin terörist faaliyetleri karışmış olup olmadıklarını veya iltica talebinin bu terörist amaçlara yönelik olup olmadığını tespit edebilmek için gerekli önlemleri almaları devletlerden istenmektedir.²⁸

c. 2001 sonrası dönem

Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen 11 Eylül terörist saldırılarından hemen sonra Genel Kurul toplanarak 12 Eylül 2001 tarih ve 56/1 sayılı kararı kabul etmiştir. Bu kararda ABD'de meydana gelen saldırılar kınanmış ve saldırıları gerçekleştirenlerin, organize edenlerin ve destekleyenlerin sorumlu tutulacağı ve bunları adalet önüne çıkarabilmek için uluslararası işbirliğinin acilen gerektiği ifade edilmiştir.

12 Aralık 2001 tarih ve 56/88 sayılı Karar'da ise Genel Kurul devletlerin ve uluslararası teşkilatların terörizmin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için uluslararası işbirliğini daha fazla geliştirmelerinin gerekliliğini ifade etmiştir. Ayrıca devletler, Güvenlik Konseyi'nin 11 Eylül saldırılarından hemen sonra kabul ettiği 28 Eylül 2001 tarih ve 1373 sayılı Karar'da belirtilen bir dizi önlemleri almaya davet edilmiştir. Uluslararası terörizmin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına dair ulusal düzeyde hukuki düzenlemeler yapan devletlerin ise bunları Genel Sekreter'e bildirmeleri istenmiştir.

²⁶ A/RES/49/60 (1994), Annex, para. 1-3

²⁷ A.e., para. 4(a)

²⁸ A.e., para 4(f)

Genel Kurul 2001 sonrası dönemde aldığı kararların birçoğunda²⁹ 56/88 sayılı karara benzer paragraflar içermektedir. Bu kararların ilgi çeken ortak bir özelliği Güvenlik Konseyi kararlarına daha önce olmayan bir şekilde sıkça atıf yapılmasıdır. Özellikle 1373(2001) sayılı kararın öngördüğü düzenlemelerin devletler tarafından hayata geçirilmesi hemen her kararda istenmektedir. Bu uygulamada tavsiye niteliğinde olan Genel Kurul kararlarının uyulması zorunlu nitelikte olan Güvenlik Konseyi kararlarıyla desteklenmesi düşüncesinin rol oynadığı söylenebilir.

2. Uluslararası Sözleşmelerin oluşturulması

Genel Kurul'un terörizmle mücadelede en önemli çabalarından bir diğeri de terörizme ilişkin uluslararası hukukun geliştirilmesidir. Bu amaçla terörizmle ilgili birçok uluslararası sözleşme ve protokol oluşturulmuş ve üye devletler devamlı olarak bu sözleşme ve protokollere taraf olmaya davet edilmişlerdir. Böylelikle Genel Kurul mevcut anlaşmalara katılımı artırmayı ve devletlerin ulusal hukuk kurallarını da bu uluslararası anlaşmalara uyumlu hale getirmelerini amaçlamıştır. Dolayısıyla terörizmle mücadelede devletlerin benimsediği hukuki kriterler birbirine yakınlaşacak ve terör şüphelilerinin yakalanıp adil ve etkili bir şekilde yargılanması ve böylelikle terörizmle mücadelenin geliştirilmesi sağlanacaktır.

Genel Kurul'un terörizmle ilişkin uluslararası hukukun geliştirilmesi çalışmalarına terörizm konusunun Kurul gündemine gelmesiyle başlamıştır. Yukarıda da bahsedildiği gibi dönemin Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in girişimleriyle gündeme alınan terörizm probleminin tanımlanması, anlaşılması ve terörist faaliyetlere katılanların cezalandırılması için ulusal ve uluslararası çabaların geliştirilmesinin pratik yöntemlerini araştırmak üzere bir Ad Hoc

²⁹ Bu kararlardan bazıları: 19 Kasım 2002 tarih ve 57/27 sayılı Karar, 9 Aralık 2003 tarih ve 58/81 sayılı Karar, 2 Aralık 2004 tarih ve 59/46 sayılı Karar, 8 Aralık 2005 tarih ve 60/43 sayılı Karar

komite kurulması gündeme gelmiştir. Terörizmin önlenmesine yönelik çalışmaların yapılmasının gündeme gelmesiyle beraber Genel Kurul'da bu konuyla ilgili tartışmalar başlamıştır. Çin ve Rusya'nın başını çektiği ülkeler terörizmin önlenmesi için terörizme neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuşlardır. En önemli faktör olarak da yabancı işgal, sömürgeci ve ırkçı rejimleri tanımlamışlardır.

Bu tartışmalar altında 1972 yılında kabul edilen 3034(XXVII) sayılı Kararla 35 üyeli bir Ad Hoc Komite kurularak uluslararası terörizmle ilgili çalışmalar yapılması kararlaştırılmıştır.³⁰ Komite ilk oturumunu 1973 yılında terörizm kavramını uluslararası karakterde bir suç olarak ele almak, temel nedenlerini incelemek ve mücadele adına yöntemler geliştirmek amacıyla gerçekleştirmiştir.³¹ 15 Aralık 1976 tarihli 31/102 sayılı kararda da 3034(XXVII) sayılı kararda ele alınan maddeler tekrar edilmekler beraber uluslararası terörizmle ilgili olarak kurulan Ad Hoc Komite'nin çalışmalarına devam etmesi ve devletlerin gözlemlerini ve somut önerilerini Komite'ye göndermeleri istenmiştir.³²

Genel Kurul 3034(XXVII) ve 31/102 sayılı Kararla başlayarak devletleri mevcut uluslararası anlaşmalara taraf olmaya davet etmiştir. 16 Aralık 1977 tarihli 32/147 sayılı Karar'da ise, devletler uluslararası terörizmin değişik yönlerini ilgilendiren mevcut uluslararası sözleşmelere taraf olmaya doğrudan davet edilmek yerine; bu defa bir geri adım olarak nitelendirilebilecek bir ifadeyle devletler bu sözleşmelere "taraf olabilme ihtimallerini incelenmeye" davet edilmişlerdir.³³ 34/145 sayılı Karar'da ise devletler mevcut uluslararası sözleşmelere taraf olmaya çağrılırken ulusal kanunlarını da bu sözleşmelerle uyumlu hale getirme gibi birtakım önlemler almaya davet edilmektedir.³⁴ Uluslararası teröristlerin sınır dışı edilmesi veya yargılanması ile ilgili olarak

³⁰ A/RES/3034(XXVII) (1972), para. 9

³¹ Romanov, **a.g.e.**, s. 295.

³² A/RES/31/102 (1976), para. 7-8

³³ Romanov, **a.g.e.**, s. 296.

³⁴ A/RES/34/145 (1976), para. 8-9

devletlerin karşılıklı yasal düzenlemeler yapmalarının gerekliliği de ilk defa bu kararda belirtilmiştir.³⁵

Genel Kurul'un terörizmle mücadele alanında etkin çalışmalarını başlatan "Uluslararası Terörizmin Ortadan Kaldırılması İçin Önlemler" başlıklı ve 1994 tarihli 49/60 sayılı Karar ve bu Karara ekli Deklarasyon ile birlikte devletler, konunun tüm yönlerini kapsayıcı hukuki bir çerçevenin oluşturulmasını sağlamak amacıyla, terörizmin bütün tür ve görünüşleriyle önlenmesi ve mücadele edilmesi ile ilgili mevcut uluslararası hukuki düzenlemelerin kapsamını gözden geçirmeye davet edilmiştir.³⁶ Bunun yanı sıra 11 Aralık 1995 tarih ve 50/53 sayılı Karar'da tüm devletler terörizmin önlenmesi konusundaki uluslararası hukukun gelişimine katkıda bulunmaya çağrılmaktadır.³⁷

Genel Kurul terörizmin bazı spesifik yönlerine ilişkin kararlar da almıştır. Örneğin; 4 Aralık 1989 tarihli 44/29 sayılı kararda ilk defa, terörist gruplarla uyuşturucu kaçakçılarının arasındaki ilişki gündeme getirilmiştir. Bu ilişkinin tehlikesinden ve büyümesinden dolayı duyulan endişe ifade edilmektedir.³⁸ Kararda rehin alınan ve alıkonulan insanların kim tarafından ve her nerede tutuluyor iseler derhal güvenli bir şekilde serbest bırakılması gerektiği ifade edilmekle birlikte bu konuda Güvenlik Konseyi tarafından alınan 1989 tarihli 638(1989) sayılı karara atıfta bulunmaktadır.³⁹ Bir başka örnek karar da terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik önemli bir madde içeren 17 Aralık 1996 tarih ve 51/210 sayılı Karar'dır. Karar'ın 3. paragrafının (f) bendine göre Devletler "uygun iç düzenlemelerle, teröristlerin ve gerek doğrudan, gerek hayır, kültürel veya sosyal amaçları da olan veya olduğunu iddia eden örgütler aracılığıyla veya aynı zamanda kişilerin terörist faaliyetlerin finansmanı amacıyla kullanılması da dahil olmak üzere, silah kaçakçılığı, uyuşturucu trafiği ve haraç toplama gibi kanunsuz eylemler yoluyla dolaylı olarak karışmış örgütlerin

³⁵ A.e., para. 11

³⁶ A/RES/49/60 (1994), Annex, para. 7

³⁷ A/RES/50/53 (1995), Annex, para 6

³⁸ A/RES/44/29 (1989), para. 9

³⁹ A.e., para. 7

finansmanını önlemek ve engellemek için tedbir almaya davet ettiğini ve özellikle, gerektiği takdirde, meşru sermayelerin serbest dolaşımına hiçbir şekilde halel getirmeksizin, terörist amaçlara hizmet edeceğinden şüphelenilen mali kaynakların önlenmesi ve hareketlerin engellenmesi için hukuki düzenlemeler oluşturulması ve bu tür mali kaynakların uluslararası hareketleri konusunda bilgi değişimini yoğunlaştırmaya” davet edilmektedir.⁴⁰

Anılan Karar’ın 9. paragrafına istinaden bir *Ad Hoc* Komite kurularak bu komitenin terörist bombalamaların önlenmesine yönelik uluslararası bir sözleşme ve daha sonra nükleer terörizm faaliyetlerinin önlenmesine yönelik uluslararası bir sözleşme üzerinde çalışması, nihayetinde de uluslararası terörizmle ilgili sözleşmeler için kapsamlı bir çerçeve geliştirmesine karar verilmiştir. *Ad Hoc* Komite’nin çalışmaları sonucu Terörist Bombalamaların Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme⁴¹, Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme⁴² ve Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme⁴³ hazırlanmıştır. Ayrıca *Ad Hoc* Komite BM bünyesinde hukuk işleri ile ilgilenen Altıncı Komite ile birlikte Uluslararası Terörizm Kapsamlı Sözleşmesi hazırlama çalışmalarını da sürdürmektedir. Ancak bu çalışmaların sürdürülmesi sırasında taslak metinde bazı maddeler üzerinde görüş ayrılıkları olması görüşmelerin uzlaşma ile sonuçlanmasını engellemektedir.⁴⁴ Söz konusu görüş ayrılıkları sıkça karşılaşıldığı üzere; terörün hukuki tanımı, terörizm ile ulusal kurtuluş hareketleri arasındaki ilişki ve devletlerin silahlı kuvvetlerinin faaliyetleri konularında yoğunlaşmaktadır.⁴⁵ Genel Kurul kararlarının birçoğunda devletlerin taraf olmaya çağrıldığı uluslararası sözleşmelerin içeriği çalışmanın üçüncü bölümünde daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

⁴⁰ Metnin Türkçesi “Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme” Resmi Gazete 17 Ocak 2002

⁴¹ International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings 52/164 (1997)

⁴² International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism 54/109 (1999)

⁴³ International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism 59/290 (2005)

⁴⁴ Kaya, **a.g.e.**, s. 45.

⁴⁵ **A.e.**

B. Güvenlik Konseyi

Güvenlik Konseyi Birleşmiş Milletler organları arasında terörizmle mücadele sorumluluğunun çoğunu üstlenmiş organdır. Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliği sağlama anlamında Birleşmiş Milletler sisteminde birincil rolü üstlenmesi ve 192 BM üyesi ülkeye yükümlölükler yükleme kabiliyeti nedeniyle terörizmle global düzeyde mücadelede öncü olması beklenmektedir.⁴⁶ Güvenlik Konseyi'nin terörizmle mücadele stratejisi dört aşamada incelenebilir: somut terör faaliyetlerinin kınanması, tüm devletlere bağlayıcı terörle mücadele yükümlölükleri yüklenmesi, kapasite oluşturulması, yaptırımlar uygulanması.⁴⁷

1. Uluslararası Terörizmin Kınanması

Güvenlik Konseyi belirli terör eylemlerini kınayan bir dizi karar almıştır. Özellikle 11 Eylül saldırılarından hemen sonra kabul edilen ve bu saldırıları kınayan 1368(2001) sayılı Karar'a benzer şekilde birçok karar kabul edilmiştir. Bunlardan bir kısmı şu şekildedir: Endonezya-Bali'de 12 Ekim 2002'deki bombalı saldırıları kınayan 1438(2002) sayılı Karar, Rusya-Moskova'da 23 Ekim 2002'de meydana gelen rehin alma olayını kınayan 1440(2002) sayılı Karar, 28 Kasım 2002'de Kenya-Kikambala'da bir otelin bombalanmasını ve Mombasa'dan kalkan bir İsrail uçağına saldırı teşebbüsünü kınayan 1450(2002) sayılı Karar, Kolombiya-Bogota'da 7 Şubat 2003'te meydana gelen bombalı saldırıyı kınayan 1465(2003) sayılı Karar, Türkiye-İstanbul'da 15 ve 20 Kasım'da meydana gelen sinagoglar, HSBC bankası ve İngiliz Konsolosluğu'na karşı yapılan saldırıları kınayan 1516(2003) sayılı Karar ve İspanya-Madrid'de 11 Mart 2004'te düzenlenen bombalı saldırıları kınayan 1530(2004) sayılı Karar.

⁴⁶ BM Şartı Madde 25: Birleşmiş Milletler üyeleri, işbu Antlaşma uyarınca, Güvenlik Konseyi'nin kararlarını kabul etme ve uygulama konusunda görüş birliğine varmışlardır.

Madde 49: Birleşmiş Milletler üyeleri, Güvenlik Konseyi'nin kararlaştırdığı önlemlerin yürütülmesinde birbirlerine karşılıklı yardımcı olmak için işbirliği yaparlar.

⁴⁷ Eric Rosand, "The Security Council's Efforts to Monitor the Implementation of Al Qaeda/Taliban Sanctions," *The American Journal of International Law*, Vol.98, No. 4, Ekim 2004, s. 745.

Bu Kararlarda Konsey benzer kınama ifadelerini kullanmış ve devletleri sorumlularının adalet önüne çıkarılması için işbirliğine çağırmıştır.

2. Uluslararası Terörizme Karşı Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

a. Devletlere Uluslararası Terörizmle Mücadeleye İlişkin Yükümlülükler Getirilmesi

(1) 1373(2000) sayılı Güvenlik Konseyi Kararı ve Getirdiği Yükümlülükler

Uluslararası terörizmin önlenmesine yönelik çabalar özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra daha ciddi olarak ele alınmaya başlamıştır. BM Güvenlik Konseyi 11 Eylül saldırılarından hemen sonra 12 Eylül 2001 tarihinde 1368 sayılı Kararı kabul etmiştir. Bu Karar’da saldırılar kınanmış⁴⁸, bu saldırıları gerçekleştirenlerin ve organize edenlerin adalet önüne çıkarılması için tüm devletler birlikte çalışmaya davet edilmişlerdir⁴⁹. Bu Karar’ın önemli bir özelliği de BM Şartı’nda yer alan bireysel ve kolektif meşru müdafaa hakkına atıfta bulunulmasıdır. Bu atıfla birlikte saldırıları gerçekleştirenlere karşı bireysel veya kolektif olarak silahlı bir mücadeleye girişileceğinin sinyalleri verilmiştir. Ruperez’e göre bu Karar terörizmle mücadelede kuvvet kullanımını meşru hale getirmiştir.⁵⁰ Her ne kadar Güvenlik Konseyi’nin 11 Eylül’den iki aydan az bir süre önce aldığı 1363(2001) sayılı Karar’da Afganistan’daki durum uluslararası barış ve güvenliğe tehdit olarak değerlendirilmiş olsa da Subedi’ye göre 1368(2001) sayılı Karar’da 11 Eylül saldırılarına karşılık verme adına BM Şartı VII. Bölüm altında Birleşmiş Milletler’i harekete geçirme ihtimali aranmıştır.⁵¹

⁴⁸ S/RES/1368(2001), para. 1

⁴⁹ A.e., para. 2

⁵⁰ Ruperez, a.g.e., s. 13.

1368(2001) sayılı Karar'ın üzerinden çok geçmeden 28 Eylül 2001 tarihinde 1373 sayılı Karar Konsey tarafından kabul edilmiştir. Bu karar BM Şartı'nın uluslararası barış ve güvenlikle ilgili VII. Bölüm'ü⁵² uyarınca tüm devletlere bağlayıcı birtakım yükümlülükler getirdiği için Birleşmiş Milletler'in terörizmle mücadele sürecinde önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir.⁵³

Güvenlik Konseyi'nin 1373(2001) sayılı Kararı'nın giriş bölümünde, BM Sözleşmesi'nce tanınan şahsi ve toplu halde meşru müdafaa hakkına ve terörist eylemlerin uluslararası barış ve güvenliğe karşı yaptığı tehdit ile her türlü vasıtayı kullanarak mücadele etmeye yaptığı vurgu yeni bir tartışma yaratmıştır. Bu tartışma "her türlü vasıta"dan tam olarak neyin ifade edilmek istendiğinin belirsizliği ve özellikle meşru müdafaa hakkının ne zaman ve kime karşı, nasıl kullanılacağı ile ilgilidir. Subedi'ye göre Afganistan ile ilgili özel bir atıf olmadan bu denli geniş bir ifade, terörizmi dünya genelinde kontrol altına almak ve belki de terörist şebekelere olası bir ABD askeri müdahalesine zemin hazırlamak amacıyla kullanılmıştır.⁵⁴

Güvenlik Konseyi bu Karar'da da 1267(1999), 1333(2001) Kararlarında olduğu gibi yine mali hükümlere yer vermiş ve terör örgütlerinin finans kaynaklarının engellenmesine verdiği önemi bir kez daha yinelemiştir. Buna göre Konsey tüm devletlerin; terörist faaliyetlerin finansmanı ile mücadele edeceklerini⁵⁵, kendi vatandaşları tarafından veya kendi topraklarında terörist faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde kullanılması amacıyla fonlar oluşturulmasını suç haline getireceklerini⁵⁶, terörist faaliyetleri gerçekleştirenlerin veya teşebbüs edenlerin veya bunu kolaylaştıranların doğrudan veya dolaylı olarak sahip

⁵¹ Subedi, **a.g.e.**, s. 160.

⁵² Bu bölüm "Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler" başlığını taşımaktadır.

⁵³ Eric Rosand, "Security Council Resolution 1373, the Counter-Terrorism Committee, and the Fight against Terrorism," **The American Journal of International Law**, Vol. 97, No:2, April 2003, s. 333.

⁵⁴ Subedi, **a.g.e.**, s. 160.

⁵⁵ S/RES/1373 (2001), para. 1(a)

⁵⁶ **A.e.**, para. 1(b)

oldukları fon ve diğer malvarlıklarını ivedilikle donduracaklarını⁵⁷, vatandaşlarının veya topraklarında bulunan kişi veya kurumların anılan faaliyetlere yönelik para, mal veya diğer ekonomik kaynaklar temin etmesini yasaklayacaklarını⁵⁸ kararlaştırmaktadır.

Karar'ın 2. paragrafında ise daha çok terörist eylemlere katılanlara yönelik önlemler ve yaptırımlar ele alınmıştır. 2. paragrafa göre Konsey tüm devletlerin; aktif veya pasif olarak terörist eylemlere karışan kişi veya kuruluşlara her ne şekilde olursa olsun destek vermekten kaçınacaklarını⁵⁹, bilgi alışverişi yoluyla diğer devletlerin önceden uyarılması da dâhil olmak üzere terörist eylemlerin işlenmesini önlemek için gerekli adımları atacaklarını⁶⁰, terörist eylemleri finanse eden, planlayan, kolaylaştıran, destekleyen veya işleyenlerin sığınma taleplerini reddedeceklerini⁶¹, anılan eylemlerin başka devletlere yönelik olarak gerçekleştirilmesinin önlenmesi için kendi topraklarının kullanılmasına izin vermeyeceklerini⁶², bu eylemlerde bulunanların adalet önüne çıkarılmasını ve bu eylemlerin iç hukuktaki kanun ve diğer düzenlemelerde ağır cezayı gerektiren suç olarak kabul edilmesini garanti edeceklerini⁶³, terörist eylemlerin finanse edilmesi veya desteklenmesi konusunda soruşturma veya kovuşturma ile ilgili karşılıklı olarak azami yardım yapacaklarını⁶⁴, etkili sınır kontrolü, kimlik ve seyahat belgelerinin kontrol edilmesi, hileli bir şekilde kullanılmasının engellenmesine yönelik tedbirler alınmasıyla teröristlerin veya terörist grupların hareketlerinin önlenmesini⁶⁵ kararlaştırmaktadır.

Devletlerarası işbirliğinin artırılması ve gerekli hukuki düzenlemelerin yapılması hususu 3. paragrafta ele alınmıştır. Konsey devletleri; terörist şahıs ve

⁵⁷ A.e., para. 1(c)

⁵⁸ A.e., para. 1(d)

⁵⁹ A.e., para. 2(a)

⁶⁰ A.e., para. 2(b)

⁶¹ A.e., para. 2(c)

⁶² A.e., para. 2(d)

⁶³ A.e., para. 2(e)

⁶⁴ A.e., para. 2(f)

⁶⁵ A.e., para. 2(g)

şebekelerin faaliyetleri, silah ve patlayıcı kaçakçılığı, kitle imha silahlarının terörist grupların eline geçmesi tehdidi konularında bilgi alışverişini artırmaya, terörist eylemlerin engellenmesi amacıyla idari ve hukuki konularda işbirliği yapmaya, bu konuda ikili ve çoklu anlaşmalar ve düzenlemeler yapmaya ve daha önce terörizm ile ilgili yapılmış olan uluslararası sözleşme ve protokollere en kısa sürede taraf olmaya çağırılmaktadır.⁶⁶

1373 sayılı Karar herhangi bir terör tanımı yapmaktan daha çok devletlerin terörizmle uluslararası düzeyde mücadele etkinliklerinin artırılması için gerekli hukuki ve idari düzenlemeleri yerine getirmelerini amaçlamıştır. Aynı zamanda bu Karar belirli bir ülke veya terör örgütleri üzerinde odaklanmak yerine global düzeyde terörizmin kontrol altına alınması için uluslararası önlemler getirmeyi amaçlamıştır. Buradaki hedef belirli olaylarla ilgilenmek yerine devletlerin geleceğe dönük olarak bir terörle mücadele stratejisi geliştirmeleridir.⁶⁷

(2) Kitle İmha Silahları ile ilgili Yükümlülükler: 1540(2004) sayılı Güvenlik Konseyi Kararı

Kitle imha silahlarının ve bunların fırlatma vasıtalarının yayılması, günümüzde gözle görülür bir şekilde büyüyen bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Soğuk Savaş döneminde caydırıcılık politikası olarak ABD ve Sovyetler Birliği'nin elinde çok miktarda kitle imha silahları ve özellikle de nükleer silahlar bulunuyordu. Soğuk Savaşın bitmesine neden olan Sovyetler Birliği'nin dağılması, uzun yıllar boyunca çok yüksek miktarlarda üretilen her türlü kitle imha silahı kategorisindeki nükleer, biyolojik ve kimyasal silah ve bunların yapımında kullanılan, malzeme, teknoloji ve bilgi birikimi üzerindeki otoritenin kaybolmasına neden olmuştur.⁶⁸ Devletler arasında kitle imha

⁶⁶ A.e., para. 3

⁶⁷ Subedi, a.g.e., s. 160.

⁶⁸ Mustafa Kibaroglu, "Kitle İmha Silahları ile Terör: Kıyametin Yeni Eşiği mi?," *Avrasya Dosyası*, C:XII, No:3, 2006, s. 124.

silahlarının yayılması önemli bir tehlikedir ancak tehlikenin boyutunu artıran, devlet dışı aktörler olarak tanımlanan terör gruplarının veya bireylerin bu kitle imha silahlarını üretme, bulundurma, sahip olma veya bunlara ulaşma fırsatlarını elde etmesidir.⁶⁹ Kaçakçılık ve bazı devletlerin, teröristler, marjinal unsurlar veya organize suç örgütleriyle işbirliği yapmaları sonucunda, söz konusu silahlara ulaşılmasının kolay hale gelmesi, bu silahların yasadışı gruplar tarafından elde edilmesi endişesini artırmaktadır. Terör örgütlerinin kitle imha silahlarını kullanma ihtimali devletleri ciddi manada endişelendirmekte ve uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmektedir.

Kimyasal, biyolojik ve nükleer silahların üretilmesini, depolanmasını ve kullanılmasını engelleyen bir dizi uluslararası anlaşma mevcuttur. Ancak bu anlaşmaların yaptırım güçleri farklılıklar göstermektedir. Bu anlaşmalardan kayda değer ilki, 1925 Cenevre Protokolü'dür. Birinci Dünya Savaşı sırasında kimyasal silahların kullanılmasına tepki olarak ortaya çıkan bu Protokol, bu silahların sadece kullanılmasını yasaklamaktadır, ancak üretilmesini ve stoklanmasını yasaklamamaktadır ve denetlememektedir. Dolayısıyla, gerek bu Protokol'e taraf olan, gerek olmayan ülkeler takip eden dönemlerde kimyasal silah kullanma yoluna gitmiştir.

Nükleer silahların üretiminin ve kullanımının tamamen yasaklandığı tek sözleşme 14 Şubat 1967 tarihli ve sadece belirli bir bölge ile sınırlı kalmıştır. Beş Latin Amerika ülkesi arasında imzalanan bu sözleşme nükleer silahların üretimini, stoklanmasını, alınıp satılmasını ve denenmesini yasaklamaktadır.⁷⁰ Fakat uygulanan uluslararası hukukta nükleer silahların kullanımını evrensel bir şekilde ve açıkça yasaklayan hiçbir antlaşma bulunmamaktadır. 1.7.1968 tarihli Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Sözleşmesi (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons) bu silahlara sahip olmayan taraf devletler için bundan sonra da sahip olmama yükümünü (2.madde) ve Sözleşmeye ek bildiri de

⁶⁹ Kibaroglu, **a.g.e.**, s. 132.

⁷⁰ Yücel Acer, "Uluslararası Hukuk ve Nükleer Silahlar," (Çevrimiçi) <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=31&type=7#>, 22 Mayıs 2008

nükleer silaha sahip taraf devletlerin bunlara sahip olmayan taraf devletlere karşı kullanmayacakları tek-tarafli yükümünü öngörmekte olup, akdi olarak genel bir kullanma yasağı söz konusu değildir.⁷¹

1996 yılında BM liderliğinde yapılan Silahsızlanma Konferansı'nda imzaya açılan Kapsamlı Nükleer Test Yasaklama Anlaşması (Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty) barışçıl amaçlarla dahi olsa her türlü nükleer patlama denemesi yapmayı yasaklamaktadır. Konferansa katılan 44 ülkeden 41'i anlaşmayı imzalamasına rağmen bugüne kadar sadece 31 ülke anlaşmayı onaylamıştır.

Kitle imha silahlarıyla ilgili yapılan diğer bir uluslararası sözleşme de Kimyasal Silahlar Konvansiyonu'dur (Chemical Weapons Convention). Ocak 1993'te imzaya açılarak Nisan 1997'de yürürlüğe giren bu sözleşme her türlü kimyasal silahın üretilmesi, depolanması ve kullanılmasını yasaklamaktadır. Bu anlaşmaya taraf olan tüm ülkeler belirli bir program dahilinde ellerinde bulunan kimyasal silahları imha etmeyi ve bu gibi silahların yapımında kullanılabilecek madde ve tesisleri etkin ve kapsamlı denetimlere açmayı taahhüt etmektedir. Sözleşmeye 174 ülke taraftır.

Biyolojik silahlarla ilgili yapılan Biyolojik Silahlar Konvansiyonu da (Biological Weapons Convention) 1975 yılında yürürlüğe girerek 141 ülke tarafından onaylanmıştır. Bu Konvansiyon da Cenevre Protokolü gibi kullanımı yasaklamakta, ancak savunma amaçlı üretimi, bulundurmayı ve stoklamayı yasaklamamakta ve denetlememektedir.

Nükleer silahların meşruiyetine dair tartışmalar 1990'lı yıllarda artmaya başlamış ve konu BM Genel Kurulu'nun da gündemine alınmıştır. Genel Kurul yapılan oylama neticesinde (78 olumlu, 43 olumsuz, 38 çekimser) aldığı 49/75 K sayılı ve 15.12.1994 tarihli Karar ile konuyu Uluslararası Adalet Divanı'na taşımaya ve bu konu ile ilgili görüşünü almaya karar vermiştir. Genel Kurul'un

⁷¹ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, Ankara, Turhan Kitabevi Yay., 2006, s. 586.

Divan’a yönelttiği soru şu şekildedir: “Uluslararası hukukta herhangi bir durumda nükleer silahların tehdidine ya da kullanılmasına izin verilmekte midir?”⁷²

Divan nükleer silahlar aracılığıyla, Birleşmiş Milletler Antlaşması’nın 2. madde, 4. paragrafına aykırı olan ve meşru müdafaa ile ilgili 51. maddenin bütün gereklerini yerine getiremeyen bir kuvvet kullanma tehdidi ya da kuvvet kullanımının hukuka aykırı olduğunu oybirliğiyle kabul etmiştir. Ancak Divan 7’ye karşı 7 ve Başkan’ın ağırlıklı oyuyla uluslararası hukukun bugünkü durumunu ve elindeki olgusal verileri göz önüne alarak, doğrudan doğruya bir devletin varlığını sürdürmesinin tehlikede olduğu meşru müdafaanın olağanüstü koşullarında nükleer silah tehdidi ya da kullanımının hukuka uygun ya da hukuka aykırı olup olmadığı konusunda kesin bir sonuca varamamıştır.⁷³ Dolayısıyla Divan nükleer silahların kullanımının veya kullanma tehdidinin her durumda yasaklandığı hükmünü vermemiştir.

11 Eylül sonrası dönemde kitle imha silahlarının devlet-dışı aktörler tarafından erişilme riskinin artması ve uluslararası hukukta devletlerin bu konudaki yasaklama ve denetleme yükümlülükleri ile ilgili bir düzenleme yapılmamış olması bu alanda bir boşluk oluşturmaktaydı. Bu boşluğun doldurulması ihtiyacı göz önünde bulundurularak Güvenlik Konseyi tarafından 28 Nisan 2004 tarihinde kabul edilen 1540 sayılı Karar devletlerin biyolojik, kimyasal ve nükleer kitle imha silahlarının teröristlerin eline geçmemesi için uymaları gereken bir kısım yükümlülükler getirmektedir. Konsey’in bu kararı almasında iki temel unsur öne çıkmıştır. Birincisi terörizmin ulaştığı boyutlar ve nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlardan oluşan kitle imha silahlarının, bunların fırlatma vasıtalarının ve ilişkili maddelerin yaygınlaşmasıdır.⁷⁴ Karar’da devlet-

⁷² Metnin orijinali: “Is the threat or use of nuclear weapons in any circumstance permitted under international law?”

⁷³ Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion of 08.07.1996

dış aktörlerin nükleer, kimyasal ve biyolojik silahları ve roket, füze gibi fırlatma vasıtalarını elinde bulundurma, geliştirme veya kullanma ihtimallerinin ve ayrıca tüm bunların kaçakçılığının yapılmasının Konsey'i ciddi bir şekilde endişelendirdiği ifade edilmektedir. Bu Karar genellikle devletlerin kendi aralarında anlaşmalarına bırakılan ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ve Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü'nün hali hazırda faaliyet gösterdiği bir alanda yükümlülükler getirmiştir.⁷⁵

Konsey bu Karar'ında doğrudan teröristler veya terörist gruplar demek yerine “devlet-dışı aktörler” gibi değişik bir kategori kullanmıştır. Terör örgütleri, suç örgütleri, bağımsızlık hareketleri, ayrılıkçı örgütler ile devlet içinde olmakla birlikte o devletin yasaları dışında faaliyet gösteren oluşumlar bu kategoriye girmektedir.⁷⁶ Karar 1267 Komitesi tarafından oluşturulan listelerde yer alan devlet-dışı aktörlerin anılan silahları edinme riskinin endişe verici bir seviyede olduğunu bildirerek bunun uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu ifade etmektedir.

Konunun uluslararası barış ve güvenliğe olan tehdidi nedeniyle BM Şartı VII. Bölüm altında ele alınan karara göre tüm devletler nükleer, biyolojik veya kimyasal silahları ve bunları ulaştırma araçlarını geliştirme, tedarik etme, üretme, sahip olma, transfer veya kullanma çabası içinde bulunan devlet-dışı aktörlere herhangi bir şekilde destek vermekten kaçınmalıdır.⁷⁷ Ayrıca Konsey bu tür teşebbüslerin yasaklanması amacıyla devletlerin ulusal prosedürlerine uygun bir şekilde etkili kanunlar hazırlamalarına ve uygulamalarına karar vermiştir.⁷⁸ Bunun yanı sıra devletlere kimyasal, biyolojik ve nükleer silahların yapımında kullanılabilecek maddelerin üretimi, depolanması, transferi veya kullanılması

⁷⁴ Gabriel H. Oosthuizen, Elizabeth Wilmschurst, “Terrorism and Weapons of Mass Destruction: United Nations Security Council Resolution 1540,” **International Law Programme Briefing Paper**, Eylül 2004, s. 1.

⁷⁵ **A.e.**

⁷⁶ Kaya, **a.g.e.**, s. 116.

⁷⁷ S/RES/1540 (2004), para. 1

⁷⁸ **A.e.**, para. 2

enasında gerekli güvenlik önlemlerinin alınması, etkili bir şekilde korunması, herhangi bir şekilde illegal yollardan ticaretinin yapılmasını önlemek amacıyla sınır kontrollerinin geliştirilmesi, bu maddelerle ilişkili ithalat-ihracat yollarının kontrol edilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.⁷⁹

Karar'ın 4. paragrafı uyarınca, görev süresi iki yıldan fazla olmamak kaydıyla bu kararda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesini Güvenlik Konseyi'ne rapor etmek üzere bir Komite oluşturulmuştur. Komite devlet-dışı aktörlerin kitle imha silahlarına erişmelerini önlemeye çalışmaktadır. Devletlerin bu tür silahlar geliştirmeleri veya edinmeleri Komite'nin çalışma kapsamı dışındadır. Bu Komite de yine Güvenlik Konseyi'nde bulunan devletlerin temsilcilerinden oluşmaktadır. 1540 Komitesi de Taliban-El Kaide Komitesi ve Terörle Mücadele Komitesi'ne benzer şekilde devletlerin göndereceği raporlar üzerinden çalışmaktadır. Karar'a göre devletler Karar'ın kabulünden itibaren altı ay içerisinde belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesinde attıkları adımları veya bu yöndeki niyetlerini Komite'ye rapor etmelidirler.⁸⁰

1540 Komitesi'nin bir görevi de ulusal kontrol listelerinin hazırlanmasıdır. Karar'ın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için üye devletlerin de yardımıyla bu listelerin hazırlanması zorunludur.⁸¹ Karar'da belirtilen yükümlülükleri yerine getirmede yasal ve idari altyapı, kaynak ve/veya tecrübe eksikliği çeken devletler diğer devletleri davet edip yardımlarına başvurabileceklerdir.⁸²

2006 yılında 1673 sayılı Karar ile Güvenlik Konseyi 1540 Komitesi'nin çalışma süresini 2 yıl daha uzatmıştır.⁸³ Yine bu Karar'da devletlerin 1540 sayılı Karar'da belirtilen önlemleri uygulamaları ve bu yöndeki raporlarını hala Komite'ye göndermeyenlerin raporlarını vakit geçirmeksizin göndermeleri ısrarla

⁷⁹ A.e., para. 3

⁸⁰ Şu ana kadar 148 ülke raporunu Komite'ye göndermiştir.

⁸¹ S/RES/1540 (2004), para. 6

⁸² A.e., para. 7

⁸³ S/RES/1673 (2006), para. 4

istenmektedir.⁸⁴ Karar'ın 5. paragrafında ise Komite'nin devletlerle diyalog, yardımlaşma ve işbirliği içerisinde olarak, 1540 sayılı Karar'ın özellikle nükleer, biyolojik ve kimyasal maddelerin devlet-dışı aktörlerin eline geçmesinin önlenmesi için yapılacak yasal ve idari düzenlemelerden bahseden ilk üç paragrafının uygulanması için gösterdiği çabaların artırılmasına karar verilmiştir.⁸⁵

1540 Komitesi'nin görev alanının ilerleyen bölümlerde ele alınacak olan Taliban-El Kaide Komitesi (1267 Komitesi) ile zaman zaman çakıştığı görülmektedir. 1267 Komitesi devletlere Taliban, Üsame Bin Ladin ve El Kaide örgütünün ve bunlarla ilişkili kişi veya oluşumların konvansiyonel silahların yanı sıra kitle imha silahlarına erişmesinin engellenmesi hususunda ne gibi önlemler aldıklarını rapor etmelerini istemiştir. Ancak kitle imha silahları ile ilgili tedbirler 1540(2004) sayılı Kararla kurulan Komite'nin görev alanına girmektedir.⁸⁶

1540(2004) sayılı Karar'ın maddelerinin kitle imha silahları ile ilgili mevcut uluslararası anlaşmaların ve kuruluşların çalışmaları ile herhangi şekilde çeliştiği şeklinde yorumlanamayacağını belirten Konsey bu Karar ile kitle imha silahlarına ilişkin herhangi bir anlaşmaya veya kuruluşa taraf olmayan ülkeler için de bağlayıcı yükümlülükler getirmiş ve böylece bu alandaki boşluğu doldurmayı amaçlamıştır. Komite'nin devletlerin bu alandaki yükümlülükleri yerine getirmelerini izlemesi ve teknik yardıma ihtiyacı olan devletlerin ihtiyaçlarını belirlemesi ve bu ihtiyaçların giderilmesi için yardım teklif eden devletlerle etkili bir koordinasyon kurulması Karar'ın başarısını artıracaktır.

⁸⁴ A.e., para. 1-2

⁸⁵ A.e., para. 5

⁸⁶ Kaya, a.g.e, s. 119.

b. Devletlerin Terörizmle Mücadele Kapasitelerinin Artırılması

(1) Kapasite Artırma Aracı Olarak Terörizmle Mücadele Komitesi

i. Terörizmle Mücadele Komitesi'nin Amacı ve Yapısı

1373 sayılı Karar'ın 6.paragrafına⁸⁷ binaen Güvenlik Konseyi'nin tüm üyelerinin katılımıyla bu kararın uygulanmasını izlemek amacıyla⁸⁸ Terörizmle Mücadele Komitesi (Counter Terrorism Committee) olarak adlandırılan bir Komite kurulmuştur. Terörle Mücadele Komitesi (TMK) herhangi bir yaptırım organı olma ve terörist kişi ve örgüt listesi oluşturma amacı taşımazken, Komite'nin ana hedefi devletlerin terörizmle mücadele kabiliyetlerinin artırılması şeklinde açıklanmıştır. Komite belirli ülkeler üzerinde yoğunlaşmak yerine bütün üye ülkelerle 1373 sayılı Karar'da ele alınan konularla ilgili gerekli önlemler alınincaya kadar diyalog kurma amacındadır.⁸⁹ Diğer bir ifadeyle TMK'nin amacı devletlerin raporlarını bildirerek terörizmle mücadelede hangi aşamada olduklarını öğrenmelerini sağlamak ve bu alanda daha etkili mücadelenin sağlanabilmesi için yetenek ve kapasitelerini geliştirmektir.⁹⁰

Teknik yardım TMK'nin faaliyetinin en önemli unsurlarından biridir. 1373(2001) sayılı Karar'ın uygulanmasını kolaylaştıracak her türlü teknik yardım devletlerin terörizme karşı kapasitelerini artırmayı amaçlamaktadır. Aslında TMK teknik yardım konusunda devletlere doğrudan destek

⁸⁷ 1373(2001) Madde 6: Uzmanların yardımıyla, bu karara uyulup uyulmadığını gözlemek amacıyla Geçici 28 inci usul kuralı doğrultusunda, Güvenlik Konseyi bünyesinde konseyin tüm üyelerinin katılımıyla bir komite oluşturulmasına karar vermektedir ve bu kararın kabulünü takip eden 90 gün içerisinde ve sonrasında da komite tarafından tayin olunacak zaman çizelgesi dâhilinde, bu Kararın hükümlerinin yerine getirilmesinde elde edilen gelişmelerin komiteye bildirilmesi hususunda devletlere davette bulunmaktadır.

⁸⁸ Konsey kararlarının BM üyesi her devlet için bağlayıcı olduğu, diğer bir ifadeyle bu Karar'a uyulmasının zorunlu olduğu unutulmamalıdır.

⁸⁹ Rosand, **a.g.e.**, s. 335.

⁹⁰ Kaya, **a.g.e.**, s. 111.

vermemektedir. Bu konuda Komite'nin fonksiyonu yardım talep eden ve yardım öneren devletler arasında koordinasyon sağlamaktır. Uluslararası ve bölgesel örgütlerle de teknik yardım programları ile ilgili işbirliği yapmak da Komite'nin faaliyetleri arasındadır.

Terörle Mücadele Komitesi üç alt komiteden oluşmaktadır. Bu komitelerin görevi BM Genel Sekreterliği tarafından görevlendirilen bir uzman grubunun yardımıyla devletler tarafından Komite'ye gönderilen raporların incelenmesidir. İnceleme esnasında raporu görüşülen devlet bu aşamada alt komiteye davet edilebilir. Alt komite incelemeler sonunda görüşlerini içeren yazıları hazırladığında bunlar onay ve dağıtım için TMK'ne gönderilir.

1373(2001) sayılı Karar'ın sınır güvenliğinden terörün finansmanının önlenmesine, silah kaçakçılığıyla mücadeleden yasal düzenlemeler yapılmasına kadar geniş bir perspektife sahip olmasından dolayı TMK devletlerin Karar'da öngörülen düzenlemeleri gerçekleştirme kapasitelerinin üç aşamada değerlendirilmesine karar vermiştir. İlk olarak A Aşaması'nda Komite devletlerin 1373 sayılı Karar'ın tüm yönlerini kapsayan yasama faaliyetlerini ortaya koymalarını ve terörizmle ilgili mevcut uluslararası sözleşme ve protokollere taraf olmalarını kararlaştırmıştır. Bunun yanında Komite devletlerin terörizmin finansmanının önlenmesi için etkili idari düzenlemeleri yapmaları konusunda görüş birliğine varmıştır. TMK'deki uzmanların devletlerin ilettikleri raporlardan 1373 sayılı Karar'da ifade edilen tüm konularla ilgili yeterli yasal düzenlemeler yapıldığı kanaatine varmaları halinde ikinci aşama olan B Aşaması'na yoğunlaşmaları söz konusu olacaktır.⁹¹

B Aşaması'nın aktif ve pasif olarak terörün desteklenmesinin engellenmesine yönelik olduğu söylenebilir. Buna göre (1) 1373 sayılı Karar'ın tüm yönlerini kapsayan idari mekanizmalara sahip olunması, (2) terörle mücadele faaliyetleri için hükümetler nezdinde etkili bir koordinasyon

⁹¹ Rosand, **a.g.e.**, s. 335-336.

mekanizması oluşturulması, (3) ikili, bölgesel ve uluslararası seviyelerde bilgi alışverişi de dâhil olmak üzere işbirliğinde bulunulması amaçlanmaktadır.⁹²

A ve B Aşamalarındaki düzenlemelerin belirli bir seviyeye gelmesinin ardından üçüncü aşama olan C Aşaması'nda Komite'nin teröristleri ve terörü destekleyenlerin adalet önüne çıkarılıp etkin bir şekilde yargılanabilmeleri için oluşturulan yasal ve idari düzenlemelerin uygulanmasına yoğunlaşması beklenmektedir.⁹³

Karar'da belirtildiği üzere ülkeler TMK'ne Karar'da ifade edilen önlemlerin ne derece alınabildiği, bu konuda ne ölçüde kaynaklara sahip olduklarını içeren raporları göndermek durumundadırlar. Bu raporlar genel olarak şu alanlarda teröre karşı önlemleri içermektedir:

- Mali kaynakların kontrolü
- Yasama
- Gümrükler
- Göç
- Suçluların iadesi
- Polis ve hukukun uygulanması
- Silah kaçakçılığı

30 Eylül 2004 itibariyle 191 devletin⁹⁴ ilk tur raporlarını TMK'ne sunduğu görülmektedir. Ancak ilerleyen raporlarda bu sayının azaldığı görülmektedir. 160 üye devlet ikinci, 117 üye devlet üçüncü ve 49 üye devlet dördüncü raporunu Komite'ye sunmuştur.⁹⁵ 2009 yılı itibariyle de 70 ülke beşinci tur ve

⁹² Cortright, Lopez, **a.g.e.**, s. 31.; Kaya, **a.g.e.**, s. 109.

⁹³ Rosand, **a.g.e.**, s. 336.

⁹⁴ Sırbistan'ın 2006 yılında bağımsız bir devlet olarak Birleşmiş Milletler'e katılımıyla devlet sayısı 192'ye yükselmiştir.

⁹⁵ S/2004/820/Annex/ para. 4

sadece 14 ülke altıncı tur raporlarını Komite'ye sunmuştur.⁹⁶ TMK 8'i üye devletler tarafından gönderilen raporların değerlendirilmesi 2'si Komite'nin teknik yardım programının koordine edilmesi ile görevli toplam 10 uzmana sahiptir. Dolayısıyla 8 uzmanın üye devletlerden gelen 600'den fazla raporu değerlendirip ilgili alanlardaki yasal ve uygulama eksikliklerini bildirmesi uzun ve ciddi çalışma gerektiren bir süreçtir.

Güvenlik Konseyi 1373(2001) sayılı Karar'ın üzerinden çok geçmeden terörizmle mücadelede global çabalarla ilgili bir deklarasyon içeren 1377(2001) sayılı Karar'ı kabul etmiştir. Devletlerin 1373(2001) sayılı Karar'da belirtilen önlemleri yerine getirmeleri ve bu konuda birbirlerine yardımcı olmaları istenmesinin yanı sıra teröristlere ve bunlara yardımcı olanlara mali yardım, sığınma gibi her türlü yardımdan kaçınmaları yönündeki yükümlülükleri vurgulandığı 1377(2001) sayılı Karar'da Konsey TMK'nin çalışmalarından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Bunun yanı sıra birçok devletin 1373(2001) sayılı Karar'da belirtilen yükümlülüklerin uygulanmasında yardıma ihtiyacı olduğunu belirten Konsey, devletleri hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duyduklarına ilişkin TMK'ni bildirmeye davet etmiştir. 1377(2001) sayılı Karar TMK'ne de bazı ek görevler belirlemiştir. Buna göre; TMK devletlerin hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duyduklarını araştıracaktır. Bunun yanında; 1373(2001) sayılı Karar'ın kapsadığı alanlarla ilgili olarak model kanunların hazırlanması da dâhil olmak üzere etkili yöntemlerin ve bu Karar'ın uygulanmasını kolaylaştıracak teknik, mali, yasal, idari ve mevcut diğer yardım programlarının ve bu programlar arasındaki ilişkinin sağlanması için bölgesel ve uluslararası örgütlerle işbirliği halinde araştırmalar yapmak da TMK'nin faaliyet alanına dâhil edilmiştir.⁹⁷

⁹⁶ (Çevrimiçi) <http://www.un.org/sc/ctc/countryreports/Creports.shtml>, 5 Eylül 2009

⁹⁷ S/RES/1377(2001)

ii. Terörizmle Mücadele Komitesi'nin Karşılaştığı Güçlükler

Terörizmle Mücadele Komitesi'nin terörizme karşı verilen mücadelede ne derece doğrudan bir etkiye sahip olup olmadığı hem BM bünyesinde hem BM dışında akademisyenler tarafından tartışılmaktadır. Rosand'a göre bu sorunun cevabı olumludur ancak henüz yeterli düzeyde ve nitelikte değildir. TMK'nin amacı teröristleri veya bunlara yardım eden devletleri belirlemek veya belirli terörist faaliyetlere cevap vermekten çok terörizmle mücadele etmek için gerekli altyapıların geliştirilmesi olduğundan bu çabaların zaman alması kaçınılmazdır. Aynı zamanda uluslararası toplumun da bu süreci istenilen seviyeye gelene kadar desteklemesi gerekmektedir. Dolayısıyla şu ana kadar geçen görece kısa bir süre içerisinde TMK'nin başarısız olduğunu iddia etmek aceleci bir cevap olacaktır.⁹⁸

TMK 2004 yılında hem Komite'nin hem de BM üyesi devletlerin 1373(2001) sayılı Konsey Kararı'nın uygulanmasına ilişkin karşılaştıkları problemleri belirlemeye çalışan bir rapor hazırlamıştır.⁹⁹ 6 bölümden oluşan raporun 2. bölümünde devletlerin 1373(2001) sayılı Karar'ı uygulamalarındaki zorluklar ele alınırken 5. bölümde de TMK'nin yapısından ve uygulamalarından bahsedilmektedir. Buna göre öncelikli olarak Komite'nin çalışma yöntemini oluşturan A, B ve C aşamalarını tekrar değerlendirilmelidir. Komite'ye göre böyle bir sınıflandırma üye devletler tarafından, terörizmle mücadele alanındaki performanslarının Komite tarafından değerlendirilmeye tabi tutulduğu şeklinde algılanmaktadır. Bunun yanı sıra bu yöntem 1373(2001) sayılı Karar'ın uygulanmasında devletlerin gerçek durum veya çabalarını net bir şekilde ortaya koymamaktadır. Ayrıca bunlara ek olarak; bir devletin A veya B veya C aşamalarında olduğunu tespit edilmesi için açık ve net bir prosedür veya kriter

⁹⁸ Rosand, **a.g.e.**, s. 337.

⁹⁹ S/2004/70 (Report by the Chair of the Counter-Terrorism Committee on the problems encountered in the implementation of Security Council resolution 1373 (2001))

olmaması Komite'nin çalışmasında bir zorluklara neden olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı Komite bu yöntemin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği görüşündedir.¹⁰⁰

Bu görüş ışığında 2006 yılında Komite'nin çalışma yöntemlerinde bir kısım güncellemeler yapılmıştır. “Komite'nin Güncel Çalışma Metotları”¹⁰¹ başlığını taşıyan belgeye göre yeni çalışma metotları ülke raporlarından çok devletlerin uygulamalarına yoğunlaşacaktır. Bunun en temel aracı da Direktörlük tarafından hazırlanan, Komite tarafından değerlendirilen ve ilgili ülke ile paylaşılan raporlardır.¹⁰² Bu raporlar devletlerin 1373(2001) sayılı Kararı uygulamalarının açık, saydam ve kapsamlı bir analizini içermektedir. Güncel çalışma metotları ayrıca her devlete bu konudaki uygulamalarını geliştirmek için Komite ile birlikte belirli periyotlarla çalışma olanağı sunmaktadır. Bu periyotlar sonunda devletlerin bulunduğu durum tekrar gözden geçirilecektir.

TMK'nin iyi niyetli çalışmalarına rağmen sürecin bir kısım zorluklarla karşılaştığını söylemek mümkündür. Bu zorluklarda ilki mali kaynaklarla ilgilidir. TMK'nin faaliyetlerinin yürütülmesi Birleşmiş Milletler'e ciddi mali yükler getirmiştir. Örneğin TMK'nin faaliyetlerinin yürütülmesi için büyük önem arz eden ülke raporlarının altı BM resmi diline çevrilmesi gerekmektedir. Bu raporların çevirilerinin doğru ve seri bir şekilde yapılabilmesi için BM Sekreterliği bu raporların bir kısmın dünya genelindeki BM bürolarında bulunan çevirmenlere göndermiştir. Bunun yanı sıra Komitenin ve alt komitelerin toplantı tutanaklarının da bu dillere çevrilmesi gerektiği için birçok çevirmen bu iş için görevlendirilmiştir. Bunun da ciddi bir maliyet getireceği ortadadır. TMK'ne ilk iki yılı olan 2002-2003 yılları arasında 11 milyon dolar harcama yapılmıştır. Rosand'a göre 11 Eylül'ün hemen sonrasında birinci gündem maddesi olan teröre karşı başlatılan mücadele zaman geçtikçe yerini başka önceliklere bırakma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Dolayısıyla Komite'ye ayrılan

¹⁰⁰ S/2004/70/Annex V(A.1),

¹⁰¹ Terrorism Committee's Updated Working Methods, 17 October 2006

¹⁰² Preliminary Implementation Assessment (PIA)

ödeneğin yeterli olmaması durumunda sürecin tam olarak başarıya ulaşması mümkün görünmemektedir.¹⁰³

Rosand'a göre TMK'nin diğer bir dezavantajı da BM üyesi devletlerin üzerinde anlaştıkları ortak bir terörizm tanımı olmaması ile ilgilidir. Aslında TMK'nin amacı herhangi bir terörizm tanımı yapmak değildir. Terörizmle mücadele için gerekli yasal ve idari düzenlemelerin yapılmasını sağlamak ve devletlere bu yönde yardımda bulunmak Komite'nin öncelikleridir. Ortak bir terörizm tanımı oluşturma çabalarını Genel Kurul'a bırakan Komite'nin her devlete terörizmle mücadele ederken kime karşı mücadele edeceğini belirleme serbestisi getirdiği söylenebilir. Zira 1373 sayılı Karar'ın 2. paragrafında Konsey devletlerin terörist faaliyetleri planlayanların, bunlara yardım edenlerin, finanse edenlerin ve bu faaliyetleri gerçekleştirenlerin sığınma taleplerini reddetmeleri gerektiğini ve bu tür faaliyetleri önlemeleri gerektiğini kararlaştırmıştır. Ancak hangi devletin kime karşı bu önlemleri alacağı hakkında bir açıklık yoktur. Dolayısıyla zaman içerisinde birçok devletin mücadele ettiği bir terör örgütüne kimi devletlerin terör örgütü nazarıyla bakmama durumu ortaya çıkabilecektir. İşte bu noktada TMK faaliyetlerini ortak bir tanım geliştirme üzerine yoğunlaştırırsa aslı önceliklerini ihmal etme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir.¹⁰⁴

TMK'nin terörizmle mücadele ederken insan haklarına gerekli özeni gösterme hassasiyetini koruması gerekmektedir. Birlikte Komite'nin geniş ölçüde sahip olduğu desteği kaybetme riski de bulunmaktadır. Komite'nin sahip olduğu desteğin öncelikli nedeni devletlerin Komite'yi bir tehlike olarak görmemeleridir. Zira Komite'nin terörle mücadele etmede gevşeklik gösteren ve hiçbir faaliyette bulunmayan devletleri belirleyip yaptırımlar uygulamak değil bu alanda devletlerin kapasitelerinin geliştirilmesine yardımcı olmaktır. Bu nedenle eğer

¹⁰³ Rosand, **a.g.e.**, s. 338.

¹⁰⁴ **A.e.**, s. 340.

TMK bu dengeyi gerektiği şekilde koruyamaz ise BM üyesi devletlerden gördüğü geniş desteği kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.¹⁰⁵

iii. TMK'nin Etkinliği ve Yöneltilen Eleştiriler

Terörle Mücadele Komitesi 2004/70 sayılı raporun 2. bölümünü devletlerin 1373(2001) sayılı Konsey Kararı'nı uygulamalarındaki zorluklara ayırmıştır. Devletlerin uygulamalarındaki eksikliklerin tespiti bir manada TMK'nin bu alandaki etkinliğinin seviyesine de işaret etmektedir. Komite ilk olarak devletlerin terörizmin finansmanını önlenmesinde birtakım eksiklikleri olduğunu belirtmektedir. Komite'ye göre, bazı devletler kara para aklamayı önleyici yasal düzenlemelerin terörizmin finansmanını önlemede yeterli olacağı görüşündedirler. Hâlbuki terörizmin finansmanı her zaman kara para aklama şeklinde gerçekleşmeyebilir. Kimi zaman terör örgütleri yasal bir şekilde para transferleri gerçekleştirebilirler. Bu nedenle Komite'ye göre devletler kara para aklamayı önleyici yasal düzenlemelere ek olarak terörizmin finansmanının kendine özgü niteliklerine göre düzenlemeler oluşturmalıdır.¹⁰⁶ Komite'ye göre ayrıca, uluslararası para transferlerindeki şeffaflık eksikliği ve ulusal mevzuatların yasa dışı para akışını önlemedeki zayıflıkları terörizmin finansmanının önlenmesinin önündeki engellerdendir.¹⁰⁷ Terörizmin finansmanın önlenmesine ilişkin olarak devletlerin çoğundaki bir eksiklik de, 1373(2001) sayılı Karar'ın 1(c) paragrafında öngörülen terör örgütlerinin sahip olduğu veya bunların kullanımına müsait mal varlıklarının veya mali kaynakların dondurulmasına ilişkin yeterli adli ve idari düzenlemelerin mevcut olmamasıdır.¹⁰⁸ Ancak terör eylemleri her zaman bu Karar'da öngörüldüğü gibi,

¹⁰⁵ A.e.

¹⁰⁶ S/2004/70/Annex II(A), para.1

¹⁰⁷ A.e., para.2

¹⁰⁸ A.e., para.4

otoritelerin dikkatini çekebilecek yüksek meblağlarda para transferlerine ihtiyaç duymamaktadır.¹⁰⁹

TMK raporunda; bazı devletlerin terör şüphesiyle yakalananların adil bir şekilde yargılanabilmeleri veya ilgili devlete iade edilmelerine ilişkin olarak gerekli yasal düzenlemeleri yapmakta gönülsüz davrandığını ifade etmektedir. Dolayısıyla Komite; bu konudaki amaçların gerçekleşebilmesi için devletlerin öncelikle, yargılama ve iade prosedürlerine ilişkin hükümler içeren terörizmle ilgili uluslararası sözleşmelere taraf olmaları gerektiğini belirtmektedir. Komite'ye göre, bir sonraki adım ise devletlerin adli konularda karşılıklı yardımlaşmasını kolaylaştıracak yasal düzenlemeleri birbirlerine uyumlu hale getirmeleri olacaktır.¹¹⁰ 2001 yılından sonra terörizmle ilgili uluslararası sözleşmelere taraf olan devletlerin sayısının arttığını belirten Komite; birçok devletin ise iç mevzuatını bu sözleşmelere uyumlu hale getirmedeğini ve bununda pratik bir sonuç doğurmayacağını not etmektedir.¹¹¹

1373(2001) sayılı Karar'da öngörülen düzenlemelerin gerçekleştirilebilmesi için teknik yardıma ihtiyaç duyan devletlerin bu ihtiyaçlarını giderme amacıyla olan TMK, bu konudaki etkinliğinin bir kısım yapısal düzenlemelerle artırılması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre Komite; devletlerin teknik yardıma ilişkin öncelikli ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu öncelikler doğrultusunda devletlere tavsiyelerde bulunulması, ayrıca yardım önerisinde bulunan devletler

¹⁰⁹ Örneğin terör örgütlerinin son dönemlerde sıkça başvurduğu bir yöntem olan intihar saldırıları ucuz ve kolay bir terör yöntemidir. Bu nedenle terör örgütleri bu tip saldırıları daha çok kullanılmaktadırlar. Bir Filistin resmi görevlisinin verdiği reçete büyük çapta bir etkinin ne kadar ucuza mal edildiğini göstermektedir: "Gönüllü bir adam, çiviler, barut, bir elektrik anahtarı ve kısa bir kablo, cıva (termometrelerden kolaylıkla temin edilebilmektedir), aseton. En pahalı olanı İsrail'e yolculuk masrafı. Toplam tutar yaklaşık 150 dolar." Scott Atran, "Genesis of Suicide Terrorism," **Science**, No: 299, Mart 2003, s. 1537.; Bu denli küçük masraflarla büyük yıkımlara neden olunabilmektedir. ABD Eski Savunma Bakanı Donald Rumsfeld de bu konuyu şu şekilde dile getirmiştir: "Kar-zarar oranı aleyhimize. Teröristlerin milyonlarına karşı bizim milyarlarca kaybımız var." Dave Moniz, Tom Squitieri, "Defense Memo: A Grim Outlook," **USA Today**, 22 Kasım 2003, s. 1.

¹¹⁰ S/2004/70/Annex II,(B)

¹¹¹ A.e.,(C)

ve bu kapasiteye sahip devletlerle ilişkilerin geliştirilmesinde daha aktif bir rol üstlenmelidir.¹¹²

1373(2001) sayılı Konsey Kararı ile getirilen yükümlülüklerin devletler tarafından ne kadarının ve ne derece etkili bir şekilde yerine getirilebildiğinin tespiti oldukça zordur. Dünya genelinde birçok ülkede bulunan istikrarsız siyasi ortam, ekonomik bozukluklar, iç çatışmalar terörizmle mücadelede etkin düzenlemeler yapılmasına pek imkân tanımamaktadır. Bu özellikle az gelişmiş olarak nitelenen ülkeler için daha çok geçerlidir. Kenya, Sudan, Bangladeş gibi ülkeler 1373(2001) sayılı Karar'da belirtilen terörizmle ilgili uluslararası anlaşmaların hepsine taraf olmalarına rağmen terörizmle mücadele stratejilerinin yeterli düzeyde olduğu söylenemez.¹¹³ Birçok ülkede terör şüphelilerinin iadesi, terör örgütlerinin finans kaynaklarının dondurulması gibi konularda düzenlemeler henüz yeterli seviyede değildir. Ayrıca yapılacak yeni hukuki düzenlemelerin hayata geçirilmesini sağlayacak idari mekanizmalar da oluşturulamamıştır. Aslında bu anlamda hangi seviyenin yeterli olduğunu söylemek de pek mümkün değildir. Bu da TMK'ne yöneltilen eleştirilerden birine işaret etmektir. Bu eleştirilere göre TMK terörizmle mücadelede devletlerin gösterdikleri gelişimin yeterlilik oranını belirleyecek standartlardan yoksundur. 1373(2001) sayılı Karar'da belirtilen yükümlülüklerin hangilerinin yerine getirilmesinin devletlerin ilerleme kaydettiğini gösterdiği veya hukuki olarak yapılan düzenlemelerin uygulamaya ne derece yansıtılabildiği konusunda belirleyici standartlar TMK tarafından oluşturulmamıştır.¹¹⁴

TMK'ne yöneltilen bir eleştiri de devletlerin terörizmle mücadelede kaydettikleri gelişmelerin takip edilmesindeki zorluktur. Komite daha çok devletlerin raporları üzerinden değerlendirmeler yapmaktadır. A Aşaması'nda öncelikle yapılan yasal düzenlemeler değerlendirildiğinden bunların raporlar üzerinden takip edilmesi mümkünken diğer aşamalarda yapılması gereken idari

¹¹² S/2004/70/Annex III,(A-B)

¹¹³ S/2008/379 (Global survey on implementation of resolution 1373 (2001))

¹¹⁴ Cortright, Lopez, **a.g.e.**, s. 30.

düzenlemeler ve uygulamaların yazılı raporlar üzerinden takip edilmesi pek sağlıklı olmamaktadır. Dolayısıyla Komitenin ilgili ülkelere ziyaretler düzenleyerek uygulamaları yerinde görmesi gerekmektedir. Bu da Komite'nin devletlerin "iç işlerine karışma" gibi bir yoruma muhatap olmaması için ilgili devletlerin muvafakatine bağlıdır.¹¹⁵

(2) Terörizmle Mücadele Komitesi'nin Etkisini Artırmaya Yönelik Kurulan Bir Yapı: Terörizmle Mücadele Komitesi İcra Direktörlüğü

TMK göreve başladığı ilk yıllarda sınırlı sayıda uzmana ve yardımcı personele sahipti. 2003 yılının sonlarına doğru Komite üyesi ülkelere bir kısmı Komite'deki bu tür eksikliklere dikkat çekmiş ve 19 Şubat 2004 tarihinde "Komitenin Yeniden Canlandırılması" başlıklı raporu¹¹⁶ Güvenlik Konseyi'ne sunmuş ve bu rapor görüşülerek 1535(2004) sayılı Karar'ın kabulüyle Terörizmle Mücadele Komitesi İcra Direktörlüğü (TMKİD) kurulmuştur. Bir Genel Sekreter Yardımcısı'nın Başkanlık yaptığı TMKİD, raporda belirtildiği gibi 1373 sayılı Karar'ın uygulanmasını değerlendirirken, üye devletlere teknik yardım sağlarken ve uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu teşvik ederken üye devletlerle iletişim sağlanmasında aktif bir şekilde rol almaya başladığı için kaçınılmaz olmuştur. TMKİD genel olarak Komite'ye çalışma çerçeveleri sunmak, alınan kararları uygulamak, devletler ve uluslararası örgütlerle işbirliği çerçeveleri geliştirmekle görevlidir.

TMK'nin gönderilen raporlar üzerinden ülkelerin terörizmle mücadelede ne tür değişimler ve gelişmeler kaydettiklerini takip etmesinin pek etkili olmadığından yukarıda bahsedilmişti. Görevinin ilk üç yılında TMK daha çok devletlerin raporları üzerinden çalışmakta ve bu da devletlerin terörizmle

¹¹⁵ Rosand, *a.g.e.*, s. 339.

¹¹⁶ S/2004/124 "Proposal for the Revitalisation of the Counter-Terrorism Committee "

mücadele yükümlölüklerinin ne kadarını yerine getirebildiklerinin belirlenmesinde aksaklıklara yol açmaktaydı. Bunun üzerine 2005 yılında TMKİD Fas, Arnavutluk, Kenya, Tayland, Makedonya ve Ürdün'ün de içinde bulunduğu bir kısım ölke ziyaretleri gerçekleştirmeye başlamıştır.¹¹⁷

Bu tarihten sonra da ölke ziyaretlerine devam eden Direktörlük Asya, Afrika ve Avrupa kıtasındaki birçok ölkeden Latin Amerika'ya ve Pasifik'teki ada ölkelerine kadar geniş yelpazede çalışmalarını sürdürmüş ve bu ziyaretler neticesinde elde edilen verileri 2008 yılında bir rapor olarak Güvenlik Konseyi'ne sunmuştur.¹¹⁸ Raporda özellikle 1373(2001) sayılı Karar'da belirtilen terörizmle mücadeleye ilişkin yasal düzenlemeler, terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik politikalar, sınır kontrolleri, kolluk kuvvetleri, uluslararası işbirliği ve insan haklarının korunması gibi konular ele alınmıştır. Rapora göre her ne kadar ölkelerin birçoğunda terörizme ilişkin suç faaliyetleri ile ilgili geniş cezai yaptırımlar belirlenmiş olsa da bu düzenlemeler yeterli anlaşılabilirliğe ve kapsayıcılığa sahip değildir. Bu nedenle ölkeler terörist faaliyetleri işleyenlerin adalet önüne çıkarıldığı ve işledikleri suçların ağırlığına göre cezaların tayin edildiğı tam, açık ve kapsayıcı hukuki düzenlemeler geliştirmelidirler. Rapora göre bu konuda en az gelişmeyi gösteren ölkeler Afrika, Doğu ve Güneydoğu Asya'daki ölkelerden oluşmaktadır.¹¹⁹

Terörizmin finansmanının önlenmesi ile ilgili olarak da raporda, her ne kadar hemen her ölkenin finansal sistemlerinin kötüye kullanılmasını önlemeye yönelik yasal düzenlemeleri olsa da bu düzenlemelerin terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik yeterli olmadığı belirtilmektedir. Özellikle Doğu ve Batı Afrika, Pasifik adaları bölgesi, Güneydoğu Asya ve Latin Amerika ölkeleri bu konuda oldukça geride bulunmaktadır. Ayrıca çok az ölkede teröristlerin fon ve

¹¹⁷ Cortright, Lopez, **a.g.e.**, s. 26.

¹¹⁸ S/2008/379 (Global survey on implementation of resolution 1373 (2001))

¹¹⁹ **A.e.**, para.140-143

mal varlıklarının dondurulmasıyla ilgili yasal düzenlemeler bulunduğu belirtilmektedir.¹²⁰

3. Uluslararası Terörizmi Önlemeye Yönelik Yaptırımlar Uygulanması

a. Devletlere Yönelik Yaptırımların Genel Çerçevesi

Güvenlik Konseyi'nin terörizmle mücadeleye ilişkin kararlarının 1980'lerin sonlarında meydana gelen şiddetli terör eylemlerinden sonra yoğunlaştığı görülmektedir.¹²¹ 21 Aralık 1988 tarihinde Londra'nın Heathrow havaalanından Pan-Am 103 uçağının kalkışından kısa bir süre sonra İskoçya'nın Lockerbie kasabası üzerindeyken uçağa yerleştirilen bir bombanın patlaması sonucu içinde bulunan 189'u Amerikan vatandaşı olmak üzere 259 yolcu ve mürettebat, ayrıca uçağın çarptığı bölgede bulunan 11 kişi yaşamını yitirmiştir. Eylül 1989'da French UTA 772 uçağının gövdesine yerleştirilen bir patlayıcının infilak etmesi sonucu düşmesi 171 kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa tarafından yapılan araştırmalar sonucu bu iki olayın gerçekleştirilmesinde de Libya vatandaşları sorumlu tutulmuştur.

Adı geçen devletler bu olaylarla ilgili olan kişilerin bu ülkelerden birine yargılanmak üzere iade edilmesini talep etmişlerdir. Libya ise bu devletlerden herhangi biriyle iade etme ya da yargılamaya ilişkin bir anlaşması olmadığını beyan ederek bu talepleri reddetmiştir. Buna karşılık olarak ise bu üç devlet uluslararası terörizmin uluslararası hukuk nezdinde suç olarak kabul edildiğini dolayısıyla herhangi bir ikili anlaşmaya gerek olmadığını beyan etmişlerdir.¹²²

¹²⁰ A.e., para.144-145

¹²¹ Ruperez, a.g.e., s. 10.

¹²² Fromuth, a.g.e., s. 348.

Bu tartışmalar altında Ocak 1992’de Konsey 731 sayılı Karar’ı kabul ederek Libya’nın saldırıların sorumlularının adalet önüne çıkarılması için talepte bulunan Fransa, İngiltere, Kuzey İrlanda ve Amerika Birleşik Devletleri’nin bu taleplerine tam ve etkili bir şekilde cevap vermesini istemiştir.¹²³ Bu karar bir ülke vatandaşlarının başka bir ülkede yargılanmasını öngören veya zımni olarak bir BM üyesi devleti teröre karışmakla itham eden ilk Güvenlik Konseyi kararı olması açısından önemlidir.¹²⁴ Libya hükümetinin 731(1992) sayılı Karar’da ifade edilen taleplere yeterince yanıt vermemesi nedeniyle Libya’nın faaliyetlerini uluslararası barış ve güvenliğe tehdit olarak niteleyen 1992 tarih ve 748 sayılı Karar Konsey tarafından kabul edilmiştir. Libya hükümetinden terörist faaliyetleri tümüyle durdurmasını, terör örgütlerine yönelik tüm yardımları kesmesini istemiştir.¹²⁵ Ayrıca tüm devletlerin Libya’ya uçuş ve silah ambargosundan diplomatik ilişkileri azaltmaya kadar bir dizi yaptırım uygulamalarına karar verilmiştir.¹²⁶

Bu Konsey kararının uluslararası hukuka aykırı olarak ABD, İngiltere ve Fransa’nın istekleri doğrultusunda alındığını iddia eden Libya ABD ve İngiltere’nin kendisine yönelik kuvvet kullanma ihtimaline karşın bu iki devlet aleyhine Uluslararası Adalet Divanı’na başvurmuştur. 14 Nisan 1992’de UAD; Libya’nın ABD ve İngiltere’nin olası saldırılarına yönelik Divan’dan talep ettiği koruma önlemleri isteğini, BM Şartı’nın 25. maddesi uyarınca reddetmiştir. 25. maddedeki “Birleşmiş Milletler üyeleri, işbu Şart uyarınca, Güvenlik Konseyi’nin kararlarını kabul etme ve uygulama konusunda görüş birliğine varmışlardır” ifadesine Divan öncelik vermiştir. Yine Divan, 1971 Montreal Sözleşmesi’ne dayanan herhangi bir ihtiyati tedbir kararını, bu tedbirin bir Güvenlik Konseyi kararına aykırı olması durumunda veremeyeceğini belirtmiştir.¹²⁷

¹²³ S/RES/731 (1992), para.3

¹²⁴ Douglas Kash, “Libyan Involvement and Legal Obligations in Connection with the Bombing of Pan Am Flight 103,” **Studies in Conflict&Terrorism**, Vol.XVII, 1994, s. 23.

¹²⁵ S/RES/748 (1992), para.2

¹²⁶ A.e., para.4-5-6

Kasım 1993'te Konsey ilave bir yaptırım olarak Libya'nın ekonomik varlıklarına el konulmasını öngören 883 sayılı Karar'ı kabul etmiştir. Libya'nın söz konusu kararlardaki talepleri yerine getirmesi halinde yaptırımların kaldırılacağı belirtilmekteydi. Nihayet yaptırımlar netice vermiş ve 1996 yılında Fransa'nın taleplerinin bir kısmı yerine getirilmiştir. Altı Libya vatandaşı yargılanmış ve UTA 772 uçağına düzenlenen saldırılara karıştıkları gerekçesiyle cezalandırılmıştır. 1999 yılında ise iki Libya vatandaşı Pan-Am 103 uçağına düzenlenen saldırıyı organize ettikleri gerekçesiyle İskoç hakimler önünde İskoç kanunlarına göre yargılanmak üzere Hollanda'ya iade edilmiştir. Bunlardan biri yargılama sonucunda İskoç hapisanelerinde kalmak üzere müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır. 2003 yılında da Libya hükümeti Pan-Am 103 uçağında bulunanların ailelerine 2,7 milyar dolar tazminat ödemeyi kabul eden anlaşmayı BM çatısı altında imzalamıştır.¹²⁸

Güvenlik Konseyi'nin bir devletin terörist faaliyet içinde bulunduğunu belirten diğer bir kararı da 1044(1996) sayılı Kararı'dır. Bu Karar'da uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için devletlerin de içinde bulunduğu uluslararası terörizm faaliyetlerinin bastırılmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Konsey Sudan'ı 1995 yılında Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'e karşı Etiyopya'da düzenlenen suikast girişiminde bulundukları iddiasıyla aranan üç teröristin topraklarında saklanmalarına izin verdiği gerekçesiyle bu tutumundan vazgeçmeye çağırmıştır.¹²⁹ Ancak Sudan'ın bu tutumundan vazgeçmemesi üzerine Konsey üç ay sonra 1054(1996) sayılı Karar'ı kabul ederek Sudan'a bir kısım yaptırımlar uygulanmasını öngörmüştür. Buna göre Devletler Sudan'daki diplomatik misyon görevlilerinin sayısını ve seviyesini azaltmalı ve kendi ülkelerindeki Sudan görevlilerinin hareketlerini kontrol etmeli, Sudan hükümet görevlileri ve silahlı kuvvetler mensuplarının ülkelerine girişlerinde veya transit

¹²⁷ Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention Arising from the Aerial Incident at Lockerbie, 14 April 1992, ICJ Reports (1992)

¹²⁸ Ruperez, **a.g.e.**, s. 11.

¹²⁹ S/RES/1044 (1996), para 4

geçişlerinde ciddi sınırlamalar getirmelidirler.¹³⁰ Bu yaptırımlar etkili olmuş ve Sudan hükümeti terör örgütleriyle bağlantısı bulunan birçok kişiyi sınır dışı etmiştir.

b. Yaptırımların Belirli Bir Oluşuma Yönelik Olarak Sınırlandırılması: Taliban-El Kaide Komitesi

Güvenlik Konseyi'nin terörizmle mücadelede daha etkin ve kalıcı tedbirler alma çabaları 1998 yılından sonra artarak devam etmiştir. 7 Ağustos 1998 tarihinde Nairobi-Kenya ve Darusselam-Tanzanya'daki ABD elçiliklerine düzenlenen bombalı saldırılarla ilgili olarak 1189(1998) sayılı Karar Konseyce kabul edilmiştir. Bu Karar'da da devletlerden terörist faaliyetlerden kaçınmaları, terör örgütlerine destek vermemeleri ve bu saldırıları gerçekleştirenlerin adalet önüne çıkarılması için gerekli işbirliğine katkı sağlamaları istenmektedir.¹³¹

Nairobi ve Darusselam'daki bombalamaları gerçekleştirenlerin Afganistan'daki Taliban'ın himayesinde terörist faaliyetlerde bulunan Usame Bin Ladin'le bağlantılı oldukları yönünde oluşturulan kanaatin ardından Taliban'ın bu yöndeki faaliyetleri nedeniyle Güvenlik Konseyi 1214(1998) sayılı kararı kabul etmiştir. Bu Karar'da Taliban yönetimindeki bölgelerde teröristlerin barındığı ve eğitildiği, uyuşturucu ticaretinin arttığı, Afganistan'daki iç savaşın bir an önce sona erdirilmesi gerektiği ve diğer devletlerin savaşın taraflarına silah ve mühimmat tedarik etmemeleri ifade edilmektedir.¹³² 1214 sayılı Karar Afganistan'ın egemenliğini, toprak bütünlüğünü, bağımsızlığını ve ulusal birliğini teyit etmekle birlikte Afganistan'daki iç savaşın taraflarına silah ve mühimmat sağlama, yabancı askeri personelin müdahale etmesi gibi iç

¹³⁰ S/RES/1054 (1996), para 3

¹³¹ S/RES/1189 (1998), para 3

¹³² S/RES/1214 (1998), para 1-13

işlerine yabancı müdahale anlamına gelebilecek tüm faaliyetlerin sona erdirilmesini istemektedir.¹³³

Güvenlik Konseyi 1214(1998) sayılı Karar'da Taliban'dan beklenen yükümlülükler yerine getirilmediği için daha kapsamlı yükümlülükler içeren 1267(1999) sayılı Karar'ı kabul etmiştir. Karar'da ilk defa açıkça Usame Bin Ladin'in Taliban yönetimi tarafından himaye edildiği, Taliban'ın kontrolündeki topraklarda terörist eğitim kampları yönettiği ve Afganistan'ı uluslararası terörist faaliyetler için bir üs olarak kullandığı ifade edilmektedir. Yine Karar'da Nairobi ve Darusselam bombalamalarından Usame Bin Ladin sorumlu tutulmuştur. 1214(1998) sayılı Karar'da Taliban'dan bu olayların sorumlularının adalet önüne çıkarılmasını sağlamak için gerekli girişimlerde bulunması istenmesine rağmen Taliban'ın bu çağrılara cevap vermemesinin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği 1267(1999) sayılı Karar'da ifade edilmiştir.

Konsey bu Karar'da Taliban yönetimine karşı bir dizi önlemler içeren maddeler ortaya koymuştur.¹³⁴ Öncelikli olarak Taliban'dan kontrolü altındaki topraklarda terörist eğitim kampları oluşturulmasının ve bu topraklarda diğer devletlere karşı düzenlenen terör eylemlerinin hazırlıklarının önlenmesini, terör örgütlerine yardımların kesilmesini ve anılan bombalamaların faillerinin adalet önüne çıkarılması için gerekli işbirliğinde bulunmasını ısrarla istemektedir.¹³⁵ Daha açık bir ifadeyle Taliban'ın Usame Bin Ladin'i adil bir şekilde yargılanacağı bir ülkeye teslim etmesi istenmektedir.¹³⁶

¹³³ A.e., para 10

¹³⁴ Konsey'e bu tür önlemler alma yetkisi BM Şartı Madde 41 ile verilmiştir: Güvenlik Konseyi, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen ne gibi önlemler alınması gerektiğini kararlaştırabilir ve Birleşmiş Milletler üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırabilir. Bu önlemler, ekonomik ilişkilerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim ve ulaştırma araçlarının tümüyle ya da bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebilir.

¹³⁵ S/RES/1267(1999), para. 1

¹³⁶ A.e., para. 2

Taliban'ın Konsey'in bu isteklerine olumlu cevap vermemesi halinde tüm ülkelerin Taliban rejimine yönelik olarak bir kısım önlemler alması gerektiği Karar'ın 4. paragrafında beyan edilmiştir. Buna göre; tüm ülkeler Taliban tarafından sevk ve idare edilen uçuşların kendi topraklarına inmesine veya topraklarından havalanmasına izin vermeyecektir. Ancak bu uçuşlar insani gereksinimler veya Hac gibi dini yükümlölükler kapsamında olması halinde engellenmeyecektir.¹³⁷

Taliban'a karşı uygulanması istenen diğeri bir önlem de mali kaynakların dondurulmasıdır. Buna göre tüm Devletler; Birleşmiş Milletler tarafından insancıl gereksinimler nedeniyle izin verilenler dışında doğrudan veya dolaylı olarak Taliban'ın sahip olduğu veya denetlediğı fonlar ile vatandaşlarının veya ülkelerinde bulunan kişilerin Taliban veya doğrudan veya dolaylı olarak Taliban'ın kontrolündeki oluşumlar tarafından kullanılmaya açık fonlar ve diğeri mali kaynaklar donduracaklardır.¹³⁸

1267(1999) sayılı Karar'ın 6. paragrafına binaen Taliban'a uygulanacak yaptırımları sağlamak, denetlemek ve çalışmalarını gözlemleri ve yorumlarıyla birlikte Konsey'e rapor etmek üzere bir Komite oluşturulmuştur. Komite başlangıçta Afganistan(Taliban) Komitesi olarak bilinmekte olup, öncelikle yalnızca Bin Ladin adı geçmiş daha sonra El Kaide örgütü de kapsam dâhiline alınarak Taliban- El Kaide Komitesi olarak anılmıştır.¹³⁹

Karar'da Komite'nin görevleri; Karar'ın 4. paragrafında bahsedilen yaptırımların uygulanması hususunda devletlerden aldıkları önlemlere ilişkin olarak bilgi almak¹⁴⁰, devletlerin kendisine yaptırımların ihlalleriyle ilgili sundukları bilgileri değerlendirmek ve uygun önlemler önermek¹⁴¹, uygulanan

¹³⁷ A.e., para. 4(a)

¹³⁸ A.e., para. 4(b)

¹³⁹ Kaya, a.g.e., s. 96-97.

¹⁴⁰ S/RES/1267(1999), para. 6(a)

¹⁴¹ A.e., para. 6(b)

yaptırımların etkileri ile ilgili olarak Konsey'e periyodik raporlar sunmak¹⁴², yaptırımları ihlal eden kişi veya kurumları mümkünse tespit etmek ve bunları periyodik raporlar halinde Konsey'e sunmak¹⁴³, yaptırımların uygulanmasını kolaylaştırmak için 4. paragrafın kapsamına giren uçak ve fonları belirlemek¹⁴⁴, yaptırımlarla ilgili olarak istisna taleplerini değerlendirmek ve karar vermek¹⁴⁵ olarak sıralanmıştır. Karar'da ayrıca devletlerden 30 gün içerisinde 4. paragrafta anılan yaptırımlarla ilgili olarak aldıkları önlemleri Komite'ye bildirmeleri ve Komite ile tam işbirliği içerisinde bulunmaları istenmektedir.¹⁴⁶

(1) Taliban-El Kaide Komitesi'nin Geliştirilmesine Yönelik Alınan Konsey Kararları

i. 1333(2000) sayılı Karar

Güvenlik Konseyi'nin 19 Aralık 2000 tarihinde kabul ettiği 1333 sayılı Karar ile 1267(1999) sayılı Karar'ın kapsamını genişletmiştir. Bu Karar'da da Taliban yönetimi kontrolü altındaki topraklarda teröristlerin sığınmasına, eğitilmesine ve başka ülkelerdeki eylemler için hazırlık yapmasına son verilmesi istenmektedir.¹⁴⁷ Buradan anlaşılmaktadır ki Taliban rejimi terör örgütlerine güvenli sığınaklar sağlamakta ve terör örgütlerine verdiği doğrudan ve dolaylı desteklerden vazgeçmemektedir. 2. paragrafta Taliban 1267(1999) sayılı Karar'da da ifade edildiği gibi Usame Bin Ladin'in adalet önüne çıkarılması için ilgili ülkelerle işbirliği yapmaya çağılmaktadır.¹⁴⁸

Bu Karar'da Taliban'ın kontrolü altındaki topraklarda bulunan teröristlerin eğitildiği kampların kapatılması için hızlı bir şekilde hareket etmesi istenmektedir. Aynı zamanda BM'ye üye devletlerin vereceği bilgilerle

¹⁴² A.e., para. 6(c)

¹⁴³ A.e., para. 6(d)

¹⁴⁴ A.e., para. 6(e)

¹⁴⁵ A.e., para. 6(f)

¹⁴⁶ A.e., para. 9-10

¹⁴⁷ S/RES/1333(2000), para.1

¹⁴⁸ A.e., para.2

kampların kapatılması ile ilgili olarak konunun BM tarafından teyit edileceği ifade edilmektedir.¹⁴⁹ Ayrıca devletlere 1267(1999) sayılı Karar'ın 4. paragrafındaki yaptırımların ciddi bir şekilde uygulanmasına ilişkin yükümlükleri hatırlatılmaktadır.¹⁵⁰

1333 sayılı Karar'ın 1267(1999) sayılı Karar'ın kapsamını genişlettiği yukarıda ifade edilmişti. 1267(1999) sayılı Karar'da özellikle Taliban'ın kullanma ihtimali olan fon ve diğer mali kaynakların dondurulması ve Taliban'ın kontrolündeki bölgelere olan uçuşların sınırlandırılması söz konusuydu. 1333 sayılı Karar'da ise Taliban'ın kontrolü altındaki topraklara devletlerin; kendi vatandaşlarının veya kendi topraklarında yaşayanların o devlet bayrağını taşıyan gemiler veya uçaklar vasıtasıyla her türlü silah ve mühimmatın, askeri araç ve malzemenin yanı sıra Taliban'ın kontrolündeki silahlı gruplara eğitim veya teknik destek sağlayıcı her türlü aracın doğrudan veya dolaylı olarak taşınması, satılması, tedarik edilmesini önlemeleri gerektiği ifade edilmiştir.¹⁵¹ Görüldüğü üzere havayolunun yanı sıra denizyolu ile de belirtilen bölgelere silah ve mühimmat ve diğer askeri malzemelerin taşınması devletler tarafından önlenmelidir. Ayrıca burada devletlere kendi bayraklarını taşıyarak bu tür sevkiyat yapan gemileri ve uçakları kontrol etme yükümlülüğü de düşmektedir. Bunların yanı sıra devletlerin Taliban'a askeri ve benzeri konularda tavsiyelerde bulunmak üzere herhangi bir anlaşma veya başka bir düzenlemeyle Afganistan'da bulunan askeri personelini ve diğer resmi görevlileri geri çağırma karar verilmiştir.¹⁵²

Konsey'in Taliban'a uygulanmasına karar verdiği diğer bir yaptırım da bütün ülkelerdeki Taliban bürolarının ve Ariana Afgan Havayollarının hızlı bir şekilde ve tamamen kapatılmasıdır.¹⁵³ Yine aynı Karar uçuş yasağını Taliban kontrolündeki tüm Afgan topraklarından kalkan ve bu topraklara inmek isteyen

¹⁴⁹ A.e., para.3

¹⁵⁰ A.e., para.4

¹⁵¹ A.e., para. 5(a)-(b)

¹⁵² A.e., para. 5(c)

¹⁵³ A.e., para. 8(a)

tüm uçakları kapsayacak şekilde genişletmiş¹⁵⁴ ve Taliban'ın üst düzey askeri ve diğer resmi görevlilerine seyahat yasağı koymuştur¹⁵⁵.

Mali kaynaklarla ilgili yaptırımlar 1333(2000) sayılı Karar'da da 1267(1999) sayılı Karar'daki kapsam genişletilerek ele alınmıştır. Ancak burada özellikle Usame Bin Ladin'in ve El Kaide örgütünün malvarlıkları hedef alınmıştır. Konsey bu kararıyla ilk defa El Kaide örgütüne bir kararında yer vermiştir. Buna göre Usame Bin Ladin ve ona bağlı kişilerin ve özellikle El Kaide örgütü ve ilişkili grupların fon ve diğer mali kaynaklarının ayrıca devletlerin kendi vatandaşlarının veya ülkelerinde yaşayan diğer kişilerin Usame Bin Ladin veya El Kaide tarafından kullanımına müsait mali kaynaklarının bir an önce dondurulması gerekmektedir. Ayrıca Konsey Komite'den devletlerin ve bölgesel organizasyonların sağladığı bilgiler doğrultusunda Usame Bin Ladin ve El Kaide ile ilişkili olan kişi ve oluşumların güncel bir listesini hazırlamasını istemektedir.¹⁵⁶

ii. 1363(2001) sayılı Karar

1267 Komitesi Güvenlik Konseyi üyelerinin genellikle diplomat olan temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu diplomatlar genel olarak Komite'nin görev alanına giren terörün finansmanı, silah kaçakçılığı ve sınır kontrolleri gibi konularda uzman kişiler olmamaktadır. Bu temsilciler Birleşmiş Milletler'de başka konuları da takip ettiklerinden zaman ve enerjilerini tam olarak Komite'ye aktaramamaktadırlar.¹⁵⁷ Her ne kadar bazı uzmanlar bu diplomatlara yardımcı olsalar da Güvenlik Konseyi 1363 sayılı bu Kararla 1267(1999) ve 1333(2000) sayılı Kararlarda belirtilen yaptırımların uygulanmasını izlemek amacıyla Genel Sekreter tarafından Komite'ye yardımcı olması amacıyla bir İzleme Grubu

¹⁵⁴ A.e., para. 11

¹⁵⁵ A.e., para. 14

¹⁵⁶ A.e., para. 8(c)

¹⁵⁷ Rosand, The Security Council's Efforts to Monitor the Implementation of Al Qaeda/Taliban Sanctions, s. 753.

(Monitoring Group) kurulmasını kararlaştırmıştır.¹⁵⁸ New York'ta Beş uzmandan oluşacak olan İzleme Grubu terörün finansmanı, silah temini, kara para aklama, uyuşturucu trafiği gibi konularla ilişkili olarak silah ambargosu ve terörle mücadele alanlarında 1267 ve 1333 sayılı Kararlarda belirtilen yaptırımların uygulanmasını takip edecektir.¹⁵⁹ Ayrıca İzleme Grubu bünyesinde çalışacak olan ve gümrükler, sınır güvenliği gibi konularda uzman on beş kişiden oluşan bir Yaptırımlar Uygulama Destek Takımı (Sanctions Enforcement Support Team) kurulmuştur.¹⁶⁰

Bu kararda Konsey devletlerden 1267 ve 1333 sayılı Kararlarda anılan yaptırımların uygulanmasıyla ilgili olarak ve mümkünse bu yaptırımların ihlalinin önlenmesi ve cezalandırılması için gerekli yasal düzenlemeleri ve idari önlemleri yerine getirmelerini ve yapılan düzenlemeleri 1267 sayılı Karar ile kurulan Komite'ye bildirmelerini istemektedir.¹⁶¹

İzleme Grubu belirtilen önlemlerin uygulanmasındaki yaşanan zorlukları yerinde tespit edebilmek için üye devletlere ziyaretler düzenlemiştir. Hükümet temsilcileriyle yapılan bu görüşmeler neticesinde elde edilen bilgiler devletlerin gönderdikleri raporlardaki bilgilerle birlikte Komite'ye sunularak yaptırımların uygulanmasındaki boşluklar ve bunların giderilmesine yönelik tavsiyeler belirtilmiştir.¹⁶²

İzleme Grubu'nun çalışmaları birtakım şikâyetleri de beraberinde getirmiştir. Bir kısım devletler grubun çalışma metodlarını eleştirmiş ve Komite'nin ihtiyaçlarına cevap vermekte başarısız olduğunu iddia etmiştir. Diğer bir eleştiri konusu da grubun bazı devletleri yaptırımların uygulanmasında başarısız olduğunu ilgili devletle bu sonucu oluşturan nedenleri yeterince değerlendirmeden Komite'ye rapor etmesi olmuştur. Komite'ye sunulan

¹⁵⁸ S/RES/1363(2001), para. 3(a)

¹⁵⁹ A.e., para. 4(a)

¹⁶⁰ A.e., para. 4(b)

¹⁶¹ A.e., para. 8

¹⁶² Rosand, a.g.e., s. 753.

raporların bir kısmının ise derin bir analizden yoksun ve El Kaide ile ilgili açık bilgi kaynaklarından oluşturulan bir derleme olduğu şeklinde de eleştiriler yöneltmiştir.¹⁶³

iii. 1390(2002) sayılı Karar

1390(2002) sayılı Karar Taliban'ın daha önce alınan 1267(1999), 1333(2000) ve 1363(2001) sayılı Kararlarda belirtilen çağrılara uymaması ve Usame Bin Ladin ve El-Kaide örgütüne kontrolü altındaki topraklarda barınma olanağı sağlamaya devam etmesi üzerine birtakım ek önlemler almak üzere kabul edilmiştir. Uluslararası terörizm faaliyetlerinin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği yinelenen bu Kararda BM Şartı VII. Bölüm uyarınca kabul edilmiştir.

Kararın 1. paragrafında; Taliban ve El Kaide'nin mali kaynak ve mal varlıklarının dondurulmasına ilişkin 1333(2000) sayılı Karar'ın 8(c) ve 1267(1999) sayılı Karar'ın 4(b) paragraflarının bu Karar'ın 2. paragrafı ile uyumlu bir şekilde devam etmesine ancak 1267(1999) sayılı Karar'ın 4(a) paragrafı ile Taliban'ın kontrolündeki topraklara uygulanan uçuş ambargosunun kaldırılmasına karar verilmiştir. Konsey'in 1267(1999)sayılı Karar'ın 4(b) ve 1333(2000) sayılı Karar'ın 8(c) paragraflarının uyumlu bir şekilde uygulanmasını istediği 2. paragrafın (a) bendinde aslında mali kaynak ve mal varlıklarının dondurulması ile ilgili hükümler hemen aynı ifadeleri içermektedir.¹⁶⁴ 2. paragrafın (b) ve (c) bendlerinde ise devletlerin anılan gruplara bağlı veya ilişkili kişilerin topraklarından geçişlerine ve bu gruplara doğrudan veya dolaylı olarak silah, mühimmat ve benzeri askeri malzemelerin hiçbir şekilde teminine izin vermemelerine karar verilmiştir.¹⁶⁵ Ancak (b) bendindeki hükümlerin devletlerin kendi vatandaşlarına hiçbir şekilde ve bir yargılama durumu veya 1267 Komitesi'nin onayı dâhilinde olması halinde uygulanamayacağı belirtilmiştir. Konsey Karar'ın 1. ve 2. paragrafındaki önlemlerin 12 ay süreyle

¹⁶³ A.e., s. 754.

¹⁶⁴ S/RES/1390(2002), para. 2(a)

¹⁶⁵ A.e., para. 2(b)-(c)

gözlemlenmesine ve bu sürenin bitiminde devam edilmesine veya geliştirilmesine karar vermiştir.¹⁶⁶

Kararın 3. paragrafı Taliban- El Kaide Komitesi'ne yeni görevler vermiştir. Buna göre Komite; devletlerin ve bölgesel organizasyonların sağlayacağı bilgilerle hazırladığı listeyi düzenli olarak güncelleyecek, devletlerden Karar'ın uygulanmasına yönelik attıkları adımlarla ilgili bilgi isteyecek ve bu bilgilere göre Konsey'e düzenli raporlar sunacak, Karar'ın uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla gerekli olabilecek yöntem ve kriterler oluşturacak, hazırladığı liste de dâhil olmak üzere gerekli gördüğü bilgileri uygun medya ortamında yayınlayacak ve Konsey bünyesinde oluşturulan diğer komitelerle işbirliği yapacaktır.¹⁶⁷ Karar'ın 2. paragrafında anılan önlemlerin uygulanmasını izleme görevi de 1363(2001) sayılı Karar'ın 4(a) paragrafına binaen kurulan İzleme Grubu'na (Monitoring Group) verilmiştir.¹⁶⁸

(2) Taliban ve El Kaide ile İlişkili Kişi ve Oluşumlara Yönelik Hazırlanan Liste

Yukarıda anılan Kararlarda Konsey Komite'den Taliban ve El Kaide'ye bağlı veya ilişkili kişilerin listesini hazırlamasını istemektedir. Liste devletlerin göndereceği isimlerle oluşmaktadır. Bu isimler bireylere ait olabileceği gibi anılan örgütlere destek veren sivil toplum kuruluşu veya banka gibi oluşumlara da ait olabilmektedir. Tüm devletler listeye eklenmek üzere isim gönderebilirler ve Komite üyeleri 48 saat içinde bu ismi reddedebilir veya değerlendirmek veya başvuru hakkında ek bilgi edinebilmek için ilave süreye karar verebilir. Komite de Güvenlik Konseyi gibi oybirliğiyle hareket ettiğinden devletler genelde karar verilmeden günler öncesinden diğer Komite üyelerini başvurdıkları isim veya isimler hakkında bilgilendirmektedir. Listeye isim sunulmasında belirleyici ve

¹⁶⁶ A.e., para. 3

¹⁶⁷ A.e., para. 5

¹⁶⁸ A.e., para. 9

yol gösterici ayrıntılı bir rehber olmadığı 2002 yılı öncesi dönemde listeye isim eklenmesi devletlerarasındaki karşılıklı siyasi güvene dayalıydı. Bu dönemde gönderilen isimler yüzeysel bilgiler içermekte ve Taliban veya El Kaide ile olan ilişkisi ayrıntılı bir şekilde yer almamaktaydı. Bu da bilginin elde edildiği istihbarat yöntemi veya kaynağını deşifre etmeme ve şüphelenilen kişileri en kısa zamanda listeye ekletme düşüncesinden kaynaklanmaktaydı.¹⁶⁹

Ancak Taliban ve El Kaide'ye bağlı veya ilişkili kişilere uygulanan yaptırım silah ve uçuş ambargosundan daha çok mal varlıklarının dondurulması ile ilgili olduğundan listeye eklenecek isimlerin bu örgütlerle olan ilişkilerinin açık ve ayrıntılı bir şekilde ortaya konulması gerektiği ifade edilmiştir. Aksi taktirde yeterli delil olmadan listeye eklenen kişilerin mal varlıklarının dondurulması halinde ciddi insan hakları ihlallerine neden olunması söz konusu olmuştur.¹⁷⁰ Bu nedenlerden dolayı Kasım 2002'de Komite isimlerin listeye eklenmesi ve listeden çıkarılmasını düzenleyen yazılı bir rehber kabul etmiştir.¹⁷¹

Kabul edilen rehberde listeye isim ve bilgi ekleme ve bunların listeden çıkarılması ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Listede bireylere ait isim hanesi, mesleki veya dini unvan, doğum yeri ve tarihi, uyruğu, kimlik veya pasaport numarası, varsa adresi, resmi görevi, takma adı ve ilgili diğer bilgiler yer almaktadır. Kuruluşlarla ilgili olarak da isim, adres, takma ad ve ilgili diğer bilgiler yer almaktadır. Ayrıca listeye ekleme başvurusunda bulunan ülke olabildiğince ayrıntılı bilgi ve gerekçe sunmalıdır. Listede yer alan bilgilerin güncelleştirilmesi ve değiştirilmesi ile ilgili görev 1363(2001) sayılı Kararla kurulan İzleme Grubu'na verilmiştir. İzleme Grubu dört hafta içerisinde Komite'ye sunulan bilginin listeye eklenmesi veya bunun için daha fazla açıklamaya ihtiyaç duyulduğu hakkındaki tavsiyesini bildirecektir. Son kararı ise Komite vermektedir. İsimlerin listeden çıkarılması ile ilgili olarak da, listede ismi

¹⁶⁹ Rosand, **a.g.e.**, s. 748.

¹⁷⁰ **A.e.**, s. 749.

¹⁷¹ Guidelines of the Committee For the Conduct of its Work, (Çevrimiçi) www.un.org/Docs/sc/committees/1267/1267_guidelines.pdf , 7 Kasım 2002

yer alan kişi veya oluşumlar bulundukları devlete veya uyruğu oldukları devlete bu talepleriyle ilgili başvuruda bulunma hakkına sahiptirler. Bu talebi görüőecek olan Komite yine bu konuda oybirliğiyle karar verecektir.¹⁷²

Rehberde göre liste (Consolidated List) beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Taliban'a bağlı veya ilişkili kişiler, ikinci bölümde Taliban'a bağlı veya ilişkili oluşumlar, üçüncü bölümde El Kaide'ye bağlı veya ilişkili kişiler ve dördüncü bölümde El Kaide'ye bağlı veya ilişkili oluşumlar yer almaktadır.¹⁷³ Son bölümde ise Komite kararıyla listeden ismi silinen kişi ve oluşumların isimleri yer almaktadır.¹⁷⁴ Son güncellemesi 3 Haziran 2009'da yapılan listeye göre Taliban'a bağlı veya ilişkili 142 kişi bulunmakla birlikte Taliban'a bağlı veya ilişkili oluşumların yer aldığı ikinci bölümde hiçbir isim yer almamaktadır. Üçüncü bölümde El Kaide'ye bağlı veya ilişkili 254 kişinin ismi yer alırken, El Kaide'ye bağlı veya ilişkili oluşumların yer aldığı dördüncü bölümde 111 isim bulunmaktadır. Listede bulunan tüm bu isimlerle ilgili ayrıntılı açıklayıcı bilgiler bulmak mümkün değildir. Kimi isimlerin sadece kimlik bilgileri yer alırken, listede yer alan oluşumların birçoğunun sadece iletişim bilgileri yer almaktadır. Son güncellemesi 2 Aralık 2008'de yapılan ve silinen isimlerin yer aldığı bölümde ise toplam 38 isim bulunmaktadır.

i. Liste ile İlgili Ortaya Çıkan Sorunlar

Listenin oluşturulmasındaki ayrıntılı düzenlemelere rağmen devletler ve İzleme Grubu listeleme yöntemiyle ilgili sorunların olduğunu bildirmektedirler. Buna göre; hazırlanan liste El Kaide ve Taliban üyesi veya bağlantılı kişi veya oluşumların hepsini kapsamamaktadır. Dünya üzerindeki yüzden fazla ülkede yaklaşık 4000 El Kaide bağlantılı kişinin yakalandığı veya ceza aldığı göz önüne alınacak olursa listede El Kaide bağlantılı 365 kişi ve oluşum isminin yer alması

¹⁷² A.e., s. 2-5.

¹⁷³ (Çevrimiçi) <http://www.un.org/sc/committees/1267/pdf/consolidatedlist.pdf>, 10 Mayıs 2009

¹⁷⁴ (Çevrimiçi) <http://www.un.org/sc/committees/1267/docs/Delisted.pdf>, 10 Mayıs 2009

bunu göstermektedir. Yine İzleme Grubu'na göre devletlere listede ismi bulunan kişi veya oluşumların mal varlıklarının dondurulması veya diğer önlemlerin uygulanması için yeterli bilgi sağlanamamaktadır.¹⁷⁵

1267(1999) sayılı Kararla kurulan Taliban-El Kaide Komitesi'nin hazırladığı liste de bir kısım sorunlara neden olabilmektedir. El Kaide ve Taliban ile ilişkili olduğuna inanılan kişilerin listeleri Komite'ye gönderilmekte ve Komite'de kimlerin listeye gireceğine veya listeden çıkarılacağına karar vermektedir. Ancak bunun uygulanmasında kullanılan kriterler üzerinde tam bir uzlaşma mevcut değildir.¹⁷⁶ Ayrıca devletler siyasi anlaşmazlık içinde bulundukları kişilerin isimlerini El Kaide ile ilişkili oldukları gerekçesiyle Komite'ye gönderebilir ve o kişiye karşı verilecek mücadelede meşruiyet zemini kazanmaya çalışabilirler. Örneğin Rusya'nın Çeçen Şamil Basayev'in ismini Komite'ye göndermesi bu açıdan değerlendirilebilir.¹⁷⁷ Benzer şekilde Çin'in Doğu Türkistan İslami Hareketi'nin listeye eklenmesi ile ilgili başvurusunu değerlendiren Komite'nin, anılan hareketin El Kaide'ye bağlantısını kanıtlayan yeterli delil bulunmamasına rağmen listeye eklenmesini kabul etmesi eleştirilere neden olmaktadır.¹⁷⁸

Komitelerin sorumluluk alanlarının kimi zaman kesişmesi devletlerin gönderdikleri raporları da etkilemektedir. Bazı devletler hazırladıkları raporların benzer içerikte olması durumunda ya sadece bir Komite'ye göndermekte ya da bir Komite'ye gönderdiği rapora referans göstermektedir. Hazırlanan raporların öngörülen ilkelere ve formata uygun olmadığı durumlar da görülebilmektedir. Raporların içerikleri de eleştiri konusu olabilmektedir. Örneğin Taliban- El Kaide Komitesi'ne sunulan raporlardan sadece on dokuzunda devletler El Kaide ile ilişkili kişilerin ülkelerinde bulunduğunu belirtmişlerdir. Ancak El Kaide'ye doğrudan bağlı veya ideolojisini benimseyerek El Kaide adına eylemler düzenleyen kişilerin dünya genelinde birçok ülkede bulunduğu bilinmektedir.

¹⁷⁵ S/2003/1070/Appendix VI/para. 75

¹⁷⁶ First Report of the Analytical Support and Sanctions Monitoring Team appointed pursuant to Resolution 1526(2004) concerning Al-Qaida and the Taliban and Associated Individuals and Entities

¹⁷⁷ Kaya, **a.g.e.**, s. 121.

¹⁷⁸ Rosand, **a.g.e.**, s. 752.

Örneğin 16 Nisan 2003 tarihinde hazırladığı raporda¹⁷⁹ Türkiye El Kaide'nin ülkede hiçbir faaliyeti olmadığını beyan etmesinden birkaç ay sonra 15 ve 20 Kasım'da HSBC bankası, İngiliz Konsoloslugu ve sinagoglar El Kaide ile ilişkili teröristler tarafından bombalı saldırılara maruz kalmıştır. 15 Kasım saldırılarını gerçekleştiren teröristlerin 20 Kasım'dan önce, 20 Kasım saldırılarını gerçekleştiren teröristlerin ise olaydan bir gün sonra tespit edilmesi önemli bir başarı¹⁸⁰ olmakla birlikte, failerin bu kadar kısa sürede yakalanması istihbarat birimlerinin en azından böyle bir saldırı ihtimaline binaen belirli kişileri gözetim altında tuttuğunu ancak saldırıların önlenmesi konusunda yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu nedenle El Kaide'nin Türkiye'de eylem yapma potansiyeli bulunmasına rağmen Türkiye'nin hazırladığı raporda, ülkede El Kaide'nin herhangi bir örgütsel yapılanmasının bulunmadığının belirtilmesi bilgi eksikliğinden veya bu bilginin Konseyle paylaşılmak istenmemesinden kaynaklanmaktadır.

4. Yaptırımların Değişik Oluşumlara Uygulanmasına Yönelik Çabalar: 1566 Çalışma Grubu

Eylül 2004'te Rusya'nın Kuzey Osetya bölgesindeki Beslan kentinde teröristlerin bir okulu ele geçirmesi ve içerde bulunan öğrencileri rehin alması üzerine çıkan çatışmalar sonucu 172'si çocuk olmak üzere 11 Rus güvenlik görevlisi de dahil 350 kişi yaşamını yitirdi. Rusya bu saldırının ardından bir karar taslağı hazırlayarak Güvenlik Konseyi'ne sundu. Bu taslağa binaen 8 Kasım 2004 tarihinde 1566 sayılı Karar Konsey tarafından oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Karar tüm devletleri 1373(2001) sayılı Kararla kurulan Terörle Mücadele Komitesi, 1267(1999) sayılı Kararla kurulan Taliban-El Kaide Yaptırımlar

¹⁷⁹ S/AC.37/2003/(1455)/6, Updated report of Turkey on steps taken to implement the measures imposed by paragraph 4 (b) of Resolution 1267 (1999), paragraph 8 of Resolution 1333 (2001) and paragraphs 1 and 2 of Resolution 1390 (2002)

¹⁸⁰ Bal, *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komploları*, s. 230-231.

Komitesi ve 1540(2004) sayılı Kararla kurulan Komite ile tam işbirliği yapmaya çağırılmaktadır. Sebebi her ne olursa olsun, nerede ve ne zaman işlenirse işlensin terörizmin bütün faaliyetleri kınanmış ve barış ve güvenliğe karşı en ciddi tehditlerden biri olarak ifade edilmiştir.¹⁸¹ Devletler terörizmle mücadele adına birlikte çalışmaya davet edilmiş ve bu çağrı özellikle topraklarında veya vatandaşlarına karşı terör faaliyetleri işlenen devletlere yöneltilmiştir.¹⁸²

Karar'ın 3. paragrafında terörizmi tanımlamaya yönelik bir taslak niteliğinde ifadeler yer almaktadır. Buna göre; sivillere karşı fiiller de dahil olmak üzere, ölüme veya ciddi yaralanmalara sebebiyet vermek veya rehin almak niyetiyle, kamuoyunda veya bir insan grubu içerisinde veya belirli kişilerde panik ortamı yaratmak, bir halkı korkutmak veya bir hükümeti veya uluslararası örgütü bir şey yapmaya veya bir şey yapmaktan çekinmeye zorlamak amacıyla işlenen ve terörizmle ilgili mevcut uluslararası sözleşme ve protokollerde tanımlanan ve bunların kapsamında suç teşkil eden fiiller hiçbir şekilde siyasi, felsefi, ideolojik, ırki, etnik, dini veya diğer saiklerle meşru gösterilemez. Aynı zamanda devletler bu filleri önlemeli, eğer önlenemezse ciddiyeti nispetinde cezalandırmalıdır.¹⁸³ Görüldüğü üzere Konsey 3. paragrafta neredeyse bir terörizm tanımı yapmıştır. Paragrafta açıkça terörizm ifadesi kullanılmamasına rağmen terörizmin hemen bütün unsurları yer almaktadır. Bu paragrafın ortak bir terörizm tanımına ulaşmak için önemli bir taslak madde olduğu söylenebilir.

Karar'ın 9. paragrafında Güvenlik Konseyi üyelerinden oluşan bir Çalışma Grubu oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu Çalışma Grubu'na terörist faaliyetlerde bulunan veya bu faaliyetlerle ilişkisi bulunan, Taliban-El Kaide Komitesi'nin oluşturduğu listenin dışındaki kişi, grup veya oluşumlara uygulanacak pratik önlemler hakkında Konsey'e değerlendirmelerde ve tavsiyelerde bulunma görevi verilmiştir. Ayrıca teröristlerin soruşturma veya sınır dışı edilmeleri yoluyla adalet önüne çıkarılmaları, mal varlıklarının

¹⁸¹ S/RES/1566 (2004), para. 1

¹⁸² A.e., para. 2

¹⁸³ A.e., para. 3

dondurulması, üye ülkelerin topraklarında hareketlerinin önlenmesi, her türlü silah ve benzeri maddeye ulaşmalarının engellenmesi ve tüm bu önlemlerin uygulanması için etkili yöntemler geliştirmek de bu Çalışma Grubu'nun görevleri arasındadır.¹⁸⁴ Konsey Çalışma Grubu'ndan terörist kişi veya oluşumlara yönelik birtakım etkili önlemler geliştirmesini istemekle beraber bunların 1267 Komitesi'nin listesindeki isimler olmamasını istemektedir. Ancak Çalışma Grubu'nun kendi listesini mi oluşturacağı veya önereceği önlemlerin kime uygulanacağı hakkında Karar'da açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu konuda açık bir hüküm bulunmaması da Çalışma Grubu ile Taliban-El Kaide Komitesi arasında bir görev ve liste karmaşasına neden olması muhtemeldir.

Bunların yanında Konsey Çalışma Grubu'ndan terör saldırılarından mağdur olanlara ve ailelerine tazminat ödenmek üzere uluslararası bir fon kurulması ihtimalini değerlendirmesini istemektedir. Karar'a göre bu fon gönüllü bağışlardan oluşabileceği gibi, terör örgütlerine, üyelerine veya destekçilerine ait ele geçirilen mal varlıklarının bir kısmından da oluşabilir.¹⁸⁵

Çalışma Grubu'nun 16 Aralık 2005 tarihinde Konsey'e sunduğu raporda; Taliban-El Kaide Komitesi'nin hazırladığı listenin genişletilmesiyle ilgili görüş birliğine varılamadığı, terör saldırıları mağdurları ve ailelerine ödenmesi planlanan tazminatlar konusunda uluslararası seviyede bir fon oluşturmanın henüz erken olduğu, bunun yerine devletleri bu konuda teşvik etmenin en iyi yaklaşım olacağı ifade edilmiştir.¹⁸⁶

¹⁸⁴ A.e., para. 9

¹⁸⁵ A.e., para. 10

¹⁸⁶ S/2005/789

III. BÖLÜM: BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ULUSLARARASI HUKUKUN GÜÇLENDİRİLMESİNE YÖNELİK STRATEJİSİ

A. Uluslararası Hukukta Kavramsal Güçlükler

1. Self-determinasyon Hakkı

a. Self-determinasyon hakkının uluslararası hukuktaki yeri

Self-determinasyon kavramının ne olduğu ve kime ne gibi haklar sağladığı konusu özellikle 1. Dünya Savaşı'ndan sonra sıkça tartışılmış ve uluslararası hukukun asıl aktörleri olan devletler arasında ciddi görüş ayrılıklarına neden olsa da 2. Dünya Savaşı'nın ardından Birleşmiş Milletler'in kurulmasıyla birlikte bu teşkilatın çatısı altında önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Self-determinasyon kavramının bazı devletler açısından ciddi sorunlar teşkil etmesinin nedeni, bu kavramın kimi zaman ayrılıkçı hareketleri beslemesi ve devletlerin toprak bütünlüğünün tehdit altında bırakılması endişesidir. Self-determinasyonu sadece ayrılıkçı hareketlerle bütünleştirmek bu kavramın birçok yönünü göz ardı etmek anlamına gelecektir.

Self-determinasyon kavramının çeşitli fakat birbirine benzer tanımları bulunmaktadır. Bunlardan birkaçını şu şekilde sıralayabiliriz: Self-determinasyon, bir devletin tebaasının kendi hükümetlerini seçmesidir, diğer bir deyişle halkın idaresi altında yaşayacakları veya yaşadıkları hükümet şeklini

seçme hakkıdır¹. Self-determinasyonun genel olarak anlaşılan dar anlamı siyasi bir topluluğun kendi toprakları üzerinde egemenlik tesisidir. ² Self-determinasyon, kendi toprakları üzerinde kontrol sahibi olan organize bir siyasi topluluğun herhangi bir dış müdahale olmadan kurumları vasıtasıyla toprakları üzerinde yönetimi sağlaması olarak da tarif edilebilir.³ Aşağıda da bahsedileceği üzere self-determinasyon kavramı BM Şartı, kimi BM Genel Kurul kararları ve UAD kararlarında yer almasına rağmen bu metinlerde kavramın açık tanımlaması yapılmamıştır.

Self-determinasyonun iki şekilde anlaşılabilceği görülmektedir: Self-determinasyonun birinci yanı devletlerin iç örgütlenmeleriyle ilgilidir ve bir halkın istediği yönetim biçimini herhangi bir dış baskı olmaksızın tayin edebilmesi anlamını taşımaktadır (içsel self-determinasyon). Genel olarak bu hakkın siyasal yönetim biçimlerinin belirlenmesinde halkların serbestliğine işaret ettiği düşünülmektedir.⁴ Nanda'ya göre içsel self-determinasyon bir toplumdaki yönetilenlerin yönetenlerle ilişkilerini düzenleyen ve daha geniş katılımı sağlayan demokratik bir hükümete işaret etmektedir.⁵ Self-determinasyonun ikinci yanını ise; bir halkın ister bağımsız bir devlet kurmak veya ister dilediği bir devlete bağlanmak şeklinde olsun kendini tanımlayıp dünyanın geri kalanıyla olan ilişkilerini düzenlemesinin oluşturduğu belirtilmektedir (dışsal self-determinasyon).⁶ Ancak self-determinasyonun bu şekilde geniş olarak yorumlanması ve dileyen halkın bağımsızlığını ilan edebileceği gibi mutlak bir hak olarak algılanması uluslararası siyasi ve toplumsal gerçekler göz önüne

¹ Akif Kütükçü, "Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri," (Çevrimiçi)

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CM.Akif%20K%C3%9CT%C3%9CK%C3%87%C3%9C%5C259-276.pdf, 11 Ocak 2009

² David Copp, "Democracy and Communal Self-Determination," **McKim and McMahan**, 1997, s. 278. Aktaran: Tomis Kapitan, "Self-Determination and International Order," **The Monist**, Vol. LXXXIX, No:2, s. 356+, Hegeler Institute, 2006

³ Kapitan, **a.g.e.**

⁴ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi Yay., Ankara 2006, s. 141.

⁵ Ved P. Nanda, "Revisiting Self-Determination as an International Law Concept: A Major Challenge in the Post-Cold War Era," **ILSA Journal of International & Comparative Law**, Vol.III, No:2, Winter 1997

⁶ **A.e.**

alındığında mümkün gözükmemektedir. Zaten uluslararası hukuk da bu gerçekleri dikkate alarak bu hakkın bu şekilde yorumlanmasına izin vermemiş ve bu hakkın kullanımını birtakım koşullara bağlamıştır.⁷ Ön koşul olarak da bir halkın sömürge altında olması genel kabul görmüştür. Diğer bir deyişle, sömürge altında olduğu kabul edilen halkların self-determinasyon ilkesine başvurma haklarının olduğu ancak bir devletin tam bir parçasını oluşturan ülke üzerinde yaşayan toplulukların bu bütünlüğü zedeleyecek şekilde ayrılmaları konusunda bu hakkın söz konusu olmadığı görüşü benimsenmektedir.⁸

Bir devletten ayrılma yoluyla oluşacak bir durumun self-determinasyon ilkesinin kullanılması ile bağdaştırılamayacağı BM Antlaşması madde 2(4)'te ifadesi bulunan devletin ülkesinin bütünlüğü ilkesinin garanti altına alınması ile açıktır.⁹ Sömürge altındaki halkların ise sömürgeci devletten bağımsızlığını kazanması sömürgeci devletin ülkesinin bütünlüğüne zarar vermemektedir. Bu durum BM Genel Kurulu'nun 24.10.1970 tarihli ve 2625 (XXV) sayılı "BM Antlaşması'na Uygun Olarak Devletler Arasında İşbirliğine ve Dostça İlişkilere İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirisi"¹⁰ ile de belirtilmiş ve sömürge rejimi altındaki ülkeler sömürgeci devletin ülkesinden sayılmamıştır.¹¹ BM çatısı altında "ulusal kurtuluş hareketleri"nin de self-determinasyon hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi konusundaki uygulamalara bakıldığında bu statünün sömürgeci kurtulma durumundaki topluluklarla sınırlandırıldığı görülmektedir. Pazarıcı'ya göre self-determinasyon hakkına sahip olmayan topluluklara bu hakkın verilmesi devletlerin iç işlerine karışmama ilkesi (non-intervention) ve ülkesel bütünlük ilkesine aykırı olduğundan uluslararası hukuka uygun

⁷ Ali L. Karaosmanoğlu, "Kendi Kaderini Tayin, Ülke Bütünlüğü, Uluslararası İstikrar ve Demokrasi," **Doğu-Batı**, No:24, Ağustos, Eylül, Ekim 2003, s. 147., Aktaran Kütükçü, **a.g.e.**, s. 260.

⁸ Pazarıcı, **a.g.e.**, s. 142.

⁹ Madde 2(4): Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.

¹⁰ A/RES/2625(XXV),1970 "Declaration On Principles Of International Law Concerning Friendly Relations And Cooperation Among States In Accordance With The Charter Of The United Nations"

¹¹ Pazarıcı, **a.g.e.**, s. 143.

düşmemektedir.¹² Ancak Kalaycı'nın aktardığına göre; uluslararası hukukun self-determinasyon hakkını yukarıda da bahsedildiği üzere sömürge olma durumu gibi çok özel durumlarla sınırlandırma ve var olan sınırları değiştirmeme çabalarına karşın, başta ulusal olmak üzere birçok topluluk kendi siyasi geleceğini belirlemeyi moral bir hak olarak gördüğünden dünyanın birçok bölgesinde self-determinasyon mücadelesine girmektedirler.¹³

Siyasal bir ilke ya da bir bölgeye bağlı, kısmi bir düzenleme olarak değil de, tüm halklar için öngörülen bir uluslararası hukuk ilkesi olarak self-determinasyondan ilk kez 1945 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda söz edilmiştir¹⁴. BM Antlaşması 1(2) ve 55. maddelerde self-determinasyon ilkesinden açıkça bahsedilmektedir.¹⁵ BM amaçlarının sıralandığı 1. maddenin 2. fıkrası şu şekildedir: *“Uluslar arasında, halkların hak eşitliği ve self-determinasyon ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek, ve dünya barışını güçlendirmek için diğer uygun önlemleri almak...”*¹⁶ Uluslararası Ekonomik ve Sosyal İşbirliği başlığı altındaki IX. Bölüm'de yer alan 55. maddede ise ekonomik ve sosyal işbirliğinin insanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeksizin ve yine 1(2) maddede adı geçen ilkelere dayanılarak gerçekleştirilmesi gerektiğinde bahsedilmektedir. Bu maddelerle daha önce bahsedilen self-determinasyonun iki yanını oluşturan dışsal ve içsel self-determinasyona atıfta bulunulduğunu söylemek mümkündür. Özellikle 55. maddeyi halkların kendi sosyal ve ekonomik faaliyetlerini belirlemesi anlamına gelen içsel self determinasyon bu madde ile somutlaşmıştır denilebilir.¹⁷ Ancak

¹² A.e., s. 349.

¹³ Viva Ona Bartkus, **The Dynamics of Secession**, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, s. 112., Aktaran: Hüseyin Kalaycı, “Kendi Kaderini Tayin Hakkının Tarihçesi,” **Stratejik Analiz**, Nisan 2007, s. 69.

¹⁴ Kütükçü, a.g.e. s. 265.

¹⁵ Ancak adı geçen maddelerde “self-determinasyon” ve “halklar”ın tam olarak ne anlama geldiğinden bahsedilmemiştir. Frederic, a.g.e. Uz'a göre ise bunun BM üyesi devletlerin yorumuna bırakma ve böylece devletlerin değişik isteklerine cevap verme ihtimali bulunmaktadır. Abdullah Uz, “Teori ve Uygulamada Self-Determinasyon Hakkı,” **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C:III, No:9, 2007, s. 12.

¹⁶ Orijinal metin: “To develop friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, and to take other appropriate measures to strengthen universal peace.”

¹⁷ Kalaycı, a.g.e., s. 73-74.

Berdal’a göre BM Antlaşması’nda self-determinasyondan bir “hak” olarak değil de bir “ilke” olarak bahsedilmiş olması self-determinasyon ilkesinin hukuki gücünü hafifletmektedir.¹⁸ BM Antlaşması’nın XI ve XII. bölümleri de vesayet altındaki halkların kendilerini idare edebilme yeteneklerinin geliştirilmesini amaçladığından bu manada self-determinasyonla ilgili bölümler olarak da düşünülebilir.

BM Genel Kurulu’nun 59/134 sayılı bildirisine göre, “sömürgeден kurtulma sürecinde self-determinasyon ilkesinden başka bir seçenek yoktur.” Bağımsız devlet kurma hakkını da içeren self-determinasyon hakkının açıkça “sömürge halkları”na tanınması 14 Aralık 1960 tarihli BM Genel Kurulu 1514 (XV) sayılı kararı ile gerçekleşmiştir. BM’nin “Sömürge Devletlere ve Halklara Bağımsızlığını Verilmesi Hakkında Deklarasyon” (The Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples) adlı 1514 (XV) sayılı bildirisine göre bütün halklar siyasi statülerini serbestçe belirleme ve ekonomik, kültürel ve sosyal gelişimlerini özgürce gerçekleştirme hakkına sahiptir. Ancak bu bildirinin 1. maddesinde “halkların yabancı baskı, egemenlik ve sömürüye tabi olmalarının” temel insan haklarına, BM Antlaşması’na ve uluslararası barış ve işbirliğine aykırılığı vurgulanarak self-determinasyon hakkının öznesi sömürge halklarıyla sınırlandırılmaktadır.¹⁹ 2. maddesinde de bütün halkların self-determinasyon haklarının olduğu ve bu sayede siyasi durumlarını belirleme ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini sağlama konularında özgür oldukları ifade edilmektedir.²⁰

Self-determinasyon hakkının, sömürge halkları kapsamı dışında evrensel bir nitelik kazanması, BM Genel Kurulu tarafından 16 Aralık 1966’da 2200 A(XXI) sayılı kararla kabul edilen Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) ile Medeni ve

¹⁸ Berdal Aral, “Kollektif Bir İnsan Hakkı Olarak Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı,” **İnsan Hakları Yıllığı**, C:XXI-XXII, 1999-2000, s. 110., Aktaran Kütükçü, **a.g.e.**, s. 265.

¹⁹ GA/RES/1514(XV) The Declaration On The Granting Of Independence To Colonial Countries And Peoples, 1960, madde 1.

²⁰ **A.e.**, madde 2

Siyasi Haklar Sözleşmesi'yle (International Covenant on Civil and Political Rights) gerçekleşmiştir.²¹

Genel Kurul'un 24 Ekim 1970'de oybirliğiyle kabul ettiği “Birleşmiş Milletler Antlaşması'na göre Devletlerarası Dostluk İlişkileri ve İşbirliğini İlgilendiren Uluslararası Hukuk İlkeleri Deklarasyonu” adlı 2625 (XXV) sayılı bildirisi²² de, açıkça sömürgeciliğin hızlı ve herhangi bir şarta bağlanmadan sona erdirilmesini sağlamıştır. Bu metinler sömürgeci güçlerin tasfiyesini isteyenler için önemli bir zemin oluşturmuştur.²³ Bu bildirge self-determinasyonun içeriğinin anlaşılması bakımından önemli katkılarda bulunmuştur. Bildirge ile halkların eşit hakları ve self-determinasyon ilkesi halklar bakımından bir hak, bu prensibe uyulması ise diğer devletler bakımından bir yükümlülük olduğu belirtilmiştir.²⁴

Self-determinasyon hakkının açıklığa kavuşturulması ve üzerinde uzlaşılması en zor olan yönü bu hakkı kimin kullanacağıdır. Gerek BM Şartı'nda, gerek

²¹ Bu iki Sözleşmenin de 1. maddeleri aynıdır ve şöyledir;

“1- Bütün halklar Self-determinasyon hakkına sahiptir. Bu haktan dolayı siyasi sistemlerini özgürce belirlerler ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini serbestçe gerçekleştirirler.

2- Bütün halklar, kendi amaçları için, uluslararası hukuk ve karşılıklı fayda ilkesine dayalı uluslararası ekonomik işbirliğinden doğan yükümleri saklı kalmak üzere, kendi doğal zenginlik ve kaynaklarını serbestçe kullanabilirler. Bu halk, hiçbir durumda, kendi geçim imkanlarından mahrum edilemez.

3- Muhtar Olmayan Ülkelerin ve Vesayet Altındaki Ülkelerin idaresinden sorumlu olanlar da dahil olmak üzere, bu Sözleşmeye taraf olan devletler, BM Antlaşması hükümlerine uygun olarak Self-determinasyon hakkının gerçekleştirilmesini teşvik edecekler ve bu hakka saygı göstereceklerdir.” (GA/RES/2200A(XXI), International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, International Covenant on Civil and Political Rights and Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights 1996, madde 1)

²² GA/Res/2625(XXV),1970 “Declaration On Principles Of International Law Concerning Friendly Relations And Cooperation Among States In Accordance With The Charter Of The United Nations”

²³ Kalaycı, **a.g.e.**, s. 72.

²⁴ Bildirgenin, “Eşit Haklar İlkesi ve Halkların Self-determinasyon”u başlığını taşıyan bölümde şu önemli noktalar yer almaktadır:

- Tüm hakların, dışarıdan herhangi bir karışmaya maruz kalmaksızın, kendi siyasal statüsünü saptamaya ve kendi ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmesini sürdürmeye hakkı vardır... Her devletin bu hakka saygı göstermek görevidir.

- Sömürgeciliğe süratle son vermek amacıyla, tüm devletler, self-determinasyonun gerçekleşmesi için çalışacaklar ve Birleşmiş Milletlerde yardımcı olacaklardır.

- Sömürgeciliğe karşı mücadele yasalıdır. Self-determinasyon hakkını kullanmak için giriştikleri mücadelede halklar dışarıdan yardım alabilirler.(GA/Res/ 2625 (XXV), 1970, “The Principle of Equal Rights and Self-determination of Peoples” başlıklı bölüm)

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nde, gerekse BM kararlarında bu hakkın öznesi "bütün halklar" olarak tayin edilmiştir; ancak "bütün halklar"ın kimler olduğu ve nasıl belirleneceği konuları değişik yorumlara neden olmuştur. Dolayısıyla burada iki ihtimal söz konusudur. "Bütün halklar" ya bütün devletlerdeki halkları içine alacak şekilde yorumlanacak ya da ırk, dil veya din temelinde ayrışmış gruplar olarak anlaşılacaktır.²⁵ Ancak ilgili düzenlemelerde devletlerin toprak bütünlüğüne yapılan vurgu ve devletlerin bu konudaki uygulamalarına bakıldığında "halklar"ın ülke içinde bulunan insanlar olarak anlaşılması gerektiği söylenebilir. Farklı  zellikleri dolayısıyla bir araya gelmiş grupların bu kategoriye girdiklerini söylemek zordur. Ancak dünya genelinde birçok yerde ırk, dil veya din eksenli bağımsızlık hareketlerinin olduğu bir gerçektir. 1960'lı ve 70'li yıllarda yabancı işgaline ve sömürgeciliğe karşı bağımsızlık hareketlerinin desteklenmesinin ardından artık bugün devletlerin toprak bütünlüğüne yapılan vurgunun arttığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla ülkelerin toprakları üzerinde yaşayan azınlık grupların self-determinasyon hakkını iddia ederek ayrılıkçı mücadelelere girişmelerinin meşruiyeti azalmıştır. Nitekim BM, sömürge altında iken bağımsızlığını elde eden Kongo'dan ayrılmak isteyen Katanga bölgesine ilişkin 1961'de ve Nijerya'dan ayrılmak isteyen Biafra bölgesine ilişkin olarak 1967'de vermiş olduğu kararlarda, self-determinasyon hakkının, koloni yönetiminden kurtulma hakkı tanıdığını ancak bu bölgelerin kendi devletlerinden ayrılma hakkını içermediğini vurgulamıştır Diğer bir deyişle, ilgili devletin rızası olmadıkça, azınlıkların, bağımsızlık, ayrılık veya diğer devletlerdeki aynı kökenli gruplarla birleşme haklarından söz edilemez.²⁶ Ancak günümüzde de yabancı işgali ve ırksal baskı altında olanlar için bu hakkın kullanılması söz konusudur.

²⁵ Uz, **a.g.e.**, s. 69.

²⁶ **A.e.**, s. 70.

b. Uluslararası Adalet Divanı kararlarında self-determinasyon

Uluslararası Adalet Divanı 1971 tarihli Namibya'ya ilişkin danışma görüşünde Güney Afrika'nın Apartheid politikasını BM Antlaşması'nın prensip ve amaçlarının ihlali olarak değerlendirmiş ve Divan self-determinasyon hakkını vurgulayarak, "kendi kendini yönetemeyen bölgelerle ilgili olarak uluslararası hukuktaki yeni gelişmeler, BM Antlaşması'nda da belirtildiği gibi, self-determinasyon ilkesini bütün bölgelerde uygulanabilir kıldığını" belirtmiştir.²⁷

1960 yılında BM 1514 sayılı kararına dayanarak 1884 yılında İspanya tarafından sömürgeleştirilen Batı Sahra'nın sömürgecilikten çıkarılması ve Batı Sahra halkının self-determinasyon hakkını serbestçe kullanabilmesi için bir referandum yapılmasını istemişti. İspanya 1975'te bu isteği kabul etmiş ancak Fas ve Moritanya Batı Sahra'nın İspanya tarafından sömürgeleştirilmesinden önce bu ülke üzerinde tarihi haklara sahip olduklarını iddia etmişlerdi. Bunun üzerine BM Genel Kurulu Uluslararası Adalet Divanı'ndan bu konu ile ilgili danışma görüşü istedi.²⁸ Buna ilişkin verdiği danışma görüşünde Divan Fas ve Moritanya'nın hak iddialarını incelemiş, Batı Sahra'nın bu ülkelerle hukuki bazı bağlarının olduğunu kabul etmekle beraber bu bağların bir ülkesel egemenlik bağını ispat edecek kadar kuvvetli olmadığına, dolayısıyla 1514(XV) sayılı kararın Batı Sahra'nın sömürgecilikten çıkarılmasına uygulanmasına ve Batı Sahra'daki toplumun self-determinasyon hakkını kullanarak kendi özgür iradesiyle gelecekteki siyasi durumunu belirlemesine kanaat getirmiştir.²⁹

Uluslararası Adalet Divanı 1995 yılındaki Doğu Timor kararında ise self-determinasyonun BM Antlaşması'nda ve Divan'ın yargılamasında gelişerek

²⁷ Legal Consequences For States Of The Continued Presence Of South Africa In Namibia (South-West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970) (Advisory Opinion), *I.C.J. Reports*, 1971

²⁸ Gündüz Aslan, **Milletlerarası Hukuk**, Beta Yay., İstanbul, 2003, s. 268.

²⁹ Western Sahara, (Advisory Opinion), *I.C.J Reports*, 1975

günün uluslararası hukukunun temel prensiplerinden biri olduğunu ve BM uygulamalarından da anlaşılacağı üzere *erga omnes* bir karakteri olduğunu vurgulamıştır.³⁰ Bazı yazarlar daha da ileri giderek self-determinasyonun *jus cogens* olduğunu iddia etmişlerdir.³¹

Divan 2004 yılındaki Duvar Kararı'nda da BM Antlaşması'ndaki maddelere, 2625 (XXV) sayılı Genel Kurul Kararı'na göndermede bulunarak halkların self-determinasyonuna karşı her devletin bu hakkın kullanılmasını engellemeye yönelik güç kullanımlarından kaçınma yükümlülüğünden bahsetmektedir. Yine Divan, Genel Kurul tarafından 2200 A(XXI) sayılı kararla kabul edilen Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) ile Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin (International Covenant on Civil and Political Rights) 1. maddelerine atıfta bulunarak bütün halkların self-determinasyon haklarına devletler tarafından saygı duyulması gerektiği ve BM Antlaşması'na uygun olarak bu hakkın kullanılmasının sağlanması yükümlülüğünün devletlere ait olduğu belirtilmiştir. Divan self-determinasyon hakkının *erga omnes* olduğunu bu danışma görüşünde bir kez daha vurgulamıştır.³²

c. Self-determinasyon ve terörizm ilişkisi

Günümüze kadar terörizmle ilgili tanım sorununun temelindeki en önemli nedenlerden biri de devletlerin self-determinasyon ilkesine yönelik tutumlarıdır. Geçmişte Sovyetler Birliği başta olmak üzere sosyalist blok ve üçüncü dünya ülkeleri self-determinasyon hakkını gerçekleştirmek için ulusal kurtuluş hareketleri tarafından kuvvet kullanılmasının meşruluğunu savunmuşlardır. Ancak Latin Amerika devletleri dâhil Batılı devletler ulusal kurtuluş

³⁰ Case Concerning East Timor (Portugal V. Australia), *I.C.J Reports*, 1995, para.23-35

³¹ Uz, **a.g.e.**, s. 70.

³² Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory (Advisory Opinion), *I.C.J Reports*, 2004, para.87-88

hareketlerinin kuvvet kullanma hakları olmadığı ve bunun meşrulaştırılamayacağı görüşünü benimsemişlerdir. Aynı zamanda Cezayir’de FLN (National Liberation Front – Cezayir Kurtuluş Cephesi), Filistin’de PLO (Palestine Liberation Organization – Filistin Kurtuluş Örgütü), Kuzey İrlanda’da IRA (Irish Republican Army – İrlanda Cumhuriyet Ordusu) gibi ulusal kurtuluş hareketlerinin kimi zaman self-determinasyon hakkı ve terörizm arasında ilişki kurmaları da bu iki kavram arasındaki belirleyici çizgilerin çoğu zaman yok olmasına neden olmuştur.³³

Genel Kurul’un 24 Ekim 1970’de oybirliğiyle kabul ettiği “Devletlerarası Dostluk İlişkileri ve İşbirliğini İlgilendiren Uluslararası Hukuk İlkeleri Deklarasyonu” adlı 2625 (XXV) sayılı bildirinin dördüncü paragrafında ulusal kurtuluş hareketleri şu şekilde ele alınmıştır: *“Bütün devletler, halkları bağımsızlık, özgürlük ve self-determinasyon hakkından mahrum edecek şekilde kuvvet kullanılmasını içeren hareketlerden kaçınmakla yükümlüdür. Bu halklar, self-determinasyon haklarını kullanmak için bu tür kuvvet içeren fiillere karşı hareket ve direnişlerinde, BM Şartı’nın amaç ve ilkelerine uygun olarak destek aramak ve almak hakkına sahiptirler.”* Bu paragraf ulusal kurtuluş hareketlerinin kuvvet kullanmasının meşruiyetini savunan devletler tarafından geniş olarak yorumlanmış ve bu hareketlerin self-determinasyon hakkı için kuvvet kullanma yetkisinin onaylandığını iddia etmişlerdir. Bu paragrafta geçen “direniş” ifadesi yine bu devletler tarafından “silahlı direniş” olarak yorumlanmıştır.

Bir önceki bölümde incelenen BM Genel Kurulu kararlarından, özellikle 1990 öncesi dönemde kabul edilenlerde self-determinasyon hakkının tanındığı ve bu hakka dayalı mücadelenin meşruiyeti belirtilmekle birlikte, nerede ve kim tarafından işlenirse işlensin bütün terörizm türleri kınanmıştır. Genel Kurul’un bu türden bir ifadeyi kullanması, ulusal kurtuluş hareketlerinin amaçlarına ulaşmalarında terörizme başvuramayacakları anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, sömürge ve yabancı işgali altında bulunan halkların self-determinasyon

³³ Taşdemir, a.g.e., s. 16.

hakkının kullanılması için ulusal kurtuluş mücadelesine girişmeleri meşrudur. Ancak bu mücadelenin terörizmin sahasına girmesi meşruiyetini yitirmesine neden olacaktır. Terörizmle ilgili uluslararası hukuki düzenlemelerde terör suçu olarak kabul edilen eylemlerin ulusal kurtuluş hareketleri mensupları tarafından işlenmesi bu hareketleri terörizmin sahasına sokabilecektir. Örneğin; 1968’de Filistin Kurtuluş Halk Cephesi’ne mensup üç silahlı Filistinlinin, bir İsrail El-Al ticari uçağını Roma’dan Tel Aviv’e gidiş rotasında kaçırması ulusal kurtuluş hareketi olarak meşruiyet kazanmaya çalışan bir mücadelenin terörizme başvurması olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla ulusal kurtuluş mücadelelerinde başvuru eylemlerin terör eylemi olup olmadığı ile ilgili ortak bir görüşe ulaşılmadığı sürece bu iki kavramın karmaşası devam edecektir.

Kimin terörist, kimin özgürlük savaşçısı ya da ulusal direnişçi olarak niteleneceğine, terörizmin yapılagelmiş herhangi bir tanımı çerçevesinde karar vermek, ideolojik, politik ve ekonomik olarak bölünmüş durumdaki uluslararası toplumun verili koşullarında, imkânsız olmasa bile oldukça güç görünmektedir. Özgürlük mücadelelerinin terörist eylemlerden ayrıldığı noktanın eylemlerin amacı olduğu görüşünü benimseyen Benchick’e göre terörist örgütler özgürlük peşinde olan insanları temsil etmezler.³⁴ Lutz, terörizmi siyasi veya dini amaçlar için güç kullanımı şeklinde tanımlamasına karşın bu şekilde de yine terörizmi eylemcilerin sadece hedeflerine bakarak tanımlamanın çok zor olduğunu belirtmektedir.³⁵ Hirschmann ise gerilla savaşçıların, zihinlerin ele geçirilmesini hedefleyen teröristlere karşın, belirli bir toprak parçasını ele geçirme hedefi güttüklerini söylemektedir. Ona göre terörizm öncelikli olarak bir iletişim stratejisidir.³⁶ Ancak bu tanımlamalar da Quénivet’nin de haklı olarak belirttiği gibi bir kısım terör örgütlerinin faaliyetlerinin yerini belirleme adına

³⁴ Majid Benchikh, “Le terrorisme, les mouvements de libération nationale et de sécession et le droit international”, **Le droit international face au terrorisme**, Ed.by. Bannelier, O. Corten, T. Christakis, B. Delcourt, Paris, Pédone, 2002, Aktaran Quénivet, **a.g.e.**, s. 564.

³⁵ Dieter Lutz, “ Was Ist Terrorismus? Definitionen, Wandel, Perspektiven”, **Terrorismus-Rechtsfragen der äußeren und inneren Sicherheit**, Ed.by. Hans-Joachim Koch, Baden-Baden: Nomos, 2002, Aktaran Quénivet, **a.g.e.**, s. 563.

³⁶ Hirschmann, “Terrorismus” Hamburg: Europäische Verlagsanstalt, 2003 Aktaran Quénivet, **a.g.e.**, s. 564.

yetersiz kalmaktadır ve bu da akademisyenlerin bu tür görüşlerinin kimi zaman teorik olmaktan öteye geçememesine neden olmaktadır.³⁷ Quénivet bu noktada ironik bir durumun varlığına dikkatimizi çeker: Yazara göre, bu alanda yazan çoğu uzman “El Kaide”yi herhangi bir tereddüde düşmeden, koşulsuz olarak terör örgütü kabul etmelerine karşın, PKK, Hamas veya Çeçenlerin durumunun ne olduğu konusunda benzer bir netliği gösterememektedirler. Hirschmann’ın da vurguladığı üzere, kimin terörist kimin özgürlük savaşçısı/ulusal kurtuluş mücadelecisi olarak nitelendirilebileceği konusu, esas olarak hukuki bir sorun olmaktan çok ulusal/uluslararası politik koşullar ve tercihlere ilişkin bir durumu ifade etmekte ve bu anlamda ‘terör’ü tanımlama çabaları yetersiz ve özellikle de etkisiz kalmaktadır.³⁸

Erickson’a göre ise bu alandaki konsensüs eksikliğinin olası bir nedeni de “meşruiyet arayışı”dır.³⁹ Hem terörizmle mücadele eden devletler hem de terör örgütleri ve/veya teröre herhangi bir düzeyde karışmış devletler neyin terörizm olup olmadığı konusunda kendilerine özgü bir ‘dil’ oluşturarak meşruiyet kazanma çabası içerisine girmektedirler. Bazı devletler şiddet içeren her türlü muhalefet hareketini terörizm olarak adlandırma gayreti içersindeyken, çoğu kez muhalif gruplar da devleti terör uygulamakla suçlamaktadır. Dolayısıyla kimin terörist olduğu kişinin bakış açısına göre değişiyor gibi gözükmemektedir. Jenkins’e göre kötü bir anlam ifade eden terörizm kelimesini karşı tarafa etiketlemeyi başaran taraf üçüncü kişileri de kendi bakış açısının doğruluğuna dolaylı olarak ikna edebilecektir.⁴⁰

Buradan da anlaşılmaktadır ki; ulusal kurtuluş mücadelelerinde gerçekleştirilen şiddet eylemleri ile terör eylemleri arasındaki ayrım son derece bulanıktır ve her devlet, bu ayrımı kendi menfaatleri doğrultusunda yorumlamaktadır. Kimi terör örgütleri de eylemlerini sömürgecilğe ve yabancı

³⁷ Quénivet, **a.g.e.**, s. 564.

³⁸ Hirschmann, **a.g.e.**, s. 564.

³⁹ Erickson, **a.g.e.**, s. 21.

⁴⁰ Jenkins, **The Study of Terrorism: Definitional Problems**, s. 1.

işgaline karşı gerçekleştirdiklerini iddia ederek bir tür meşruiyet arama çabasına girişmektedirler. Örneğin Kuveyt'in Irak tarafından işgali sonrasında güvenlik kaygısıyla Suudi Arabistan'ın ABD ordusunu ülkesine davet etmesi Usame Bin Ladin tarafından ABD'nin İslam topraklarını işgali olarak ilan edilmiş ve 1996 yılında "kutsal toprakları işgal eden Amerikalılar'a karşı savaş" çağrısında bulunmuştur.⁴¹ Dolayısıyla denilebilir ki; hem terör örgütleri hem de devletler sömürgeciliğe ve yabancı işgaline karşı gerçekleştirilen eylemleri kendi çıkarlarına göre nitelendirmekte ve bu da ortak bir noktada buluşulmasını engellemektedir.

2. Meşru Müdafaa

Uluslararası ilişkilerde temel olarak kuvvet kullanma yasaklanmıştır. Bu konudaki temel norm BM Şartı 2(4). maddede belirtilmiştir. Buna göre: *"Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar."* Ancak BM sistemi belli koşullar altında kuvvet kullanılmasına izin vermektedir. Kuvvet kullanma yasağına getirilen istisnalardan en önemlisi "meşru müdafaa" hakkıdır. Bu hak BM Şartı 51. maddede şu şekilde ifade edilmiştir: *"Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hâlel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması*

⁴¹ Rohan Gunaratna, **Inside Al Qaeda: Global Network of Terror**, Hurst&Company, London, 2002, s. 44.

ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.”

Kuvvet kullanma yasağı devletlere getirilmiş ve terör örgütleri gibi devlet dışı aktörlerin davranışlarını düzenlememiştir. Terör örgütleri; kendilerine ait toprakları olmadığı için, doğal olarak bir devletin sınırları içerisinde bulunmak durumundadırlar.⁴² Dolayısıyla, terör örgütlerine karşı yapılacak meşru müdafaa ve kuvvet kullanımının egemen bir devletin toprak bütünlüğüne müdahale anlamına gelebileceği açıktır. Ancak eğer bu devlet terör örgütünü açık bir şekilde destekliyor ve yönlendiriyorsa ve başka bir devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasi bağımsızlığına zarar veriyorsa kuvvet kullanma yasağını ihlal ettiği söylenebilir. Ayrıca bir devlet topraklarının başka devletlere yönelik saldırıların planlanması ve gerçekleştirilmesi için kullanılmasını önlemek yükümlülüğündedir. Bu yükümlülük BM Genel Kurulu’nun 24.10.1970 tarihli ve 2625 (XXV) sayılı “BM Antlaşması’na Uygun Olarak Devletler Arasında İşbirliğine ve Dostça İlişkilere İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirisi’nin 1. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir. *“Her devletin bir başka devletin ülkesine girmek üzere özellikle paralı askerlerden olmak üzere silahlı grupların ya da düzensiz kuvvetlerin örgütlenmesi ve bir başka devletin ülkesinde iç savaş ya da terörist eylemleri örgütlenme, kışkırtma, yardım etme veya bunlara katılma ya da ülkesinde bu gibi eylemlerin yapılmasına yönelik örgütlenmiş faaliyetlere rıza göstermekten kaçınma görevi vardır.”* Ayrıca BM Genel Kurulu 1972 tarih ve 3034(XXVII) sayılı Karar’dan başlayarak 1994 tarihli 49/60 sayılı Karara Ekli Deklarasyon’a ve 2004 tarihli 59/56 sayılı Karara kadar birçok kararında ve yine Güvenlik Konseyi Libya’ya ekonomik yaptırımlar koyan 748(1992) sayılı Kararı’ndan 1373(2001) sayılı Karara kadar birçok kararında devletlerin terör örgütlerine destek vermekten kaçınmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

⁴² Burada şu ihtimaller ortaya çıkmaktadır: Bu devlet terörü desteklemektedir veya terör örgütüne tolerans göstermektedir veya terör örgütü ile mücadele etme kapasitesinden yoksundur.

Bir devletin ülkesinde başka devletlere zarar verecek faaliyetlerin olması durumunda sorumlu olacağı ile ilgili bir karar da Uluslararası Adalet Divanı tarafından alınmıştır. 15 Mayıs 1946'da Arnavutluk karasularında güney yönünde ilerleyerek Korfu kanalını geçtikleri sırada iki İngiliz kruvazörüne Arnavutluk'a bağlı Saranda kenti yakınlarındaki Arnavutluk bataryalarından ateş açılması ve 22 Ekim 1946'da 4 gemiden oluşan İngiliz filosunun aynı kanaldan geçerken mayına çarpması sonucu onlarca İngiliz askerinin ölmesine neden olan olaylar nedeniyle konu Güvenlik Konseyi'ne götürülmüştür. 9 Nisan 1947'de Konsey, SSCB ve Polonya'nın çekimser kaldığı oylama neticesinde konunun Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesini önermiştir. Uluslararası Adalet Divanı da olaylarda kimin sorumlu olduğuna yönelik kararında mayınların Arnavutluk karasularında bulunması ile ilgili olarak Arnavutluk'un mayınları bizzat koyduğu ve bu nedenle doğrudan sorumlu olması gerektiğine yönelik İngiltere'nin iddiasını reddetmiş ancak Arnavutluk'un sorumluluğu olduğuna da hükmetmiştir. Divan kararında, devletlerin öteki devletlerin haklarına aykırı nitelikli fiilleri için ülkesinin kullanılmasına izin vermemesi yükümü altında olduklarını açıkça bildirmektedir.⁴³ Karar terörizm bağlamında ele alındığında, diğer bir devlete yönelik terörist eylemi bilmesine ve eylemi önleyebilecek durumda olmasına karşın, engellemekte ihmal gösteren ve uyarıda bulunmayan devletin söz konusu devlete karşı sorumlu olacağı sonucu çıkmaktadır.⁴⁴

Uluslararası hukukta (BM Şartı 51.madde) meşru müdafaa'nın söz konusu olabilmesi için silahlı bir saldırının mevcudiyeti gereklidir. Bu madde bir devletin meşru müdafaa hakkını kullanmaya tek taraflı karar vermesini düzenlerken, BM Sözleşmesi'nin "Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Durumunda Yapılacak Hareket" başlığını taşıyan VII. Bölümü Güvenlik Konseyi'nin oluşturacağı kolektif güvenlik sistemini düzenlemektedir.⁴⁵ Ancak

⁴³ Corfu Channel Case, Judgment of April 9th, 1949: *ICJ Reports*, 1949

⁴⁴ Eric Talbot Jensen, "The International Law of Environmental Warfare: Active and Passive Damage during Armed Conflict," **Vanderbilt Journal of Transnational Law**, Vol.XXXVIII, No:1, 2005, s. 145.; Pazarcı, **a.g.e.**, s. 155.

⁴⁵ Michael Bothe, "Terrorism and the Legality of Pre-emptive Force," **EJIL**, 2003, Vol.XIV, No.2, pp. 227-240., s. 229.

Güvenlik Konseyi, terörizmden kaynaklanan uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehdidi ortadan kaldırmak için; hiçbir zaman kolektif güvenlik mekanizması çerçevesinde kuvvet kullanmamış ya da kendi adına kuvvet kullanılması için üye devletlere izin vermemiştir.⁴⁶ Ancak uygulamada devletler BM Şartı 51. maddeye dayanarak kimi zaman meşru müdafaa haklarını kullanma yolunu seçmişlerdir.⁴⁷

Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonraki sürecin meşru müdafaa hukukuna ciddi bir etki yaptığı söylenebilir. 11 Eylül öncesi dönemde devletlerarasında ve doktrinde bazı hukuki tartışmalar olsa da meşru müdafaa'nın hangi koşullarda oluşacağı konusunda bazı prensipler mevcuttu. Buna göre meşru müdafaa başka çareye başvurmaya imkân vermeyecek şekilde aciliyet gerektiren durumlarda, doğrudan maruz kalınan silahlı saldırının bertaraf edilmesine yönelik olarak, orantılılık ilkesi çerçevesinde gerçekleşmelidir. Ayrıca meşru müdafaa için kuvvet kullanma saldırının sona ermesi halinde veya Güvenlik Konseyi gerekli önlemleri alınca sona ermelidir. Aynı zamanda meşru müdafaa insancıl hukukun temel prensipleriyle de çelişmemelidir.⁴⁸

Terör örgütlerine karşı meşru müdafaa hakkının nasıl kullanılacağı konusunda devletler arasında ciddi görüş ayrılıkları vardır. ABD ve İsrail başta olmak üzere kimi devletler terör örgütünün bulunduğu ülkeleri hedef alarak terör saldırılarına karşı meşru müdafaa haklarını kullanacaklarını ifade etmektedir. Buna neden olarak da bu tür ülkelerin terör örgütlerini barındırarak yardım ettiklerini veya en azında tolere ederek bir şekilde bu suça ortak olduklarını

⁴⁶ Rainer Grote, "Between Crime Prevention and the Laws of War: Are the Traditional Categories of International Law Adequate for Assessing the Use of Force Against International Terrorism?," Aktaran Taşdemir, **a.g.e.**, s. 133.

⁴⁷ Uygulamada; Portekiz, Güney Afrika, Türkiye, Senegal, Tayland ve Tacikistan gibi devletler zaman zaman komşu ülkelerde faaliyet gösteren terörist gruplara karşı kuvvet kullanmışlardır. ABD ve İsrail ise 1990'lardan beri sık sık terörizmi barındıran, destekleyen ve tolere eden devletlere karşı kuvvet kullanmaktadırlar. Taşdemir, **a.g.e.**, s. 134.

⁴⁸ Antonio Cassese, "Terrorism is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories of International Law," **EJIL**, 2001, Vol.XII, No:5, s. 995.

göstermektedirler. Ancak birçok devlet bu anlayışın mümkün olmadığı görüşündedirler.⁴⁹

11 Eylül sonrası dönemde terörizme karşı meşru müdafaa ile ilgili tartışmalar Güvenlik Konseyi'nin 12 Eylül 2001 tarihli 1368 sayılı Kararı ile yeni bir boyut kazanmıştır. Konsey 1368 sayılı Karar'da BM Şartı ile uyumlu bireysel veya kolektif meşru müdafaa hakkına atıfta bulunmuştur. Bunun yanı sıra Karar'da Güvenlik Konseyi 11 Eylül'de gerçekleştirilen saldırıları; BM Şartı 51. madde altında meşru müdafaayı haklı kılan “silahlı saldırı” olarak tabir etmek yerine bu saldırıları “uluslararası barış ve güvenliğe tehdit” olarak nitelendirmiştir. Dolayısıyla bu durum Cassese'e göre karmaşa ve belirsizliğe yol açmaktadır.⁵⁰ Zira yukarıda da belirtildiği gibi meşru müdafaa şartlarının oluşabilmesi için silahlı bir saldırı olması gerekmektedir. Aynı zamanda bu silahlı saldırının bir devlet tarafından yöneltmesi gerekmektedir. Topraklarında terör örgütü bulunması bir devletin mutlaka bu örgüte destek verdiği anlamına gelmemektedir. Ayrıca özellikle El Kaide gibi terör örgütleri sadece bir ülkede konuşlanmamıştır. Dolayısıyla böyle bir örgütün herhangi bir saldırısı sonucu meşru müdafaa kapsamında bir devletin hangi ülkeye askeri müdahalede bulunabileceği konusu net değildir.

Güvenlik Konseyi'nin 1373(2001) sayılı Kararı'nın giriş bölümünde, BM Sözleşmesi'nce tanınan şahsi ve toplu halde meşru müdafaa hakkına vurgu yapılmıştır. Ayrıca terörist eylemlerin uluslararası barış ve güvenliğe karşı yaptığı tehditle her türlü vasıtayı kullanarak mücadele edilmesi gerektiğinden bahsedilmiş ancak “her türlü vasıta”nın tam olarak ne anlama geldiği belirtilmemiştir.

Ancak ABD 11 Eylül saldırılarını BM Şartı 51. madde çerçevesinde “silahlı saldırı” olarak değerlendirmiş ve ayrıca saldırıları gerçekleştiren El Kaide'nin

⁴⁹ A.e., s. 996.

⁵⁰ A.e.

Afganistan topraklarını üs olarak kullanmasına izin veren Taliban rejiminin de teröristleri barındırdığını iddia ederek meşru müdafaa hakkı olduğunu savunmuş ve akabinde Afganistan’a yönelik hava saldırılarını başlatmıştır.⁵¹

Meşru müdafaa konusunda diğer bir tartışma konusu da ABD’nin başını çektiği bir anlayışı yansıtan “önleyici meşru müdafaa” kavramıdır. Meşru müdafaa hakkının oluşabilmesi için 51. maddeye göre silahlı bir saldırının vuku bulması gerekmektedir. Dolayısıyla bir devlet kendisine yönelik başlamış bulunan silahlı bir saldırıyı bertaraf etmek için bireysel meşru müdafaa hakkına başvurabilir. Ancak 11 Eylül’den sonra özellikle ABD hükümeti tarafından 51. maddenin bu şekilde değil de daha geniş yorumlandığı görülmektedir. 14 Eylül 2001’de dönemin ABD Başkanı George W. Bush teröristler ve bilerek bunları barındıranlar ve yardım edenlerin ayırım yapılmadan hedef alınacağını; ABD’nin çıkarlarını korumak için tehdit sınırlarına ulaşmadan teşhis ve imha yoluna gidileceği ve bu konuda meşru müdafaa hakkını kullanarak bu teröristlere karşı önceden davranıp ülke ve halka zarar vermelerinin önleneceğini söylemiştir.⁵² Görüldüğü gibi ABD 51. maddede belirtildiği gibi silahlı bir saldırının vuku bulmasını beklemeden terör örgütlerinin ülkelerine zarar vermesine karşı müdahale edeceklerini belirtmiştir.

11 Eylül sonrasında El Kaide ile organik bağları bulunduğu ve kitle imha silahlarıyla ABD’ye tehdit teşkil ettiği iddia edilen Irak’a karşı 2003 yılında askeri müdahale başlatılmıştır. ABD bu müdahalesini yukarıda bahsedilen “önleyici meşru müdafaa” doktrini ile meşrulaştırmaya çalışmıştır. Ancak ABD’nin Irak’ın kitle imha silahlarına sahip olduğunu iddia ederek, bunu kendisine yöneltmiş silahlı saldırı tehdidi olarak algılaması ve “önleyici güç kullanımına” başvurması, birçok uzman tarafından hukuk dışı olarak kabul edilmiştir.⁵³ Örneğin Richard Falk ABD’nin bu doktrininin esas itibarıyla

⁵¹ Taşdemir, **a.g.e.**, s. 157-158.

⁵² The National Security Strategy of the United States of America, (Çevrimiçi) <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-020920.pdf>, 11 Mayıs 2009

⁵³ Bothe, **a.g.e.**, s. 230.

hukuki değil siyasi bir doktrin olduğunu belirtip bunu BM Şartı'nın ruhu ve lafzına aykırı bulduğunu ifade etmiştir.⁵⁴ Ancak saldırı tehdidinin aşırı ve çok aşikâr olmasına rağmen mağdurdan meşru müdafaada bulunması için saldırının başlamasını beklemesini talep etmenin, uluslararası gelenek hukukunun parçası olan “gereklilik” ve “aciliyet” ilkelerine uygun olmadığını öne süren görüşler de mevcuttur.⁵⁵

B. Uluslararası Hukuku Geliştiren Araçlar: Uluslararası Anlaşmalar

Bugüne kadar uluslararası alanda, terörizm konusunda yapılmış en kapsamlı sözleşme, 1977 tarihli “Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Konvansiyonu”dur. Bu sözleşmenin önemli bir özelliği, tanımı yapılmış olan terörist eylemlerin siyasi suç olarak kabul edilmeyeceği ve “suçluların iadesi”ne istisna teşkil etmeyeceğinin açıkça belirtilmesidir.⁵⁶ Uluslararası hukukta, terörizm konusu kendi özel şartları içerisinde müstakil bir konu olarak ele alınıp düzenlenmek yerine, konunun acil çözümler gerektirmesi ve devletlerin pratik kaygılarla hareket etmesi nedeniyle fiili veya potansiyel tehdit oluşturduğu düşünülen eylemlere karşı özel kurallar öngörülmesi çözümü tercih edilmiştir.⁵⁷ Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde, terörist eylemlerinin açıkça hangi fiilleri kapsadığını içeren, siyasi beklentilerden arınmış ve sadece eylemin niteliğine ilişkin kabul edilmiş herhangi bir sözleşme olmaması ve dolayısıyla “global” nitelikte bir etki yaratılamaması devletleri “sektörel bazda mücadele stratejisi”ne yöneltmiş, devletler terörizmin genel tanımını yapmaktan vazgeçip kendilerini en çok ilgilendiren konularla ilgili önlemler almaya çalışmışlardır.⁵⁸ Bu konular

⁵⁴ Richard Falk, “Why International Law Matters: Pre-Emptive War Flagrantly Contradicts the UN’s Legal Framework,” *Nation*, Vol.CCLXXVI, No:9, 2003

⁵⁵ Bothe, *a.g.e.*, s. 231.

⁵⁶ Beşe, *a.g.e.*, s. 34.

⁵⁷ Mehmet Emin Çağırın, “Terörizm ve Uluslararası Hukuk,” *Terörizm*, Editör: Haydar Çakmak, Platin Yay., Ankara, 2008, s. 54.

⁵⁸ Sertaç H. Başeren, “Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm,” *Dünyada ve Türkiye’de Terör*, T.C. Merkez Bankası Yay., Ankara, 2002, s. 202.

arasında hava ulaşımı, deniz ulaşımı, diplomatik koruma altındaki kişiler, rehinelere, deniz üzerindeki platformlar, nükleer maddeler, plastik patlayıcılar, terörist bombalamalar ve terörün finansmanı yer almaktadır. Bu bağlamda BM ve diğer uluslararası oluşumlar bünyesinde terörizmin önlenmesine yönelik bir kısım sözleşmeler kabul edilmiştir. BM bünyesinde gerçekleştirilen çok taraflı anti-terörizm sözleşmeleri terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği ve koordinasyon için genel bir çerçeve çizmektedir.⁵⁹ Bu genel çerçevenin ise terörizmin günümüzde ulaştığı boyut göz önüne alındığında ne derece önleyici ve yeterli olduğu tartışmalıdır.⁶⁰

1. Mevcut Sözleşme ve Protokoller

Uluslararası terörizmi önlemeye yönelik olarak yukarıda anılan konularla ilgili 13 uluslararası anlaşma bulunmaktadır. Bunlardan 11 tanesi sözleşme ve 2 tanesi protokoldür. Bu sözleşme ve protokoller çeşitli fiilleri terörist eylem kabul ederek suç saymışlar ve ulusal kanunlar altında yargılanarak cezalandırılmalarını istemişlerdir. Çalışmanın bu kısmında bu anlaşmalardan kabul edilme tarihine göre kısaca bahsedilecek ancak son üçünün önemine binaen biraz daha ayrıntılı ele alınacaktır.

a. Uluslararası Sivil Havacılığa Yönelik Terör Eylemlerini Önlemeye Yönelik Sözleşmeler

Birleşmiş Milletler'in terörizmin önlenmesine ilişkin yaptığı ilk uluslararası düzenlemeler havayolu güvenliği ile ilgili olmuştur. Siyasi nedenlerden dolayı uçaklarda işlenen suçların ve uçak kaçırma eylemlerinin artması devletleri bu yönde düzenlemeler yapmaya sevk etmiştir. 1948 ila 1969 yılları arasında 121 civarında uçak kaçırma fiilinin işlendiği tespit edilmiştir. Ancak, Eylül 1968'den

⁵⁹ Taşdemir, **a.g.e.**, s. 4.

⁶⁰ Çitlioğlu, **Gri Tehdit Terörizm**, s. 202.

Eylül 1969'a kadar, bundan önceki yirmi yıllık sürede gerçekleştirilen uçak kaçırma eylemlerinin toplamından daha çok sayıda uçak kaçırma eylemi gerçekleştirilmiştir. 1969 yılında uçak kaçırma olaylarının bariz bir şekilde arttığı gözlemlenmiştir. Buna göre; 1968 yılı içinde otuz, 1969'da ise kırk altı uçak kaçırma eylemi düzenlenmiştir.⁶¹

Uçaklarda işlenen suçların ve uçak kaçırma eylemlerinin artması nedeniyle ilk olarak, uçak kaçırma fiilini uluslararası suç haline getiren bir anlaşmanın yapılması ve bu şekilde söz konusu suç tarif edildikten sonra da yetki uyuşmazlıkları meselesini çözüme kavuşturan uluslararası hukuk kurallarının konması gereğini ortaya çıkmıştır. İkinci olarak ise; bu eylemlerin önlenmesi ve uluslararası alanda işlenen bu suçların faillerinin yargılanabilmesi için hukuki düzenlemelere olan ihtiyaç artmıştır.⁶²

İşte bu nedenlerden dolayı öncelikle uçaklarda işlenen suçların tespit edilmesi ve önlemesi amacıyla **Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlerle İlgili Sözleşme**⁶³ 14 Eylül 1963'te Tokyo'da imzalanmış olup 4 Aralık 1969'da yürürlüğe girmiştir. Sözleşme uçuş sırasında işlenen bazı suçlarla ilgili yeni hükümler getirmiştir. Sözleşmenin 1. maddesine göre bu sözleşme bir suç teşkil etsin veya etmesin, uçağın içindeki çalışanların veya malların güvenliğini tehlikeye düşürebilecek veya düşüren, uçak içindeki düzen ve disiplini bozanlara uygulanır. Ancak bu Sözleşme, uçak kaçırma fiilini bir uluslararası suç haline getirmediği gibi, devletleri söz konusu fiilleri suç saymaya zorlayan hükümler de içermemektedir. Tokyo Sözleşmesi'nde, sadece uçağın iadesine, ülkesine inilen devletin yetkilerine, uçak kaçırma fiilini işleyen kimsenin tabi tutulacağı muameleye ilişkin hükümlere rastlanmaktadır.⁶⁴ Bunun yanı sıra Sözleşme diğer terörizm sözleşmeleri ile kıyaslandığında çok sade olarak düzenlenmiş ve temel

⁶¹ Evans Alona, "Aircraft hijacking: Its cause and cure," **American Journal of International Law**, 1969, No:4, s. 697-698.

⁶² Faruk Erem, Selahattin Keyman, "Uçak Kaçırma Suçları," **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: XXVII, No:1, 1970, s. 1.

⁶³ Sözleşmeye 184 ülke taraftır.

⁶⁴ Erem, Keyman, **a.g.e.**, s. 12.

olarak yargılama yetkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Sözleşmede suçluların iadesi ile ilgili herhangi bir hüküm yer almamıştır.

1693 tarihli Tokyo Sözleşmesi'nin uçak kaçırma eylemleri ile ilgili hükümler içermemesi bu konuda bir düzenleme ihtiyacı doğurmuştur. Bu ihtiyacı karşılama üzere Lahey'de düzenlenen 'Uluslararası Hava Hukuku Konferansı'nın sonunda 16 Aralık 1970'te Lahey'de **Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi**⁶⁵ imzalanmış olup 14 Ekim 1971'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin 1. maddesi uçuş halindeki bir uçağa ilişkin olarak eğer bir kişi kanun dışı olarak, zorla veya tehditle veya diğer herhangi bir korkutma yolu ile uçağa el koyar veya uçağın kontrolünü eline geçirirse veya buna teşebbüs ederse veya bunu yapan bir kişiye yardımcı olursa uçak kaçırma suçunun oluşacağını belirtmektedir. “Yargıla ya da iade et ” kuralı Sözleşme tarafından benimsenmekle birlikte 2. maddeye göre bu suçun devletler tarafından şiddetli cezalarla cezalandırılması öngörülmektedir.

Havayolu güvenliğine ilişkin oluşturulan diğer bir sözleşme de 23 Eylül 1971'de Montreal'de imzalanan ve 26 Ocak 1973'te yürürlüğe giren **Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi**'dir.⁶⁶ Sözleşmenin ilk maddesinde kasıtlı ve kanuna aykırı olarak yapılması halinde suç teşkil edecek filer sıralanmıştır. Buna göre; uçuş halindeki uçakta bir şahsa uçağın emniyetini tehlikeye düşürecek bir şiddet hareketinde bulunmak, uçağı tahrip etmek veya uçuş emniyetini tehlikeye atacak bir hasar vermek veya buna yönelik olarak uçağa herhangi bir cihaz yerleştirmek, uçağın emniyetini tehlikeye atacak yanlış bilgiler vermek bu Sözleşme kapsamında suç teşkil etmektedir. Bu Sözleşme de “Yargıla ya da iade et ” kuralı Sözleşme tarafından benimsenmekte ve Sözleşme kapsamındaki suçların devletler tarafından şiddetli cezalarla cezalandırılmasını öngörmektedir.

⁶⁵ Sözleşmeye 183 ülke taraftır.

⁶⁶ Sözleşmeye 187 ülke taraftır.

Bu sözleşmelerin kapsamını tamamlamak üzere 24 Şubat 1988'de Montreal'de **Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi ile İlgili Protokol**⁶⁷ imzalanıp 6 Ağustos 1989'da yürürlüğe girmiştir. Bu Protokol 1971 tarihli Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi'ni uluslararası uçuşlara açık havaalanlarında işlenen terör suçlarını da kapsayacak şekilde genişletmektedir.

Uçaklara saldırı ve kaçırılması ile ilgili olarak yapılan bu anlaşmalar birbirlerini tamamlayıcı nitelik göstermektedir. 1963'te Tokyo'da imzalanan sözleşmenin başlıca amacı hava yolculuğunun güvenliğini sağlayarak yolculuğun aksamaması olarak belirtmektedir. 1970'te Lahey'de imzalanan sözleşme ise uçak kaçırma eylemlerini önlemeye ve bu fiilleri işleyenlerin yargılanmasına yöneliktir. 1973'te Montreal'de imzalanan sözleşme ise uçak kaçırma dışında kalan saldırı ve sabotaj gibi eylemleri önlemeye ve cezalandırmaya yöneliktir.⁶⁸

Havacılıkla ilgili anılan sözleşmelerin tamamı Birleşmiş Milletler'i bir uzmanlık kuruluşu olan Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (International Civil Aviation Organization) bünyesinde hazırlanmıştır. Bu uluslararası örgüt bir bakıma uluslararası terörizmle mücadelede devletlerin bir araya geldiği genel bir forum işlevi gören ilk uluslararası kurum olmuştur. Diğer uluslararası kuruluşlar burada yapılan düzenlemeleri kendi alanlarına uyarlamışlardır.⁶⁹

b. Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi(1973)

Sözleşmenin 1. maddesine göre devlet başkanları, hükümet başkanları, dış işleri bakanları, bir devletin veya uluslararası kuruluşun temsilcisi veya görevlisi uluslararası korunan kişilerdir. Bu kişilere ve ailelerine karşı 2. maddede sayılan

⁶⁷ Protokole 167 ülke taraftır.

⁶⁸ Pazarcı, **a.g.e.**, s. 204.

⁶⁹ Çağiran, **a.g.e.**, s. 56.

filler işlenmesi bu Sözleşme kapsamındaki suçları oluşturmaktadır. Bu fiiller şunlardır:

- a) Uluslararası korunmaya sahip kişilerin şahıslarına veya hürriyetlerine karşı bir cinayet, kaçırma veya diğer bir saldırı
- b) Uluslararası korunmaya sahip bir kişinin şahsını veya hürriyetini tehlikeye düşürebilecek şekilde resmi çalışma mahalline, ikametgâhına veya ulaşım araçlarına şiddetli bir saldırı
- c) Böyle bir saldırıda bulunma tehdidi
- d) Böyle bir saldırıya bulunmaya teşebbüs
- e) Böyle bir saldırıya yardımcı olarak katılma

“Yargıla ya da iade et” ilkesini benimseyen Sözleşme 14 Aralık 1973’te New York’ta imzalanmış olup 20 Şubat 1977’de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Eylül 2009 itibariyle 172 ülke taraftır.

c. Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası Sözleşme(1979)

Sözleşmenin 1. maddesinde bir devleti, uluslararası örgütü, gerçek veya tüzel kişiyi bir şey yapmaya, bir şeyi yapmaktan kaçınmaya zorlamak için açıkça veya üstü kapalı olarak rehin alınan bir kişinin salıverilmesi şartına bağlamak “rehin alma” suçu olarak tanımlanmıştır. Öte yandan, sözleşme taraf devletlerin, uluslararası örgütlerin, gerçek veya tüzel kişilerin ya da insan gruplarının rehinelerin serbest bırakılması amacıyla suçlularla gizli veya açık antlaşmalar yapmasını da yasaklamaktadır. Sözleşme taraf devletlere ülkelerinde, kendi adlarına kaydedilmiş gemi, uçak gibi araçlarda bu suçun işlenmesinin önlenmesine yönelik tedbirleri alma yükümlülüğü yanında, suçluların cezalandırılması için işbirliğine gidilmesini öngörmektedir. Sözleşme 17 Aralık 1979’da New York’ta imzalanmış olup 3 Haziran 1983’te yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Eylül 2009 itibariyle 167 ülke taraftır.

d. Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme(1980)

Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nü ilk izleyen Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (International Atomic Energy Agency) olmuştur. Nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanılması için çalışan bu kurumun inisiyatifiyle hazırlanan bu Sözleşmeye göre; nükleer maddelere hukuka aykırı bir şekilde sahip olmak, bunları kullanmak, nakletmek, çalmak ve can ve mal kaybına neden olacak şekilde kullanma tehdidinde bulunmak suç kabul edilmiştir. Ayrıca Sözleşme; nükleer madde hırsızlığını, nükleer maddelerin ölüm, yaralanma ya da önemli maddi zararlara yol açacak biçimde kullanılmasını veya kullanılması tehdidinde bulunulmasını da yasaklamaktadır. Sözleşme 3 Mart 1980'de Viyana'da imzalanmış olup 8 Şubat 1987'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Haziran 2009 itibariyle 141 ülke taraftır.

e. Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi(1988)

Sözleşme, Achille Lauro isimli geminin 1985 yılında Mısır karasularında Filistinliler tarafından el konulmasından sonra Uluslararası Denizcilik Örgütü öncülüğünde hazırlanmış ve 10 Mart 1988 tarihinde Roma'da imzaya açılmış olup 1 Mart 1992'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Eylül 2009 itibariyle 154 ülke taraftır. Sözleşme uluslararası hava ulaşımının güvenliğine karşı suç teşkil eden fiillere benzer bir kapsam oluşturmaktadır. Buna göre gemilerin ele geçirilmesi, geminin güvenliğini tehlikeye düşürecek şekilde gemi üzerindeki bir kişiye şiddet hareketinde bulunması, gemi üzerine geminin güvenliğini tehlikeye düşürecek cihazlar veya patlayıcılar yerleştirilmesi ve buna benzer diğer eylemler bu Sözleşme kapsamına giren suçlar olarak belirlenmiştir.

Bu Sözleşmeyi tamamlayıcı nitelikteki **Kıta Sahaneliği Üzerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi**

Protokolü de 10 Mart 1988’de Roma’da imzalanmış olup 1 Mart 1992’de yürürlüğe girmiştir. Deniz kıyısındaki platformlara yönelik saldırılara karşı, sivil havacılığın güvenliğine ilişkin uygulanan hukuki rejime benzer bir rejimin sabit platformlara da uygulanmasını öngörmektedir. Devletlerin kıta sahanlığı üzerinde bulunan sabit platformlara karşı yapılacak saldırıları yasaklamak amacıyla oluşturulan bir protokoldür. Protokole Eylül 2009 itibariyle 143 ülke taraftır.

f. Plastik Patlayıcıların Tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme(1991)

Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü tarafından hazırlanan bu sözleşme, taraf devletlere işaretlenmemiş plastik patlayıcıların kontrolü ve bunların üretimi ve kendi ülkesine girmesini yasaklama yükümlülüğü getirmektedir. Sözleşme, numaralandırılmamış veya tespiti yapılamayacak durumdaki plastik patlayıcıların kullanılmasının sınırlandırılması ve kontrolünü öngörmektedir. Sözleşme 1 Mart 1991’de Montreal’de imzalanmış olup 21 Haziran 1998’de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Haziran 2009 itibariyle 141 ülke taraftır.

g. Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi(1998)

Bu Sözleşme üzerindeki müzakereler 25 Haziran 1996’da Suudi Arabistan’ın Tahran şehrinde Amerikan askerlerine yönelik bombalı bir saldırının ardından ABD’nin öncülüğünde başlatılmıştır. Terörizmin değişik yönlerini ele alan uluslararası anlaşmalar mevcut olmasına rağmen bombalı saldırıları ele alan uluslararası yasal bir düzenleme yapılması gündeme alınmıştır. 1990’lı yıllarda bu tür bombalı saldırıların artması da bu yöndeki çalışmaları hızlandırmıştır.⁷⁰ Sözleşmenin müzakere edilmeye başlanması ve kabul edilmesi arasında geçen

⁷⁰ Samuel M. Witten, “The International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings,” **The American Journal of International Law**, Vol.XCII, No:4, October, 1998, s. 774-775.

kısa süre, uluslararası hukukun gelişen bu alanında devletlerin etkili ve yakın bir şekilde çalışabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.⁷¹

Bu Sözleşme de öncekilere benzer şekilde bir terörizm tanımı yapmak yerine belirli fiilleri Sözleşme kapsamında suç olarak kabul etmektedir. Bu suçlar gerekçesi ne olursa olsun kınanmış, bunların önlenmesi veya faillerinin yakalanıp yargılanabilmesi için uluslararası alanda yardımlaşma ve işbirliğinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Sözleşmenin giriş bölümünde sözleşmeye taraf olan devletlerin, patlayıcı ve diğer öldürücü araçlarla gerçekleştirilen terör eylemlerinin giderek yaygınlaştığını ve mevcut çok taraflı yasal düzenlemelerin bu eylemleri yeterince karşılamadığını dikkate aldıkları belirtilmiştir. Bu nedenle devletler bu tür eylemlerin önlenmesi ve eylemleri gerçekleştirenlerin kovuşturulup cezalandırılabilmesi için etkili ve pratik önlemler alma adına uluslararası işbirliğinin acilen geliştirilmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Sözleşme 15 Aralık 1997’de New York’ta imzalanmış olup 23 Mayıs 2001’de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Eylül 2009 itibariyle 162 ülke taraftır.

Sözleşmenin 2. maddesinin 1. paragrafında Sözleşme kapsamında suç kabul edilen fiiller şu şekildedir:

Aşağıdaki amaçlara ulaşmak için hukuka aykırı olarak ve kasten, kamuya açık bir alanın, devlet veya hükümet tesisinin, bir kamu ulaşım sistemi veya altyapı tesisinin içerisine veya karşısına bir patlayıcı veya diğer bir ölümcül araç-gereci yönlendiren, yerleştiren, ateşleyen veya patlatan herhangi bir kişi bu sözleşme kapsamında suç işlemiş sayılır:

(a) ölüm veya ciddi yaralanmalara yol açma

(b) bu tür bir alanın, tesisin veya sistemin, önemli ölçüde ekonomik zararla sonuçlanacak veya sonuçlanması muhtemel şekilde ciddi bir biçimde yıkılmasına yol açma

⁷¹ Witten, a.g.e. s. 781.

Sözleşme kapsamında belirtilen fiillerin belirli yerlerde işlenmesi durumunda suç teşkil edeceği ifade edilmiş ve “devlet veya hükümet tesisi”, “altyapı tesisi”, “kamuya açık alan”, “kamu ulaşım sistemi” olarak belirlenen bu yerler 1. maddede açıklanmıştır.⁷² Bu yerler müzakereler esnasında seçilirken terör saldırılarının genel olarak bu tür yerlerde gerçekleştirilmesi ve halkın zarar görme riskinin yüksek olması göz önüne alınmıştır.⁷³

2. maddede yer alan fillerin patlayıcı veya diğer bir ölümcül araç gereçle işlenmesi halinde Sözleşme kapsamında suç olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Patlayıcı ya da yanıcı silahların yanı sıra zehirli kimyasal, biyolojik maddeler, zehir ve benzeri maddeler, radyasyon ve radyoaktif maddeler de kapsama dâhil edilmiştir. Görüldüğü gibi Sözleşme 1996 yılında Dahran, Telaviv, Manchester gibi şehirlerde meydana gelen konvansiyonel patlayıcıları kullanıldığı saldırıların yanı sıra; örneğin, 1995 yılında Tokyo’da bir metroda sarin gazı kullanılarak gerçekleştirilen saldırıları da kapsamaktadır. Böylece Sözleşme kimyasal, biyolojik ve radyoaktif maddelerin yasadışı kullanımı ile mücadelede uluslararası adli işbirliği için oluşturulan yasal düzenlemeleri genişletmektedir. Örneğin Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme’de sadece nükleer maddelerin yasadışı kullanımını yasaklarken Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi zehirli kimyasal, biyolojik maddeler, zehir ve benzeri maddeler, radyasyon ve radyoaktif maddeleri de terörist eylemlerde

⁷² Madde 1’de belirlenen yerler şu şekilde tanımlanmıştır:

1) “Devlet veya hükümet tesisi” bir Devletin temsilcileri, Hükümet, yasama ya da yargı üyeleri ya da bir Devletin ya da herhangi bir kamu makamının ya da kuruluşunun memurları ya da çalışanları ya da hükümetler arası bir örgütün memur ve çalışanları tarafından resmi görevleriyle bağlantılı olarak kullanılan ya da işgal edilen herhangi bir daimi ya da geçici tesis ya da aracı kapsar.

2) “Altyapı tesisleri” su, kanalizasyon, enerji, yakıt ya da iletişim gibi, kamu yararına hizmetleri sağlayan ya da dağıtımını yapan kamusal ya da özel olarak sahip olunan tesisleri ifade eder.

.....
5) “Kamuya açık alan” herhangi bir bina, yol, cadde, su yolu ya da diğer alanların, sürekli, düzenli ya da belirli aralıklarla halka ve kişilere açık kısımlarını ifade eder ve halka ya da kişilere açık her türlü ticari, iş, kültürel, tarihsel, eğitimsel, dinsel, hükümetle ilgili, eğlence, dinlenme ve benzeri yerleri kapsar.

6) “Kamu ulaşım sistemi” kişi ya da kargo ulaştırması için, kamu kesimi tarafından yararlanılabilen hizmetler için, kamu ya da özel mülkiyet altında tüm tesis, araç ve vasıtaları ifade eder.

⁷³ Witten, **a.g.e.**, s. 776.

kullanıcıların yakalanması ve yargılanması için uluslararası işbirliği platformu oluşturmaktadır.⁷⁴

2. maddede belirtilen fiillerin işlenmesine teşebbüs eden, yardımcı olan, organize eden veya başkalarını bu fiilleri işlemeye yönlendiren veya herhangi bir şekilde katkıda bulunan kişilerin de bu Sözleşme kapsamında suç işlemiş sayılacağı 2. maddenin 2. ve 3. paragraflarında ifade edilmiştir. 2. maddede belirtilen suçların yerel kanunlarda da suç olarak kabul edilmesi ve ağırlıkları ölçüsünde ceza tayin edilmesi için devletler uygun yasal düzenlemeler yapacaklardır.⁷⁵ 5. maddede devletlerin bu yükümlülüğü daha açık bir şekilde ifade edilmiştir. Buna göre;

Taraf olan her devlet; uygun olduğu ölçüde yasal düzenlemeler de dahil olmak üzere, özellikle kamuoyunda, bir grup insan veya belirli insanlarda korku durumu oluşturmak amacıyla işlenen bu Sözleşme kapsamındaki suçların siyasi, felsefi, ideolojik, etnik, dini ve benzeri hiçbir düşünceyle haklı kılınmaması ve bu suçların ağır niteliğine göre uygun cezalarla cezalandırılmasını sağlayacak tedbirleri alacaktır.

2. maddede yer alan fiillerin taraf bir devletin topraklarında veya bayrağını taşıyan bir gemi veya uçakta veya bu devletin bir vatandaşı tarafından işlenmesi durumunda bu devletin yargılama yetkisi doğmaktadır.⁷⁶ Ayrıca Sözleşmeye taraf bir devlet aşağıdaki durumlardaki türden suçlar için de yargı hakkını kullanabilir⁷⁷:

- (a) suçun bu devletin bir vatandaşına karşı işlenmiş olması; ya da
- (b) suçun, bir devletin ya da hükümetin, bu devletin büyükelçiliği ya da diğer diplomatik ya da konsolosluk binaları dahil, yurtdışındaki tesislerine karşı işlenmesi
- (c) suçun, bu devletin topraklarında daimi olarak ikamet eden haymatlos tarafından işlenmesi durumunda; ya da

⁷⁴ Witten, **a.g.e.**, s. 777.

⁷⁵ Madde 4

⁷⁶ Madde 6(1)

⁷⁷ Madde 6(2)

(d) suçun, devleti belirli bir eylemi gerçekleştirmeye zorlamaya ya da gerçekleştirmekten caydırmaya yönelik olarak işlenmesi; ya da

(e) suçun, bu devletin hükümeti tarafından işletilen bir uçakta işlenmesi

Görüldüğü üzere eğer taraf devlet bir eylemi gerçekleştirmeye zorlanmakta veya gerçekleştirmekten caydırılmaya çalışılmakta ise devletin vatandaşı veya bir tesisi saldırının hedefinde olmasa bile devlete yargılama hakkı sağlanmaktadır.

7. maddeye göre ilgili taraf devlet, 2. maddede sıralanan suçlardan birini işleyen veya işlediği iddia edilen bir kişinin kendi topraklarında bulunduğu dair bir bilgi alırsa olayı araştırmak üzere kendi iç hukukuna göre gerekli önlemleri alacak ve kişinin yakalanması durumunda kendi iç hukukuna göre yargılayacak ya da iade edecektir. Olayın faili elinde bulunan devlet eğer bu kişiyi yargılama yetkisi bulunan başka bir devlete iade etmediği takdirde bu kişiyi yargılama yükümlülüğü altındadır.⁷⁸ Taraf devletler 2. maddede yer alan fiillerin işlenmesi durumunda bunu soruşturulması, kovuşturulması veya iade edilmesi söz konusu olduğunda birbirlerine büyük ölçüde yardımcı olacaklardır.⁷⁹

Sözleşmenin 11. maddesine göre 2. maddede yer alan suçların hiçbiri siyasi suç, siyasi suçla bağlantılı suç veya siyasi nedenlerle işlenmiş suç olarak değerlendirilmeyecektir. Bu nedenle anılan suçların kovuşturulmasıyla ilgili yardım veya iade talebi sadece bu suçun siyasi unsur içeren bir suç olduğu gerekçesiyle reddedilmemelidir.⁸⁰ Ancak bir sonraki Sözleşme maddesine göre; eğer adli yardım veya iade talep edilen devlet, bu talebe cevap vermesi durumunda suçu işlediği iddia edilen kişinin ırkı, dini, milliyeti, etnik kökeni veya siyasi görüşlerinden dolayı kovuşturulmaya veya cezalandırılmaya maruz

⁷⁸ Madde 8

⁷⁹ Madde 10

⁸⁰ Madde 11

kalacağına sağlam gerekçelerle inandığı takdirde karşılıklı yardım veya iade etme yükümlülüğü taşımayacaktır.⁸¹

h. Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi(1999)

Terörizmin değişik yönlerini ele alan uluslararası anlaşmalardan biri de “Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi”dir. Bu Sözleşme ile terörizmin finans kaynaklarını engellemek, terör örgütlerini maddi olanaklardan yoksun bırakmak ve terör örgütlerini finanse eden gerçek ve tüzel kişiler hakkında gerekli işlemlerin yapılması için uluslararası yasal zemini oluşturmak amaçlanmıştır. Sözleşme 9 Aralık 1999’da New York’ta imzalanmış olup 10 Nisan 2002’de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Eylül 2009 itibarıyla 169 ülke taraftır.

Terör örgütleri kimi devletlerden yardım alabileceği gibi, devlet dışı kaynaklardan da yararlanabilmektedir. Güvenlik Konseyi’nin Libya, Sudan ve Afganistan’daki Taliban yönetimi ile ilgili aldığı kimi kararlarda bu yönetimlere terör örgütüne mali yardımdan kaçınma çağrısı yapılmıştır.⁸² Uluslararası Adalet Divanı da 1986 yılında karara bağladığı “Nikaragua’da Militer ve Paramiliter Faaliyetler Davası”nda ABD’nin bu ülkede hükümete karşı faaliyet gösteren silahlı gruplara eğitim ve para yardımında bulunmakla milletlerarası örf ve adet hukukunda öngörülen bir başka devletin iç işlerine karışmama ve bir başka devlete karşı kuvvet kullanmama yükümünü ihlal ettiğine hükmetmiştir.⁸³ Ancak kararda ABD’nin herhangi bir terör örgütünü maddi olarak desteklediği şeklinde bir ifade yer almamaktadır. Bu karar devletlerin başka devletlerdeki silahlı gruplara çıkarları doğrultusunda mali yardımda bulunabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

⁸¹ Madde 12

⁸² Örneğin S/RES/748(1992), S/RES/1044(1996), S/RES/1189(1998), S/RES/1214(1998), S/RES/1267(1999)

⁸³ Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, 1986 ICJ Reports 14

Terör örgütlerinin devlet dışı kaynakları ise legal ve illegal faaliyetlerden sağlanmaktadır. Terörizmin finansmanında kullanılan legal araçlar bağış ve yardımlar, vakıflar ve yardımlaşma dernekleridir. Bu yollarla gerçek ve tüzel kişilerden bağış adı altında paralar toplanıp terör örgütlerine aktarılabilir. Terörizme mali kaynak sağlayan illegal faaliyetler ise uyuşturucu madde üretimi ve ticareti, insan kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, sahtecilik ve soygunlar olarak sıralanabilir.⁸⁴ Sözleşmenin giriş bölümünde 1996 tarih ve 51/210 sayılı Genel Kurul Kararı'nın 3(f) paragrafına atıfta bulunularak devletlerin bu tarihten itibaren terörizmin finansmanının önlenmesi için hukuki düzenlemeler oluşturmaya davet edildiği hatırlatılmıştır. Ayrıca bu paragrafta genel olarak terör örgütlerinin finans kaynaklarına değinilmiştir. Buna göre; devletler terör örgütlerinin hayır, kültürel ve sosyal amaçları olan veya olduğunu iddia eden örgütler aracılığıyla veya silah kaçakçılığı, uyuşturucu trafiği ve haraç toplama gibi kanunsuz eylemler yoluyla mali kaynaklara ulaşmasını engellemek için hukuki düzenlemeler oluşturulması ve bu tür mali kaynakların uluslararası hareketleri konusunda bilgi değişimini yoğunlaştırmaya davet edilmişlerdir.

Terörizmin finansmanını uluslararası toplumu ciddi bir şekilde kaygılandıran bir sorun olarak gören taraf devletler, uluslararası terörizmin eylemlerinin sayı ve vahametinin teröristlerin erişebildikleri mali kaynaklarla doğru orantılı olması ve mevcut çok taraflı hukuki belgelerin özel olarak terörizmin finansmanı konusuna eğilmemesi sebebiyle bu Sözleşmenin gerekliliğini ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla denilebilir ki; bu Sözleşme, daha önceki terörizme ilişkin uluslararası sözleşmeleri tamamlama amacı gütmektedir.⁸⁵

Sözleşmenin 2. maddesine göre eğer bir kişi ekte belirtilen uluslararası anlaşmaların⁸⁶ herhangi biri kapsamında ve bu anlaşmalarda tanımlanan

⁸⁴ Kaya, **a.g.e.**, s. 36.

⁸⁵ Jean-Marc Sorel, "Some Questions About the Definitions of Terrorism and the Fight Against Its Financing," **EJIL**, Vol.XIV, No:2, 2003, s. 372.

⁸⁶ Ekte belirtilen uluslararası anlaşmalar şunlardır:

1)Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi(1970), 2)Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi(1971), 3)Uluslararası

eylemlerin, bir halkı korkutmak veya bir hükümeti veya uluslararası örgütü herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak amacıyla bir sivilin veya bir silahlı çatışma durumunda çatışmaya doğrudan katılmayan herhangi bir kişiyi öldürmeye veya ağır şekilde yaralamaya yönelik eylemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılması için yasadışı bir şekilde ve kasten fon⁸⁷ sağlar veya toplarsa bu Sözleşme kapsamında suç işlemiş sayılır. Aynı zamanda bu suçlardan birini işlemeye teşebbüs eden, suça iştirak eden, suçun işlenmesini örgütleyen veya talimat veren veya suçun bir grup tarafından işlenmesini kolaylaştıran kişiler de suç işlemiş sayılırlar.⁸⁸

Sözleşmenin 18. maddesinde taraf devletlere terörizmin finansmanının önlenmesi amacıyla bazı yükümlülükler getirilmiştir. Ayrıca devletler gerektiğinde kendi iç hukuklarında da gerekli düzenlemeleri yaparak diğer devletlerle işbirliği içerisinde olacaklardır. Buna göre devletler, sahipleri belli olmayan hesapların açılmasını yasaklamak ve gerçek ve tüzel kişilerin kimliklerinin kontrol edilebilmesi için gerekli önlemleri almak, mali kurumların karmaşık ve yasal nedeni olmayan sıra dışı işlemleri derhal yetkili makamlara bildirmelerini zorunlu kılan yasal düzenlemeleri gerçekleştirmek, para transferi kurumlarının denetlenmesini sağlamak, yetkili kurumlar arasında bilgi akışını sağlamak yükümlülüğündedir. Devletler aynı zamanda bu hususlarda işbirliği içerisinde olmalıdırlar.

Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi(1973), 4)Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası Sözleşme(1979), 5)Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme(1980), 6)Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi(1988), 7)Kıta Sahaneliği Üzerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolü(1988), 8)Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi ile İlgili Protokol(1988), Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesine Ek Protokol(1988), 9)Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi(1998)

⁸⁷ Madde 1(a): “Fon” her ne suretle elde edinilmiş olursa olsun, maddi veya gayri maddi, menkul veya gayrimenkul, her türlü kıymeti ve bu kıymetler üzerinde bir mülkiyet hakkı veya çıkarı kanıtlayan, elektronik veya dijital şekilleri dahil olmak üzere, her türlü görünüşteki belge ve yasal araçları ve bu çerçevede banka kredilerini, seyahat çeklerini, para havalelerini, hisse senetlerini, teminatları, tahvilleri, kredi mektuplarını, işbu tatat sınırlayıcı olmaksızın kapsar.

⁸⁸ Madde 2(d)-(e)

Sözleşmede belirtilen suçların faillerinin yakalanması halinde bu faillerin ilgili devlet tarafından yargılanması veya iade etmesi öngörülmüştür.⁸⁹ Taraf devletler soruşturma veya kovuşturma evrelerinde veya iade işlemlerinde mümkün olan en geniş şekilde adli yardımlaşmada bulunmayı taahhüt etmişlerdir.⁹⁰ Dolayısıyla adli yardımlaşma talebini geri çevirmek amacıyla banka hesaplarının gizliliği ilkesini öne süremezler.⁹¹ Ayrıca suçluların iadesi ve karşılıklı adli yardımlaşma amaçları bakımından Sözleşmede belirtilen suçlardan hiçbirisi mali suç⁹² veya siyasi bir suç veya siyasi suçla bağlantılı bir suç veya siyasi gerekçelerle işlenmiş bir suç⁹³ olarak kabul edilemez. Ancak bu Sözleşmede de devletlerin iadede ve karşılıklı adli yardımlaşmadan kaçınmalarına imkân tanıyan yoruma açık ifadeler bulunmaktadır. 15. maddede bir taraf devletin, iade veya adli yardımlaşma konusu olan bir kişinin ırk, din, etnik köken veya siyasi görüşlerinden dolayı cezalandırılmak amacı ile iadesinin istendiğine makul gerekçelerle inanması bu devletin iade veya adli yardım yükümlülüğünü doğurmamaktadır. Dolayısıyla bu hükmün; terörizme ilişkin değişik siyasi bakış açılarının, bu Sözleşme kapsamında suç işleyenlerin yargılanması veya iadesinde ön plana çıkmasına zemin hazırlayacağı söylenebilir.⁹⁴

i. Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme(2005)

Günümüzde terörizmin en tehlikeli tarafı olarak teröristlerin kitle imha silahlarına ve özellikle de nükleer silahlara ulaşabilme ihtimalidir. Teröristlerin nükleer silahları temin etme ve bunu kullanma veya kullanma tehdidinde bulunma ihtimali devletleri endişeye sevk etmektedir. Uluslararası terör örgütlerinin nükleer silah yapabilme teknolojisine erişebilmesi veya nükleer bir

⁸⁹ Madde 10

⁹⁰ Madde 12(1)

⁹¹ Madde 12(2)

⁹² Madde 13

⁹³ Madde 14

⁹⁴ Sorel, **a.g.e.**, s. 372.

reaktörün bu örgütlerce sabote edilmesi de tehlikenin bir başka boyutudur. Yukarıda bahsedilen Terörizmin Finansmanının Önlemesi Uluslararası Sözleşmesi'nin hazırlanmasına neden olan terör örgütlerinin finans kaynaklarının ulaştığı boyutlar göz önüne alındığında terör örgütlerinin nükleer teknolojiye ulaşabilme olanağının yüksek olduğu görülmektedir.

İşte bu endişeler altında 17 Aralık 1996 tarih ve 51/210 sayılı BM Genel Kurulu Kararı'nın 9. paragrafına istinaden kurulan *Ad Hoc* Komite ve hukuk işleri ile ilgilenen Altıncı Komite'nin çalışmaları sonucu "Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme" hazırlanmış ve bu Sözleşme 13 Nisan 2005'te New York'ta imzaya açılmış olup 7 Haziran 2007'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Eylül 2009 itibariyle 54 ülke taraftır. Bugüne kadar nükleer terörist saldırı örneği görülmemesine rağmen böyle bir ihtimalin önlenmesine yönelik çabalar taşıyan bu Sözleşme gelecekteki olası bir durumu ele aldığından önceki uluslararası sözleşme ve protokollerden bu yönüyle ayrılmaktadır. Yukarıda bahsi geçen uluslararası sözleşme ve protokoller terörizmin var olan ve meydana gelmiş yönlerini ele alırken "Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme" terörizmin meydana gelmesi muhtemel bir yönünü ele alması açısından önem arz etmektedir.

Sözleşmenin giriş bölümünde "dünya çapında terörist eylemlerin tırmanışa geçmesine" ve "nükleer terörizmin en ağır sonuçlara yol açabileceği ve uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturabileceğine" dikkat çekilerek mevcut uluslararası anlaşmaların nükleer terörizmin önlenmesine yönelik düzenlemelerden yoksun olduğunu ifade edilmektedir. Sözleşme ayrıca devletlerin barışçıl amaçlarla nükleer enerji geliştirme ve kullanma haklarını tanımaktadır.

Sözleşmeye göre bir kişinin öldürmek veya vücut bütünlüğüne ciddi zarar vermek veya çevreye veya mülke zarar vermek veya bir kişiyi veya uluslararası bir örgütü veya bir devleti bir şey yapmaya veya yapmaktan çekinmeye

zorlamak amacı ile radyoaktif madde veya araçlara sahip olması, kullanması veya radyoaktif maddelerin yayılmasına neden olacak şekilde nükleer bir tesise zarar vermesi suç kabul edilmiştir. Ayrıca bu suçların işlenmesi tehdidinde bulunan, teşebbüs eden, bu suçların işlenmesini organize eden veya kolaylaştıranlar da Sözleşme kapsamında suç işlemiş sayılırlar.⁹⁵

Sözleşme sadece bireylerin faaliyetlerini kapsamına almış devletlerin silahlı kuvvetlerinin faaliyetleri kapsam dışında bırakılmıştır. Yine Sözleşme içerdiği hiçbir maddenin nükleer silahların devletler tarafından kullanılmasının veya kullanma tehdidinde bulunmasının meşruiyeti konusuna ilişkin olmadığını belirtmektedir.⁹⁶

Sözleşmede devletlerin anılan suçların yerel kanunlarda da suç olarak kabul etmesi ve uygun cezalar belirlemesi kararlaştırılmıştır.⁹⁷ Ayrıca devletler 2. maddede yer alan fiillerin işlenmesinin önlenmesi için gerekli tedbirleri alacak ve bu fiilleri işleyen veya işleme hazırlığında bulunan kişilerle ilgili edindiği bilgileri diğer devletlerle ve ilgili uluslararası örgütlerle paylaşacaktır.⁹⁸

Devletlerin yargılama yetkisi ise 2. maddede yer alan fiillerin kendi topraklarında işlenmesi halinde veya bu devletin bayrağını taşıyan bir gemide veya bu devletin kanunları altında kayıtlı bir uçakta işlenmesi halinde veya bu devletin bir vatandaşı tarafından işlenmesi halinde söz konusudur. Ayrıca şu hallerde de Sözleşmeye taraf bir devlet yargılama yetkisini kullanabilecektir.⁹⁹

(a) suçun bu devletin bir vatandaşına karşı işlenmiş olması; ya da

(b) suçun, bir devletin ya da hükümetin, bu devletin büyükelçiliği ya da diğer diplomatik ya da konsolosluk binaları dahil, yurtdışındaki tesislerine karşı işlenmesi

⁹⁵ Madde 2

⁹⁶ Madde 4

⁹⁷ Madde 5

⁹⁸ Madde 7

⁹⁹ Madde 9(1-2)

(c) suçun, bu devletin topraklarında daimi olarak ikamet eden haymatlos tarafından işlenmesi durumunda; ya da

(d) suçun, devleti belirli bir eylemi gerçekleştirmeye zorlamaya ya da gerçekleştirmekten caydırmaya yönelik olarak işlenmesi; ya da

(e) suçun, bu devletin hükümeti tarafından işletilen bir uçakta işlenmesi

Yargılama yetkisi doğan bir devlet hangi şekilde bu yetkisini kullanacağını BM Genel Sekreterliği'ne bildirmelidir. Ayrıca eğer taraf devlet 2. maddedeki fillerden biri veya birkaçını işleyen kişi veya kişiler kendi topraklarında mevcut ise ve yargılanmaları üzere başka bir devlete iade etmiyorsa bu kişiler bu devlet tarafından yargılanmalıdır.¹⁰⁰

2. Mevcut Antlaşmaların Açmazları

a. Kapsam Darlığı

Öncelikli olarak, sözleşme ve protokollerin imzaya açılma ve yürürlüğe girme tarihlerine bakıldığında ortalama 3–4 yıllık bir sürenin geçtiği görülmektedir. Çitlioğlu'na göre bu farklar terörizmle mücadelede Birleşmiş Milletlerin olayları yönlendirme yerine olayların arkasında kaldığını göstermektedir.¹⁰¹ 1980'de imzaya açılıp 1987'de yürürlüğe giren “Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme” ve 1991'de imzalanıp 1998'de yürürlüğe giren “Plastik Patlayıcıların Tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme” örneklerinde olduğu gibi 7 yıllık zaman dilimlerinin ortaya çıkması caydırıcılık ve inandırıcılık açısından bir zafiyeti ortaya çıkarmaktadır.¹⁰² Çünkü geçen bu süre zarfında imzaya açılan sözleşme yürürlüğe girmediği için belirtilen tedbirlerin alınması gecikmektedir. Özellikle terörizmle ilgili uluslararası sözleşmelerin birkaç yıl içinde yürürlüğe girdikten sonra sözleşmeye taraf ülkelerin kendi iç hukuk düzenlemelerine göre bunları

¹⁰⁰ Madde 9(3-4)

¹⁰¹ Çitlioğlu, **Gri Tehdit Terörizm**, s. 205.

¹⁰² A.e.

yürürlüğe koymaları ve uygulamaları çok daha fazla zaman almaktadır. Bu da sözleşmelerden beklenen etkinin sağlanmasını geciktirmektedir.

Yukarıda bahsedilen sözleşme ve protokoller terörizmle ilgili önemli konuları ele almalarına rağmen bütüncül bir yaklaşım sergilediklerini söylemek mümkün değildir. Bu sözleşmelerde herhangi bir terörizm tanımının yapılmasından ziyade; genel olarak terör örgütleri tarafından en çok kullanılan ve sonuçları itibari ile de topluma en fazla zarar veren eylemleri tanımlanmış ve yasaklanmıştır. Aşağıdaki kısımda incelenecek olan Uluslararası Terörizm Kapsamlı Sözleşmesi Taslağı kabul edildiği takdirde bunun büyük ölçüde gerçekleşebileceği söylenebilir. Sözleşmeler genel olarak belirli bazı eylemlerle (uçak kaçırma, bombalama vb.) ilgilenmektedir ve bu eylemlerin de çoğu geçmişte gerçekleşen eylemlerin önlenmesine yöneliktir. Ancak mevcut durumda terörizmin geldiği nokta ve gelecekte bürünebileceği şekil konusunda kapsayıcı bir yaklaşım benimsendiği söylenemez. Bunda tabii ki devletlerin belirli konularda uyumsuzluk halinde olmalarının büyük payı vardır.

Söz konusu anlaşmalar devlet dışı kişileri ve faaliyetleri kapsamakta, doğrudan veya dolaylı olarak devletlerin terörizmle ilişkili sayılabilecek faaliyetleri kapsam dışında bırakılmıştır. Örneğin Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nin 19. maddesine göre silahlı kuvvetlerin faaliyetleri ve resmi görevlerinin ifasında devletin askeri kuvvetlerince gerçekleştirilen faaliyetler kapsam dışında bırakılmıştır. Bunun yanında Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nde terör örgütlerinin gerçek kişiler yanında tüzel kişilerce desteklenmesinin de suç sayılması önemli bir gelişmedir ancak bu da devletleri kapsama dışında bırakmaktadır.¹⁰³

¹⁰³ Kaya, a.g.e., s. 40-42.

b. Suçluların yargılanması ve iadesi konusunda uygulamadaki yetersizlikler

Terörist eylemlerde bulunan kişilerin yakalanması ve adalet önüne çıkarılması terörizmle mücadelede şüphesiz önemli bir yere sahiptir. Yukarıda bahsedilen uluslararası sözleşme ve protokollerin birçoğunda terörist faaliyetlere katılan kişilerin yargılanması veya yargılanamıyorsa adil bir şekilde yargılanabileceği ülkelere iade edilmesiyle ilgili maddeler mevcuttur.¹⁰⁴ Ancak benzer şekilde devletlerin hangi durumlarda iadede kaçınabileceğini ifade eden maddeler de mevcuttur. Bu nedenle bu alanda tam anlamıyla hukuki bir rejim oluşturduğu söylenemez.

BM Sözleşmeleri, suçlunun iade talebi reddedildiğinde suçluyu elinde bulunduran devlete yargılama zorunluluğu getirmektedir. Bu yargılama zorunluluğu da iade etmede olduğu gibi devletlerin siyasi görüşlerinden, ulusal hukuk sistemlerinden, sözleşmeleri uygulama istekleri gibi çeşitli konulardan etkilenmektedir.¹⁰⁵ Mevcut uluslararası anlaşmalarda terörist eylemler ciddi suçlar olarak kabul edilmiş ve devletlerin bu suçları yargılamak ve ciddiyeti nispetinde cezalandırmak üzere yerel kanunlarında gerekli düzenlemeleri yapmaya davet edilmişlerdir. Ayrıca bu anlaşmalara taraf devletler gerekli işbirliği ve yardımlaşmada bulunacaklarını beyan etmişlerdir. Ancak devletlerin hukuk sistemlerindeki farklılıklardan kaynaklanan nedenlerden dolayı işbirliğinde aksamalar meydana gelmektedir. Dolayısıyla denilebilir ki terörist suçların yargılanması genel olarak devletlerin ulusal yargı organlarına bırakılmıştır.

¹⁰⁴ Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlerle İlgili Sözleşme ve Plastik Patlayıcıların Tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme hariç diğer tüm sözleşmelerde iade et ya da yargıla ilkesi benimsenmiştir.

¹⁰⁵ Pouyan Afshar Mazandaran, “An International Legal Response to an International Problem: Prosecuting International Terrorists,” **ExpressO Preprint Series Paper**, No:899, Berkeley Electronic Press, 2006, (Çevrimiçi) <http://law.bepress.com/expresso/eps/899>, 3 Haziran 2009

Sonuç olarak; Sözleşmelerin birçoğu ele aldıkları eylemlerin önlenmesi ile ilgili başlıklara sahip olmasına rağmen bu eylemlerin önlenmesinde yetersiz kaldıkları söylenebilir. Bu Sözleşmeler daha çok terörist eylemleri gerçekleştiren faillerin yakalanması ve yargılanması ile ilgili hükümler içermektedir. Ancak yukarıda anılan nedenlerden dolayı bu konuda da etkili bir mekanizmanın oluşturulabildiği söylenemez.¹⁰⁶

3. Terörizmle İlgili Hukuksal Kapsamın Artırılma Çabası: Uluslararası Terörizm Kapsamlı Sözleşmesi Taslağı

Yukarıda bahsedilen uluslararası sözleşme ve protokoller terörizmin değişik yönlerini ele almıştır. Kimi zaman bazı terör eylemlerinin birden fazla sözleşmenin sahasına girdiği görülebilmektedir. Böyle bir durumda hangi sözleşmeye göre hükmedileceği konusunda bir belirginlik mevcut değildir. Ayrıca bu sözleşmeler genel olarak ele aldıkları konulara ilişkin hangi eylemlerin suç olarak kabul edileceğinden bahsetmişler ancak herhangi bir terörizm tanımına yer vermemişlerdir. Dolayısıyla bu sözleşmeler günümüzdeki terör eylemlerini tüm yönleriyle kapsamaktan uzaktır ve bu da değişen yönleriyle mücadele etmenin giderek güçleştiği terörizmle ilgili kapsamlı bir uluslararası sözleşme ihtiyacını doğurmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen 1996 tarih ve 51/210 sayılı Karar'a binaen kurulan *Ad Hoc* Komite ve BM bünyesinde hukuk işleri ile ilgilenen Altıncı Komite Uluslararası Terörizm Kapsamlı Sözleşmesi (Comprehensive Convention on International Terrorism) hazırlanması çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmaların başlangıcı 1994 yılında kabul edilen 49/60 sayılı Genel Kurul Kararı'na ekli Deklarasyon olarak kabul edilebilir. Bu Deklarasyon ile devletler, konunun tüm yönlerini kapsayıcı hukuki

¹⁰⁶ Jennifer Trahan, "Terrorism Conventions: Existing Gaps And Different Approaches" **New England International & Comparative Law Annual**, Vol.VIII, 2002, s. 215-243.

bir çerçevenin oluşturulmasını sağlamak amacıyla, terörizmin bütün tür ve görünüşleriyle önlenmesi ve mücadele edilmesi ile ilgili mevcut uluslararası hukuki düzenlemelerin kapsamını gözden geçirmeye davet edilmiştir.¹⁰⁷ 1996 yılında Hindistan'ın sunduğu “Uluslararası Terörizme dair Kapsamlı Sözleşme Taslağı” üzerinde değerlendirmeler ve tartışmalar yapılarak ilerleyen yıllarda bu taslak geliştirilmiştir. Eylül 2001’de Genel Kurul 56. oturumu esnasında bir uluslararası terörizm kapsamlı sözleşmesinin kabul edilmesiyle ilgili konu Altıncı Komite’ye tevdi edilmiştir. Altıncı Komite de bu konudaki çalışmaların derinleştirilerek devam ettirilmesi için bütün BM üyesi ülkelere açık bir Çalışma Grubu oluşturmuştur. Taslak üzerindeki çalışmalar 2005 yılında gerçekleştirilen Dünya Zirvesi sonrası yayınlanan Sonuç Bildirgesi ile önemli bir ivme kazanmıştır.¹⁰⁸ 2006 yılında Genel Kurul’da kabul edilen BM Terörle Global Mücadele Stratejisi de bu anlamda önemli bir adım olarak görülmektedir.¹⁰⁹

Ad Hoc Komite’nin daha önceki çalışmaları neticesinde yukarıda anılan Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme kabul edilmiştir. Komite’nin Uluslararası Terörizm Kapsamlı Sözleşmesi Taslağı üzerindeki çalışmaları esnasında genel olarak devletler uluslararası terörizmin önlenmesi ve ortadan kaldırılması konusunda hemfikir olmalarına rağmen bazı konulardaki anlaşmazlıklar kapsamlı bir yaklaşım sergilenmesine izin vermemektedir. Devletler arasında görüş ayrılığı bulunan konular şu şekildedir:

- Terörizmin hukuki tanımı
- Terörizmle sömürgecilik karşıtı ve ulusal kurtuluş hareketleri arasındaki ilişki
- Silahlı çatışmalarda devletlerin silahlı güçlerinin faaliyetleri

¹⁰⁷ A/RES/49/60 (1994), Annex, para. 7

¹⁰⁸ A/60/L.1 (2005)

¹⁰⁹ A/RES/60/288

Terörizm tanımının devlet sponsorlu terörizmi ve devlet terörü faaliyetlerini içerip içermemesi görüş ayrılığına neden olmuştur. Küba, Irak, Lübnan, Pakistan, Libya, Suriye, Sudan gibi ülkeler devlet sponsorlu terörizmin ve devlet terörü faaliyetlerinin tanıma dâhil edilmesi gerektiğini savunurken, diğer ülkeler bunun zaten mevcut uluslararası sözleşmelerde mevcut olduğunu ifade etmektedirler. Avrupa Birliği ülkeleri, Kanada, Japonya, Çin gibi bazı ülkeler devletlerin silahlı güçlerinin faaliyetlerinin sözleşme kapsamı dışında bırakılması gerektiği görüşündedirler. Taslak sözleşme terörist faaliyetlerin ne olduğundan bahsetmesine rağmen kimi ülkeler sözleşmede “terörizm” tanımına yer verilmesini istemektedirler.¹¹⁰

Diğer bir tartışma konusu da yabancı işgal ve baskılara, sömürgeciliğe karşı girişilen silahlı mücadelenin self-determinasyon hakkı kapsamında mı yoksa terörizm tanımı içinde mi değerlendirilmesi gerektiği ile ilgilidir. Örneğin Malezya’nın; İslam Konferansı Örgütü adına, uluslararası hukukun prensipleriyle uyumlu olarak bağımsızlık ve self-determinasyon amacıyla halkların yabancı işgale, sömürgeciliğe ve hegemonyaya karşı silahlı mücadelesinin terör suçu olarak değerlendirilemeyeceğine dair verdiği bir öneri ile bu alandaki uzlaşma daha da zorlaşmıştır. Bu öneriye karşı olan devletler de self-determinasyon hakkının ne şekilde kullanılabileceğinin uluslararası hukukta düzenlendiğini, insan haklarıyla ilgili bu konunun terörizmle ilgili kapsamlı bir sözleşmede tekrarlanmasının yersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Gerçekten de halkların self-determinasyon hakkı için her türlü yolla silahlı mücadeleye girmeleri meşrulaştırılamaz. Bu hakkın özellikle uluslararası insancıl hukuk başta olmak üzere hukuk kurallarına uygun bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Terörist faaliyetler içermeyen ve uluslararası hukukla uyumlu self-determinasyon mücadeleleri zaten meşru kabul edilmektedir. Dolayısıyla bunun terör suçu olarak değerlendirilemeyeceğinin sözleşmeye dâhil edilmeye çalışılması

¹¹⁰ (Çevrimiçi) <http://www.reformtheun.org/index.php/eupdate/3879>, 17 Haziran 2009

sözleşmenin kapsamını zorlamaktadır. Kısacası bu tür tartışmalar nedeniyle bu konuda uzlaşma sağlanamamıştır.¹¹¹

Kimi devletler de taslak sözleşmenin kabul edilmesi durumunda terörizmle ilgili mevcut uluslararası sözleşmelerin ne şekilde uygulanacağı konusunu tartışmaktadırlar. Bu devletlere göre bu durum hukuki boşluk oluşturma ihtimalini içermektedir.¹¹²

Taslak sözleşmeye göre devletler terörist faaliyetlerin önlenmesi ve cezalandırılması için işbirliği yapma yükümlülüğündedirler. Terörist faaliyetler ise üzerindeki tartışmalar devam etmekler birlikte; bir kişinin hukuk dışı olarak ve isteyerek silah, patlayıcı gibi öldürücü araçlar veya tehlikeli maddeler kullanarak bir insanın veya insan grubunun ölümüne veya ciddi şekilde yaralanmasına veya kamuya ait binalara, ulaşım araçlarına veya altyapıya yönelik şiddete veya şiddet tehdidine başvurusu olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda bu faaliyetlerin işlenmesine teşebbüs etmek, yardımcı olmak, organize etmek, başkalarını yönlendirmek veya terörizmle ilgili mevcut uluslararası sözleşmelerde yer alan fiillerden birini işlemek de terörist faaliyet kapsamına alınmıştır.¹¹³

Taslak sözleşme devletlerin yukarıda belirtilen fiilleri ulusal kanunlarında da suç olarak kabul etmelerini ve uygun cezaları tayin etmelerini istemektedir. Bu tür eylemler hiçbir şekilde politik, felsefi, ideolojik, etnik, dini veya benzeri diğer nedenlerle meşrulaştırılamayacak ve ağırlıklarına göre cezalandırılacaktır.¹¹⁴

Taslak sözleşmede birçok Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi kararı da belirtildiği gibi devletler başka bir devletin topraklarında gerçekleştirilen terörist faaliyetlere yardım etmekten, maddi kaynak sağlamaktan, bunları organize

¹¹¹ Subedi, **a.g.e.**, s. 163.

¹¹² (Çevrimiçi) <http://www.reformtheun.org/index.php/eupdate/3879>, 17 Haziran 2009

¹¹³ Uluslararası Terörizm Kapsamlı Sözleşmesi Taslağı, madde 2

¹¹⁴ **A.e.**, madde 4-5

etmekten kaçınmaları gerektiği belirtilmiştir. Aynı zamanda bu tür eylemlerin kendi topraklarında yapılmasına göz yummamaları, terör örgütlerinin eğitim ve eylem planlarının kendi topraklarında yapılmadığından emin olmak için gerekli önlemleri almaları gerekmektedir. Sığınma talep eden bir kişinin bu talebinin kabul edilmeden önce kişinin herhangi bir terör eylemine katılıp katılmadığının belirlenmesi için gerekli önlemlerin alınması da taslağa göre devletlerin yükümlülüklerindendir. Bunun yanında taslakta suçluların iadesi de düzenlenmiştir. Buna göre; devletler belirtilen eylemleri işleyenlerin yakalandığında yargılanması öngörülmektedir. Kendi ülkesinde yargılama gerçekleştirilemiyorsa ilgili ülkeye iade edilmelidir. Eğer iki ülke arasında suçluların iadesi anlaşması bulunmasa bile taslağa göre bu anlaşma esas kabul edilecektir.¹¹⁵

¹¹⁵ A.e., madde 6-7-8

IV. BÖLÜM: ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE İNSAN HAKLARINA SAYGI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE GELECEĞE YÖNELİK PERSPEKTİFİ

Birleşmiş Milletler'in uluslararası terörizmle mücadele adına yaptığı çalışmalardan yukarıdaki bölümlerde bahsedildi. Bu çalışmaların istenilen ve yeterli düzeyde olmadığı hem çeşitli akademisyenler tarafından hem de BM bünyesinde dile getirilmektedir. Bu bölümde öncelikle Birleşmiş Milletler'in terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasına yönelik yaptığı çalışmalar ele alınacaktır. İkinci olarak ise Birleşmiş Milletlerin yapısından kaynaklanan problemlerin giderilmesi için BM bünyesindeki reform çabalarından bahsedilecektir. Daha sonra ise Birleşmiş Milletlerin terörizmle mücadelede geleceğe yönelik olarak geliştirmeye çalıştığı stratejilerden ve perspektiflerden bahsedilecektir.

A. Uluslararası Terörizmle Mücadelede İnsan Haklarının Korunmasına Yönelik Çalışmalar

1. Genel olarak insan hakları ve terörizm ilişkisi

Sınırları içerisindeki kişilerin hak ve hürriyetlerini korumak devletin asli görevlerinden biridir. Bu nedenle ülkesinde gerçekleşen terör olaylarının neden olduğu ihlaller veya terör olaylarını önlemek için aldığı tedbirlerden dolayı meydana gelen ihlallerden aslen ve son kerte devlet sorumludur. Devletin sorumlulukları bir yana; hiç şüphe yoktur ki terörizm başta yaşama hakkı olmak

üzere birçok insan hakkına ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Terörizm aynı zamanda devletlerin sosyo-ekonomik yapılarını ve halkın güvenliğini tehdit ettiğinden çoğu zaman terörizme maruz kalan insanların sağlık ve eğitim hakkı veya seyahat özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerini kullanmalarını engellemektedir. Öte yandan devletlerin hakkı ve görevi olan terörizmle mücadele ederken de insan haklarının korunmasına özen göstermeleri gerekmektedir. Devletler terörizmle mücadele ederken hem kendi vatandaşlarının hem de terör örgütü üyesi şüphesiyle yakalananların temel insan haklarını ihlal edici davranışlardan kaçınmalıdırlar. Terörist olduğu şüphesiyle yakalananların da terör mağdurlarının da kanunlar karşısında eşit olduğunu ifade eden Schmid, her ne kadar bunun insanlardaki adalet duygusu ile çelişme ihtimali olsa da insan hakları bağlamında bu eşitliğin sağlanması gerektiğini belirtmektedir.¹ Buradan bir terör şüphelisinin de adil bir şekilde yargılanma hakkı olduğunu ve ne sebeple olursa olsun örneğin işkenceye maruz kalmama hakkı olduğunu çıkarmak mümkündür. Dolayısıyla terörizm ve insan hakları ilişkisinin iki yönlü olduğu söylenebilir.

Terör eylemlerinin etkileri genel olarak zaman ve mekân açısından sınırlıdır. Ancak devletlerin buna tepkisi çoğu zaman uzun süreli ve geniş çaplı olabilmektedir. Dolayısıyla devletlerin terörizmle mücadele ederken bazı temel hak ve özgürlükleri ihlal etmeleri söz konusu olabilir. Örneğin kimi devletler terör eylemlerine katılanların yakalanabilmesi için kolluk kuvvetlerinin yetkilerini orantısız bir şekilde artırabilmekte ve bütün bir topluma sıkı güvenlik önlemleri almaktadırlar. Aslında terör örgütlerinin de bir açıdan istedikleri budur. Terör örgütleri eylem düzenledikleri devletin güvenlik kaygısıyla halk üzerindeki denetimini artırmasını, böylece halkın bu sıkı güvenlik önlemlerinde huzursuz olmasını beklemektedir. Halkın huzursuzluğunun artması kimi zaman devlet otoritesine karşı çıkma şeklinde tezahür edebilecek ve bu da terör örgütlerinin eleman kazanma ve tabanını genişletme imkânını arttıracaktır. İspanya’da uzun

¹ Alex P. Schmid, “Terrorism and Human Rights: A Perspective from the United Nations,” **Terrorism and Political Violence**, Vol.XVII, No:1-2, 2005, s. 29.

yıllar faaliyet gösteren ETA isimli terör örgütünün bu manadaki bakış açısını yansıtan şu ifadeler genel olarak terör örgütlerinin, devletlerin terörle mücadele ederken vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerini kısıtlamalarını ve ihlal etmelerini beklediklerini göstermektedir: *“Düşman bizden bin kat daha güçlüdür. Ama her saldırdığımız an ve mekânda biz ondan daha güçlüyüz. Düşman birçok arı tarafından sokulan büyük bir hayvan gibi kontrolünü kaybeder ve sağa sola kör bir şekilde saldırmaya başlar. İşte bu noktada en büyük amaçlarımızdan birine ulaşmış oluruz; düşmanı şiddet ve sertliğe zorlamak. Mağdurlarının çoğu masum insanlar olacaktır. Bu ana kadar aşağı yukarı pasif olarak bekleyen insanlar kızgın ve gayri memnun olurlar ve tepki olarak bize katılırlar. Bundan daha iyi bir sonuç bekleyemeyiz.”*²

Devletlerin terörizmle mücadelede sonuca ulaşabilmeleri için terör örgütlerine zemin hazırlayacak şiddet hareketlerine başvurmaktan kaçınmaları gerekmektedir. Bu açıdan, etkin bir terörle mücadele stratejisinin amacı demokratik toplum ve hukukun üstünlüğünün korunması olmalıdır.³ Demokratik devletlerin terörizmle mücadelede yapmaları gereken temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmak değil, bunları gerektiği ölçüde kısıtlayarak gerekli önlemleri almak ve en kısa zamanda toplumsal düzeni sağlayarak vatandaşlarının özgürlüklerini en iyi şekilde kullanmalarını sağlamaktır.⁴

Schmid’e göre terörizmle mücadele ederken iyi yönetim, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve sosyal adalet temel kriterler olmalıdır. İyi yönetimin bulunmadığı bir ülkede kötü yönetime gösterilen direnişin artacağını belirten Schmid bu yönetimin demokratik yöntemlerle değiştirilmesinin mümkün olmaması durumunda politik şiddetin geniş taban bulacağını ifade etmektedir. Sosyal adaletsizliğin de toplumdaki huzursuzlukların kaynağı olduğunu ifade eden Schmid, hukukun üstünlüğünün benimsenmesinin toplumdaki politik şiddetin önlenmesini sağlayacağını belirtmektedir. Hukuk önünde herkesin eşit olması,

² Badey, a.g.e., s. 97.

³ Paul Wilkinson, **Terrorism and the Liberal State**, New York University Press, 1986, s. 19.

⁴ Kaya, a.g.e., s. 197.

toplumdaki tüm bireylerin haklarını adalet önünde arayabilmesini sağlar. Bu nedenle yönetenlerin hukuku kendi çıkarlarına uygun ve muhaliflerine karşı siyasi bir araç olarak kullanmaları hukuka olan güveni zedeleyecektir. Dolayısıyla hukukun üstünlüğünün benimsenmesi insan hakları ve temel özgürlükler açısından şüpheli veya mağdur tüm bireylerin eşit olmasını sağlayacaktır.⁵

Terörizme karşı girişilen silahlı mücadelenin, diğer bir deyişle terörizme karşı kuvvete başvurma'nın hangi hukuk kuralları altında değerlendirileceği de tartışma konusu olmuştur. Terörizmle mücadelenin insan haklarını hukukuna mı yoksa silahlı çatışma hallerinde uygulanan insancıl hukuka mı tabi olduğu konusunda değişik görüşler mevcuttur. Bu görüş ayrılığı terörizme karşı kuvvet kullanmanın bir tür “savaş” halini doğurup doğurmadığıyla ilgilidir. Uluslararası insancıl hukuk savaşla ilgili veya daha genel anlamda silahlı çatışmalarla ilgili uluslararası hukukun bir parçasını oluşturur. Diğer bir deyişle insancıl hukuk uluslararası ve uluslararası olmayan silahlı çatışma hallerinde insan haklarını korunması amacıyla uygulanan kurallardır. Ancak terörizm silahlı çatışma hali oluşturmakta mıdır?

Terörizmin tek başına silahlı çatışma durumu yaratmadığını savunan Başeren'e göre, terörizmin yarattığı insan hakları ihlallerine karşı uygulanacak hukuk da, insan haklarının uluslararası korunmasına ilişkin hukuk kurallarıdır.⁶ Pokempner da savaş zamanında insan hakları hukukun uygulanamayacağı ve yerini insancıl hukukun alacağı şeklinde görüşlerin yanlış olduğunu belirtmektedir. Pokempner'a göre savaş halinde insan hakları hukuku insancıl hukukla birlikte varlığını sürdürür ancak bir kısım kısıtlamalara uğrayabilir. Ancak yaşama hakkı, işkence ve kötü muameleye uğramama hakkı, din ve vicdan özgürlüğü gibi, savaş durumunda bile vazgeçilemeyecek insan hakları vardır. Dolayısıyla insancıl hukukun silahlı çatışma durumu gibi özel bir durumda insan

⁵ Schmid, **a.g.e.**, s. 29-30.

⁶ Sertaç H. Başeren, “İnsan Hakları ve Terörizm,” **İnsan Hakları ve Güvenlik**, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, No:1, Ankara 2001, s. 210.

hakları hukukunun genel garantilerini muhafaza ederek uygulanan *lex specialis* olduğu söylenebilir.⁷

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi; “Acil Durumlar” başlıklı 29 no’lu Genel Yorumu’nda Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nde bahsi geçen bazı hakların (örneğin toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı) silahlı çatışma durumunda bile kısıtlanmasına, sadece durumun devletin mevcudiyetine tehdit oluşturması halinde izin verildiğini belirtmiştir. Ancak mevcut durumun süresi, etkilediği coğrafi alan gibi nitelikleri de kısıtlamalar için göz önünde bulundurulmalıdır.⁸ Peki, terörizmin bir devletin mevcudiyetine tehdit oluşturduğu söylenebilir mi? Birleşmiş Milletler’in ve ülkelerin genel anlayışına bakıldığında terörizmin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğu aşikârdır. Dolayısıyla devletlerin politik ve sosyo-ekonomik düzenlerini tehlikeye sokan terörizmin yukarıda bahsedilen anlamıyla bir devletin mevcudiyetine tehdit oluşturduğu söylenebilir. Ancak temel insan hakları haricindeki diğer hakların sınırlandırılması bir devletin maruz kaldığı terör eylemlerinin sürekliliğine, etki alanına ve özelliklerine göre değişebileceği söylenebilir. Bu niteliklerin belirlenmesi göreceli olacağından hangi hakların ne kadar süreyle, ne dereceye kadar sınırlandırılabilmesi bir standarda tabi değildir. Dolayısıyla her ülkenin terörizmle mücadele uygulamalarında farklı standartlar belirlediği söylenebilir.

⁷ Dinah Pokempner, “Terrorism and Human Rights: The Legal Framework,” **Terrorism and International Law: Challenges and Responses**, Ed.by. Michael N. Schmitt, Contributions presented at the “Meeting of independent experts on Terrorism and International Law: Challenges and Responses. Complementary Nature of Human Rights Law, International Humanitarian Law and Refugee Law” and the “Seminar on International Humanitarian Law and Terrorism” organized by International Institute of Humanitarian Law, 2002, s. 19.

⁸ CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, UN Human Rights Committee, General Comment No.29, States of Emergency (Article 4), 2001

2. Kimi ülkelerin terörizmle mücadele uygulamaları ve insan hakları ilişkisi

Terörizmle mücadele özellikle 11 Eylül'den sonra uluslararası ölçekte önemli yer kazanmıştır. Birçok ülkede art arda patlayan⁹ ve yüzlerce insanın hayatına mal olan bombalar, devletleri terörle mücadelede daha etkin önlemler almaya zorlamıştır. Bu bağlamda; özellikle şiddetli terör eylemlerine maruz kalan devletler yeni terörle mücadele kanunları çıkartarak, terörle mücadele noktasında hukuki eksikliklerini gidermeye çalışmışlar ve çoğu zaman ise daha geniş ve ağır hukuki düzenlemelere yer vermişlerdir. Terörle mücadele konusunda yapılan kimi hukuki düzenlemelerin eleştirilen en önemli noktası ise bu düzenlemelerin insan haklarına gösterdiği önemin düzeyi ile ilgili olmuştur. Temel hak ve özgürlükler ile güvenlik arasındaki dengenin nasıl korunması gerektiği veya yapılan düzenlemelerin bu hassasiyeti ne kadar taşıdığı soruları terörle mücadele-insan hakları ilişkisinde sıkça karşılaşılmaktadır.¹⁰

Bağımsız bir uluslararası sivil toplum örgütü olan İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 2003 yılında terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasına ilişkin hazırladığı rapora göre terörizm karşısında insan haklarının çerçevesinin keyfi olarak daraltılması mümkün değildir. Terörizmle mücadelede kamu düzeninin sağlanması için birtakım ek önlemler alınabilir; ancak ne olursa olsun yaşama hakkı, işkence ve insanlık dışı muamele görmeme hakkı, din ve vicdan özgürlüğü gibi bazı temel hak ve özgürlüklerden vazgeçilmesi mümkün değildir. Ayrıca Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi gibi insan hakları sözleşmelerine göre; diğer insan hakları üzerinde terörizmle mücadele sırasında uygulanacak kısıtlamalar istisnai ve geçici bir süreliğine ve devletin uluslararası insancıl hukuk başta olmak üzere uluslararası hukuktan kaynaklanan sorumluluklarıyla uyumlu olmalıdır. Ancak anılan rapora göre dünya genelinde birçok ülkede terörizme karşı yürütülen mücadele insan hakları ihlallerine sebep olmuştur. Bazı

⁹ Londra, Madrid ve İstanbul'da birbirine yakın tarihlerde benzer saldırılar meydana gelmişti.

¹⁰ Kaya, a.g.e.,s. 192-195.

lkeler temel hak ve özgürlükleri zedeleyen yeni güvenlik yasaları çıkartmış veya terör şphelilerini adil yargılanma hakkından mahrum bırakmıştır. Bazı lkeler ise terörizmle mücadeleyi, muhaliflerin bastırılmasını haklılaştırmak üzere bir fırsat olarak kullanmışlardır.¹¹ örneğin Çin terörle mücadele kampanyasını Uygur halkı ile ilişkilendirmiş; benzer şekilde Rusya, een halkına karşı; Özbekistan hükümeti ülkesinde kontrol altında tutmak istediği Müslüman halka karşı terörle mücadele adı altında bastırıcı önlemler almıştır.¹²

11 Eylül saldırılarından sonra ABD’de Ekim 2001’de yürürlüğe giren ve güvenlik güçlerine geniş yetkiler veren Patriot Yasası¹³ terörizmle mücadelede insan hakları-güvenlik dengesinde güvenliğin ağır bastığı hukuki düzenlemelerin öncüsü olmuştur. Bu yasa ile ev ve iş yerlerinin habersiz aranması, telefon dinleme ve internet iletişiminin takip edilmesi yasallaştırılmış, yürütme ve yargı organlarının izleme ve alıkoyma yetkileri artırılmıştır.¹⁴ Patriot Yasası ile verilen geniş denetim yetkisi ile bir polise herhangi bir kitapçı veya kütüphaneden bir müşterinin aldığı veya okuduğu kitapları öğrenme hakkı verilmiştir. Böyle bir uygulama ile ABD, lkesi içinde bulunanların üzerindeki denetim ve gözetim yetkisini artırmış ve bir manada baskı kurmuş olmaktadır.

İnsan Hakları İzleme rgt’nün 2003 yılı raporunda ABD’nin terörizmle mücadele uygulamalarının ve hukuki düzenlemelerinin uluslararası insan hakları ve insancıl hukukun temel prensiplerini çiğnediği ifade edilmektedir.¹⁵ Rapor’a göre Ortadoğulu ve Güney Asyalı kişiler çoğunlukta olmak üzere yaklaşık 1200 kişi 11 Eylül saldırıları ile ilgili soruştırma kapsamında gözaltına alınmıştır. Bu

¹¹ “In the Name of Counter-Terrorism: Human Rights Abuses Worldwide” A Human Rights Watch Briefing Paper for the 59th Session of the United Nations Commission on Human Rights, 25.03.2003, s. 3.

¹² “Opportunism in the Face of Tragedy: Repression in the Name of Anti-terrorism” Human Rights Watch Report 2004

¹³ The Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001 (USA Patriot Act)

¹⁴ Didem Yaman, “11 Eylül Sonrasında ABD: Algılamalar, Psikolojik Yansımalar ve Yasal Düzenlemeler,” **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C:1, No:1, 2005, s. 137-138.

¹⁵ “In the Name of Counter-Terrorism: Human Rights Abuses Worldwide” A Human Rights Watch Briefing Paper for the 59th Session of the United Nations Commission on Human Rights, 25.03.2003, s. 22.

kişilerden çoğu göçmen yasasına muhalefetten, bir kısmı değişik suçlardan ve çok azı terörist eylemler dolayısıyla gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınan bu kişiler ve bunların avukatlarının isimleri, tutuldukları yerler ve sınır dışı edilme prosedürleri ulusal güvenlik çıkarları öne sürülerek gizli tutulmuştur.¹⁶

Terörle mücadele insan hakları ihlallerinin ve uluslararası alanda büyük tepki gören uygulamaların yapıldığı Guantanamo Üssü, ABD'nin terörle mücadelede güvenlik-insan hakları dengesinde güvenlik boyutunu birinci sıraya koyduğunu göstermiştir. ABD'nin Guantanamo'da; El Kaide bağlantılı olduğunu öne sürdüğü şüphelileri, herhangi bir yargılama sürecinden geçirmeden zorla alıkoyduğu, aynı zamanda fiziksel ve psikolojik şiddete¹⁷ maruz bıraktığı ifade edilmektedir.¹⁸ ABD yetkilileri ise Guantanamo'da bulunan zanlıların suçlu olduklarından hiç şüpheleri olmadığı ve suçları ispat edilmese dahi zanlıların tekrar savaşa dönmelerini engellemek için gözaltı sürelerinin belirsiz bir tarihe kadar devam etmesini savunmuşlardır.¹⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporuna göre Guantanamo Üssü'nde tutulan kişiler hiçbir hukuki statü altında değildirler ve bu kişilerin statüsünün belirlenmesi ve bu statüye göre yargılanmaları için çalışma başlatmayı teklif eden Keyfi Tutuklamalara İlişkin BM Çalışma Grubu'nun çağrısını yanıtsız bırakmıştır.²⁰

Bush yönetiminden sonra görevi devralan Barack Obama ise görevi devralır almaz ilk icraatlarından biri olarak Guantanamo'daki askeri savcılara, karara bağlanmamış davaların 120 gün süreyle durdurulmasını istemeleri talimatını verdi. Barack Obama, ABD'nin insan hakları geçmişinde bir leke olarak görülen Guantanamo kampını kapatacağı sözünü de vermişti. Başkanlık koltuğuna

¹⁶ Human Rights Watch Briefing Paper, 2003, s. 23.

¹⁷ Guantanamo'daki şiddet şekilleri genel manasıyla şu uygulamaları içermektedir: tutukluların vücut bütünlüğüne, sağlığına, psikolojisine zarar vermek, sanıkların tualete çıkmalarını yasaklamak, düzensiz uyku saatlerine zorlamak, inanç ve değer sistemleriyle alay etmek, hakaret etmek, cinselliği kullanmak. Aktaran Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri**, s. 93-94.

¹⁸ Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için Bkz: David Rose, **Guantanamo: Amerika'nın İnsan Haklarına Karşı Savaşı**, Çeviren: Şule Gülmen, 1001 Kitap, İstanbul, 2005

¹⁹ Bal, **a.g.e.**, s. 95.

²⁰ Human Rights Watch Briefing Paper, 2003, s. 23.

oturduğu ilk günlerde de Guantanamo hapisanesinin bir yıl içerisinde kapatılmasına yönelik kararı imzalamıştır.²¹

Yine Patriot Yasası'na benzer şekilde; 11 Eylül saldırılarından hemen ardından İngiltere'de çıkarılan Anti-Terörizm Suç ve Güvenlik Yasası 2001²² ile İçişleri Bakanı'na terör zanlısı yabancıların gözetimine alınmasına izin verme yetkisi verilmiştir. Bunun için bakanlığın söz konusu kişinin İngiltere'de bulunmasının güvenliği tehdit ettiğine, kişinin terörist olduğuna inanması ve hatta bundan şüphe duyması yeterlidir. Böyle bir kanıya varmak için kullanılan delil gizlidir ve şüphelinin bunu öğrenmesi mümkün değildir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporu bu uygulamaların adil yargılanma hakkının ihlali olduğunu ifade etmektedir. Yine İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporuna göre İngiltere 11 Eylül'de sonra Anti-Terörizm Yasası kapsamında 300'den fazla kişiyi tutuklamış; ancak çoğunluğu göçmenlikle ilgili konular nedeniyle olmak üzere yaklaşık kırk kişi çeşitli cezalarla cezalandırılmıştır. Ayrıca İngiltere'nin terörle mücadele uygulamalarında işkence yöntemlerinin kullanıldığına ilişkin endişeler de dile getirilmektedir.²³

3. Birleşmiş Milletler'de terörizmle mücadele-insan hakları dengesi

Birleşmiş Milletler'in insan haklarına ilişkin düzenlemelerin kaynağını BM Şartı'nda bulmak mümkündür. Şart'ın 1. maddesinin 3. paragrafında *“ekonomik, sosyal, kültürel ve insancıl nitelikteki uluslararası sorunları çözmede ve ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası işbirliğini sağlamak”* BM'nin amaçları arasında sayılmıştır. Ayrıca 55. maddede de

²¹ Executive Order, Review And Disposition Of Individuals Detained At The Guantánamo Bay Naval Base And Closure Of Detention Facilities, January 2009

²² Anti-Terrorism Crime and Security Act 2001

²³ Human Rights Watch Briefing Paper, 2003, s. 22.

uluslararasıda halkların hak eşitliği ve self-determinasyon ilkesine saygı üzerine kurulmuş barışçı ve dostça ilişkiler sağlanması için gerekli istikrar ve refah koşullarını yaratmak üzere Birleşmiş Milletler'in, ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine bütün dünyada etkin bir biçimde saygı gösterilmesini, kolaylaştıracağı belirtilmektedir. 1776(1962) sayılı Genel Kurul Kararı'nda da *“gerek BM Şartı'nda gerekse İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ifade edilmiş bulunan, BM'nin temel amaçlarından birini insan haklarına evrensel saygıyı teşvik etmek oluşturmaktadır”* görüşü yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler sisteminde insan haklarının uluslararası alanda korunması amacına yönelik düzenlemeler, örgütün faaliyetlerini sürdürebilmesi amacıyla kurulmuş organlar bünyesinde ya da BM öncülüğünde insan haklarının korunması amacıyla gerçekleştirilen sözleşmelerde düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu mekanizmalar hukuki yapılarına göre şekil ve etki bakımından farklılıklar göstermektedir.²⁴ Genel olarak insan haklarının korunması amacına yönelik olarak BM sisteminde BM Şartı'na dayanılarak oluşturulan mekanizmalar; Genel Kurul²⁵, Ekonomik ve Sosyal Konsey²⁶ ve Uluslararası Adalet Divanı ile Genel Kurul tarafından kurulan BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve İnsan Hakları Konseyi olarak sıralanabilir. BM çatısı altında insan haklarının korunmasına yönelik olarak oluşturulan diğer mekanizma da sözleşmeler yoluyla oluşturulan kurumlardır. Bu çerçevede kabul edilen ve yürürlüğe giren sekiz adet uluslararası sözleşme ve bu sözleşmelerin uygulanmasını izlemekle görevli bağımsız uzmanlardan oluşan komiteler mevcuttur.²⁷ Bu sözleşmelerden ve komitelerden

²⁴ Ahmet Hamdi Topal, “Birleşmiş Milletler Sisteminde İnsan Haklarının Korunması,” **Mevzuat Dergisi**, No: 83, 2004

²⁵ BM Şartı 13. madde 1(b) paragrafına göre Genel Kurul; ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda, eğitim ve sağlık alanlarında uluslararası işbirliğini geliştirmek ve ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan hakları ile temel özgürlüklerden yararlanmasını kolaylaştırmak için araştırmalar yapılmasına önayak olur ve bu amaçla tavsiyelerde bulunur.

²⁶ BM Şartı 62. maddenin 2. paragrafına göre Ekonomik ve Sosyal Konsey; herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine etkin bir biçimde saygı gösterilmesini sağlamak üzere tavsiyelerde bulunabilir.

²⁷ Bu sözleşmeler ve ilgili komiteler şu şekildedir:

- Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (1966) – İnsan Hakları Komitesi

çalışmanın konusunu ilgilendiren en önemlisi Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve bu sözleşme ile kurulan İnsan Hakları Komitesi'dir.

Terörizm ve insan hakları BM'nin gündemini, 11 Eylül'den sonra teröre karşı yürütülmeye başlayan hukuki düzenlemeler ve askeri müdahaleler neticesinde daha çok meşgul etmeye başlamıştır. BM devletlerin terörizmi kınama ve egemenlik alanlarındaki vatandaşlarını koruma hakkını önemsemekle beraber, devletlerin de terörle mücadelede insan haklarının korunmasını ön plana almasını istemektedir. Bu açıdan BM Genel Sekreterliği İnsan Hakları Yüksek Komiserliği insan haklarının birinci sırada korunması gerektiğinin altını çizmektedir.²⁸ BM Genel Kurul'u ve Güvenlik Konseyi'nin kimi kararlarında da terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasına yönelik maddeler yer almaktadır.

Genel Kurul terörizmi ele aldığı 1972 yılından bu yana birçok kararında terörizmin insan hayatını tehdit ettiği ve temel özgürlükleri tehlikeye attığını vurgulamaktadır. Ancak bazı kararlarda terörizmle mücadelede devletlerin insan haklarının korunmasına özen göstermeleri gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu kararlardan en önemlileri 48/122 (1993), 49/185 (1994), 50/186 (1995), 52/133 (1997), 54/164 (1999), 56/160 (2001), 57/219 (2002) ve 60/158 (2006) sayılı kararlardır. Bu kararların hemen hepsinde terörizmin her türüyle kınanması, terörizmle mücadelede insan haklarının korunması ve devletlerin bu konuda

-
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (1966) - Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
 - Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme (1965) – Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi
 - Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Dair Sözleşme (1979) – Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi
 - İşkence ve Diğer Zalimane, Gayrı insani veya Küçültücü Muamele veya Cezalandırmaya Karşı Sözleşme (1984) – İşkenceyi Önleme Komitesi
 - Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989) – Çocuk Hakları Komitesi
 - Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Sözleşme (1990) – Göçmen İşçiler Komitesi
 - Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (2006) - Engelli Kişilerin Hakları Komitesi

²⁸ (Çevrimiçi) <http://www.un.org/terrorism/terrorism-hr.shtml>, 13 Ocak 2008

işbirliği yapmasına ilişkin benzer ifadeler bulunmakla birlikte bu kararların birkaçından bahsedilecektir.

“İnsan hakları ve terörizm” başlığı altında alınan ilk karar olan 48/122 (1993) sayılı Karar; Birleşmiş Milletler Şartı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler çerçevesinde kabul edilmiştir. En önemli ve temel insan hakkının yaşama hakkı olduğunu belirten Karar, tüm üye devletlerin insan hakları ve temel özgürlükleri korumakla yükümlü olduğunu ifade etmektedir. Karar terörizmi tüm yönleri ve metotlarıyla insan haklarını, temel özgürlükleri ve demokrasiyi yok etmeyi amaçlayan faaliyetler olarak kınamaktadır.²⁹ Ayrıca devletler uluslararası insan hakları standartlarıyla uyumlu bir şekilde terörizmin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için gerekli önlemleri almaya davet edilmektedir.³⁰

Aralık 1994’te kabul edilen 49/185 sayılı Genel Kurul Kararı’nda ise terör örgütlerinin gittikçe artan insan haklarını ihlal edici faaliyetlerinden duyulan derin endişe dile getirilmektedir. Kadın, çocuk ve yaşlılarında aralarında bulunduğu masum insanların ayırım yapılmadan teröristlerce öldürülmesi ve şiddete maruz bırakılmasını hiçbir şekilde haklı gösterilemeyeceğini ifade eden 49/185 sayılı Karar; terör mağdurları için bir çalışma başlatılmasını öngören bir paragraf içermektedir. Buna göre; Kurul Genel Sekreterlik’ten, terör mağdurları için bir BM yardım fonunun kurulabilme ihtimaline ilişkin üye devletlerin görüşlerine başvurulmasını ve bunun bir rapor halinde Kurul’a sunulmasını istemektedir.³¹

“İnsan hakları ve terörizm” başlıklı Genel Kurul kararlarının çerçevesini BM Antlaşması’na Uygun Olarak Devletler Arasında İşbirliğine ve Dostça İlişkilere İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirisi’ni de içine alacak şekilde genişleten 50/186 (1995) sayılı Karar, ulusal ve uluslararası çabalara rağmen terörizmin

²⁹ A/RES/48/122, para.1

³⁰ A.e., para.2

³¹ A/RES/49/185, para.3

insan haklarını yok etmeyi amaçlayan faaliyetlerinin devam ettiğini belirterek, bu faaliyetlere karşı alınacak önlemlerin uluslararası insan hakları standartlarıyla tam uyumlu olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu Karar da Genel Sekreterlik'ten terör mağdurlarına yardım için kurulması düşünülen fona ilişkin üye devletlerin görüşleri almaya devam etmesini istemektedir. Bunun yanı sıra terör mağdurlarının rehabilitasyonu ve topluma tekrar kazandırılmasının yolları ve araçlarına ilişkin üye devletlerin görüşlerinin alınması da istenmektedir.³²

Kasım 2002'de Genel Kurul terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasına yönelik 57/219 sayılı Karar'ı kabul etmiştir. Bu Karar devletlerin uluslararası insan hakları, sığınmacılar hukuku ve insancıl hukuk altındaki hukuki sorumlulukları ile uyumlu hareket etmelerinin gerekliliğinden bahsetmektedir.³³ Karar'a göre vazgeçilemez ve devredilemez hakların her zaman özenle korunması gerekmektedir. Ayrıca Karar'da BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nden terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasını izlemesi ve devletlerin terörizme karşı yürüttükleri faaliyetlerin insan hakları ve temel özgürlüklere aykırı olmaması için gerekli tavsiyelerde bulunması istenmiştir.³⁴

Terörizmle mücadele kapsamında insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlal edilmesini derin bir endişeyle karşılayan 60/158 (2006) sayılı Karar'da da yukarıdakilere ek olarak; Terörizmle Mücadele Komitesi ile BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörü'nün, terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasına yönelik önlemlerin geliştirilmesinde, devletlerin bu alandaki bilgilerinin ve kapasitelerinin artırılması adına yaptıkları işbirliğinin devam etmesi çağrısında bulunulmuştur.

³² A/RES/50/186, para.6

³³ A/RES/57/219, para.1 (Resolution on Protecting Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism)

³⁴ A.e., para.3

Güvenlik Konseyi açısından konu ele alınacak olursa; aslında uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından sorumlu bir organ olarak Güvenlik Konseyi'nin insan hakları alanındaki yetkisi BM Şartı'nda açık ve net olarak öngörülmemiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda sonraki Soğuk Savaş döneminde de ABD ve Rusya'nın başını çektiği iki blok arasındaki ideolojik karşıtlık Güvenlik Konseyi'nin insan hakları ile ilgili olarak pasif bir rol üstlendiği söylenebilir. Ancak Berlin Duvarı'nın yıkılışının simgelediği sosyalist bloğun çöküşü insan haklarına ilişkin iki blok arasındaki karşıtlığın sona ermesine neden olmuştur.³⁵ Bu gelişme; 1992 yılında devlet ve hükümet başkanları düzeyinde toplanan Güvenlik Konseyi'nin 23500(1992) sayılı başkanlık bildirisinde, insan haklarına saygının denetlenmesinin Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliği hedef alan faaliyet alanının ayrılmaz parçası olduğunun ifade edilmesini sağlamıştır. Bu tarihten sonra Güvenlik Konseyi'nin insan hakları ile daha yakından ilgilendiği görülmektedir.

Güvenlik Konseyi'nin terörizmle ilişkili olarak insan haklarını ele alması ise 11 Eylül sonrası dönemde görülmektedir. 1373(2001) sayılı Karar ve sonrasında alınan kararlarda terörizmin uluslararası barış ve güvenliğe karşı oluşturduğu tehdidin vurgulandığı görülmektedir. Uluslararası barış ve güvenliğin korunması yönünde Güvenlik Konseyi'nin yetkisi Konseyi terörizme bağlı insan hakları ihlalleri ile ilgili kararlar almaya sevk etmiştir. Ancak bu kararlarda terörizm ve insan hakları ilişkisinin her iki yönünün de ele alındığı söylenemez. Konsey terörizmle ilgili aldığı çoğu kararda terörizmin insan haklarına zarar verdiği ifade edilirken, terörizmle mücadele edilirken insan hakları ile uyumlu uygulamalar yapılması gerektiği 11 Eylül'den sonra 1456(2003) sayılı Karar'da ilk defa ele alınmış ve daha sonra bu gereklilik 1566(2004), 1624(2005), 1787(2007), 1805(2008) ve 1822(2008) sayılı kararlarda tekrarlanmıştır.

³⁵ Mahmut Göçer, **İnsan Haklarının Korunması ve Birleşmiş Milletler: Güvenlik Konseyi'nin İnsan Hakları Alanındaki Faaliyetinin Uluslararası Hukuk Açısından İncelenmesi**, Nobel Yay., Ankara, 2009, s. 2-4.

İnsan Hakları İzleme Örgütü 2003 yılında hazırladığı raporunda; BM Güvenlik Konseyi'nin 1373(2001) sayılı Kararı'nda terör örgütleriyle bağlantısı olan özel ve tüzel kişilere adli, idari ve mali yaptırımlar getirilmesi öngörülürken, bu Karar'da üye devletlere uluslararası insan hakları, insancıl hukuk ve sığınmacılar hukukuna saygı gösterme zorunluluğu getiren herhangi bir düzenleme bulunmadığını belirtmiştir. Yine bu Karar'la kurulan Terörle Mücadele Komitesi'nin, İnsan Hakları İzleme Örgütü ile 1373 sayılı Karar'ın uygulanmasında devletlerin insan haklarına duyarlılıklarının izlenmesi ile ilgili önerilen işbirliğine gönülsüz olması ve TMK'nin uzmanları arasına bir insan hakları danışmanı atamaması da eleştirilmektedir.³⁶ BM İnsan Hakları Komitesi de devletler hakkında rutin olarak düzenlediği raporlarda 1373(2001) sayılı kararda belirtilen terörizmle mücadeleye ilişkin alınacak önlemlerin Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile uyumlu olması gerektiği hususunda Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi tarafı devletlerin dikkatini çekmektedir.³⁷ Buna rağmen, Güvenlik Konseyi'nin 2003 yılında kabul ettiği 1456 sayılı Karar'ın 6. paragrafında “Devletler terörle mücadelede alınacak önlemlerin uluslararası hukuk, özellikle uluslararası insan hakları, sığınmacı hukuku ve insancıl hukuktan doğan yükümlülükleri ile uyumlu olacağını taahhüt etmelidir” ifadesinin geçmesi önemli bir gelişme olmuştur. Ancak Güvenlik Konseyi kararlarına genel olarak bakıldığında güvenlik öncelikli önlemler içerdiği görülecektir. Bu nedenle Arsava insan haklarının korunması açısından, Güvenlik Konseyi'nin insan hakları yanlısı bir kurum değerlendirilmesinin mümkün olmadığını iddia etmektedir.³⁸

BM Genel Sekreterliği de kimi zaman terörizm ve insan hakları ile ilgili raporlar hazırlamaktadır. Bunların en önemlileri arasında, 22 Eylül 2005'te BM Genel Sekreterinin BM Genel Kurulu'na sunduğu “Terörle Mücadele Esnasında

³⁶ Human Rights Watch Briefing Paper, s. 4.

³⁷ Füsun Arsava, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarına Karşı İnsan Hakları Himayesi,” **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C:III, No:10, 2007, s. 6.

³⁸ A.e., s. 12.

İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunması”³⁹ başlıklı rapor sayılabilir. Bu rapor, devletlerin insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğünü yinelemekte ve terörle mücadelede insancıl hukuk ve sığınmacılar hukuku da dâhil olmak üzere, insan hakları hukukunun birçok ilkesinin ihlal edildiğini ifade etmektedir.⁴⁰

Sonuç olarak Birleşmiş Milletler’in terörizmle mücadelede, devletlerin haklı olan güvenlik endişeleri ile insan haklarının korunması arasındaki dengenin korunmasını amaçladığı söylenebilir. Devletlerin terörizmle mücadele adına aldıkları önlemler arttıkça bu önlemlerin insan haklarını ve temel özgürlükleri ihlal etme olasılığı da artmaktadır. Terörizmle mücadele ve insan haklarının korunması arasındaki dengenin güvenlik lehine bozulması uzun vadede terörizmin amaçlarına hizmet edecektir. Tabi ki bu dengenin sağlanması, her ne kadar Birleşmiş Milletler organları vasıtasıyla çağrılarda bulunsa da, devletlerin uygulamalarıyla gerçekleşecektir. Sadece bir güvenlik sorunu olmayan terörizmle mücadelede adalet, hukukun üstünlüğü, kanunlar önünde eşitlik ve insan onuruna saygı gibi değerlerin de devletler tarafından benimsenmesi için Birleşmiş Milletler’e önemli görevler düşmektedir. Ancak az önce belirtildiği BM’nin bu görevlerini yerine getirebilmesi üye devletlerin anılan değerleri benimsemesine bağlıdır.⁴¹

³⁹ Protecting Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism, Report of the Secretary General, A/60/374

⁴⁰ İbrahim Kaya, Yücel Acer, “Terörle Mücadelede İnsan Haklarının Korunması ve Sığınmacılar Hukukundaki Non-Refoulement İlkesi,” (Çevrimiçi)
<http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=139>, 13 Ocak 2008

⁴¹ Christopher C. Joyner, “The United Nations and Terrorism: Rethinking Legal Tensions Between National Security, Human Rights, and Civil Liberties,” **International Studies Perspectives**, 2004, No:5, s. 240-257.

B. BM'nin Karar Alma Mekanizmalarının Demokratikleştirilmesine Yönelik Reform Arayışları

Birleşmiş Milletler'in terörizmle mücadelede gerçekleştirmek istediği en önemli amaç uluslararası işbirliği ve yardımlaşma neticesinde devletlerin terörle mücadele kapasitelerinin artırılması ve terörizme karşı ortak bir tavır takınılmasıdır. Bu alanda uluslararası işbirliği ve koordinasyonun artırılması Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi kararlarında da sıkça vurgulanan bir husustur. Ancak yine bu kararlarda belirtilen hükümlerin uygulanabilmesi çoğunlukla devletlerin inisiyatifine kalmıştır. Yaptırım gücü olmayan Genel Kurul kararları bir yana, uygulanmaması halinde ekonomik yaptırımlardan kuvvet kullanmaya kadar varan yaptırımlarla yetkili olan Güvenlik Konseyi'nin kararlarının bile tam olarak uygulanabilmesi mümkün olamayabilmektedir. Böyle bir durumun oluşmasında da devletlerin alınan kararlarda, özellikle Güvenlik Konseyi kararlarında istek ve önerilerinin yeterince gözetilmediği, kararların çoğu zaman daimi üye olan devletlerin siyasi çıkarları doğrultusunda alındığına dair mevcut düşünceler etkili olmaktadır. Dolayısıyla karar alma mekanizmalarının daha şeffaf ve demokratik olması ve devletlerin bu mekanizmalarda daha etkili olabilmesinin yollarının açılması konusu daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Çalışmanın bu kısmında bu konuyla ilgili BM'de demokratikleşme anlamında neler yapılması gerektiğine dair görüşlere yer verilecektir.

Birleşmiş Milletler'in işleyişinin geliştirilmesi için reform arayışları teşkilatın ilk kuruluş yıllarından itibaren varolagelmıştır. Reform çabaları bu dünya teşkilatının hayatının adeta bir parçası olmuştur.⁴² BM'de yapısal ve işlevsel bazı değişikliklerin yapılmasının gerekliliği çok defalar hem BM bünyesinde hem de akademisyenler tarafından değişik platformlarda dile getirilmektedir. Bu konuda çok değişik görüşler olmasına karşın özellikle bazı temel ortak noktalar bulunmaktadır. Özellikle BM'nin karar alma

⁴² Edward C. Luck, "Reforming the United Nations: Lessons from a History in Progress," **International Relations Studies and the United Nations Occasional Papers**, No:1, 2003, s. 1.

mekanizmalarının demokratikleştirilmesine çeşitli kesimlerce büyük önem atfedilmektedir.

BM bünyesindeki etkin reform çabalarının 1997 yılında Kofi Annan'ın Genel Sekreterliği döneminde Sekreterlik tarafından hazırlanan 51/950 sayılı ve "Birleşmiş Milletler'in Yenilenmesi: Reform için Program" başlıklı raporu ile başladığı söylenebilir.⁴³ Reformun devam eden bir süreç olduğu belirtilen raporda reformların amacının devletler arasında daha geniş anlamda birlikteliğin sağlanması ve uluslararası toplumun ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde cevap verilmesinin sağlanması olduğu ifade edilmektedir. Daha çok Genel Sekreterlik'in görev alanına ilişkin reform önerileri içeren 1997 yılındaki raporun daha geniş bir şekli 2002 yılında "Birleşmiş Milletler'in Güçlendirilmesi" başlıklı bir rapor olarak Genel Sekreterlik tarafında Genel Kurul'a sunulmuştur.⁴⁴ Bu raporda Genel Kurul, Güvenlik Konseyi ve Ekonomik ve Sosyal Konsey gibi BM'nin diğer temel organları için öngörülen reform önerileri yer almaktadır. Raporda öncelikli olarak Güvenlik Konseyi'nin kompozisyonu ve verimliliğinin yeniden düzenlenmesinin öneminden bahsedilmektedir. Rapora göre dünyanın birçok ülkesi Konsey'in boyutunu ve kompozisyonunu dünya devletlerini temsil noktasında yeterli görmemektedir. Konsey'in yapısıyla ilgili bu şekilde olumsuz görüşler Konsey'in otoritesinin zedelenmesi sonucunu doğurabilir. Dolayısıyla raporda Güvenlik Konseyi'nde reformun gerçekleşmemesi BM'nin tümündeki reformların eksik kalmasına yol açacağı belirtilmektedir.

Özellikle Güvenlik Konseyi'nin yapısı ve daimi üyelere verilen veto hakkı yoğun tartışmalara neden olmaktadır. Konsey'in 1945 dünyası ile şekillenen üyelik ve kurumsal yapısının, artık günümüz dünyasının gerçekliğini yansıtmayan coğrafi realiteleri ve siyasi düşünceleri taşıdığı dile getirilmektedir.⁴⁵ Kofi Annan da Genel Sekreter olduğu dönemde 7 Mart 2006'da

⁴³ A/51/950, Renewing The United Nations, A Programme For Reform, 1997

⁴⁴ A/57/387, Strengthening of the United Nations: an agenda for further change, 2002

Genel Kurul’da yaptığı konuşmada; BM’nin düzenlemelerinin ve kurallarının güncel ihtiyaçları karşılayamadığını, dolayısıyla teşkilatın işlevini etkili ve verimli bir şekilde yerine getiremediğini belirtmişti.⁴⁶

Genel Kurul, BM’nin danışma ve müzakere organı işlevi gören parçası ve bir dünya forumudur. Günümüzde üye sayısı 192’e ulaşan Genel Kurul’da her üyenin bir oy hakkı bulunmaktadır. Genel Kurul görüşmeleri her yılın Eylül ayından itibaren yapılmaktadır. Önemli konular Genel Kurul’da görüşüldükten sonra Güvenlik Konseyi’nin gündemine taşınmak ve burada oylanarak karara bağlanmaktadır. Güvenlik Konseyi ise 5’i daimi, 10’u da geçici (ikişer yıllığına dönüşümlü) olmak üzere 15 üyeden oluşmaktadır. Kararlar en az 9 üyenin olumlu oyu ile alınmaktadır.⁴⁷ Daimi üyenin veto hakkına sahip olması ve bunların kendi aralarındaki oybirliği olmaksızın kararların kabul edilememesi BM’nin demokratikliğini tartışmaya açmaktadır. Özellikle devletleri güvenlik noktasında ilgilendiren ve karar alma mekanizmalarında mutlaka yer almak isteyecekleri terörizme ilişkin kararların alınmasında Güvenlik Konseyi’nde temsil edilememe durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durum da devletlerin alınan kararların uygulanmasında gönülsüz davranmalarına ve işbirliğine kapalı olmalarına yol açmaktadır.

BM Anlaşması’nın 2. maddesinde belirtilen “BM tüm ülkelerin egemen eşitliği üzerine kurulmuştur” ifadesi ile bağdaşmayan 5 üyenin ayrıcalıklı konumu eleştirilere hedef olmaktadır.⁴⁸ Bu bağlamda Güvenlik Konseyi’nin bazı yetki ve görevlerinin adil ve demokratik bir biçimde Genel Kurul’la paylaşılması gerektiği konusu tartışılmaktadır. BM Eski Genel Sekreterlerinden Boutros

⁴⁵ Paul James, Nahory Céline, “Theses Towards A Democratic Reform of the UN Security Council,” **Global Policy Forum**, 13.06.2005, (Çevrimiçi) <http://www.globalpolicy.org/security/reform/2005/0713theses.htm>, 23 Mart 2009

⁴⁶ Kofi Annan, Investing In The United Nations For A Stronger Organization Worldwide, New York, 07.03.2006, (Çevrimiçi) <http://www.un.org/reform/investinginun/sgspeech.shtml>, 15 Nisan 2009

⁴⁷ BM Şartı Madde 27(1)

⁴⁸ Keith Suter, “Reforming the UN,” **Contemporary Review**, 1989, V:CCLIV, No:1477, pp. 57-62.

Boutro Ghali de Güvenlik Konseyi'nin tam anlamıyla uluslararası camiayı temsil etmediğini ve değişime gereksinim duyulduğunu ifade edenler arasındadır.⁴⁹

Genel Kurul'un küresel çapta tam anlamıyla bir tartışma ve müzakere platformu olmasına dönük adımlar atılması ve Güvenlik Konseyi'nin gölgesinde kalmaktan uzaklaşan ve daha verimli ve etkin bir niteliğe kavuşturulması gerektiği pek çok çevrede dile getirilmektedir⁵⁰. BM'nin organlarında yapılacak bir reform ile örgütün meşruluk, şeffaflık, üye devletlere karşı hesap verebilirlik, demokratiklik, verimlilik ve etkinliğinin artırılması gerektiğini konusunda çalışma yapan ve yayınlayanlar arasında BM'nin kendisinden Sosyalist Enternasyonel'e kadar pek çok kesim yer almaktadır.⁵¹

Demokratikleşme, daha açık, daha katılımcı ve daha az otoriter bir toplum oluşmasını sağlayan sürece verilen tanımdır. Demokrasi, siyasal gücün – kurumsal ve sistemli olarak- insanların istekleri doğrultusunda belirlendiği yönetim biçimidir. BM Antlaşması'nda demokrasi kavramına rastlanılmamaktadır. Ancak, belgenin açılış cümlesinin “Biz Birleşmiş Milletler Halkları” olması demokrasi açısından dikkat çekicidir. Kurucu devletler tarafından, vatandaşlarının istekleri üzerine, yönetilen üye devletlerin egemenlik haklarını vurgulayarak demokrasinin temel prensibi -aynı zamanda BM örgütünün meşruiyeti- dile getirilmiştir.⁵²

Bugüne kadar BM'nin önemli başarılarına imza attığını savunan Thakur'a göre bu başarıların arkasındaki en önemli sebep örgütün yapısındaki süregelen reformlardır. Ancak bu başarıların daha etkili ve zamanında gerçekleşmesi reformların devamına bağlıdır.⁵³ Thakur da özellikle birçok devletin büyük

⁴⁹ Ghali, Boutros Boutro Ghali, **Reforming the UN and Other International Institutions**, London School of Economics & World Campaign for the Reform of International Institutions Public Debate, 01.04.2004, s. 3.

⁵⁰ Report of the Secretary General, **Investing in the United Nations: For A Stronger Organisation Worldwide**, 07.03.2006

⁵¹ Socialist International, **Reforming the United Nations for a new Global Agenda**, Sao Paolo, 2003

⁵² Ghali, **a.g.e.**, s. 1.

güçlerin tekelinde gördüğü Güvenlik Konseyi'nde yapısal reformların gerçekleştirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir.⁵⁴ Birleşmiş Milletler'deki değişimin devamlı olması gerektiğini ifade eden Thakur, BM'nin değişen dünyaya ve devletlerin ve vatandaşlarının isteklerine ayak uyduramaması halinde işlevsizleşmeye mahkûm olacağını iddia etmektedir. 1945'te dünyanın karşılaştığı sorunlarla bugünkü problemleri çok farklı olduğunu belirten Thakur'a göre karşılaşılan yeni problemler aslında BM'nin kendini yenilemesi ve değişen dünyaya adapte edebilmesi için fırsatlar yaratmaktadır.⁵⁵

1945 yılında 51 ülkenin katılımı ile kurulan BM'nin, 21. Yüzyılın şartlarına uygun olarak daha etkin biçimde işlevsellik kazanabilmesi için yeni ve farklı bir yapılanmaya ihtiyacı vardır. Bu nedenle, örgütten bu ihtiyacın giderilebilmesi için gerekli tüm iç ve dış reformları gerçekleştirmesi beklenmektedir. Sonuç olarak, -neredeyse tüm devletlerin içinde yer aldığı bir organizasyon olması itibariyle Dünya Halklarının başlıca temsilcisi olarak nitelendirilebilecek olan— BM'nin her türlü yeni gelişme karşısında etkinliğini devam ettirebilmesi için daha esnek bir yapılanma içinde olması, her türlü deformalizasyon sonucu reformalizasyon ihtiyacını kuruluş amaçları doğrultusunda gözden geçirebilmesi ve böylece parçalanmış dünyanın manyetik gücü olabilmesi gerekmektedir. Bunu sağlayabilmek için Birleşmiş Milletler halklarını barış içinde bir arada yaşama umuduna kavuşturmak yolunda reform çalışmaları devam etmeli ve süreklilik arz etmelidir. Günümüzün en önemli tehlikelerinden biri olan terörizme karşı ortak bir tavır alabilmek için de daha çok devletin aktif olarak katılımının sağlanması, karar alma mekanizmalarındaki demokratik yapının oluşturulması gerekmektedir. Böylelikle birçok devlet alınmasında pay sahibi oldukları ve aktif katılım gösterdikleri kararların uygulanmasında daha gönüllü davranacak ve bu da alınan kararların etkisini önemli ölçüde artıracaktır.

⁵³ Ramesh Thakur, "Reforming the United Nations: Changing with and for the Times," **International Peacekeeping**, Vol.X, No:4, Winter 2003, s. 45.

⁵⁴ Thakur, **a.g.e.**, s. 46.

⁵⁵ **A.e.**, s. 47.

C. Terörizmle Mücadelede Geleceğe Yönelik Strateji

Terörizm onlarca yıldır Birleşmiş Milletler'in gündeminde olmasına karşın ilk defa 2006 yılında bütün devletler geleceğe yönelik olarak, terörizmle mücadelede ortak bir stratejik yaklaşım üzerinde anlaşarak “ BM Terörizmle Mücadele Global Stratejisi”ni⁵⁶ kabul etmişlerdir. Bir Genel Kurul Kararı ve bu Karara ekli bir Hareket Planı⁵⁷ içeren bu belge terörizmle mücadelede ulusal, bölgesel ve uluslararası çabaların geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu Kararla birlikte tüm devletler sadece terörizmin hiçbir yönüyle kabul edilemez olduğunu ilan etmekle kalmayıp onunla mücadele etmek için gerekli pratik adımları atmaya yönelik stratejik bir yaklaşım benimsemişlerdir.

Kararın giriş bölümünde BM'in ilke ve amaçları ışığında ve Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin terörizmle ve terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasına ilişkin kararları doğrultusunda hareket edileceği belirtilmiştir. Terörizmin demokrasiye, insan hakları ve temel özgürlüklere zarar verdiği, devletleri güvenliği ve toprak bütünlüğünü tehdit ettiği, meşru hükümetleri istikrarsızlaştırdığı ifade edilen Karar'da uluslararası toplumun terörizmin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik işbirliğinin geliştirilmesi için gerekli adımları atması gerektiği belirtilmiştir. Karar'da halledilmesi gerekli diğer bir husus olarak da; terörizmin hukuki bir tanımının ve terörizmle ilişkili eylemlerin kapsamının net bir şekilde ortaya konduğu uluslararası terörizmle mücadele kapsamlı bir sözleşme üzerinde anlaşılması sayılmıştır.

Karar'a ekli Hareket Planı dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde terörizmle mücadelenin değişik yönlerine ilişkin önlemler yer almaktadır. Birinci bölümde terörizmin yayılmasına yol açan durumlara ilişkin önlemler, ikinci bölümde terörizmin önlenmesi ve terörizmle mücadeleye ilişkin önlemler, üçüncü bölümde terörizmin önlenmesi ve terörizmle mücadele için devletlerin

⁵⁶ UN Global Counter-Terrorism Strategy (A/RES/60/288)

⁵⁷ A/RES/60/288, Annex (Plan of Action)

kapasitelerinin artırılması ve bu anlamda Birleşmiş Milletler sisteminin rolünün güçlendirilmesine ilişkin önlemler ve dördüncü bölümde ise terörizmle mücadelede insan haklarına saygının ve hukukun üstünlüğünün temel alınmasına yönelik önlemler ele alınmıştır.

Birinci bölümde insanların terörizme başvurmasına neden olabilecek durumlar ele alınmıştır. Buna göre; hukukun üstünlüğünün benimsenmemesi, insan hakları ihlalleri, etnik, ulusal veya dini ayrımcılık, yönetim zafiyeti, sosyo-ekonomik dengesizlik, çatışma hali, siyasi engellemeler terörizme neden olabilecek ortamlardır; ancak bu durumların hiçbiri terörizmin haklılaştırılmasının gerekçeleri olamaz. Hareket Planı'nın bu bölümünde bu tür ortamların oluşmasını engellemek için ve oluşmuşsa tedavi etmek için bir kısım önlemler ve düzenlemeler öngörülmektedir. Bilindiği gibi sürekli iç çatışmaların yaşandığı bölgelerde siyasi istikrar ve otorite azalmakta veya yok olmaktadır. Böyle bir ortamda da siyasi emellerini silahlı mücadele ile gerçekleştirmek üzere terörizme başvuran grupların türemesi ve yaşamaya elverişli ortam bulmaları kuvvetle muhtemeldir. İşte böyle ortamların oluşmasının önlenmesi için Birleşmiş Milletlerin çatışmaların önlenmesi, müzakere sürecinin oluşturulması, hukukun üstünlüğünün sağlanması, adli mekanizmalar oluşturulması, barışın korunması gibi alanlardaki işlevlerinin en iyi şekilde kullanılması ve güçlendirilmesi öngörülmektedir. Bu şekilde sürekli iç çatışmaların önlenmesi terörizmle global mücadeleye katkıda bulunacaktır.⁵⁸

Etnik, dini veya kültürel ayrımcılığın da insanları terörizme itebileceğinin farkında olarak, Birleşmiş Milletlerin himayesinde medeniyetler, kültürler, dinler ve halklar arasındaki anlayış ve diyalogun geliştirilmesi adına programlar ve girişimler geliştirilmesini öngören diğer bir önlem de Hareket Planı'nın bu bölümünde yerini almıştır. Bu manada Genel Sekreterlik'in Medeniyetler İttifakı girişimi memnuniyetle karşılanarak dünyanın değişik bölgelerindeki benzer girişimlerin de destekleneceği ifade edilmektedir. Bu konuya ilişkin olarak BM

⁵⁸ A/RES/60/288, Annex I(1)

Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun (UNESCO) dinler ve kültürler arası diyalogla ilgili eğitim programlarının geliştirilmesinde önemli bir role sahip olduğu ifade edilmektedir.⁵⁹

Planın bu bölümünde ele alınan bir diğer önlem de kalkınma ile ilgilidir. Yoksulluğun sona erdirilmesi ve sürdürülebilir bir kalkınma ve ekonomik büyümenin sağlanabilmesi, aynı zamanda özellikle gençler arasındaki işsizliğin azaltılması yoluyla; insanların marjinalleşmesinin ve bu yolla terör örgütlerine yakınlaşmasının önüne geçilmesi öngörülmektedir.⁶⁰ Bunun yanı sıra terör mağdurlarının da desteklenmesi ve normal yaşamlarına kavuşturulması için yeni mekanizmalar geliştirilmesine ilişkin çalışmalar yapılması öngörülmektedir.⁶¹ Aslında bu konu daha önce hem Genel Kurul'un hem de Güvenlik Konseyi'nin gündemine gelmişti. Genel Kurul 49/185 (1994) ve 50/186 (1995) sayılı Kararlarında Genel Sekreterlik'ten; Güvenlik Konseyi ise 1566(2004) sayılı Karar'da Çalışma Grubu'ndan terör mağdurlarına yardım edilebilmesi için bir fon oluşturulması ile ilgili çalışmalar yapmasını istemişti. Ancak bu anlamda herhangi bir mekanizma oluşturulamamıştır.

Hareket Planı'nın ikinci bölümünde ise terörizmin önlenmesi ve onunla mücadeleye yönelik önlemler yer almaktadır. Buna göre öncelikle; terörist faaliyetlerin desteklenmesi, organize edilmesi, kolaylaştırılması, finanse edilmesi veya bu faaliyetlere müsamaha gösterilmesinden kaçınılacaktır. Bunun yanı sıra devletler topraklarında teröristlerin eğitilmesine veya başka devletlere veya insanlara yönelik saldırılar planlanmasına izin vermeyeceklerdir.⁶² Terör eylemlerini gerçekleştirenlerin, yardımcı olanların veya organize edenlerin yakalanıp yargılanması veya iade edilmesi için bu Planı kabul eden devletler uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülükleri altında tam bir işbirliği

⁵⁹ A.e., Annex I(2-3)

⁶⁰ A.e., Annex I(5-6)

⁶¹ A.e., Annex I(8)

⁶² A.e., Annex II(1)

yapmaya karar vermişlerdir.⁶³ Bu açıdan adli mekanizmalar arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda terör şüphelilerinin yargılanmaları veya iade edilmeleri başta insan hakları hukuku, uluslararası insancıl hukuk ve göçmen hukuku olmak üzere ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemeler ışığında gerçekleştirilmelidir.⁶⁴

Planın bu bölümünde karar verilen bir başka husus da terörizmle bağlantılı suçlarla, özellikle uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, kara para aklama, nükleer, biyolojik, kimyasal veya diğer ölümcül maddelerin kaçakçılığı ile mücadele için işbirliği ve koordinasyonun güçlendirilmesidir.⁶⁵ Karar verilen diğer önlemler de kısaca, sığınma taleplerinin değerlendirilirken sığınma talebinde buluna kişinin terör eylemlerine karışıp karışmadığının araştırılması, sınır ve gümrük kontrollerinin artırılması, bilgi paylaşımının artırılmasıdır. Ayrıca Terörle Mücadele Komitesi'nin ve Taliban-El Kaide Komitesi'nin çalışmaları desteklenmektedir.⁶⁶

Yukarıda bahsedilen önlemler genel olarak zaten Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi kararlarında sıkça zikredilen önlemlerdendir. Plan'da bahsi geçen ileriye dönük yeni perspektifler sunan birkaç önlem şu şekilde sıralanabilir: Terörizmin her şekliyle mücadelede bölgesel ve uluslararası çabaların koordine edilmesinde ve terörizmin yayılmasının önlenmesinde internetin bir araç olarak kullanılması öngörülmüştür.⁶⁷ Diğer bir konuda kitle imha silahlarının terör örgütlerince kullanılma ihtimalidir. Böyle bir ihtimal gerçekleştiğinde devletlerin buna ne şekilde cevap vereceği, bunun zararlarını gidermede ne gibi çalışmalar yapmaları gerektiği konusunda Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi gerekli işbirliği ve yardımlaşma için bir rehber program geliştirmeye davet edilmişlerdir.⁶⁸

⁶³ A.e., Annex II(2)

⁶⁴ A.e., Annex II(3)

⁶⁵ A.e., Annex II(5)

⁶⁶ A.e., Annex II(14-15)

⁶⁷ A.e., Annex II(12)

⁶⁸ A.e., Annex II(17)

Terörizmle mücadele çabalarında devletlerin kapasitelerinin artırılmasının temel öge olduğunu belirten Planın üçüncü bölümü bu anlamda önlemler içermektedir. Öncelikli olarak devletlerin gönüllü olarak BM'nin teknik yardım projelerine destek vermelerinin sağlanması ve ayrıca bu konuda BM'nin de belli alanlarda özel sektörün yardımına başvurması kararlaştırılmıştır.⁶⁹ Bunun yanı sıra Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kuruluşlarında bu çabalarda devletlere yardımcı bir rol üstlenebileceği öngörülmüştür. Planın dördüncü bölümü ise yeni bir açılım getirmemeler birlikte terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasına özen gösterilmesi ve insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelere devletlerin taraf olması ele alınmaktadır.

Sonuç olarak denilebilir ki; bu Hareket Planı genel manasıyla, zaten Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi kararlarında uzun yıllardan bu yana belirtilen hususlara genel hatlarıyla bir çerçeve çizmektedir. Diğer bir ifadeyle BM'in geçmiş yıllardan bu yana terörizmle mücadele alanında yapmaya çalıştığı düzenlemeler özet olarak ele alınmıştır. Ayrıca insan haklarının korunmasına yönelik ayrı bir bölümün yer alması önemlidir ve geleceğe yönelik olarak verilecek mücadelelerin bu çerçevede cereyan etmesi gerektiğine işaret edilmektedir.

⁶⁹ A.e., Annex III(1)

SONUÇ

Uluslararası terörizm, iletişim olanaklarının ve ulusal sınırlar ötesi hareket kabiliyetinin hızlı bir biçimde artış gösterdiği günümüz dünyasında, terörist faaliyetlerin sadece otonom varlıklar olan devletlerin bireysel önleyici çabalarıyla engellenmesinin mümkün olmadığı bir durum ortaya çıkarmıştır. Her ne kadar uluslararası platformda uzlaşma neticesinde kabul edilmiş bir terörizm tanımı olmasa da devletler gerek yerel gerekse Birleşmiş Milletler platformu başta olmak üzere küresel bazda çeşitli sözleşmelerle terörizmin etkilerinden kurtulmayı amaçlamıştır. Bu amaçla devletler ortak bir terörizm tanımına ulaşma çabasından çok kendilerini en çok rahatsız eden terörist faaliyetler ile ilgili ikili veya çoklu anlaşmalar gerçekleştirmek suretiyle uluslararası işbirliğine daha fazla önem vermeye başlamışlardır.

Birleşmiş Milletler bugüne kadar oluşturulmuş en geniş katılımlı uluslararası bir örgüt olması dolayısıyla uluslararası terörizmin önlenmesinde bir mücadele çerçevesi çizilmesi açısından devletler için çok önemli bir misyon üstlenmektedir. Uluslararası hukuk metinlerinin oluşturulmasında, terörizmle mücadelede insan hakları, adalet, hukukun üstünlüğü gibi temel değerlerin korunmasında önemli çalışmaları bulunan Birleşmiş Milletler bu alandaki çabaların geliştirilmesi için uygun bir platform oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler'in neredeyse yarım asırlık terörizmle mücadele serüveninde dünya genelinde geline nokta bakıldığında tam anlamıyla başarı sağlandığı söylenemez. Hala birçok ülkede terör eylemleri meydana gelmekte ve devletler terörizmle mücadeleleri sırasında birçok insan hakkını ihlal edebilmektedir. Ancak bu tamamen Birleşmiş Milletler'in yeterli hukuki altyapı oluşturamadığı ve gerekli önlemleri alamadığı anlamına gelmemektedir. Birleşmiş Milletleri oluşturan üye devletlerin alınan kararları uygulamaları, terörizmle mücadelede korunması gereken temel değerleri benimsemeleri terörizmle mücadele başarısını artıracaktır. Birleşmiş Milletler bu alanda yapılacak olan çalışmaların oluşturulması için bir platform, bir çatı organıdır. Devletlerin bireysel çıkarları

Birleşmiş Milletler çatısı altında her zaman konsensüsün sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle bağlayıcı kararlar alma yetkisi bulunan Güvenlik Konseyi'nde bulunan beş daimi üyenin veto yetkisi devletlerin bireysel çıkarlarını ön plana çıkarmaktadır.

Terörizmin Birleşmiş Milletler'in gündemine girmesinden bu yana uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bu problemle mücadele adına yukarıdaki bölümlerde ele alınan çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemelerin yeterliliği ve etkinliği her zaman tartışma konusu olmuştur. Birleşmiş Milletler'in terörizmle mücadelede en temel çatı organ olması gerektiğini savunanlardan, bu örgütün terörizmle mücadelede başarısız olduğuna ve artık işlevini yitirdiğine kadar varan çok çeşitli yorumlar dile getirilmektedir.

Birleşmiş Milletler farklı organları aracılığıyla sürekli olarak devletleri ve bölgesel ve uluslararası örgütleri terörizmle mücadelede işbirliğine davet etmektedir. Ancak BM'nin bu çağrılarının ne derece etkili olduğu konusunda değişik görüşler mevcuttur. Uluslararası örgütleri terörizmle mücadele konusunda koordine etme konusunda Birleşmiş Milletler'in global çapta bir liderlik rolünün olmadığını söyleyen Tardy'e göre politik nedenlerden ve yapısal eksikliklerinden dolayı BM'nin bu konuda yapabilecekleri sınırlıdır. Öncelikli olarak devletler ve sonrasında uluslararası örgütler arasında terörizmle mücadele kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik olarak koordinasyon faaliyetleri yürüten Terörizmle Mücadele Komitesi'nin de bir *Ad Hoc* komite olması nedeniyle BM sistemi içindeki rolünün net olmadığını ifade eden Tardy, en önemli açmaz olarak Güvenlik Konseyi'ndeki daimi üyelerin BM'nin ve TMK'nin faaliyetlerini kontrol altında tutma istekleri olduğunu iddia etmektedir.¹

Önceki bölümlerde ele alındığı üzere BM'nin genel olarak terörizmle ilgili kodifikasyon çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Terörizmin farklı yönlerini ele alan uluslararası anlaşmalar oluşturulmuş ve hem Genel Kurul hem de Güvenlik

¹ Tardy, **a.g.e.**, s. 135.

Konseyi kararlarının birçoğunda devletler bir an önce bu anlaşmalara taraf olmaya çağrılmaktadır. Ancak belirtilmelidir ki; devletlerin iç mevzuatlarını bu uluslararası anlaşmalara uygun hale getirmemeleri taraf olmalarının etkisini azaltmaktadır. Aynı şekilde bu anlaşmalarda ve Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi kararlarında belirtilen yasal ve idari düzenlemelerin yapılmaması da terörizmle mücadelede istenilen sonucun alınmasını geciktirmektedir.

Birleşmiş Milletler terörizmle ilgili uzun yıllar süren çalışmalarına karşın herhangi bir terörizm tanımına ulaşamamıştır. Terörizmin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği, devletlerin sosyo-ekonomik yapılarını tehlikeye attığı, insan hakları ve temel özgürlüklerin kullanılmasına zarar verdiği şeklinde nitelendirilmesine rağmen ortak bir tanım benimsenememiştir. Devletlerin politik tavırlarının bu sonuca yol açtığı söylenebilir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde Batı bloku ve sosyalist blok arasındaki ideolojik ayrışma nedeniyle hangi silahlı mücadelenin terör eylemleri içerdiği konusunda farklı görüşler oluşmuştur. Sömürge ve yabancı işgalde kurtulmak amacıyla girişilen ulusal kurtuluş hareketleri Birleşmiş Milletler’de genel olarak desteklenmesine karşın bu mücadelelerin silahlı direniş dâhil her türlü yöntemi kullanması özellikle sosyalist blok tarafından meşru kabul edilmiştir.² Ancak Genel Kurul kararlarının birçoğunda terörizmin her türünün kınanması ulusal kurtuluş hareketlerinin terörizme başvurmasının meşru kabul edilemeyeceğinin göstermektedir.

11 Eylül saldırılarından sonra ise terörizmin yol açabileceği tehlikelerin boyutları daha açık olarak görülmüş ve global çapta bir refleks oluşmuştur. ABD başta olmak üzere kimi devletler terörizmle mücadelede sınır ötesi kuvvet kullanmanın gerekliliğini ve aciliyetini savunarak terör örgütlerine yardım ve yataklık ettiği ilan edilen devletler “terörist devlet” olarak lanse edilmiş ve bu devletlere karşı silahlı müdahaleler başlamıştır. Özellikle El Kaide ile bağlantıları ve kitle imha silahlarına sahip olduğu endişesiyle Irak’ın ABD tarafından işgali

² Antonio Cassese, *Self-determination of Peoples: A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press, 1995, s. 151.

uluslararası terörizmle mücadelede kuvvet kullanmanın meşruiyetiyle ilgili yoğun tartışmalar başlatmıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 11 Eylül saldırılarından sonra kabul ettiği ve devletlere yükümlülükler getiren bir dizi önlem içeren 1373(2001) sayılı Karar'ın meşru müdafaadan bahsetmesi kimi devletler tarafından terörizme karşı kuvvet kullanmanın haklı kılındığı şeklinde yorumlanmıştır. Kimi devletler ise terörizmle daha etkin mücadele edebilmek adına kolluk kuvvetlerine geniş yetkiler veren yasalar çıkartmışlardır. Ancak bu yasalara yöneltilen en önemli eleştiri ise insan haklarına yeterli önemin verilmemesi ve güvenlik endişesiyle bu hakların ve temel özgürlüklerin kısıtlanmasıdır.

Terörizmle mücadele alanında Birleşmiş Milletler sisteminde belirli konulara yönelik olarak oluşturulan uzman komiteler bu çalışmada ele alınmıştır. Terörizmle global mücadele alanında önemli görevler üstlenen bu komiteler Terörizmle Mücadele Komitesi, Taliban-El Kaide Komitesi, 1540 Komitesi ve 1566 Çalışma Grubu'dur. Ancak kimi zaman görev alanları birbiri ile kesişen bu komiteler arasındaki koordinasyon eksikliği yöneltilen en önemli eleştiri olmuştur. Komiteler arasındaki koordinasyonun tam olarak sağlanamaması kimi konularda hem bu komiteler hem de devletler açısından zaman ve enerji kaybına neden olmuştur.³

Özellikle 11 Eylül sonrası dönemde Birleşmiş Milletlerin gelişen olaylar karşısında öncü bir rol üstlenmesi beklenmiştir. Ancak Subedi'ye göre Birleşmiş Milletlerin rolü çok farklı olmuştur. Bu dönemde ABD'nin Afganistan'a askeri müdahalesi ile ilgili olarak Güvenlik Konseyi'nin onayı aranmamış ve Genel Kurul üzerinde çalıştığı kapsamlı uluslararası terörizm sözleşmesi taslağını tamamlayıp kabul etmeyi başaramamıştır. Bu da büyük bir dünya krizini yönetme kapasitesini haiz bir organizasyon olarak Birleşmiş Milletler'in öneminin

³ David Cortright, "Can the UN Battle Terrorism Effectively," **USA Today**, Ocak 2005

azalmasına neden olmuştur. Devletler kapsamlı sözleşme oluşturulması esnasında bazı noktalarda karşılıklı anlayış sergilemeyip uzlaşma sağlayamamışlardır.⁴

Evrensel karakteri ve kapsamlı faaliyet alanı Birleşmiş Milletleri, ortaya çıkan global problemlerin tanımlanması, müzakere edilmesi, ortak yaklaşımlar belirlenmesi ve verilen kararların uygulanması için hareketi geçilmesi anlamında devletler için tek ve vazgeçilmez bir forum haline getirmektedir.⁵ Dolayısıyla, her ne kadar bugüne kadar Birleşmiş Milletlerin çatısı altında bulunan 192 devlet - reel politik ortamda mümkün olmamakla birlikte- uzlaşmamış olsa da BM'nin uluslararası terörizmle mücadelede “vazgeçilmez bir rolü”⁶ olduğu da göz ardı edilmemelidir.

⁴ Subedi, **a.g.e.**, s. 168.

⁵ A/51/950 (1997)

⁶ Hans Koechler, “The United Nations And International Terrorism: Challenges To Collective Security,” (Çevrimiçi) [http://www.i-p-o.org/koechler-terrorism-collective-security.htm#\(V\)](http://www.i-p-o.org/koechler-terrorism-collective-security.htm#(V)), 9 Aralık 2007

BİBLİYOGRAFYA / KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Aslan, Gündüz: **Milletlerarası Hukuk**, Beta Yay., İstanbul 2003
- Bal, İhsan: **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele Ve Komplo Teorileri**, USAK Yay., Ankara 2006
- Bal, İhsan: **Terörizm**, USAK Yay., Ankara 2006
- Beşe, Ertan: **Terörizm, Avrupa Birliği Ve İnsan Hakları**, Seçkin Yay., Ankara, 2002
- Cassese, Antonio: **Self-determination of Peoples: A Legal Reappraisal**, Cambridge University Press, 1995
- Caşın, Mesut Hakkı: **Uluslararası Terörizm**, Nobel Yay. Dağıtım, Ankara, 2008
- Cortright, David,
George A. Lopez: **Uniting Against Terror: Cooperative Nonmilitary Responses To The Global Terrorist Threat**, MIT Press, 2007
- Çitlioğlu, Ercan: **Gri Tehdit Terörizm**, Destek Yay., Ankara 2008

- Erickson, Richard J.: **Legitimate Use Of Military Force Against State-Sponsored International Terrorism**, Air University Press, Washington DC., 1989
- Göçer, Mahmut: **İnsan Haklarının Korunması Ve Birleşmiş Milletler: Güvenlik Konseyi'nin İnsan Hakları Alanındaki Faaliyetinin Uluslararası Hukuk Açısından İncelenmesi**, Nobel Yay., Ankara, 2009
- Gunaratna, Rohan: **Inside Al Qaeda: Global Network Of Terror**, Hurst&Company, London, 2002
- Hirschmann, Kai: **Terrorismus [Terrorism]**, Hamburg, Europäische Verlagsanstalt, 2003
- Jenkins, Brian Michael: **International Terrorism: The Other World War**, Rand Corporation, R-3302-Af, 1985
- Jenkins, Brian Michael: **The Study Of Terrorism: Definitional Problems**, Rand Corporation, R-6563, Santa Monica, California, October 1980
- Kaya, İbrahim: **Terörle Mücadele Ve Uluslararası Hukuk**, USAK Yay., Ankara 2005
- Pazarcı, Hüseyin: **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi Yay., Ankara 2006
- Reich, Walter: **Origins Of Terrorism**, New York: Cambridge University Press, 1990

- Taşdemir, Fatma: **Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi**, USAK Yay., Ankara 2006
- Wilkinson, Paul: **Terrorism And The Liberal State**, New York University Press, 1986

MAKALELER

- Alona, Evans: “Aircraft Hijacking: Its Cause And Cure,” **American Journal Of International Law**, No:4, 1969, s. 697 – 698
- Arsava, Füsün: “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarına Karşı İnsan Hakları Himayesi,” **Uluslararası Hukuk Ve Politika**, C.III, No:10, 2007, s.1-12
- Atran, Scott: “Genesis of Suicide Terrorism,” **Science**, No:299, March 2003, s.1534-1539
- Atran, Scott: “Mishandling Suicide Terrorism,” **The Washington Quarterly**, No:27, 2004
- Badey, Thomas J.: “Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach,” **Terrorism And Political Violence**, Vol. X, No: 1, Spring 1998, s.90-107
- Bal, İhsan: “Devlet, Demokrasi Ve Terör: Çözüm Önerileri,” **Türkiye’de Devlet, Toplum Ve Polis**, Ed. Hasan Hüseyin Çevik-Turkut Göksu, Seçkin Yay., Ankara 2002

- Başeren, Sertaç H.: “İnsan Hakları ve Terörizm,” **İnsan Hakları Ve Güvenlik**, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma Ve Uygulama Merkezi, No:1, Ankara 2001
- Başeren, Sertaç H.: “Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm,” **Dünyada Ve Türkiye’de Terör**, T.C. Merkez Bankası Yay., Ankara, 2002
- Baxter, Richard R.: “A Skeptical Look At The Concept Of Terrorism,” **Akron Law Review**, Vol.VII, 1973
- Bensahel, Nora: “A Coalition Of Coalitions: International Cooperation Against Terrorism,” **Studies In Conflict & Terrorism**, Vol.XXVIII, No:1, 2006, s.35-49
- Bothe, Michael: “Terrorism And The Legality Of Pre-Emptive Force,” **E.J.I.L**, 2003, Vol.XIV, No.II, s.227-240
- Cassese, Antonio: “Terrorism Is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories Of International Law,” **E.J.I.L**, 2001, Vol.XII, No:5, s.993-1001
- Cassese, Antonio: “The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law,” **Journal Of International Criminal Justice**, Vol.IX, No:5, 2006

- Cooper, H. H. A.: “Terrorism: The Problem Of Definition Revisited,” **American Behavioral Scientist**, Vol.XXXXIV, No:883, 2001 Aktaran Özeren S., Cinoğlu H., “Terörizm Ve Amerika Birleşik Devletleri: 11 Eylül Öncesi Ve Sonrası Terörle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi,” **Terörizm**, Ed. İhsan Bal, USAK Yay., Ankara 2006
- Cortright, David: “Can The Un Battle Terrorism Effectively,” **USA Today**, January 2005
- Copp, David: “Democracy And Communal Self-Determination,” **Mckim And McMahan**, 1997, p.278 Aktaran Kapitan, Tomis “Self-Determination And International Order,” **The Monist**, Vol. 89, No: 2, s.356+, Hegeler Institute, 2006
- Çağiran, Mehmet Emin: “Terörizm Ve Uluslararası Hukuk,” **Terörizm**, Ed. Haydar Çakmak, Platin Yay., Ankara 2008
- Çaycı, Sadi: “BM Güvenlik Konseyi’nin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararları,” **Stratejik Analiz**, Ocak 2006, s. 66-69
- Çitlioğlu, Ercan: “Küresel Terör Ve Türkiye’nin Güvenlik Boyutuna Etkileri,” **Uluslararası Çatışma Alanları Ve Türkiye’nin Güvenliği**, Ed. Gamze Güngörmüş Kona, IQ Yay., İstanbul 2005

- Erem, Faruk,
Selahattin Keyman: “Uçak Kaçırma Suçları,” **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:XXVII, No:1, 1970
- Ergil, Doğu: “Uluslararası Terörizm,” **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C:47, No:3–4, 1992
- Falk, Richard: “Why International Law Matters: Pre-Emptive War Flagrantly Contradicts The UN’s Legal Framework,” **Nation**, Vol.276, No: 9, 2003
- Fromuth, Peter J.: “The Making Of A Security Community: Theunited Nations After The Cold War,” **Journal Of International Affairs**, Vol.46. No: 2.,1993, s.341-366
- Ganor, Boaz: “Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?,” **Police Practice And Research**, Vol.III, No:IV, 2002, s.287-304
- Ganor, Boaz: “Countering State-Sponsored Terrorism,” **Herzlia: Ict Papers**, The International Policy Institute For Counter-Terrorism, The Interdisciplinary Center, 1997
- Ghali, Boutros Boutro: **Reforming The Un And Other International Institutions**, London School Of Economics & World Campaign For The Reform Of

- International Institutions Public Debate, 01 April 2004
- Güzel, Cemal: “Korkunun Korkusu: Terörizm,” **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ed. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara 2002
- Jenkins, Brian Michael: “International Terrorism: A Balance Sheet,” **Survival**, Vol.XVII. No:4, July-August 1975
- Jensen, Eric Talbot: “The International Law Of Environmental Warfare: Active And Passive Damage During Armed Conflict,” **Vanderbilt Journal Of Transnational Law**, Vol.38, No:1, 2005
- Joyner, Christopher C.: “The United Nations And Terrorism: Rethinking Legal Tensions Between National Security, Human Rights, And Civil Liberties,” **International Studies Perspectives**, 2004, No:5, s.240-257
- Kash, Douglas: “Libyan Involvement And Legal Obligations İn Connection With The Bombing Of Pan Am Flight 103,” **Studies In Conflict&Terrorism**, Vol. XVII, 1994
- Kibaroglu, Mustafa: “Kitle İmha Silahları İle Terör: Kıyametin Yeni Eşiği Mi?,” **Avrasya Dosyası**, C:XII, No:3, 2006
- Konstantinov, Emil: “International Terrorism And International Law,” **G.Y.I.L.**, Vol.XXXI, 1988, s.297

- Kuyaksil, Ali: “Türkiye’de Terör Ve Terörün Kaynakları,” **Polis Dergisi**, No:40, Nisan-Mayıs-Haziran 2004
- Laçiner, Sedat: “Terörle Mücadelede Yasal Önlemler: İngiltere Örneği,” **Terörizm**, Ed. İhsan Bal, USAK Yay., Ankara 2006, s.291-350
- Laqueur, Walter: “Terörizmin Yorumlanması,” **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ed. Cemal Güzel, Ayraç Yay., Ankara 2002
- Luck, Edward C.: “Reforming The United Nations: Lessons From A History In Progress,” **International Relations Studies And The United Nations Occasional Papers**, No:1, 2003
- Moniz, Dave, Tom Squitieri: “Defense Memo: A Grim Outlook,” **USA Today**, 22.11.2003
- Nanda, Ved P.: “Revisiting Self-Determination As An International Law Concept: A Major Challenge In The Post-Cold War Era,” **ILSA Journal Of International & Comparative Law**, Vol.III, No:II, 1997
- Oosthuizen, Gabriel H., Elizabeth Wilmshurst: “Terrorism And Weapons Of Mass Destruction: United Nations Security Council Resolution 1540,” **International Law Programme Briefing Paper**, September 2004

- Pape, Robert: "The Strategic Logic Of Suicide Terrorism," **American Political Science Review**, Vol.97, August 2003
- Pokempner, Dinah: "Terrorism And Human Rights: The Legal Framework," **Terrorism And International Law: Challenges And Responses**, Ed: Michael N. Schmitt, Contributions Presented At The "Meeting Of Independent Experts On Terrorism And International Law: Challenges And Responses. Complementary Nature Of Human Rights Law, International Humanitarian Law And Refugee Law" And The "Seminar On International Humanitarian Law And Terrorism" Organized By International Institute Of Humanitarian Law, 2002
- Quénivet, Noëlle: "The World After September 11: Has It Really Changed?," **The European Journal Of International Law**, Vol.16, No:3, 2005
- Romanov, Valentin A.: "The United Nations And The Problem Of Combatting International Terrorism," **Terrorism And Political Violence**, Vol.II, No:III, 1990, s. 289 – 304
- Rosand, Eric: "Security Council Resolution 1373, The Counter-Terrorism Committee, and the Fight Against Terrorism," **The American Journal of International Law**, Vol.97, No:2, April 2003, s. 333-341

- Rosand, Eric: "The Security Council's Efforts To Monitor The Implementation Of Al Qaeda/Taliban Sanctions," **The American Journal Of International Law**, Vol.98, No:4, October 2004, s. 745-763
- Schmid, Alex P.: "Terrorism And Human Rights: A Perspective From The United Nations," **Terrorism And Political Violence**, Vol.XVII, No:1-2, 2005, s.25-35
- Smith, Ron: "International Terrorism: Responses And Justifications Ron Smith Discusses The Problem Of Combating Terrorism And Suggests The Need For International Cooperation And Coordination," **New Zealand International Review**, Vol. XXVII, No:4, 2002
- Sorel, Jean-Marc: "Some Questions About The Definitions Of Terrorism And The Fight Against Its Financing," **E.J.I.L.**, Vol.XIV, No:2, 2003, s.365-378
- Subedi, Surya P.: "The Un Response To International Terrorism In The Aftermath Of The Terrorist Attacks In America And The Problem Of The Definition Of Terrorism In International Law," **International Law Forum Du Droit International** 4, 2002, s.159-169
- Suter, Keith: "Reforming the UN," **Contemporary Review**, 1989, Vol.254, No:1477, s.57-62

- Thakur, Ramesh: “Reforming the United Nations: Changing with and for the Times,” **International Peacekeeping**, Vol.10, No:4, Winter 2003, s.40-61
- Topal, Ahmet Hamdi: “Birleşmiş Milletler Sisteminde İnsan Haklarının Korunması,” **Mevzuat Dergisi**, No: 83, 2004
- Topal, Ahmet Hamdi: “Uluslararası Hukukta Terörizmin Tanımlanması Sorunu,” **E-Akademi**, Ekim 2004, No:32
- Trahan, Jennifer: “Terrorism Conventions: Existing Gaps And Different Approaches,” **New England International & Comparative Law Annual**, Vol.VIII, 2002, s.215-243
- Uz, Abdullah: “Teori Ve Uygulamada Self-Determinasyon Hakkı,” **Uluslararası Hukuk Ve Politika**, C:III, No: 9, 2007, s.60-81
- Üney, İbrahim: “Yeni Terörizm ve ABD’nin Terörle Mücadele Politikası,” **Polis Dergisi**, No:36, Temmuz-Ağustos-Eylül 2003
- Winer, Jonathan: “Fighting Terrorist Financing,” **Survival**, Vol. XXXIV, 2002, s. 87–103
- Witten, Samuel M.: “The International Convention for The Suppression of Terrorist Bombings,” **The**

American Journal Of International Law, Vol. 92, No:4, Ocotober 1998, s. 774-781

- Yaman, Didem: “11 Eylül Sonrasında ABD: Algılamalar, Psikolojik Yansımalar ve Yasal Düzenlemeler,” **Uluslararası Hukuk Ve Politika**, C:I, No:I, 2005, s.117-142
- Zaid, Mark S.: “Combatting International Terrorism İn The 21st Century,” **ILSA J. Int’l & Comp. L.**, Vol.II, 1996, s.665

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- Annan, Kofi: “Investing in the United Nations for a Stronger Organization Worldwide,” New York, (Çevrimiçi)<http://www.un.org/reform/investinginnun/sgspeech.shtml>, 7 Mart 2008
- James, Paul,
Nahory Céline: “Theses Towards A Democratic Reform Of The UN Security Council,” **Global Policy Forum**, 13 June 2005, (Çevrimiçi) <http://www.globalpolicy.org/security/reform/2005/0713theses.htm>, 20 Mayıs 2009
- Kasım, Kamer: “Terörle Mücadelede Bölgesel İşbirliği,” (Çevrimiçi) <http://www.usakgundem.com/yazar/839/terorle-mucadelede-bölgesel-isbirligi.html>, 21 Haziran 2009

- Kaya, İbrahim, Yücel Acer: “Terörle Mücadelede İnsan Haklarının Korunması Ve Sığınmacılar Hukukundaki Non-Refoulement İlkesi,” (Çevrimiçi)
<http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=139>, 20 Mayıs 2009
- Koechler, Hans: “The United Nations And International Terrorism: Challenges To Collective Security,” (Çevrimiçi)
[http://www.i-p-o.org/koechler-terrorism-collective-security.htm#\(V\)](http://www.i-p-o.org/koechler-terrorism-collective-security.htm#(V)), 12 Mart 2009
- Kütükçü, Akif: “Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı Ve Türk Cumhuriyetleri,” (Çevrimiçi)
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5cm.akif%20k%C3%9ct%C3%9ck%C3%87%C3%9c%5c259-276.pdf, 23 Mart 2009
- Mazandaran, Pouyan A.: **An International Legal Response To An International Problem: Prosecuting International Terrorists**, Expresso Preprint Series Paper: 899, Berkeley Electronic Press, 2006,(Çevrimiçi)
<http://law.bepress.com/expresso/eps/899>, 12 Ocak 2009
- Ruperez, Javier: “The United Nations In The Fight Against Terrorism,” (Çevrimiçi)
http://huwu.org/sc/ctc/documents/tokyo_lecture.pdf, 13 Aralık 2008

Varol, Kasım: “Terörizmin Türkiye’nin Kalkınmasına Etkisi,”
(Çevrimiçi) http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm10_makale4.htm, 15 Kasım 2008

Case Concerning East Timor (Portugal V. Australia), *I.C.J Reports*, 1995,
(Çevrimiçi) <http://www.icj-cij.org/>

Corfu Channel Case, Judgment of April 9th, 1949: *ICJ Reports*, 1949,
(Çevrimiçi) <http://www.icj-cij.org/>

Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied
Palestinian Territory (Advisory Opinion), *I.C.J Reports*, 2004, (Çevrimiçi)
<http://www.icj-cij.org/>

Legal Consequences For States Of The Continued Presence Of South Africa
In Namibia (South-West Africa) Notwithstanding Security Council
Resolution 276 (1970) (Advisory Opinion), *I.C.J. Reports*, 1971, (Çevrimiçi)
<http://www.icj-cij.org/>

Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, 1986 *ICJ
Reports*, (Çevrimiçi) <http://www.icj-cij.org/>

Western Sahara, (Advisory Opinion), *I.C.J Reports*, 1975, (Çevrimiçi)
<http://www.icj-cij.org/>

Guidelines of the Committee For the Conduct of its Work, (Çevrimiçi)
www.un.org/Docs/sc/committees/1267/1267_guidelines.pdf , 7 Kasım 2002

The National Security Strategy of the United States of America, (Çevrimiçi)
<http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-020920.pdf>, 11 Mayıs 2009

(Çevrimiçi) www.usdoj.gov/ag/manualpart1_1.pdf, 10 Ocak 2008

(Çevrimiçi) <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2526204,00.html>, 9 Ocak 2008

(Çevrimiçi) <http://www.911truth.org/> , 15 Ağustos 2008

(Çevrimiçi) <http://www.reformtheun.org/index.php/eupdate/3879>, 17 Haziran 2009

(Çevrimiçi) <http://www.reformtheun.org/index.php/eupdate/3879>, 17 Haziran 2009

(Çevrimiçi) <http://www.un.org/sc/ctc/countryreports/Creports.shtml>, 5 Eylül 2009

(Çevrimiçi) <http://www.un.org/sc/committees/1267/pdf/consolidatedlist.pdf>, 10 Mayıs 2009

(Çevrimiçi) <http://www.un.org/sc/committees/1267/docs/Delisted.pdf>, 10 Mayıs 2009

(Çevrimiçi) <http://www.un.org/documents/resga.htm>

(Çevrimiçi) http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html

(Çevrimiçi) <http://www.un.org/sc/ctc/>